Cennet Gençlerinin Efendisi

Hz. Hüseyin Hayatı ve Şehâdeti

القول السديد
في سيرة الحسين الشهيد

تأليف
د. محمد بن عبد الهادي الشيباني
محمد سالم الخضر

دار أم القرى

© Burhan Yayıncılık Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.

© Burhan İlmî Araştırmalar Merkezi

Cennet Gençlerinin Efendisi
Hz. Hüseyin radiyallâhu anh Hayatı ve Şehâdeti
Özgün Adı:
el-Kavlu's-Sedîd fî Sîreti'l-Husayni'ş-Şehîd
Telif:
Dr. Muhammed b. Abdulhâdî eş-Şeybânî
Muhammed Sâlim Hıdır
Yayına Hazırlık:
Burhan İlmi Araştırmalar Merkezi

Ümmülkura Yayınevi:
ISBN: 978-975-6415-
2012 İstanbul
kapak: filmevi
baskı-cilt: step ajans matbaacılık ltd. şti.
Göztepe mah. Bosna cad. No:11 Mahmutbey Bağcılar-İstanbul
Tel: 0212 446 88 46
stepajans@gmail.com
matbaa sertifika no:12266

yayıncı:
Burhan Yayıncılık Turizm San. ve Tic. Ltd. Şti.
Talatpaşa cad. No:233/1
Gültepe-Kağıthane/İstanbul
Tel: 0212 324 97 10
burhanbey@hotmail.com.tr

Her Hakkı Mahfuzdur

P.K. 123 Levent
İSTANBUL
Tel/Faks:
+90 212 324 97 10
www.ummulkura.com.tr

Cennet Gençlerinin Efendisi

Hz. Hüseyin *radiyallâhu anh* Hayatı ve Şehâdeti

Dr. Muhammed b. Abdulhâdî eş-Şeybânî
Muhammed Sâlim Hıdır

ümmülkura
Bilginin Işığında

İÇİNDEKİLER

İçindekiler .....
Önsöz .....

BİRİNCİ BÖLÜM

Soy, Ahlak ve Konumu Açısından Hüseyin *radiyallâhu anh*

Doğumu .....
Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in
Ona İlgi Göstermesi .....
İsimlendirme ile İlgili Sahih Olmayan Bir Takım Rivayetler .....
Yaratılıştan Gelen Özellikleri .....
Giyim ve Zineti .....
Takva Elbisesi...İşte O Daha Hayırlıdır .....
Fıkhı Ve Hadis Rivayeti .....
Fetihlere Katılması .....
Çocukları .....
- Ali el-Ekber .....
- Zeyne'l-Abidin diye bilinen Ali el-Asgar .....
- Cafer .....
- Abdullah .....
- Sükeyne (veya Sekine) .....
- Fatıma .....
- Ömer .....

Şiiri .....
Vefatı .....
Hüseyin'in Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem*
Ashabı Nezdindeki Konumu .....

İKİNCİ BÖLÜM

Hüseyin...Muhalif Duruşu..Durum Ve Değerlendirmeler

BİRİNCİ FASIL: Hüseyin'in Muhalefeti..Sebepler Ve Olaylar .....
Giriş.....
BİRİNCİ BAHİS: Yezid İçin Beyat Alınması .....
Muaviye'yi *radiyallâhu anh* Yezid İçin
Beyat Almaya Sevkeden Sebepler .....
1-Siyasi Sebep (Ümmetin Birliğini Koruma).....
2-Toplumsal Sebep (Kabile Irkçılığının Gücü) .....
3-Yezid'in Şahsiyeti İle İlgili Özel Sebepler.....
Muaviye *radiyallâhu anh* ve Daha Faziletli
Varken Daha Düşük Kimsenin Görev Alması.....
Muaviye b. Ebi Süfyan *radiyallâhu anh* ve Yezid
İle İlgili Olarak Kendisine Yöneltilen Eleştiriler.....
İKİNCİ BAHİS: Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* Muhalefeti .....
Birincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Muhalefetini
Ele Alan Kaynakların Değerlendirilmesi.....
Giriş .....
1-Ebû Mihnef.....
2-Ammar ed-Düheni .....
3-Avane b. Hakim.....
4-Husayn b. Abdirrahman es-Sülemi.....
5-Muhammed b. Ömer el-Vakıdi.....
6-Ebû Maşer es-Sindi.....
Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Hareketi İle İlgili Kayıp Eserler.....
İkincisi: Hasan'ın *radiyallâhu anh*, Hilafeti
Muaviye'ye *radiyallâhu anh* Bırakması Karşısında
Hüseyin'in *radiyallâhu anh Tavrı* .....
Üçüncüsü: Hasan *radiyallâhu anh* ve Kufe Halkından

Dolayı Hüseyin *radiyallâhu anh* İçin Endişelenmesi.....

Dördüncüsü: Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* Yezid b.

Muaviye'ye Beyatı Reddetmesi.....

Beşincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh*

Medine'den Mekke'ye Hurucu .....

İKİNxxCİ FASIL: Hüseyin *radiyallâhu anh* Ve Kerbela Faciası

Birincisi: Kufe Halkının Hüseyin'e *radiyallâhu anh*
Gönderdiği Mektuplar .....

İkincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kufe'ye Çıkışı .....

A- Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kufe'ye Gitme Azmi Ve
Müslim b. Akil'i Oraya Göndermesi .....

B- Sahabe Ve Tabiinin Nasihatleri Ve Hüseyin'in
Kufe'ye Gidişi Hakkındaki Görüşleri.....

C- Kufe Halkının Müslim b. Akil'i Yüzüstü Bırakmaları .....

Üçüncüsü: Hüseyin *radiyallâhu anh* Ve Kerbela Çatışması
"Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kerbela'ya Ulaşması Ve
Çatışmanın Başlaması".....

ÜÇÜNCÜ FASIL: Hüseyin'in *radiyallâhu anh*
Katledildiği Yer İle İlgili Durumlar

Birincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Ve Hüseyin'in

Çocuk Ve Zürriyetinin Katledilmesi Karşısında

Yezid b. Muaviye'nin Durumu.....

İkincisi: Hüseyin'in Katledilmesinden Kim Sorumludur ? .....

1-Kufe Halkı.....

2-Ordu Komutanları .....

A-Ubeydullah b. Ziyad .....

B-Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas .....

C-Yezid b. Muaviye.....

Üçüncüsü: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Başının
Bulunduğu Yer Hakkında Bir Tahkikat .....

1-Kerbela .....
2-Rakka .....
3-Askalan.....
4-Kahire.....
5-Medine-i Münevvere .....
Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Katledilmesi İle İlgili İtikadımız.....
Sonuç: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Şehadeti Hakkında Yapılması Uygun Olan Şeylerle İlgili Bir Hülasa .....

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

ÖNSÖZ

Hamd, ona ehil ve tek hak sahibi olan Allah'a aittir, O'na çokça hamdolsun. Salat ve selam, Sirac-ı Münir (aydınlatan kandil) olarak göndermiş olduğu kulu ve resulü Muhammed'e (*sallallâhu aleyhi ve sellem*), kendilerinden ricsi giderip tertemiz kıldığı aline ve ğurru'l-meyamin (abdest uzuvları nurdan parlayan) sahabelerine ve şerri beklenen güne kadar güzellikle onlara tabi olanlara olsun.

Ben, Hüseyin *radiyallâhu anh* gibi bir şahsiyet hakkında yazdığı kelimelerle ilgili olarak kalemimin yanıldığını sana haber verirsem senden hiçbir sırrı gizlemem. O, önem ve hasasiyeti bir araya toplamış birisidir. Aynı zamanda hüzün ve endişe yanında ümit ve sevinci de bir araya getirmiştir.

Biz, muhalefeti, zannedildiği gibi fitneyi körüklemek için üslup edinmemiş bir adamın önündeyiz. Fakat kendilerine gitmesini isteyen bir topluluğa aldanmıştır. Yanlarına geldiğinde onlar, onu yalnız bıraktılar ve onu, hem onun hem de kendilerinin düşmanlarına teslim ettiler.

O dedi ki: "Mektuplarınız bana gelinceye kadar size gelmedim. Eğer görüşünüz, mektuplarınızda yazanın aksine ise o halde ben gideyim." Fakat kader atebi geçmişti.

Hüseyin'i *radiyallâhu anh* zikrederken Kerbela hadisesini ve bu trajediyi görmezden gelmem mümkün değildir. Fakat ben Hüseyin'in *radiyallâhu anh* tarihinin, onun öldürülmesi hadisesiyle

sınırlandırılmasının hem onun hakkının hem de onun bütün bir tarihinin çiğnenmesi olarak görüyorum.

Çünkü yakından tanımak istediğimiz Hüseyin *radiyallâhu anh* al ve ashab, nebevi ve alevi eğitim olan Hüseyin'dir.

O, sohbet ile karabeti bir araya toplamış olan bir sahabedir. Bunlar ona şeref ve övünme olarak yeter.

Kıymetli okuyucu! Elindeki bu kitap, Dr. Muhammed b. Abdulhadi eş-Şeybani'ye ait olup eşsiz ilmi bir risaleyi ele alan bir çalışmadır. Kendisinin "Mevakifu'l-Muarada fi Ahdi Yezid b. Muaviye: (Hicri: 60-64)" adlı kitabının büyük bir kısmının iktibas edilerek, tarafımdan bazı eklemeler veya yerine göre düzeltmelerle birlikte basılmasını kabul etmiştir, kendisine teşekkür ederim. Allah'tan, Dr. Şeybani'yi dünya ve ahirette mükafatlandırmasını ve makamını yükseltmesini niyaz ederiz.

Kitabın birinci kısmı ile İmam Hüseyin'in *radiyallâhu anh* tanıtımını ve pak siretini inceleyen bölümleri benim kalemimden çıktı. Mevla Azze ve Celle'den, bu amelimi kabul etmesini, ihlas ilham etmesini ve bundan dolayı en güzel sevaplarla mükafatlandırmasını niyaz ederim.

Bu durumda, bu kitabın muracaat, tetkik, takrir ve düzenleme açısından en güzel bir şekilde çıkarılması için ellerinden gelen bütün gayretlerini gösteren Araştırma ve İnceleme Merkezindeki kardeşlerimin çabalarını da unutamam.

Allah Teala bizi ve bütün müslümanları hayırlarla mükafatlandırsın ve Seyyidü'l-Mürselin'le *sallallâhu aleyhi ve sellem* beraber sonsuz cennetlerinde haşretsin, Amin Allahım!

Alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun.

Muhammed Salim Hıdır

Meberra Araştırma ve İncelemeler Merkezi

BİRİNCİ BÖLÜM

Soy, Ahlak ve Konumu Açısından Hüseyin *radiyallâhu anh*

O, Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib el-Haşimi, el-Kureşi, İbni Fatıma binti Resulillah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Rasûlullah'ın torunu, dünyadan reyhanı olup künyesi Ebû Abdillah'tır.(1)

Hafız Zehebi, şu nitelemeyle biyografisini verir: "İmam, Şerif-i Kamil, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in torunu, dünyadan reyhanı ve mahbubu Ebû Abdillah Hüseyin b. Emiri'l-Müminin Ebi'l-Hasen Ali b. Ebi Talib b. Abdilmuttalib..."(2)

Ebû Nuaym ise biyografisini şöyle verir: "Ebû Abdillah Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in reyhanesi ve kendisine benzeyen, doğduğunda, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kulağına ezan okuduğu, cennet ehli gençlerin efendisi, aba ehlinin beşincisi, kadınların efendisinin oğlu, himaye edeni babası, amcası zü'l-cenaheyn, nübüvvet eli kendisini beslemiş, İslamın kucağında yetişmiş ve imanlı göğüs kendisini emzirmiştir."(3)

Doğumu

(1) Tarih-i Kebir, Buhârî: (2/381). Es-Sikat, İbni Hibban: (3/68). Marifetü's-Sahabe, Ebû Nuaym: (2/9). El-İstiab, İbni Abdilber: (s:184). El-Mucemu'l-Kebir, Taberani: (3/94). Tarihu'l-İslam, Zehebi: (3/93).
(2) Siyer-i A'lami'n-Nübela, Zehebi: (3/280).
(3) Marifetü's-Sahabe: (2/661).

Hüseyin *radiyallâhu anh*, en meşhur görüşe göre Hicri dördüncü senenin Şaban ayının beşinde Medine-i Münevvere'de dünyaya gelmiştir.(4)

Hüseyin *radiyallâhu anh* ile Hasan'ın *radiyallâhu anh* doğumları arasındaki zaman farklılığı hakkında Vakıdi şöyle der: Fatıma *radiyallâhu anh* Hasan'ın doğumundan elli gece önce Hüseyin'e hamile kalmıştı.(5)

Katade der ki: Hüseyin, Hasan'dan bir sene on ay sonra ve tarih olarak beşinci senenin altıncı ayında dünyaya gelmiştir.(6)

Taberani ve İbni Asakir, babası Bakır yoluyla Cafer b. Muhammed Sadık'tan şu sözünü rivayet ederler: Hasan ile Hüseyin arasında sadece bir (tuhur) temizlik zamanı vardır.(7)

Hafız İbni Hacer Askalani bu rivayete şöyle bir yorum getirir: "Derim ki: Belki o, onu on aylıkken doğurmuş ya da temizlik dönemi iki ay geciktirmiştir."(8)

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Ona İlgi Göstermesi

Dedenin Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem*, ninenin Hatice binti Huveylid *radiyallâhu anh*, babanın Ali b. Eb Talib *radiyallâhu anh*, annenin Fatıma binti Resulillah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve

(4) el-İsabe: (2/547). El-İstiab: (S: 184).
(5) el-İstiab: (S:184).
(6) Aynı kaynak
(7) el-Mucemu'l-Kebir: (3/94). Tarih-i İbni Asakir: (14/256). Görüldüğü üzere rivayet mürseldir. Fakat denebilir ki benim arzettiğim bu şey, Hüseyin'in evinden yayılan ve Bakır'ın (r.a) bize nakletmesinden dolayı mümkün olabilir.
(8) el-İsabe: (2/547). İsabe'nin el yazmalarından birisinde şöyle gelmiştir: "Hasan Ramazan ayında, Hüseyin de Şaban ayında doğmuşsa o zaman dokuz ay içinde doğum yapmış ve nifastan da iki ay sonra temizlenmiş olması muhtemeldir.

kardeşinin Hasan *radiyallâhu anh* olması bütünüyle bir şereftir.

Bu soy içerisinde en şerefli olan yönü de Allah Teala'nın yarattıklarının en hayırlısı olan Muhammed'e *sallallâhu aleyhi ve sellem* mensub olmaktır. Fakat Hüseyin'in *radiyallâhu anh* dedesiyle olan ilişkisi nasıldı, aksine dedesinin *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona ve kardeşi Hasan'a bakışı nasıldı.

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torunları Hasan ve Hüseyin ile aralarındaki ilişkinin derinliğine vakıf olabilmek için zamanın bizi, sevinç, üzüntü, mutluluk ve kederden başına gelen şeyler sebebiyle insanlık Peygamberinin duygularını avucuna yüklediği olaylarla dolu olan pak siret-i nebeviye götürüyor olduğunu görüyorum.

İşte Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bütün erkek çocuklarını; Kasım, Abdullah ve sonuncuları İbrahim'i kaybetmişti.

Erkekler nazarında çocukların çokluğu ile, özellikle de erkek çocuklarıyla nesebin devamı umulurdu. Mekke müşrikleri bundan dolayı bunu Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve davetine karşı bir baskı aracı olarak kullanmaya girişti. Öyle ki şöyle demeye bile başlamışlardı[9]: Kesinlikle Muhammed'in soyu kesiktir, çünkü onun hiç bir erkek çocuğu yaşamıyor. Bunun üzerine Allah Teala Resulünü savunmak üzere şu ayet-i kerimeyi indirdi: "Asıl sonu kesik olan, şüphesiz sana hınç besleyendir."[10]

Seneler geçmiştir ve Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in, Kıpti Mariye *radiyallâhu anh*'den bir oğlu olur, adını atası İbrahim'den dolayı İbrahim koyar ve mutluluk ve sevinç içerisinde ashabına şöyle der: "Gece bir çocuğum oldu, adını babam

(9) Bunu söyleyen As b. Vail es-Sehmi idi. Yanında Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* ismi anılınca: Bırakın onu, o ebter bir adamdır ve takipçisi de yoktur. Ölse adı yok olur ve siz de rahatlarsınız, dedi.

(10) Ensabu'l-Eşraf: (1/62). Siret-i İbni Hişam başka bir lafızla rivayet eder: (1/265).

İbrahim'in adından dolayı İbrahim koydum."[11]

Belki de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, atası İbrahim'in, kendisinden devam eden uzun bir nesil olarak Muhammed *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile rızıklandırıldığı gibi kendisinin de neslinin kendisiyle uzayıp gideceği bir çocukla rızıklandırılacağını düşünmüştü.

Bir de ne görsün, baktı ki o önünde ruhunu teslim ediyor, derken ona olan sevgisinden ve ayrılığın etkisinden dolayı gözlerinden yaşlar dökülür.

Enes b. Malik *radiyallâhu anh* şöyle der: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile beraber İbrahim'in süt babasının olan Ebû Seyf el-Kın'ın yanına girdik ve Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* İbrahim'i aldı, öpüp kokladıktan sonra onun yanına girdik, o anda İbrahim ruhunu teslim ediyordu, derken Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı. Bunun üzerine Abdurrahman b. Avf *radiyallâhu anh* dedi ki: Sen de mi ya Rasûlallah! Buyurdu ki: Ey İbni Avf, o bir rahmettir. Sonra şöyle devam etti: *"Şüphesiz göz yaşarır, kalp hüzünlenir. Biz Rabbimizi razı edecek şeylerin dışında bir şey söylemeyiz, ey İbrahim, senin ayrılmandan dolayı mahzunuz."*[12]

Böylece tarih, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kendi kanından olan çocuğunun başına gelenden dolayı etkilenen şefkatli bir baba olarak yaşamış olduğu hüzünlü anlara bir perde sarkıttı.

Fakat o, Fatıma'nın *radiyallâhu anh* iki oğlu Hasan ile Hüseyin'i babalığın güzel kokusuyla kokluyordu, çünkü onlar onun dünya çiçekleriydi.

Bu hususta Buhârî, sahihine İbni Ebi Nuaym'dan kendi se-

(11) Sahîh Müslim, kitabu'l-fedail: (2315).
(12) Sahîh Buhârî, kitabu'l-cenaiz: (1241).

nediyle şöyle rivayet eder: İbni Ömer'in yanındaydım, bir adam ona gelerek sivrisineğin kanı hakkında sormuştu da o da ona: Sen nerelisin, demişti. Irak halkındanım deyince, şöyle dedi: Şuna bakın, bunlar Peygamber'in oğlunu öldürmüşler, bana sivrisineğin kanını soruyor. Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyururken işittim: "O ikisi benim dünyadan çiçeklerimdir."(13)

Hafız İbni Hacer bunu şöyle yorumlar: "İkisini ona benzetti; çünkü çocuk koklanır ve öpülür…Tirmizi'nin Enes'ten rivayetine göre Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ile Hüseyin'i çağırır ve onları koklayarak bağrına basardı."(14)

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* onları çok sever ve onları sevmeyi kendisini sevmek, onlara buğzetmeyi kendisine buğzetmek olarak kabul ederdi.

Ahmed, Müsnedinde Ebû Hureyre'den *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurdu ki:" Onları seven beni sevmiş, onlara buğzeden bana buğzetmiştir, onlar Hasan ve Hüseyin'dir."(15)

Ebû Hureyre'den bir başka rivayet de şöyledir: Der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* beraberinde Hasan ve Hüseyin ile yanımıza çıkageldi. Biri bir omuzunda diğeri öbür omuzundaydı. Bir onu öpüyordu bir diğerini öpüyordu, derken yanımıza

(13) Buhârî, (No: 5994, 3753).

(14) Fethü'l-Bari, İbni Hacer Askalani: (7/469). Hafız İbni Hacer Askalani'nin şerhinde kendisi ile istişhatta bulunduğu hadisin metni şöyledir: Tirmizi kendi senediyle Yusuf b. İbrahim'in Enes b. Malik'i şöyle derken işittiğini rivayet etmiştir: Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem*: Ehl-i Beytinden hangisi sana daha sevimlidir, diye sorulduğunda şöyle buyurmuştur: Hasan ile Hüseyin. Fatıma'ya: Çocuklarımı bana çağır, der ve onları koklayarak bağrına basardı." Sünen-i Tirmizi, kitabu'l-menakıb, babu menakıbi'l-Hasan ve'l-Hüseyn (r.anhuma): (3772). Şeyh Elbani 'Daifu't-Tirmizi' (3772) de bunu zayıf kabul etmiştir.

(15) İmam Ahmed, Müsned: (7863), Şuayb Arnaud şöyle dipnot düşmüştür: İsnadı kavi, ravileri de sika olup Buhârî ve Müslim'in ravileridir.

kadar geldi. Birisi dedi ki: Ya Resulellah! Onları gerçekten seviyorsun. Bunun üzerine buyurdu ki: Kim bu ikisini severse beni sevmiştir, kim de onlara buğzederse bana buğzetmiştir.(16)

Hasan ile Hüseyin (r.anhuma) Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* nisbetle sadece dedenin, sevgi, şefkat ve hürmetle kendilerine baktığı iki torun değildi. Aksine kelimenin tam manasıyla iki oğluydu.

Torunlarının doğumunun üzerinden yedi gün geçtikten sonra Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* onlara Hasan ve Hüseyin diye isim koymuş ve her birisi için akika olarak iki koyun kesilip başlarının traş edilmesini emretmiştir.(17)

Nesai, Süneninde İbni Abbas'tan *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ve Hüseyin için ikişer tane koç akika olarak kesti."(18)

İbni Hibban kendi senediyle Ümmü'l-Müminin Aişe'den *radiyallâhu anh* şöyle dediğini rivayet eder: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ve Hüseyin için yedinci günü akika kesip isimlerini koydu ve başlarından da eziyetin giderilmesi emrini

(16) İmam Ahmed, Müsned: (9671). Şuayb Arnaud, Hasen olduğunu söyler. Bu, Abdurrahman b. Mesud'un bilinmezliğinden dolayı zayıf bir isnattır, önceki hadis buna şahid olmaya elverişlidir, Allah bilir.

(17) Eyyub'un İkrime'den rivayet ettiği İbni Abbas hadisinde "kenşen ke - şen" şeklinde, Katade'nin İkrime'den rivayetinde ise "bi kebşeyni kebşeyni" şeklindedir. Şeyh Elbani (İrvau'l-ğelil: 4/379) ikisinin isnadının da Buhârî'nin şartına göre sahih olduğunu zikretmiş ve sonra şöyle demiştir: "Kıymetli okuyucu Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ve Hüseyin için kesmiş olduğu akika hakkındaki rivayetlere dikkat ederse bir kısmında bir koç, diğerinde iki koç geçtiğini görecektir. Ben, iki hususta dolayı bu ikincinin alınmasının daha uygun ve itimada şayan olduğunu düşünüyorum: Birincisi: Bunda diğer rivayetten ziyadelik bulunmaktadır ve sikanın ziyadesi de makbuldur. Özellikle de rivayetleri farklı yollardan geldiğinde ki burada da durum böyledir. Diğeri ise: O bölüme airt diğer kavli hadislere ve erkek için iki koyun kesmeyi gerektiren hadislere muvafık olmasıdır. Nitekim Allah izin verirse hadisten sonra gelecektir."

(18) Sünen-i Nesai, sahih senetle: (4531)

verdi."[19]

İşte görüyorsun, çocukları için akika kurbanı kesmek çocuklarına karşı dedenin değil de babanın görevi olmasına rağmen O *sallallâhu aleyhi ve sellem* küçük iki torununun akikasını kesiyor. Fakat Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* kendisini bir baba menzilesine indirerek bir duygu içerisinde aynı anda hem baba hem de dede oluyor. Nasıl böyle olmasın ki, bizzat kendisi birden fazla hadisinde kendisini onların babası olmakla nitelemiştir.[20]

Bu nasıl bir ilgidir! Hangi baba kalbi böyle kuşatıcı bir şefkat sahibi olabilir. İşte o, geniş rahmeti, sevgi ve şefkatle dolu hislere sahip olan Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* dir.

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu iki torununu gözetip her türlü kötülük ve şerre karşı korumuştur. Çoğu zaman kendilerine ulaşmasından endişe ettiği şerlere karşı onları sakındırırdı.

Buhârî, Sahîh'inde kendi senediyle İbni Abbas'tan *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan

(19) Sahîh İbni Hibban: (5311). Hakim, Müstedrek: (4/237). Ebû Ya'la, Müned: (4521). Abdurrezzak, Müsned: (7963). İbni Sa'd: (1/236: 164). Şeyh Şuayb Arnaud, hasen kabul etmiş, Hüseyin Selim ise sahih olduğunu söylemiştir.

(20) Bunlardan birisi, Sahîh Buhârî de geçen Ebû Bekir *radiyallâhu anh* hadisidir: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir gün Hasan'ı çıkardı ve onunla birlikte minbere çıkarak şöyle buyurdu: "Benim bu oğlum seyyittir, umulur ki Allah, onun sayesinde iki müslüman topluluğun arasını ıslah eder." Bir diğeri Müsned-i Ahmed'de geçen Ebû Leyla'dan rivayet edilen hadistir: "Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yanındaydım, Hasan ile Hüseyin O'nun *sallallâhu aleyhi ve sellem* göğsü ya da karnının üzerindeydiler. Dedi ki: Bir de baktım ki hiç durmadan işiyor, hemen yanına gittim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Bırakın oğlumu, sidiğini yapıncaya kadar onu korkutup ürkütmeyin. Sonra peşinden su döküldü, daha sonra kalktı, derken eve girdi, sadaka edilmiş hurma vardı, çocuk da onunla beraber girdi ve bir tane hurma alıp ağzına attı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hemen onu ağzından çıkardı ve şöyle buyurdu: Sadaka bize helal değildir."

ile Hüseyin'i sığındırır ve şöyle derdi: "Şüphesiz sizin babanız, onlarla İsmail ile İshak'ı sığındırırdı: Her şeytandan ve zararlı şeyden ve her kötü gözden Allah'ın tam olan kelimelerine sığınırım."(21)

Davet ve risalet yükünü omuzlamış bir hatip olarak Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ayakta müminleri takvaya yapışmaya ve hayır yapmaya teşvik ederken bir anda dikkat çeker bir şekilde babalık duyguları beliriverir ve minberdeyken iki küçük oğlu düşe kalka gelirler de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* olanca şefkatiyle dayanamaz, aşağı inerek onları alıp minbere çıkarır.

Allahım! bu nasıl bir mizactır ki küçüğe böyle bir merhamet gösteriyor ve derin bir babalık şefkatine sahip olabiliyor.

Ebû Dâvûd kendi senediyle Büreyde'den *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bize hutbe irad ederken Hasan ile Hüseyin, üzerlerinde kırmızı gömlekleriyle düşe kalka geliyorlardı. Hemen inip onları aldı ve minbere çıkararak şöyle buyurdu: Allah doğru söylemiştir: "Mallarınız ve çocuklarınız ancak fitnedir."(22) Ben de bu ikisini gördüm ve sabredemedim. Sonra hutbesine başladı."(23)

Yine bunlardan birisi Ebi Leyla'dan rivayet edilen şu hadistir: "Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yanındaydım, göğsünde ya da karnının üstünde Hasan ile Hüseyin vardı. Dedi ki: Bir de baktım ki hiç durmadan işiyor, hemen yanına gittim. Bunun üzerine şöyle buyurdu: Bırakın oğlumu, sidiğini yapıncaya kadar onu korkutup ürkütmeyin. Sonra peşinden su döküldü, daha sonra kalktı derken eve girdi, sadaka edilmiş hurma vardı, çocuk da onunla beraber girdi ve bir tane hurma alıp ağzına attı. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hemen onu ağzından çıkardı ve

(21) Sahîh Buhârî,kitabu ehadisi'l-Enbiya: (3371).
(22) Teğabun Suresi: (15. Ayet).
(23) Ebû Dâvûd, *es-Sünen* (No: 1109). el-Elbani, sahih olduğunu söylemiştir.

şöyle buyurdu: Sadaka bize helal değildir."[24]

Her ikisi de Rasûlullah'ın nazarında büyük bir kıymete sahip olduklarından dolayı onları (Düldül adlı)[25] katırına birini ön, diğerini de arkaya bindirirdi.

Müslim, Sahîh'inde kendi senediyle onun babası yoluyla İyas hadisinden şöyle rivayet eder: Ben, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Hasan ve Hüseyin'in binmiş oldukları katırı önden tutup çekiyordum, öyle ki onları Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* odasına kadar soktum. Birisi önünde diğeri arkasındaydı.[26]

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* onlara şefkat gösterir ve öperdi. Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*, bize bununla ilgili eşsiz bir rivayette bulunur.

Ebû Dâvûd kendi senediyle Ebû Hureyre'den *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: Akra b. Habis Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Hüseyin'i öperken görür ve şöyle der: Benim on tane çocuğum var ama ben onlara hiç böyle yapmadım. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurur ki: "Merhamet etmeyene merhamet edilmez."[27]

Diğer bir rivayet de şöyledir: "Allah, senin kalbinden rah-

(24) Müsned-i Ahmed, sahih bir senetle: (19082). Şeyh Şuayb Arnaud der ki: İsnadı sahihtir. İsa b. Abdirrahman ve Ebû Leyla dışındaki raviler sahih ve güvenilir ravilerdir. Sünen sahipleri bu iki raviden rivayette bulunmuşlardır.

(25) Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* düldülden başka katırı yoktu. Taberani'nin (Mucemu Evsat:4/202) rivayeti hadislerde varid olan katırın, düldül olduğunu tekit etmektedir. Enes'ten *radiyallâhu anh* gelen rivayet şöyledir: Huneyn günü müslümanlar hezimete uğradığında Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Düldül adında bir katırın üstündeydi...

(26) Sahîh Müslim, kitabu'l-fedail: (2421).

(27) Sünen Ebû Dâvûd: (5220). Elbani, buna sahih demiştir. Abdurrezzak, M - sannef: (11/298: 20589). Aynı onun tarikinden Müsned-i Ahmed: (7636). Şuayb Arnaud der ki: İsnadı şeyheyn'in şartına göre sahihtir. Buhârî: (5651). Müslim ise, Hüseyin yerine Hasan şeklinde rivayet eder: (2318).

meti söküp almışsa ben senin için ne yapabilirim."[28]

İbn Hibban, *Sahîh*'inde kendi senediyle Ebî Seleme'den, o da Ebû Hureyre *radiyallâhu anh*'den şöyle rivayet eder: Der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hüseyin'e dilini çıkarır, o da kırmızılığı görerek sevinirdi. Bunun üzerine Uyeyne b. Hısn b. Bedr ona dedi ki: Bunun ona yaptığına bak. Vallahi benim de çocuğum var, fakat yüzünü çıkardığı halde ben onu hiç öpmemişimdir. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurmuştur: *"Merhamet etmeyene merhamet edilmez."*[29]

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile beraber iki vakıanın meydana gelmesine veya ravilerin onu bir hadise olarak nakletmelerine bir engel yoktur. Nitekim ravilerden birisi, konuşanın isminde yanılıp onu bir diğerinin yerine koyabiliyor. Akra b. Habis *radiyallâhu anh*[30], mescidindeyken Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* gelerek odasının arkasından yüksek bir sesle: Ey Muhammed, yanımıza çık, diye nida etti, bunun üzerine onun hakkında şu ayet indi: "(Resulüm!) Sana odaların tarafından bağıranların çoğu aklı ermez kimselerdir."[31] Onlar kaba bedevilerdendi. Müslümanlıkları güzel olsa da izlerinden kurtulmaları zor olan katı bedevilik yaşamı onların tabiatına işlemişti.

---

(28) Sahîh İbni Hibban: (5595). Şuayb Arnaud buna şöyle dipnat düşmüştür: İsnadı Buhârî'nin şartına göre sahihtir.

(29) Sahîh İbni Hibban: (6975). Şuayb Arnaud, isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Müsned-i Ebi Ya'la: (10/395: 983,5892,6113). Hüseyin Selim Esed, 6113 rakamlı hadisin ravilerinin sika olduğunu söylemiştir.

(30) Sahabidir. Cahiliye döneminde Arap liderlerden birisiydi. Müellefe-i kulutandır. Adarid b. Hacib ile beraber Temimoğullarının ileri gelenleri arasında Beni Darimden bir gurup içerisinde Mekke'nin fethinden sonra Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* gelerek müslüman olmuşlardır. Huneyn, Mekke fethi ve Taif'e şahit olmuş ve Medine'ye yerleşmiştir. Ebû Bekir'in *radiyallâhu anh* hilafeti döneminde de Devmetü'l-Cendel'e yolculuk yapmıştır. Yemame dahil bir çok savaşta Halid b. Velid *radiyallâhu anh* ile beraberdi, Cüzcan'da şehit olmuştur.

(31) Hucurat Suresi: (4. Ayet).

İsimlendirme İle İlgili Sahih Olmayan Bir Takım Rivâyetler

Bir kısım tarih ve haber kaynakları Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torunu Hüseyin'i, bu isimle adlandırma hususunda zayıf ve münker rivayetler nakletmekte birleşmişlerdir ki, insanlar arasında şöhret bulup yayılmış olmasından dolayı buna dikkat çekilmesi gerekmektedir. Şöyle ki:

Birinci Rivayet: Hani b. Hani'nin Ali'den *radiyallâhu anh* yaptığı rivayettir: "Hasan doğduğunda ona Harb ismini vermiştim, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldi ve şöyle buyurdu: Oğlumu bana gösterin bakayım, adını ne koydunuz? Der ki: Dedim ki: Harb koyduk, bunun üzerine: Aksine o, Hasan'dır, buyurdu. Hüseyin doğduğunda ona da Harb ismini vermiştim. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldi ve şöyle buyurdu: Oğlumu bana gösterin bakayım, adını ne koydunuz? Der ki: Dedim ki: Harb koyduk, bunun üzerine: Aksine o, Hüseyin'dir, buyurdu. Üçüncüsü doğduğunda ona da Harb ismini vermiştim. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldi ve şöyle buyurdu: Oğlumu bana gösterin bakayım, adını ne koydunuz? Der ki: Dedim ki: Harb koyduk, bunun üzerine: Aksine o, Muhassin'dir, buyurdu. Dedi ki: Onları, Harun'un çocuklarının isimleri olan Şebber, Şebir ve Müşebbir isimleriyle adlandırdım."[32]

Bizce bu rivayet bir kaç sebepten dolayı sahih değildir:

1- Bu rivayetin senedinde Hani b. Hani bulunmaktadır. İbni Sa'd onun hakkında: Hadisi münkerdir,[33] İmam Şafii: Tanınmamaktadır, hadis ilminin ehli olanlar, halinin bilinmezliğinden (cehaletinden) dolayı onun hadisine atıfta bulunmuyorlar,

(32) Müsned-i İmam Ahmed:(1/98). Sahîh İbni Hibban: (6958). Hakim, Müste - rek: (3/165). Taberani: (3/96: 2773).

(33) Tabakat-ı Kübra: (6/471).

İbni Medini de: Meçhuldür, der.(34)

2- Ali b. Eb Talib'in *radiyallâhu anh*, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* 'Harb' ismini tasvip etmediğini gördüğü halde her doğan çocuğuna bu ismi koymakta ısrar etmiş olması, kendisinden beklenmesi çok uzak olan bir durumdur.

3- Üçünün adının konmasının da yedinci günde olduğu bir an farzedilecek olsa, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem*, her bir torunu için gelip her defasında: İsmini ne koydunuz? Diye sorup sonra da o ismi değiştirmek suretiyle üç torununun ismini koymakla meşgul olması anlaşılacak bir şey midir?!

4- Muhassin ismi ileHarun *aleyhisselâm*ın oğlu olan Mübeşşir isminin ziyade edilmesi, rivayetinde yalnız kalıp da ve bu rivayeti de mutabaata elverişli olmayan Hani b. Hani'nin münkerlerindendir. Bu hadisin Taberani'nin Muceminde Yahya b. İsa er-Remli et-Teymi'den başka bir tariki daha vardır: Bize Ameş, Salim b. Ebi'l-Ca'd'dan haber verdi ve dedi ki: Ali *radiyallâhu anh* dedi ki: Ben Harbi seven birisiydim. Hasan doğunca ismini Harb koymayı düşünmüştüm de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan koydu. Derken Hüseyin doğduğunda onun ismini Harb koymak istedim, fakat Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hüseyin koydu ve şöyle buyurdu: "Ben, bu iki oğlumu, Harun'un Şebber ve Şebir adındaki iki oğlunun ismini koydum."

Bu rivayetin senedi zayıf ve munkatıdır; Ebû Zur'a'nın dediği gibi; Salim b. Ebi'l-Ca'd'ın Ali'den rivayeti mürseldir. Hafız İbni Hacer'in dediği gibi 'Remli' saduktur fakat hata yapan birisidir.(35)

Bu rivayet zayıf olmakla beraber öncekilerden kabule daha şayandır. Çünkü bu rivayet, Ali'nin *radiyallâhu anh* Hasan'a Harb ismini koymak istediğini fakat Rasûlullah'ın ona Hasan ismini

(34) Tehzibu't-Tehzib: (11/23).
(35) *Silsiletü'l-Ehâdisi'd-Daife,* (8/183-184).

koymasından dolayı ve O'nun isteğine saygı duymasından bu adı koymadığını zikretmiştir. Hüseyin'in isminin konması da bu şekildedir.

Ayrıca gelecek olan Selman'ın *radiyallâhu anh* rivayetinde, 'Muhassin' ve 'Müşebbir' isimlerinin geçmemesini de dikkate almak gerekir.

5- Harun *aleyhisselâm*ın bu isimde çocuklarının olduğu bilinmemektedir. Onun bu isimde çocuklarının olduğunu iddia edenler bu rivayete dayanmaktadırlar ki, görüldüğü üzere istidlale elverişli olması bir yana bunun, başka bir rivayete şahitlik için elverişli olmadığı da açıktır.

Aşinalık olması bakımından Sifru'l-Huruc'a dönüldüğünde –bu, Ehl-i Kitap olan yahudi ve hıristiyanların tabi olduğu bir kitaptır– Altıncı Ishah'da Harun'un *aleyhisselâm* oğullarının adlarını saydığını görürüz. Şöyle der: "Harun, Nahşun'un kızkardeşi Amminadab'ın kızı Elyeşabe'yi eş olarak aldı ve ondan: Nadab, Ebyehu, El'azar ve İsamar adlı çocukları oldu. (36)

Ehl-i Kitaba göre Harun *aleyhisselâm*ın çocukları işte bunlardır, pekala Şebber, Şebir ve Müşebbir nereden geldi?!

6- Dolayısıyla bu rivayet tartışmalı olup Hasan ve Hüseyin şeklinde isimlendirenin Ali *radiyallâhu anh* değil de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* olduğuna dair geçen sabit rivayetle çelişmektedir.

İkinci Rivayet: Selman'dan *radiyallâhu anh* rivayete göre der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "O ikisini – Hasan ile Hüseyin'i – Harun'un *aleyhisselâm* iki oğlu olan Şebber ve Şebir ismiyle adlandırdım."(37)

(36) Sifru'l-Huruc: (6/23).
(37) Taberani, Mucemu'l-Kebir: (1/101: 2778). Buhârî, Tarih: (1/2: 147). Deylemi: (2/217).

Bu rivayetin isnadında Berzea b. Abdirrahman bulunmaktadır. İbni Hibban onun hakkında: Münker hadisler rivayet eder, bir usulü yoktur ve rivayetlerinde de yanılmaktadır, onunla ihticac etmek caiz değildir, der.(38) Zehebi ise: Onun münker (rivayet)leri vardır, der.(39)

Yine bu rivayette bir de Amr b. Hureys vardır ki, Buhârî onu 'Tarih-i Kebir'inde, İbni Ebi Hatim 'el-Cerh ve't-Tadil'inde(40) zikretmişler fakat cerh ve tadile yönelik hakkında herhangi bir nakilde bulunmamışlardır.

Bundan dolayı Buhârî 'Tarih-i Kebir'inde bu hadis hakkında: İsnadı meçhuldür, demiştir.(41)

Üçüncü Rivayet: Sevde binti Misrah'tan rivayete göre şöyle der: "Ben, kadınlar arasında doğum sancısı başladığında Fatıma'yı hazırlayan kadınlar arasındaydım. Derken Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* yanımıza gelerek: Durumu nasıl? Diye sordu, ben de dedim ki: Çok zorluk çekiyor, ya Rasûlallah. Buyurdu ki: Doğum yapınca benden önce hiç birşey yapmayın. Dedi ki: Doğum yapınca onu gizlediler ve sarı bir beze sardılar. Daha sonra Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldi ve: Ne yaptı? dedi. Ben de: Bir erkek doğurdu ve onu gizledim ve bir beze sardım, dedim. Bana getir, dedi, ben de hemen ona götürdüm. Sarı bezi kaldırdı ve onu beyaz bir beze sardı ve ağzına üfledi ve terini ona içirdi. Derken Ali *radiyallâhu anh* geldi. Ona dedi ki: Ey Ali, ona ne isim koydun. Dedi ki: Cafer ismini koydum, ya Resulellah. Hayır, dedi. O Hasan, sonraki de Hüseyin, sen de Ebû Hasan el-Hayr'sın."(42)

(38) Kitabu'l-Mecruhin: (1/198).
(39) Mizanu'l-İtidal: (1/303).
(40) Tarih-i Kebir: (6/322). El-Cerh ve't-Tadil: (6/226).
(41) Tarih-i Kebir: (2/147).
(42) Taberani: (3/23: 2542) ve: (24/311:786).

Zehebi, rivayetin isnadıyla ilgili şöyle der: Ali b. Müyesser, Ömer b. Umeyr'den, o da İbni Feyruz'dan meydana gelen sened, isnadı karanlık bir isnad ve metni de batıldır.(43)

İbni Hacer 'İsabe'de İbni Abdilber'den, 'İsnadı meçhuldür' şeklinde nakletmiştir.(44)

Elbani şöyle der: Bu, meçhullerle müselsel bir isnattır, o da: Ali b. Müyesser ve üstüdür.(45)

Senette cehaletin dışında: Dırar b. Surd et-Teymi bulunmaktadır ki, bu kişi Ebû Nuaym et-Tahhan el-Kufi'dir. İbni Main der ki: Bunlar Kufe'de iki yalancıdır – Dırar b. Surd ile Ebû Nuaym en-Nehai'yi kastediyor -. Buhârî: Hadisi metruktur, Nesai: Sika değildir, Darekutni ise: Zayıftır, der.(46)

Dördüncü Rivayet: Ali'den *radiyallâhu anh* şöyle dediği rivayet edilir: "Hasan doğduğunda ona Hamza adını, Hüseyin doğduğunda da ona amcası Cafer'in adını vermiş ve şöyle demiş: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* beni çağırarak şöyle buyurdu: Şüphesiz ben, bu ikisinin ismini değiştirmekle emrolundum, bunun üzerine ben de dedim ki: Allah ve Resulu bilir. Ve onları Hasan ve Hüseyin olarak adlandırdı."(47)

Bu rivayetin isnadında: Abdullah b. Muhammed b. Akil vardır. Muhammed b. Sa'd onu, Medine ehlinin dördüncü tabakasında zikretmiş ve hakkında: Hadisi münkerdir, hadisi ile ihticac edilmez, Nesai: Zayıftır, der. Ebû Zur'a ise isnadlarda onun hakkında ihtilaf ediyor. Ebû Hatim: Hadisi leyyindir, sağlam değildir, Ebû Mamer el-Katıı: İbni Uyeyne hıfzını övmezdi, Ebû Bekir b.

(43) Mizanu'l-İtidal: (3/158).
(44) el-İsabe fi Temyizi's-Sahabe: (11354: Sevade ve Sevde binti Mesrah olduğu da söylenir).
(45) Silsiletü'l-Ehadisi'd-Daife: (8/186).
(46) Tehzibu'l_kemal: (13/303).
(47) Müsned-i İmam Ahmed: (1/159) ve: (2/712: 1219). Müsned-i Ebû Ya'la: (1(147). Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (2780). Hakim, Müstedrek: (4/277).

Huzeyme ise: Hıfzının kötülüğünden dolayı onunla ihticac etmem, der.(48)

Yahya b. Main: Hadisi zayıftır,(49) İbni Hibban: Hıfzı kötüdür, takip ettiği yola aykırı getirdiği için haberlerinden sakınmak gerekir.(50)

Yine rivayetin senedinde bir de Muhammed b. Akil b. Ebi Talib bulunmaktadır ki o, hadisi leyyin olan birisidir. Kimse Hafız İbni Hacer'in 'et-Takrib'de onun makbul olduğuna dair vermiş olduğu hükme aldanmasın. Çünkü Hafız İbni Hacer'e göre makbul, o na mutabaatın bulunmuş olması durumudur, aksi durumda hadis, leyyindir. O bunu, 'Takrib'in mukaddimesinde detaylandırmış ve şöyle demiştir: "Altıncısı: Ancak hadisi az olanlar ve orada kendisinden dolayı hadisi terkedildiği sabit olmayıp mutabaat yapılabilmesi bakımından da makbul lafzıyla kendisine işaret edilendir. Aksi durumda hadisi leyyindir."(51)

Dolayısıyla Muhammed b. Akil'in bu hadisi için mutabaat bulunamayınca hadisinin zayıflığına hükmedilir.

Yaratılıştan Gelen Özellikleri

Hasan b. Ali *radiyallâhu anh* insanlar içerisinde Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* en fazla benzeyendi. Bu benzerlik, yüz ve boğaz çevresinde daha belirgindi. Ebû Bekir *radiyallâhu anh* küçüklüğünde onunla "Babam ona feda olsun, benziyor Nebi'ye *sallallâhu aleyhi ve sellem* değil Ali'ye *radiyallâhu anh*." şeklinde şakalaşır, Ali de *radiyallâhu anh* buna gülerdi.(52)

(48) *Tehzîbu'l-Kemâl,* (16/80).
(49) *el-Kâmil fi'd-Du'afâ*, (4/127).
(50) *Mizânu'l-İtidâl,* (2/484).
(51) *Takribu't-Tehzîb* mukaddime (s. 1).
(52) Buhârî, (No: 3542).

Kardeşi Hüseyin ise, bununla ilgili rivayetler, yüz çevresinin değil de onun bedeninin Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* bedenine benzediğini zikreder.

Tirmizi kendi senediyle Hani b. Hani yoluyla Ali b. Ebi Talib'ten *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: "Hasan, göğüsten başa kadar, Hüseyin ise bundan aşağısında Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* en fazla benzeyendi.(53)

Taberani kendi senediyle Ali b. Ebi Talib'den *radiyallâhu anh* şöyle rivayet eder: "Kim, insanlar arasında boynundan topukları arasına kadar yaratılış ve renk bakımından Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* benzeyen birisine bakmak isterse Hüseyin b. Ali'ye baksın"(54)

İbni Asakir, Ferve b. Ebi'l- Miğra'dan, o Kasım b. Malik'ten, o Asım b. Kuleyb'ten, o da babasından şöyle rivayet eder: Der ki: Uykuda Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem* gördüm ve onu İbni Abbas'a anlattım. O da dedi ki: Onu gördüğünde Hüseyin b. Ali'yi hatırladın mı? Dedim ki: Evet, vallahi onu yürürken gördüğümde avuçlarını hatırladım. Dedi ki: Biz de kesinlikle onu Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* benzetirdik.(55)

Zübeyr b. Bekkar der ki: Bana Muhammed b. Dahhak el-Hazami haber verdi ve dedi ki: Hasan'ın yüzü Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yüzüne, Hüseyin'in de bedeni Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* bedenine benziyordu.(56)

---

(53) Sünen-i Tirmizi: (5/660). Sahîh İbni Hibban: (15/430). Bu rivayetin sen - dinde Hani b. Hani vardır ki o, mestur bir ravidir. Şeyh Elbani bu hadisi zayıf bulmuştur.

(54) el-Mucemu'l-Kebir: (3/95: 2768). Bu eser, İbrahim b. Yusuf ve Hübeyre b. Yüreym'in zayıf olmasından dolayı zayıftır.

(55) Tarihu Dımeşk: (14/135). Ferve b. Ebi'l-Mirğa ile (v:225, h) İbni Asakir (v:571, h) arasındaki inkıtadan dolayı bu eser zayıftır.

(56) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/150). Bu rivayet, Muhammed b. Dahhak'ın bili - mezliğinden (cehaletinden) ve Rasûlullah ile *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hasan ve Hüseyin arasındaki benzerlikle ilgili yapmış olduğu nakilin garipliğin-

Fakat Buhârî'nin rivayet ettiği: "Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başı Ubeydullah b. Ziyad'a getirildi ve bir kap içerisine konuldu. Bir sopayla dürtmeye başladı ve güzelliği hakkında bir şeyler söyledi. Enes dedi ki: Onların Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* en fazla benzeyeniydi. Siyaha çalan bir bitki ile boyanmıştı…."[57] Enes b. Malik hadisini düşündüm.

Bu hadis, Hafsa binti Sirin tarikinden sahih bir senetle Tirmizi'de de mevcuttur. Enes b. Malik *radiyallâhu anh* der ki: İbni Ziyad'ın yanındaydım, derken Hüseyin'in başı getirildi. Elinde bir sopayla burnuna dokunarak konuşmaya başladı ve şöyle dedi: Bunun gibi güzelini görmedim. Dedi ki: Dedim ki: Ona gelince o, Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* en fazla benzeyendi.[58]

İşte bütün bu rivayetlerden ortaya çıkan şudur: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile Hüseyin *radiyallâhu anh* arasındaki benzerlik, daha önce geçen ve benzerliği bedenle sınırlayan zayıf rivayetlerin delalet ettiği değil, aynı zamanda yüz çevresinde de benzerlik olduğudur. Yoksa neden Enes *radiyallâhu anh* fasık Ubeydullah b. Ziyad'ın Hüseyin'in ağız ve dişleriyle oynamasına getirdiği açıklamada Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* benzediğini zikretsin ki?

Bununla da Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* benzediği, hatta Ehl-i Beyt içerisinde bile O'na en fazla benzeyenin o olduğu ortaya çıkmış oldu.

Kendisiyle Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* arasındaki benzerlik kendi tercihi olmayıp Allah'ın yarattığı bir durum olunca Hüseyin *radiyallâhu anh* bundan dolayı saç boyama ve benzeri di-

---

den dolayı zayıftır. O, Rasûlullah'a yetişmediği halde O'nunla diğer insanlar arasındaki benzerliği nereden bilebilecek.

(57) Sahîh Buhârî: (3538).

(58) Sünen-i Tirmizi, kitabu'l-menakıb: (3778). Şeyh Elbani bunu sahih bulmu - tur.

ğer şeylerle de Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile benzerliğini tam hale getirebilmek için gayret gösteriyordu.

Ebû Ya'la kendi senediyle Süfyan'ın şöyle dediğini rivayet eder: Ubeydullah b. Ebi Yezid'e dedim ki: Hüseyin b. Ali'yi gördün mü? Dedi ki: Sakalının ön tarafından bir kaç kıl dışında saçı sakalı simsiyahtı. Boyayıp da o yeri Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* benzemek için mi bıraktı yoksa kendisi dışındaki hiç bir genç öyle olmasın diye mi, bilmiyorum...[59]

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* saç ve sakalı simsiyahtı. Hafız Zehebi, İbni Cüreyc'den, o da Ömer b. Ata'dan şöyle dediğini rivayet eder: Hüseyin'i vesme (Nil yaprağı) ile boyanırken gördüm, saç ve sakalı simsiyahtı.[60]

Giyim ve Ziyneti

Hüseyin *radiyallâhu anh* yün ve ipek elbise giyerdi. Durumu, şöhret ve ayrıcalıktan uzak duran sahabeler gibiydi.

Taberani kendi senediyle Süddi'den şöyle rivayet eder, o der ki: Hüseyin b. Ali'yi başında yün (veya ipek) sarık ve saçı da sarıktan dışarıya çıkmış halde gördüm.[61]

Yine kendi senediyle Şabi'den şöyle dediğini rivayet eder: Hüseyin b. Ali'yi başında yün (veya ipek) sarıklı olduğu halde gördüm.[62]

Şabi'nin, Hüseyin'in yüzük takmasıyla ilgili rivayeti,

(59) Müsned-i Ebi Ya'la: (12/144: 6773). Müsned-i Hüseyin b. Ali. Hüseyin Selim Esed, isnadının sahih olduğuna dair dipnot düşmüştür.
(60) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/281). El-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/150). Ayrıca bkz: Tarihu'l-İslam, Zehebi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* biyografisi.
(61) el-Mucemu'l-Kebir: (3/100: 2796). Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de (5/256: 8671) şöyle der: Taberani rivayet etmiştir, ravileri sikadır.
(62) el-Mucemu'l-Kebir: (3/101: 2797). Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de (5/257: 8672) şöyle der: Ravileri sikadır.

Ramazan ayında yüzük takmaya özen gösterdiğini ve bunun ibadetle ilgili sünnetlerden değilde adetlerle ilgili sünnetlerden olduğunu ifade eder.

Şabi'den rivayete göre o, şöyle demiştir: Hüseyin'i Ramazan ayında yüzük takarken gördüm.(63)

Yüzük takma şekli hakkında kendisinden rivayete göre sol el parmağına taktığı yönündedir.

Tirmizi kendi senediyle Muhammed Bakır'dan şöyle dediğini rivayet eder: Hasan ve Hüseyin, sol el parmaklarına yüzük takarlardı.(64)

Taberani'nin de Bakır'dan rivayetine göre, Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* sol elinin parmaklarına yüzük taktığı yönündedir.(65)

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* hem sağ ve hem de sol parmaklarına yüzük taktığı sabittir.

Müslim, Sahîh'inde Enes b. Malik'in *radiyallâhu anh* şöyle dediğini rivayet etmiştir: "Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yüzüyü – sol elinin serçe parmağını işaret ederek – şunda idi."(66)

Camiu't-Tirmizi'de Salt b. Abdillah b. Nevfel'den şöyle rivayet edilmiştir: "İbni Abbas'ı sağ parmağına yüzük takarken gördüm. O ancak şöyle demiştir: Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem* sağ parmağına yüzük takarken gördüm."(67)

Yine onun Hammad b. Seleme'den rivayeti de şöyledir: "İbni Ebi Rafi'i sağ parmağına yüzük takarken gördüm de bunu kendisine sordum, o da Abdullah b. Cafer'i sağ parmağına ta-

(63) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/291).
(64) Sünen-i Tirmizi, kitabu'l-libas: (1743). Elbani: Sahih, mevkuf bir hadistir, der.
(65) el-Camiu'l-Kebir: (3/101: 2798). Bu rivayetin senedinde Tahir b. Ebi Ahmed Zübeyri diye birisi vardır ki, meçhuldür.
(66) Sahîh Müslim, kitabu'l-libas: (2095).
(67) Camiu't-Tirmizi, kitabu'l-libas: (1742).

karken gördüğünü zikretti. Abdullah b. Cafer der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* yüzüyü sağ parmağına takardı."[68]

Sünen-i Nesai'de de Enes'ten *radiyallâhu anh* şu rivayet vardır: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* sağ parmağına yüzük takardı.[69]

İmam Nevevi şöyle der: "Fakihlere göre meselenin hükmüne gelince onlar, yüzüğün sağ ve sol parmaklara takılabileceğinde icma etmişler ve bunların her hangi birisinde kerahet görmemişlerdir. Fakat hangisine takmanın daha faziletli olduğu hususunda ihtilaf etmişlerdir. Seleften bir çoğu sağ parmağa bir çoğu da sol parmağa takmıştırlar..."[70]

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* alışkanlık haline getirdiği zineti hakkında rivayet edilenlerden birisi de vesme adındaki bir yaprak ile boyanmasıdır. Taberani bunu, kendi senediyle Habbab'ın azatlısı Kays'tan şöyle rivayet eder: Hasan ile Hüseyin'i siyahla boyanırken gördüm.[71]

Abdurrezzak'ın Müsnedinde kendi senediyle Zühri'den şöyle bir rivayeti vardır: Hüseyin b. Ali siyahla boyanırdı.[72]

Şevkani 'es-Seylü'l-Cerrar' da der ki: Beyazlamış kılların boyanması hakkında sahih deliller varittir. Bunun meşruluğuna vurgulu bir şekilde delalet eden Sahihan ve diğerlerinde geçen Ebû Hureyre'nin şu hadisi gelmiştir: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurdu ki: Yahudi ve Hıristiyanlar (beyazlıklarını) boyamazlar. Siz onlara muhalefet edin. Ahmed ve Sünen sahiplerinin tahric edip Tirmizi'nin de sahih dediği Ebûzer hadisi de buna

(68) Camiu't-Tirmizi, kitabu'l-libas: (1744).
(69) Sünen-i Nesai, kitabu'z-ziyne: (5283). Elbani, sahih olduğunu söylemiştir.
(70) Şerhü'n-Nevevi ala Sahîh Müslim: (14/72).
(71) el-Mucemu'l-Kebir: (3/98: 2782). 2779. Hadise bkz: Bu rivayette Enes'ten, Hüseyin'in vesme ile boyandığı rivayeti bulunmaktadır. 2781. Hadiste de Izar b. Hureys'ten şöyle bir rivayet vardır: Hasan ile Hüseyin'i kına ve ketim ile boyanırken gördüm.
(72) Musannef-i Abdurrezzak: (11/155: 20184).

delildir: Kendisiyle şu beyaz saçları değiştirdiğiniz şeylerin en güzeli kına ve ketimdir. Bu konuyla ilgili hadis çoktur. Bu sünnet selef arasında son derece yaygındı. Hatta öyle ki bir ravinin biyografisini verirken çoğunlukla onun boyayıp boyamadığını bile naklederlerdi…"[73]

Takva Ebisesi... İşte o daha hayırlıdır

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* dış giysi ve zineti ile ilgili nakillerden sonra onun batını libas ve zinetinden de yani iman elbisesi ve takva süsünden de bahsetmemiz uygun olacaktır.

Zahir ile batın ayrılmazlığı, özellikle de iman sahibi kimselerde olmazsa olmazdır. Hüseyin *radiyallâhu anh* ise erkekler içerisinde iman, ahlak ve yaratılış bakımından en mükemmel bir örnekti.

İbni Kayyım Cevziye der ki: "Kalp, Rabbinin mevhibeleri ve parlak bağışlarının, üzerine dökülmesi sebebiyle istiğna eldeedince yöneticilerle yönetilenlere uygun giysiler giydirir ve nefse mutmainlik, sekinet, rıza ve alçak gönüllülük kazandırır. Haklar ona gönül genişliği ve rıza sebebiyle öfke değil yücelik kazandırır. Bu da, kalbin ona bir çok işinde eşlik etmesi ve muvafakatta bulunması sebebiyledir. Bu durumda istekleri çoğunlukla bir olur ve açık bir düşman iken şimdi sadık bir vezir oluvermiştir. Dolayısıyla mutmainlik, maişet ve nimet lezzeti açısından bu yardımlaşma ve muvafakatın meydana getirdiği şeyleri sormaz. O, bu cennet ehlinin nimetlerinden bir kısımdır. Aralarındaki savaş bitmemiş, bilakis hazırlığı ve silahı saklı vaziyettedir. Kalbin otoritesi ve kahrı olmasa bütün silahıyla beraber meydan okuyacaktır. Bundan dolayı da zahir ve batın bütün gediklere nöbetçi

(73) es-Seylü'l-Cerrar: (4/126). Burada sözü edilen boyama siyahın dışındaki b - yadır. Çünkü siyaha boyama hakkında ihtilaf bulunmaktadır.

yerleştirmek yaşam boyunca farz-ı ayndır."[74]

Medaricu's-Salikin'de de şöyle der: "Allah Teala, iki güzellik olan zahir ve batın güzelliğini Kitabında bir kaç yerde bir araya toplamıştır:

Birisi şu ayettir: "Ey Ademoğulları! Size ayıp yerlerinizi örtecek giysi, süslenecek elbise yarattık. Takva elbisesi…İşte o daha hayırlıdır."[75]

Diğeri cennet kadınları hakkındaki şu ayettir: "İçlerinde huyu güzel yüzü güzel kadınlar vardır."[76] Onlar, yüzleri güzel ve ahlakları iyidir.

Diğer ayet şudur: "(Yüzlerine) parlaklık, (gönüllerine) sevinç verir."[77] Nadra kelimesi; yüz güzelliği, sürur kelimesi ise; kalp güzelliğidir.

Bir diğeri de şu ayettir: "Yüzler vardır ki, o gün ışıl ışıl parıldayacaktır. Rablerine bakacaklardır (O'nu göreceklerdir)."[78] Nadra; dış görünümlerini süsler, Nazar ise; batınlarını güzelleştirir."[79]

Savaşın hemen üncesi ve savaş esnasında Hüseyin'de görünen sabır, celadet, tevekkül ve düşmanlar karşısındaki sebat, onun kalbinde Allah'a, kaza ve kadere olan derin imanına şahitlik etmektedir.

Bu manada İbni Kayyım Cevziye şöyle der: "Musabere; sabır meydanında düşmana karşı direnmektir. Bu kelime 'Mufaale' kalıbından gelir ve iki kişi arasında vaki olan şeyi anlatır, karşılıklı sövüşmek ve kavga etmek gibi. Allah Teala buyurur ki: "Ey iman edenler! Sabredin; (düşman karşısında) sebat gösterin;

(74) Tariku'l-Hicreteyn:(1/63).
(75) A'raf Suresi: (26. Ayet).
(76) Rahman Suresi: (70. Ayet).
(77) İnsan Suresi: (11. Ayet).
(78) Kıyamet Suresi: (22-23. ayetler).
(79) Medaricu's-Salikin: (3/300).

(cihad için) hazırlıklı ve uyanık bulunun ve Allah'tan korkun ki felaha eresiniz."

Onlara sabrı emretti, çünkü o, kendi nefsi hakkında sabredenin halidir. Musabere ise; düşman karşısında sabretme halidir. Murabata ise; sabır ve musabereye devamlılık göstererek sebat etmektir. Kul, sabreder fakat musabere yapamayabilir, aynı şekilde musabere yapabilir fakat murabata yapamayabilir. Kişi kendisini takvaya adamaksızın da hem sabır gösterir hem de musabere ve murabata yapabilir. Bundan dolayı Allah Teala, bütün bunları kuşatan şeyin takva olduğunu ve felahın da ona bağlı bulunduğunu haber vermiştir: "Allah'tan korkun ki (muttaki olun ki) felaha eresiniz." Ayrıca murabata; zahiren düşmanın saldırmasından endişe edilen açık ve delikleri devamlı kapalı tutmaktır. Dolayısıyla heva ve şeytanın girememesi için kalbin girişini kapatıp onların orada karar kılmasına fırsat vermemektir."(80)

Hüseyin *radiyallâhu anh* kavmin, başkasını değil de kendisini istediklerini biliyordu. Bundan dolayı beraberindekilere, kendisi ile birlikte ölmekten canlarını kurtarmalarını söyledi ve yanında kalan bir kaç kişiyle de olsa düşmanla karşılaşmak için kendisini hazırladı.

Arkadaşlarına şöyle dedi: Bu gece ailesine geri dönmek isteyene izin verdim, bunlar sadece beni istiyorlar, bunun üzerine Malik b. Nadr şöyle dedi: Benim borcum var ve ailem var. Hüseyin *radiyallâhu anh* dedi ki: İşte gece karanlığı çöktü hemen bir deve edinin ve sizden herbiri ev halkımdan bir adamın elinden tutsun ve gece karanlığında sessiz bir şekilde ülke ve şehirlerinize gidin. Onlar yalnız beni istiyorlar, şayet beni yakalarlarsa benden başkasına bakmazlar, hadi gidin Allah bir kapı açıncaya kadar…(81)

(80) Uddetü's-Sabirin: (s:21).
(81) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/530).

Anlatıldığına göre bundan önce Irak yolunda rüya görmüş ve uyandıktan sonra mutmain bir mümin lisanıyla şöyle söylemiştir: Şüphesiz biz Allah'a aitiz ve yine O'na döneceğiz, alemlerin Rabbi Allah'a hamdolsun. Rüyamda at üzerinde bir binici gördüm şöyle diyordu: Kavim ilerliyor, ölüm de onlara doğru geliyor. Anladım ki ölümümüz bize haber veriliyor.(82)

Savaş meydanında gönüllerin korkup sarsıldığı o anda onu, güven ve tevekkül içerisinde şu sözleriyle yaratıcısına iltica ederken görürsün: "Allahım! her türlü acımda güvendiğim ve her türlü zorlukta ümidim sensin. Sen, başıma gelen her şeyde dayanağım ve hazırlığımsın. Gönlün zayıf düştüğü, çözümün azaldığı, arkadaşın terkettiği, düşmanın gülüp geçtiği nice niyetler vardır. Onları sana arzediyorum, senin dışındaki herkesten uzaklaşarak sana yönelip şikayetimi sana sunuyorum. Sensin ferahlatan, sensin kolaylaştıran, sensin kifayet eden. Bütün nimetlerin velisive bütün güzelliklerin ve her türlü sonucun sahibi de sensin."(83)

Abdullah b. Ammar, savaş meydanında Hüseyin'in *radiyallâhu anh* halini şöyle anlatıyor: "Başına toplandıkları zaman sağ tarafındakilere hamlede bulununca onlar bir anda korkup ürktüler. Vallahi daha önce bu kadar çok çocuğu ve arkadaşı katledilen birisini görmedim, buna rağmen o, çok metanetli ve soğukkanlıydı. Bu durumunu hiç kaybetmedi. Ne ondan önce ne de ondan sonra böyle birisini gördüm..."(84)

Fıkhı ve Hadis Rivâyeti

Hüseyin *radiyallâhu anh* alim, fakih ve sahabe arasında fetva verenlerden sayılırdı. İmam İbni Kayyım Cevziye 'İ'lamu'l-Muvakkı'in' adlı eserinde onu, az fetva veren sahabe fakihlerin-

(82) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/526).
(83) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/516).
(84) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/204).

den saymıştır.[85]

Rivayet hususunda Hüseyin'in *radiyallâhu anh* durumu fetvadaki durumu gibidir. Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem*, babası Ali'den *radiyallâhu anh* ve diğer sahabelerden rivayeti az olanlardandır. Bu hususdaki durumu, Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* çok rivayette bulunduğu bilinmeyen bir çok sahabi gibidir.

Kanaatime göre bunun iki sebebi vardır:

Birincisi: Rivayetten uzak durması

Sahabelerden (r.anhum) bir çoğu Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* rivayette bulunmaktan çekiniyor, hata ve yanılma endişesinden dolayı da bundan uzak duruyorlardı.

Hafız İbni Adiy 'el-Kamil'de "Onlardan birisi rivayette bulunduğunda korkar ve rivayete ekleme yapma korkusundan : Ev kema kale (ya da buyurduğu gibi) diyenler" bölümünde Muhammed'in şöyle dediğini nakleder: Enes'in *radiyallâhu anh* Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* hadis rivayeti azdı. Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* bir hadis rivayet edeceği zaman ondan korkuya kapılır ve şöyle derdi: Ya da Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* buyurduğu gibi.

Yine Amr b. Meymun el-Evdi'den şöyle dediğini rivayet eder: Her Perşembe günü İbni Mesud'un yanına giderdim. Rasûlullah'ı işittim ki, dediği zaman avurtları şişer ve şöyle derdi: Bunun gibi, biraz fevkinde, buna yakın ya da buna benzer veya O'nun buyurduğu gibidir.[86]Sahîh Buhârî'de Said b. Yezid'den şöyle rivayet edilmiştir: "Der ki: Abdurrahman b. Avf *radiyallâhu anh*, Talha b. Ubeydullah *radiyallâhu anh*, Mikdad *radiyallâhu anh* ve Sa'd *radiyallâhu anh* ile sohbette bulundum ve hiç birisinin Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* rivayette bulunduğunu işit-

(85) İ'lamu'l-Muvakkı'in: (1/12), Mektebetü'l-Külliyyeti'l-Ezheriyye baskısı.
(86) el-Kamil, İbni Adiy: (1/18).

medim. Sadece Talha'nın *radiyallâhu anh*, Uhud günü hakkında bir rivayette bulunduğunu işittim."(87)

Belki de bundan dolayı Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* ve sahabeden *radiyallâhu anhum* rivayeti azdı.

İkincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, dedesiyle *sallallâhu aleyhi ve sellem* beraberliğinin kısa bir zaman olması.

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hicri dördüncü senede dünyaya geldiğini daha önce nakletmiştik. Bu da Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* vefat ettiğinde onun yaklaşık olarak altı yaşında olduğunu göstermektedir.

Hadis alimleri, küçük yaşta rivayeti tahammül edip de rivayet edeceği zaman mümeyyiz olması ve eda edeceği esnada büluğ çağına varmış olması şartıyla böyle bir ravinin rivayetini kabul ederler. Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, dedesiyle *sallallâhu aleyhi ve sellem* olan kısa beraberliğine işaret etmekten muradımız bu değildir.

Asıl maksadımız küçük yaşta genellikle rivayetin az olma beklentisi ve küçük yaşta Kur'an ezberlemenin rivayet tahammülü gibi olmadığını anlatmaktır. Çünkü bu yaşlarda Kur'an ezberi, ayetleri dinleyip manasını anlama şartı olmaksızın devamlı tekrar etmeye dayanır. Hadis ezberi ise bunun hilafınadır. Bir veya iki defa dinlenilen hadis ezberi sonra lafızların ezberlenmesine ve en azından icmali olarak mananın anlaşılmasına dayanır.

İmam İbni Hazm *"Esmâu's-Sahâbeti'r-Ruvâti vema li küllî vâhidin mine'l-aded"* adlı eserinde onu ashab-ı semaniyeden, yani sekiz hadis rivayet edenlerden saymıştır.(88)

Rivayette hocaları ve kendisinden rivayette bulunanlara ge-

(87) Sahîh Buhârî, kitabu'l-meğazi: (3835).
(88) Esmau's-sahabeti'r-ruvat: (s: 170). Telkihu Fuhumi'l-Eser: (s:370).

lince, bu hususta Hafız İbni Hacer şöyle der: "O *radiyallâhu anh*, dedesinden, babasından, annesinden, dayısı Hind b. Ebi Hale'den ve Ömer b. Hattab'dan rivayette bulunmuş, kendisinden de; kardeşi Hasan, çocukları: Ali, Zeyd, Sekine (veya Sükeyne), Fatıma, oğlunun oğlu Ebû Cafer el-Bakır[89], Şabi, İkrime, Kurz et-Teymi, Sinan b. Ebi Sinan ed-Düeli, Abdullah b. Amr b. Osman, Ferezdak[90] ve bir topluluk rivayette bulunmuşlardır."[91]

Fetihlere Katılması

Hüseyin *radiyallâhu anh* Said b. As el-Emevi komutasında Cürcan'a sefer eden orduya katılmıştır. Aynı zamanda Afrika'ya gazaya giden orduya da Abdullah b. Ebi's-Serh ile beraber katılmıştır.[92] Kuzey Afrika'daki başarılı fetihlerde o da ordunun arasındaydı. O zaman Abdullah b. Ebi Serh hicri yirmi yedinci sene dolaylarında Mısır valisiydi.[93]

Hüseyin *radiyallâhu anh*, hicri üçüncü sene dolaylarında o zamanki ordu komutanı Said b. As ile beraber Taberistan'a sefer yapan orduya da katılmıştır.[94] Bu ordu içerisinde Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabından Hasan, Hüseyin, Abdullah b. Abbas, Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr b. As ve Abdullah

(89) Kendisinden rivayet edenler arasında irsal cihetinden zikredilmiştir. Yoksa Ebû Cafer el-Bakır her ne kadar dedesi Hüseyin'e yetişmişse de – çünkü Bakır, elli altı veya elli sekiz senesinde doğmuş, Hüseyin de altmış bir senesinde şehid olmuştur – mümeyyiz olmadığından dolayı semaı sahih değildir.

(90) Bu kişi Hemmam b. Ğalib'tir.

(91) Tehzibu't-Tehzib: (8/220).

(92) Bkz: Tarih-hi Taberi: Hicri 26-30. Seneler arası olayları.

(93) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/41). Daru'l-Mearif baskısından özetleyerek. Bu o - duya dört Abdullah'ın orada bulunmasından dolayı 'ceyşü'l-abadile' de denmiştir. Dört Abdullah şunlardır: İbni Zübeyr, İbni Ömer, İbni Amr b. As ve İbni Abbas (r.anhum).

(94) Kaynaklar, onun ordu komutanı olduğu noktasında her hangi bir şekilde iht - laf etmemiştir. Onun komutanlığında bir çok belde fethedilmiştir.

b. Zübeyr vardı.[95]

Ayrıca hicri elli bir senesinde Muaviye b. Ebi Süfyan döneminde Yezid b. Muaviye komutasındaki orduyla Kostantiniye seferine katılmıştır.[96]

ÇOCUKLARI:

Ali el-Ekber:

Tuf'ta katledilmiştir. İbni Sa'd 'Tabakat' da şöyle der: "Ali Ekber b. Hüseyin, babasıyla birlikte Kerbela nehrinde katledilmiştir, çocuğu yoktur"[97]

Annesi; Leyla binti Ebi Mürre b. Urve b. Mes'ud b. Amır İbni Mutab es-Sakafi'dir.

Bu Leyla'nın annesi; Meymune binti Ebi Süfyan b. Harb b. Umeyye olup onun da annesi binti Ebi'l-As b. Umeyye'dir. Onun oğlu da Ali el-Ekber'dir. Baba tarafından Haşimi, anne tarafından ise Sakifli ve Emevidir.[98]

Ali el-Asgar (Zeyne'l-Abidin):

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* çocuklarının en meşhuru ve en faziletlisidir. Bundan dolayı İmam Malik onun hakkında şöyle der: Ehl-i Beyt içerisinde onun gibisi yoktur, o bir cariyenin oğludur.[99]

Zehebi, biyografisini verirken şöyle der: "Seyyid, İmam, Zeyne'l-Abidin, Haşimi, Alevi, Medineli ve künyesi Ebû'l-Hüseyn'dir. Künyesinin Ebû'l-Hasan, Ebû Muhammed ya da Ebû Abdillah olduğu da söylenmiştir. Annesi ümmü veled olup

(95) el-Muntazam: (5/7).
(96) el-Bidaye ve'n-Nihaye: 8/151). Tarihu'l-İslam: (s: 104). Tarihu Dımeşk: (14/127).
(97) et-Tabakatu'l-Kübra: 5/211).
(98) Mekatilu't-Talibiyyin: (S: 84) Daru'l-Marife.
(99) Tarihu Dımeşk: (41/373).

ismi Fars kralı Yezdücerd'in kızı Sellame'dir. İsminin Ğazzale olduğu da söylenmiştir. Otuz sekiz senesinde doğmuştur."(100)

İbni Inebe, Ali b. Hüseyin'in biyografisini verirken annesinin ismi hakkındaki ihtilafa değinerek şu sonuca ulaşır: "Allah Teala, Ali b. Hüseyin'i Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* viladetinden kendisi için hasıl olan fazilet sebebiyle, tarihin kaydına göre nikahsız bir beraberlikten doğan Mecusi Şehriyar'ın oğlu Yezdücerd'in viladetinden mustağni kılmıştır. Araplar, kral da olsalar acemlerin faziletine itibar etmezlerdi. Kral olma yoluyla fazilet sahibi olarak kabul edilecek olsalardı o zaman Acemi Araba ve Kahtan'ı da Adnan'a üstün kılmaları gerekecekti, fakat onlar nazarında onların itibara alınacak bir durumu yoktu. Avamdan bazıları ve Hüseyin'in çocuklarından bir çoğu bu nisbeyi hep zikrederek dediler ki: Ali b. Hüseyin nübüvvetle krallığı bir araya topladı. Bilindiği gibi olsa da bu hiç bir şey değildir. Sonra Fatıma binti Hüseyin, Hasan el-Müsenna b. Hasan b. Ali b. Ebi Talib'in çocuklarının annesi olup, denildiğine göre de Ali Zeyne'l-Abidin'in annesidir. Eğer Kisra'nın viladeti bir üstünlük ve faziletse bu durum Hasan'ın çocukları için de geçerli demektir. Çünkü Hasan, kardeşi Hüseyin'den önve imamdı ve ona itaat emesi gerekmektedir. Hüseyin ise Hasan'a hiç bir zaman imam olmadı. İmamiyenin dediğine göre bu veya başkasının doğumuyla karşılaştırıldığında Ben-i Hasan'ın fazileti daha ileridedir.(101)

Hüseyin'in bütün nesli ondan (Zeyne'l-Abidin'den)dır, zira diğer geri kalan erkek kardeşlerinin çocukları yoktur.

Ebû Bekir el-Berki der ki: Hüseyin'in bütün nesli oğlu Ali el-Asgar tarafındandır. O, zamanının en faziletlisiydi. Şöyle den-

(100) Siyer-i A'lami'n-Nübela, Zehebi: (4/386). Bkz: Tarih-i Yakubi ve İbni Hallikan'ın Vefeyatu'l-A'yan.

(101) -Umdetu't-Talib: (S:193).

miştir: Kureyş, kendilerinden uzak dururken Ali b. Hüseyin, Kasım b. Muhammed ve Salim b. Abdillah yetişmeye başlayınca tekrar ümmü veled olan cariyelere rağbet göstermeye başladı.(102)

Ferazdak'ın Ali b. Hüseyin'i medheden meşhur kasidesinden bir kısmı şöyledir:

Bu, Allah'ın bütün kullarının en hayırlısının oğlu

Muttaki, halis, pak ve efendi

Bu, geniş vadinin tanıdığı bir ayak izidir

Ki, onu Beyt de Hil ve Harem de tanır

Neredeyse minnettarlığı onu alıkoyacaktı

İstilam için geldiğinde Rüknü'l-Hatim'e

Kureyş onu gördüğünde onun için denildi ki,

Soyluluk son bulmuştur onda

Takva ehli sayılsa da onların imamı

Veya yeryüzünün en hayırlısı kim dendiğinde: Onlar, dense de

Bu, Fatıma'nın oğludur, bilmiyorsan eğer

Allah'ın Nebileri son bulmuştur onun dedesiyle

"Bu kimdir" sözünün ona bir zararı yok

Senin inkar ettiğini bilmektedir Arap ve Acem

O hayasından gözünü yumar ama heybetinden de göz kamaşır

Konuşmaz, tebessüm etmedikçe.(103)

(102) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (4/387-390). Ali b. Hüseyin ile ilgili daha detalı bi - gi için İbni Sa'd'ın (5/211) ve Halife b. Hayyat'ın Tabakatlarına bakılabilir. Tarih-i Buhârî: (6/266). Mearif, İbni Kuteybe: (214). Tarih-i Dımeşk, İbni Asakir: (12/15). Vefeyatu'l A'yan: (3/266).

(103) Kaside için bkz: Mucemu't-Taberani el-Kebir: (3/101). Sıfatu's-Safve:

Ali b. Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabını övme ve savunma noktasında meşhur duruşları ve sözleri vardır. Onlardan birisini arzedelim:

Irak ehlinden bir topluluk gelerek, Ebû Bekir, Ömer ve Osman (r.anhum) hakkında ileri geri konuşup sözlerini bitirdikten sonra o şöyle dedi: Bana söyler misiniz, siz: "Yurtlarından ve mallarından uzaklaştırılmış olan, Allah'tan bir lütuf ve rıza dileyen, Allah'ın dinine ve Peygamberine yardım eden muhacirler." misiniz? Onlar, hayır, dediler

Devam etti: Peki siz: "Daha önceden Medine'yi yurt edinmiş ve gönüllerine imanı yerleştirmiş olan kimseler, kendilerine göç edip gelenleri severler ve onlara verilenlerden dolayı içlerinde bir rahatsızlık hissetmezler. Kendileri zaruret içerisinde bulunsalar bile onları kendilerine tercih ederler." Denenler misiniz? Onlar, hayır dediler.

Bunun üzerine dedi ki: Size gelince, siz bu iki grubun hiç birisinden değilsiniz. Sonra şöyle dedi: Şahitlik ederim ki siz, Allah Teala'nın, haklarında şöyle: "Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma!" buyurduklarından değilsiniz.[104] Çıkın dışarı! Allah size layık olduğunuz şekilde muamele etsin.[105]

(2/99). Siyer-i A'lami'n-Nübela: (4/398). El-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/591). Bu uzun bir kasidedir. Sebebi hakkında şöyle denmektedir: Hişam b. Abdilmelik halifeliği öncesinde hac yapar ve o anda Hacerü'l-Esved'in etrafı da kalabalıktır. Ali b. Hüseyin de tavaftadır, Hacer-i Esved-i selamlamak istediğinde insanlar ona saygıdan dolayı ayrılmaya başladılar, bunun üzerine yanındakiler Hişam'a bu adamın kim olduğunu sorunca o da: bilmiyorum dedi. Bunun üzerine Ferezdak bu meşhur kıssasını okudu.

(104) Haşr Suresi: (8-10).

(105) Kıssayı Ebû Nuaym, Hılye'de (3/136-137) rivayet etmiştir. Bkz: Keşfü'l-Ğumme, el-İrbili: (2/291).

Cafer:

Annesi, İbni Taktaki'nin[106] nakline göre Kudai kabilesindendir. Mus'ab der ki: "Cafer b. Hüseyin'in geride çoluk çocuğu yoktur, annesi de Beli'dendir."[107]

Abdullah:[108]

Küçükken Kerbela'da katledilmiştir. Annesi; Rebab binti İmri'l-Kays b. Adiy el-Kelbiye'dir. Hüseyin'in *radiyallâhu anh* ona karşı sevgisi son derece ileriydi. Kısı Sekine de (Sükeyne) ondandır.[109]

Onun da Hüseyin'e *radiyallâhu anh* karşı sevgisi çok ileri derecedeydi, öyleki ondan sonra kimseyle evlenmemiştir.

Kendisine evlilik teklif edenlere: Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* sonra hiçbir kayınpeder edinmeyeceğim, diye cevap verirdi.

O'nu *radiyallâhu anh* şu sözüyle yadetmiştir:

Nur olan o kişi ile aydınlatılır
Defnedilmeyen maktul Kerbela'da

Ey Nebinin torunu Allah seni salihlikle mukafatlandırsın
Bize sebep olmandan dolayı, seni uzak kılsın ölçüp biçenlerin hüsranından.[110]

(106) el-Asili: (s:143).
(107) Neseb-i Kureyş: (S:59).
(108) İsminin Ubeydullah olduğu da söylenmiştir. Nitekim Halife b. Hayyat'ın Tarih'inin "Elli bir senesinin hadiseleri" bölümünde (1/59) de böyledir.
(109) Hafız İbni Kesir onun biyografisini verirken der ki: "Hüseyin'in, Rebab'a sevgisi çok ileriydi, ondan çok hoşlanır ve ona şiir söylerdi. Hüseyin *radiyallâhu anh* Kerbela'da katledildiğinde onunla beraberdi ve bundan dolayı çok acı duymuştur." El-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/229).
(110) el-Vafi bi'l-Vefayat: (4/442).

Sükeyne:[111] (Sekine)

Annesi; Rebab binti İmri'l-Kays b. Adiy el-Kelbiyye'dir. Daha önce adı geçen Abdullah'ın öz kardeşidir. Sükeyne Kerbela'ya şahit olmuş, babasının katledilmesinden sonra ev halkıyla beraber önce Şam'a daha sonra Medine'ye gitmiştir.[112] Kendisi Tabiinden olup rivayeti az olan muhaddis hanımlardandır.

İmam Zehebi 'Siyer' inde[113] der ki: "Eşsiz bir güzelliğe sahipti. Amcasının oğlu Abdullah b. Hasan el-Ekber ile evlenmiş o, babasıyla birlikte daha zifafa girmeden katledilince daha sonra Irak Emiri Mus'ab ile evlendi.[114] Daha sonra başkasıyla da evlenmiştir. Gözüpek ve akıllı birisiydi. Halife Hişam'ın yanına girerek onun sarığını, omuz atkısını ve kuşağını çekti. O da onları ona verdi.[115] Ona ait güzel şiirler vardır."

---

(111) Sükeyne veya Sekine şeklinde okunur. Sükeyne onun lakabıdır, ismi hakında ihtilaf edilmiştir. Ümeyme ya da Amine olabileceği söylenmiştir. Bkz: Şezeratu'z-Zeheb: (2/82) ve: Tarih-i Dımeşk: (69/20).

(112) Tarih-i Dımeşk: (69/204).

(113) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (5/262,263).

(114) Mus'ab b. Zübeyr b. Avvam'ın, onunla evliliği bütün kaynaklarda sabit ve meşhurdur. Sükeyne'nin Mus'Ab ile evliliğini inkar etmek gündüzün ortasında güneşi inkar etmektir. Bu hısımlığın kesin olduğunu görmek için bkz: Ensabu'l-Eşraf, Belazuri: (2/195), Th: Muhammed Bakır el-Mahmudi. El-Mihber, İbni Habib: (s:438). El-Mearif, İbni Kuteybe: (s:214).

(115) İmam Zehebi bununla Belazuri'nin Ensabu'l-Eşraf'ında -4. Kısım 1. Cüz (S:620-621)- yaptığı rivayete işaret etmektedir, O şöyle der: Zübeyr b. Bekkar bana rivayet etti ve dedi ki: Fatıma binti Hüseyin kızını Abdullah el-Mutarrıf ile evlendirdiği zaman Sükeyne binti Hüseyin, Hişam b. Abdilmelik'in yanındayken Fatıma oraya girdi. Fatıma'ya dedi ki: Ey Hüseyin'in kızı, bize amcanın oğlundan olan çocuğunu – yani Hasan b. Hasan'ı – ve amcamızın oğlundan olan çocuğunu – Mutarrif'i - anlat, bakalım. Bunun üzerine o, şöyle dedi: Abdullah b. Hasan'a gelince, o bizim lisanımız ve sözcümüzdür. İbrahim b. Hasan ise insanlar içerisinde şemaili, rengi ve hareketleri açısından Rasûlullah'a en çok benzeyendir. Amcanızın çocuklarından ikisine gelince, ilki Muhammed b. Abdillah – ipek işiyle uğraşanı kastediyor – kendisiyle iftihar ettiğimiz güzelimizdir. Kasım ise kendisiyle korunduğumuz kapımızdır ve koruyucu ve nefis bakımından Ebû'l-As b. Ümeyye'ye en çok benzeyendir. Bunun üzerine Hişam şöyle dedi: Ey Hüseyin'in kızı ne güzel anlattın dedi.

İbni Sa'd 'Tabakat' da şöyle der:

"Mus'ab b. Zübeyr b. Avvam, kendisiyle bekarken evlendi ve Fatıma adında bir kızı oldu. Sonra o da katledilince Abdullah b. Osman b .Abdillah b. Hakim b. Hizam b. Huveylif[116] b. Esed b. Abdiluzza b. Kusay ile evlendi ve ondan, Osman adında bir oğlu oldu ki ona Kureyn; Hakim; Rabiha[117] da derlerdi. O da vefat edince Zeyd b. Amr b. Osman b. Affan ile evlendi, o da vefat edince İbrahim b. Abdirrahman b. Avf ez-Zühri ile evlendi. Kendisi kendisinin velisi olarak onunla evlendi ve üç ay birlikte yaşadılar. Daha sonra Hişam b. Abdilmelik Medine valisine aralarını ayırmasına dair bir mektup gönderdi. İlim ehlinden bazısı der ki: Zeyd b. Amr b. Osman vefat edince Asbağ b. Abdilaziz b. Mervan ile evlendi."[118]

İbni Hibban "es-Sikat"da[119] onu zikrederek şöyle der: "O, Ehl-i Beytten rivayette bulunur, Kufeliler de ondan rivayette bulunurlardı" İbni Makula da der ki: "Babasından rivayet ettiği meşhur haberleri vardır."[120]

Sükeyne, fesahat, belagat ve edebiyat yönü güçlü bir hanımdı. Tarih ve Edebiyat kitapları bize, onun fesahatı, edebiyat ve şiir alanındaki bilgisi hakkında nakillerde bulunmuştur. Fakat edebiyat kitaplarında Sükeyne *radiyallâhu anh* hakkında, özellikle de Ebû'l-Ferec el-Isbahani'nin "el-Eğani" adlı kitabında nakledilenlerden sakınmak gerekir, çünkü onda, takva ve verasıyla tanınıp bilinen Sükeyne binti Hüseyin hakkında kendisine layık

---

O da sevinerek sıçradı ve Sükeyne rıdasına büründü ve şöyle dedi: Vallahi ey şaşı bir şey söylemiyorum. Sen bizimle alay ettin. Ancak vallahi, bizi sana Taf günü gösterdi. Bunun üzerine Hişam güldü ve şöyle dedi: Sen çok şerli bir kadınsın, fakat yaşın büyük, onun için sana saygı duyuyoruz."

(116) Asılda böyledir, fakat sahih olan: Huveylid şeklinde okunandır.

(117) Abbas b. Velid b. Abdilmelik b Mervan onunla evlenmiştir.

(118) et-Tabakatu'l-Kübra: (8/469).

(119) es-Sikat: (4/352: 3301).

(120) -el-İkmal: (4/316).

olmayan bir takım çirkin haberler mevcuttur. Aynı şekilde onun hakkında Nimetullah el-Cezairi'nin "el-Envaru'n-Numaniyye" adlı kitabında zikrettiği iğrenç kıssa da böyledir.(121)

Sükeyne *radiyallâhu anh* yüz on yedi senesinde vefat etmiş ve Medine'de defnedilmiştir. Mısır'a getirilip orada defnedildiği şeklindeki haberler kesinlikle doğru değildir, ayrıca Şam'a defnedildiği de doğru değildir. Hafız İbni Asakir 'Tarih-i Dımeşk'ın "Zikr-i mekabir-i ehl-i Dımeşk" bölümünde şöyle der: "Sükeyne binti Hüseyin'in kabri ihtimallidir. Çünkü Sükeyne Mısırda bulunan Asbağ b. Abdilaziz b. Mervan ile evlenmiş ve oraya gtmek için yola çıkmış fakat oraya ulaşamadan vefat etmiştir. Ayrıca Dımeşk'a gidip orada vefat etmiş olma ihtimali de vardır. Sahih olan ise onun Medine'de vefat ettiğidir. Vali, kendisi hazır oluncaya kadar onu defnetmemelerini emretmiş ve bazı mallarını da Medine'nin etrafına yerleştirmişti. O gün hava çok sıcaktı ve kokusu değişip bozuldu. Kokunun giderilmesi için çok koku alınmasına rağmen bir türlü geçmiyordu. Sonra defnetmeleri için elçi gönderdi ve meşgul olduğu mazeretini sundu. Bunun üzerine defnedildi, kendisi cenazede hazır bulunmadı."(122)

Fatıma:

Annesi; Ümmü İshak binti Talha b. Ubeydillah et-Teymi'dir. Önce amcası oğlu Hasan el-Müsenna İbni'l-Hasan b. Ali b. Ebi Talib ile evlendi ve ondan Abdullah el-Mahd, İbrahim el-Ğamr ve Hasan el-Mesles adlı üç cocuğu dünyaya geldi. Sonra Abdullah b. Amr b. Osman b. Affan ile evlendi ve ondan da Muhammed ed-Dibac adlı bir çocuğu oldu.(123)

Meşhur bir takım tavırları vardır ve Kerbela'da hazır bulunmuştur. Oğullarına söylediği meşhur sözlerinden birsi şudur:

(121) Dördüncü cüz: (s:147) "Faslu'l mizah ve'l-mutayebat."
(122) Tarih-i Dımeşk: (2/421).
(123) Tarih-i Bağdad: (3/4).

"Ey oğullarım, vallahi bu beyinsiz halktan hiçbirisi beyinsizlikleri sebebiyle bir şey elde edemeyecekler ve onun tadına da varamayacaklar. Ancak ona mürüvvetleri sebebiyle mürüvvet ehli kavuşacaktır, onun için Allah'ın örtüsüne bürünün."(124)

Hafız İbni Kesir onun hakkında şöyle der: "Fatıma binti Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib, Zeyne'l-Abidin'in kız kardeşi olup hadisi meşhurdur. Dört sünen sahibi (Ebû Dâvûd, Tirmizi, Nesai, İbni Mâce) ondan rivayette bulunmuşlardır. Babasının katledilmesinden sonra ehl-i beyt ile beraber Dımeşk'a gidenler arasındaydı. Kendisi sika ravilerdendir.(125)

Hafız İbni Asakir de onun biyografisini verirken der ki: " Ninesi Fatıma'dan *radiyallâhu anh* mürsel olarak rivayette bulunmuştur. Babası Hüseyin b. Ali'den, halası Zeyneb binti Ali'den, kardeşi Ali b. Hüseyin ve Abdullah b. Abbas, Ümmü'l-Müminin Aişe, Esma binti Umeyyis ve müezzin Bilal'den de mürsel olarak rivayette bulunmuştur. Kendisinden de: Oğulları Hasan, Abdullah, İbrahim, Hasan b. Hasan'ın oğulları, Muhammed b. Abdillah b. Amr, Şeybe b. Niame, Ya'la b. Ebi Yahya, Aişe binti Talha, Umara b. Ğuzeyye, Ümmü Ebi'l-Mikdam Hişam b. Ziyad ve Ümmü'l-Hasn binti Cafer b. Hasan b. Hasan rivayette bulunmuşlardır. Babasının katledilmesinden sonra Dımeşk'a gidenler arasında o da vardı, daha sonra Medine'ye gitmiştir."(126)

Kocası Hasan el-Müsenna'yı anarken söylediği şiirden birisi şöyledir:

Önce ümit verdiler, sonra zarara uğrattılar
O felaket ne büyüktü ne büyük.(127)

(124) Tarih-i Dımeşk: (74/18). Tehzibu'l-Kemal, Muhammed b. Abdillah b. Amr'ın biyografisi: (25/519: 5364)).
(125) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (6/89), Daaru'l-Mearif baskısı.
(126) Tarih-i Dımeşk: (70/10).
(127) Tarih-i Dımeşk: (70/19).

Ömer:

Bu şahsiyet hakkında elimizde fazla bir bilgi bulunmamaktadır, hatta nesp ilmiyle ilgilenen bir takım kimselerden Hüseyin'in *radiyallâhu anh* bu isimde bir çocuğunun olmadığı bile işitilmiştir. Ömer b. Hüseyin b. Ali ismi hatalı olarak Tarih-i Dımeşk'ta yanlışlıkla Amr b. Hasan b. Ali şeklinde yazılmıştır.

Fakat durum hiç öyle değildir. Ben, Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, Ömer isminde bir oğlunun bulunduğunu ispat eden bir kaç şahide vakıf oldum.

İbni Mende der ki: "İsmi Muhammed ve künyesi de Ebû Abdillah olanlardan birisi de; Ebû Abdillah Muhammed b. Ömer b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'tir. Babasından rivayette bulunmuştur. Bunu Şebab el-Usfuri söylemiştir."(128)

Yakub el-Hamevi de şöyle zikreder: "Ömer b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'in *radiyallâhu anh* meşhedi: Dicle'ye yakın, Mavsil'in üst tarafında bulunan eski bir şehirdedir. İkisi arası yedi fersahlık bir mesafede olup onunla Nasibeyn arası yirmi üç fersahlık bir mesafededir."(129)

Dulabi (H:310) 'ez-Zürriyyetü't-Tahiretü'n-Nebeviyye'de torunlarından birisinden şöyle rivayette bulunmuştur: "Bana, Ebû Abdillah Hüseyin b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ömer b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib haber verdi ki..."(130)

Şöyle denebilir: Meşhur olmasına rağmen bu tearuzun zahiri Hüseyin'in soyunun, sadece Zeynelabidin tarafından devam ettiğini gösteriyor. Buna şöyle cevap verilebilir: Bununla, günümüze kadar olan soyu kastedilmektedir. Bundan dolayı bazı tarihçiler, Hüseyin'in soyunun veya bütün soyunun Zeynelabidin

(128) Fethü'l-Bab fi'l-Kuna ve'l-Elkab: (s:467).
(129) Mucemu'l-Buldan: (1/481).
(130) ez-Zürriyyetü't-Tahire: (s:111).

tarafından sözünü genelliyorlar. Onlardan bir kısmı olan İbnü'l-Mutahhir (el-Bed'u ve't-Tarih) ve İbnü'l-Ibri (Tarih-i Muhtasar-ı Düvel) – bu kişi Hıristiyandır – gibiler Hüseyin'in soyunun ondan geldiğini söylüyorlar.

ŞİİRİ:

Hüseyin *radiyallâhu anh* şiir inşa etmekle ya da söylemekle meşhur değildir. Fakat bir kısım raviler kendisinden, doğruluğu kendisine kesin bir şekilde nisbet edilemeyen bazı şiirler naklet-mişlerdir. Ben de bunları nezaketen ve aşina olunsun diye bura-da naklediyorum.

Hafız İbni Kesir der ki: "Onlardan birisi Ebû Bekir b. Kamil'in, Abdullah b. İbrahim'den okuyup onun Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib'e *radiyallâhu anh* ait olduğunu zikretmiş olduğu şu şi-irdir:

Halık ile yetinip uzak durursan mahluktan

Kazibten de sadıktan da olursun mustağni

Rahman'ın fazlını rızık olarak iste

Çünkü yoktur Allah'tan gayrı Razık

İnsanların, kendisine yeteceğini zanneden kimse

Rahman'a güven duymuş değildir

Malı, kendi kazancı sanan kimse

Dağın tepesinden iki ayağı kayan gibidir.[131]

Ameş'ten rivayete göre Hüseyin b. Ali radiyallâhu anh şöyle demiştir:

Mal sahibinin arttıkça malı

(131) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/593). Tarih-i Dımeşk: (14/186).

Artar onun kuruntusu ve iştigali

Ey yaşam lokması tanıdık seni

Ey her fani ve eskimiş yurt

Zühdü talep etmek bir zahidi saflaştırmaz

Geçim yükü altında oldukça[132]

İshak b. İbrahim'den rivayete göre o, şöyle der: Bana, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Baki mezarlığında şehitlerin kabirlerini ziyaret ederken şöyle dediği ulaştı:

Kabir sakinlerine nida ettim, fakat susturulmuşlar

Onların yerine cevap verdi toz ve toprak

Dedi ki; sakinleri ne yapıldı bilir misin

Etleri parçalandı ve elbiseleri yırtıldı

Gözleri toprakla doldu

Birazcık eziyetten sonra

Kemiklere gelince, onları ben parçaladım

Eklemleri ve bozukluğu belirinceye kadar

Kesip ayırdım bir kısmını şuna buna azık olsun diye

Diğerini çürümüş halde bıraktım ki dönüp dolaşsın etrafında bela.[133]

Ebû'l-Kasım Ali b. Muhammed b. Şehdek el-Isbahani, Hüseyin'in şiirinden bir bölüm okudu:

Eğer dünya, kıymetli kabul ediliyorsa

Allah'ın sevabı en yüce ve büyüktür

Bedenler ölüm için neş'et bulmuşsa eğer

(132) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/593). Tarih-i Dımeşk: (14/186-187).
(133) Aynı Eser.

Allah yolunda kılıçla olur katl efdal

Rızıklar takdir edilmiş şey ise şayet

Kişinin çalışmak için az gayreti daha güzel

Mallar, terketmek için toplanmışsa

Kendisine bırakılmış olanda kişi neden yapar cimrilik. (134)

Zübeyr b. Bekkar, Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, eşi Rebab binti İmri'l-Kays b. Adiy b. Evs el-Kelbi'ye söylediği şu şiiri kızı Sükeyne binti Hüseyin'e okudu:

Ömrüne yemin olsun ki bir yurd olsun isterim

Orada Sükeyne ve Rebab'ın oturduğu

İkisini de severim, veririm bütün malımı

Uyumlu olmamda itab olmamamlı

Ben onlara ait değilim, itaat ettiğinden dolayı itab duysalar da

Yaşamımdan, veya toprak beni yok etse de.(135)

VEFATI:

Tarihçiler, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* vefatının 10 Muharrem 51 hicri senede olduğunda ittifak etmişlerdir. Müminler o günün Aşura günü olduğunda ittifak ederler. Bazı kimseler yanılgıya düşerek altmışıncı senenin son günü derler ki bu zayıf bir görüştür.

Bu konuda Hatib Bağdadi şöyle der: "Ölüm tarihi ile ilgili yanılgıya gelince: Tarihçilerin çoğunluğu onun *radiyallâhu anh* altmış bir senesinin Muharrem ayında öldürüldüğünde ittifak et-

(134) Aynı Eser.

(135) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (11/594-595). Tarih-i Dımeşk: (69/120). El-İsabe: (s: 74/390).

mişlerdir. Hişam b. Kelbi ise: Altmış iki senesinde der ki, bu da bir vehimdir."(136)

Öldürüldüğü gün hakkında ise ihtilaf edilmiştir: Cumartesi günü, Pazartesi günü, Çarşamba ya da Cuma günü şehit edildiğine dair farklı görüşler bulunmaktadır.

Hüseyin'in Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*'in Ashâbı Nezdindeki Konumu

Kureyş, Urve b. Mesud es-Sakafi'yi *radiyallâhu anh* – o zaman müşrik idi – kendisini alıkoyması için Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* göndermiş, o da sahabenin Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* gösterdiği hürmeti ve emirlerini yerine getirmedeki titizliğini hayretle müşahede etmiş ve Kureyş'e dönerek şaşkın ve etkilenmiş bir halde şöyle konuşmuştur:

"Ey kavmim! Bugüne kadar ben, Kisra, Kayser ve Necaşi gibi nice krallara elçi olarak gittim; ancak vallahi ben, hiçbir melikin, Muhammed kadar tazim gördüğüne şahit olmadım; halbuki O, melik de değil! Allah'a yemin ederim ki, ne zaman yere tükürecek olsa, tükürüğü yere düşmeden önce ashabından birileri avuçlarını açıyor ve onu yüzlerine gözlerine sürüyorlar; bir şeyin yapılmasını emrettiğinde, onu yerine getirmek birbirlerini ezercesine koşturuyorlar; abdest almak istediğinde, O'nun abdest suyundan bir damla albilmek için neredeyse birbirleriyle kavga edecek kadar gayret gösteriyorlar; saçının bir tek telini bile yere düşürmemek içiçn azami gayret gösteriyorlar; O konuştuğu zaman, bulunduğu ortamda kimse ses çıkarmıyor; O'na olan hürmetlerinden dolayı yüzüne bile bakamıyorlar; izin almadan hiç kimse O'nun yanında konuşmuyor; O, izin verirse konuşuyor. Size gerçekten makul bir plan sunuyor; gelin onu

(136) Tarih-i Bağdad: (1/142).

kabul edin.."[137]

Düşmanlarının gördüğü üzere işte onlar bu sahabeler... Peygamberlerini *sallallâhu aleyhi ve sellem* seviyorlar, O'na saygı gösteriyorlar, emirlerini yerine getiriyorlar ve O'na tazimde bulunuyorlar.

Sahabe-i Kiram, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torunları Hasan ile Hüseyin'e güzelce övgüde bulunduğunu işitmiş, onların ayaklarının kayıp düşmesinden endişe ederek minberinden inişini gözlemlemişler ve baba şefkatiyle kucaklayıp bağrına bastığına şahit olmuşlardır. Peki, bundan sonra onların, Hasan ve Hüseyin'e (r.anhuma) nasıl davranacaklarını zannediyorsun?

İşte tarih bizim için Ebû Bekir'in *radiyallâhu anh* şu sözünü kaydediyor: "Ehl-i Beyt'i hakkında Muhammed'i *sallallâhu aleyhi ve sellem* gözetin."[138] Bu sözün beyana ihtiyacı yoktur.

Faruk Ömer b. Hattab'a *radiyallâhu anh* gelince; Zühri, ondan şöyle rivayet eder: Ömer *radiyallâhu anh*, sahabe çocuklarını giyindirir fakat Hasan ile Hüseyin için elverişli bir şey bulamadığı için hemen Yemen'e haber göndererek onlar için elbise getirtirir ve şöyle der: Şimdi içim hoş oldu ve rahatladım.[139]

Vakıdi, Ömer'in *radiyallâhu anh*, Hasan ve Hüseyine babalarına takdiredilen miktarın aynısını vermiştir. Rasûlullah ile *sallallâhu aleyhi ve sellem* olan yakınlıkları dolayısıyla her birisine beş bin miktarı takdir etmiştir.[140]

Zehebi der ki: "Cafer b. Muhammed, babasından şöy-

(137) Sahîh Buhârî, kitabu'ş-şurut, babu'ş-şurut fi'l-cihad: (2581).

(138) Sahîh Buhârî, kitabu fedaili's-sahabe: (3751,3713). 'Ehl-i beyti hakkında Muhammed'i *sallallâhu aleyhi ve sellem* gözetin" sözünün anlamı: Ehl-i Beyti hakkında O'nu muhafaza edin de onlara sövmeyin ve eziyet etmeyin, bilakis onların kıymetini bilin, saygı gösterin ve onlara muhabbet besleyin, demektir.

(139) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/285). Tarih-i Dımeşk: (14/177).

(140) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/285). Tarih-i Dımeşk: (14/177).

le rivayet eder: Ömer *radiyallâhu anh*, Hüseyin'e *radiyallâhu anh* babası Ali'ye *radiyallâhu anh* verdiği beş bin miktarının aynısını vermiştir."(141)

Oğlu Abdullah b. Ömer'e (r.anhuma) gelince onun, Irak halkı için yola çıkmadan önce Hüseyin'e *radiyallâhu anh* nasihatta bulunduğu malumdur: "Cibril *aleyhisselâm* Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldi ve onu dünya ile ahiret arasında muhayyer bıraktı, o da ahireti seçti ve dünyayı istemedi. Sen Rasûlullah'tan bir parçasın, O, sizden de aynısını ister."(142)

Ebû Hureyre ise *radiyallâhu anh*; Hafız İbni Asakir, 'Tarih'inde Ebû'l-Mihzem'den onun şöyle dediğini rivayet eder: Birlikte bir kadının cenazesindeydik, yanımızda Ebû Hureyre de vardı, derken bir tane de erkek cenazesi getirildi. Onu kendisiyle kadın arasına koyup namazlarını kıldı. Biz giderken Hüseyin yorulduğundan dolayı yolda oturuverdi. Bunun üzerine Ebû Hureyre elbisesinin bir tarafıyla Hüseyin'in ayakkabılarının tozunu silmeye başladı da Hüseyin *radiyallâhu anh* ona: Ey Ebû Hureyre, sen de mi böyle yapıyorsun?! Dedi.

Ebû Hureyre de dedi ki: Bırak beni, vallahi eğer insanlar, senin hakkında benim bildiklerimi bilselerdi seni boyunları üzerinde taşırlardı.(143)

---

(141) Siyer-i A'lami'n-Nübela: 3/285). Tarih-i'l-İslam, Hicri 61. Sene olayları: (s:10). Beş binlik miktar Bedir'e katılanlara verilirdi. Ömer *radiyallâhu anh*, adeta Hasan ile Hüseyin'i (r.anhuma) Bedir ehli gibi görmüştür ki, bu onların şerefi üzerine şeref katan büyük bir şereftir. Ayrıca bu durum, Faruk'un *radiyallâhu anh*, Nübüvvet evine olan muhabbetinin ve hak ve hukuklarını gözettiğinin büyük bir göstergesidir, bunun dikkatle düşünülmesi gerekir!.

(142) Bu hadis küçük farklılıklarla: Sahîh İbni Hibban: (15/424: 6968). Kitabu'z-Zühd, İbni Ebi Asım: (1/134: 267). Sünen-i Beyhaki: (7/48: 13098). Tarih-i Dımeşk: (4/127 ve (14/202). Bunların hepsi de Yahya b. İsmail b. Salim tarikiyle Şabi'den rivayet etmişlerdir.

(143) Tarih-i Dımeşk: (14/179-180). Siyer-i A'lami'n-Nübela, özetleyerek: (3/287).

Amr b. As'ın *radiyallâhu anh* Hüseyin'in hakkını takdir edip ona tazimi ise; İbni Ebi Şeybe'nin Velid b. Ayzar'dan rivayet ettiği şu haberde kendisini göstermektedir: Amr b. As *radiyallâhu anh* Kabe'de gölgelenirken o anda Hasan b. Ali'nin *radiyallâhu anh* geldiğini görür ve: Bu, yeryüzü halkı içerisinde sema halkına en sevimli olan kişidir.(144)

Muaviye b. Ebi Süfyan ise *radiyallâhu anh*, Hüseyin'e *radiyallâhu anh* ikramda bulunur ve onu büyük bilir, Hüseyin de onun hediyelerini kabul ederdi.(145) Hafız İbni Kesir der ki: "Hilafet Muaviye'de karar kılınca Hüseyin kardeşi Hasan ile beraber onun yanına gidip gelirler, o da onlara geniş ikramlarda bulunur ve: Merhaba, hoş geldiniz, der ve atiyyeler verirdi. Bir günde onlara yüz binlik miktarında atiyye vermiş ve şöyle demiştir: Bunu alın, ben Hind'in oğluyum.(146) Vallahi ne benden önce ne de benden sonra hiç kimse size bunu vermez. Bunun üzerine Hüseyin de şöyle demiştir: Vallahi, sen de, senden önce ve sonra hiç kimse de bizden daha faziletli birisine veremez.Hasan vefat edince Hüseyin her sene Muaviye'ye gelir, o da ona atıyye verir ve ikramda bulunurdu.(147)

Bir defasında Muaviye, Hüseyin'in kendisine sert davranmasından şikayet edince dediler ki: "Bir mektup yazarak onu ayıpla. O bunu kabul etmeyerek şöyle dedi: Onun ve babası hakkında bir şey söylersem yalan olur. Hüseyin hakkında bir şey söyleyecek değilim. Ayrıca onun bir ayıp ve kusurunun olduğu-

(144) Musannef-i İbni Ebi Şeybe: (7/269).

(145) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/291).

(146) O, burada annesi Hind binti Utbe b. Rebia b. Abdişems b. Abdimenaf'a iş - rette bulunuyor. Ki onun nesebi Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ile dedede (Abdimenaf) buluşmaktadır. Hind, müslüman olmuş, beyat ederek güzel bir müslüman olmuştur.

(147) el-Bidaye ve'n-Nihaye , Dar-ı Mearif baskısı: (8/150-151). Tarih-i İslam: (104). Tehzib-i Tarih-i Dımeşk: (4/315).

nu da düşünmüyorum…"[148]

Hasan ve Hüseyin'e (r.anhuma) döneminde yaşayan bütün ehl-i beyt, kendilerine ikramda bulunurlardı. İbni Asakir kendi senediyle Müdrik b. Ammara'dan şöyle rivayet eder: "İbni Abbas'ı, Hasan ile Hüseyin'in bineklerinin üzengisini tutarken gördüm. Bunun üzerine ona dendi ki: Sen onlardan büyük olmana rağmen üzengilerini mi tutuyorsun? O da dedi ki: Bunlar Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* iki oğludur. Onların üzengilerini tutmak benim için bir saadet değil midir."[149]

İbni Asakir, kendi senediyle Rezin b. Ubeyd'den şöyle rivayet eder: İbni Abbas'ın yanındaydım. Derken Ali b. Hüseyin geldi, bunun üzerine İbni Abbas ona: Sevgilinin oğlu sevgiliye merhaba, dedi.[150]

İşte Sahabelerin (Allah hepsinden razı olsun) Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* reyhanesi Hüseyin b. Ali'ye *radiyallâhu anh* bakışları ve onlar nazarındaki konumu böyle idi.

(148) Ensabu'l-Eşraf: (3/361).
(149) Tarih-i Dımeşk: (14/181).
(150) Tarih-i Dımeşk: (41/370). El-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/106). Daru'l-Mearif baskısı.

İKİNCİ BÖLÜM

Hüseyin... Muhalif Duruşu... Durum ve Değerlendirmeler

BİRİNCİ FASIL
Hüseyin'in Muhalefeti..Sebepler Ve Olaylar

GİRİŞ:

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* yaşamının ana durakları ve bariz alametleri vardır ki, ardında izlerini günümüze kadar taşıdığımız ürkütücü bir takım soru ve açıklamalar bırakmıştır. Belki de bu durak ve alametleri andıran en bariz durumlardan birisi Hüseyin'in *radiyallâhu anh* nazarında muhalefet fıkhıdır. Bu, Yezid'e beyatın karşısında durmasında ve onunla beraber ehl-i beytini de mağdur edip İbni Ziyad'ın ordusuyla karşı karşıya bırakan ve kerbela faciasıyla sonuçlanmasına sebep olan Kufe halkının mektuplarına icabet ederek Kerbelaya gitmesinde kendisini göstermektedir.

Bu felaketin, müslümanların tarihi ve yaşadıkları dönem- ve istikballeri- üzerinde derin etkileri bulunmaktadır. Bunları, insaflı bir şekilde ortaya koyup hüküm vermek istersek o zaman sorunu temelinden alıp bir mümin samimiyetiyle, tarafsız bir araştırma yaparak ve hadiseleri tek tek inceleyerek sunmamız gerekir.

Mesele Muaviye'nin *radiyallâhu anh* Yezid için beyat almasıyla başlar. Fakat insafla hareket edecek olursak sorunun bundan önce başladığını görürüz. Bununla beraber iyisiyle kötüsüyle bu dönem hakkında konuşurken, konunun tabiatı icabı bundan önceki olaylara girmemiz ve okuyucu nazarında garip ve ağır görünmesine sebep olacak derecede gereksiz açıklamalara düşmeme endişesi kalkış noktamızın Yezid'e beyat olmasına da engel teşkil etmez.

BİRİNCİ BAHİS: Yezid İçin Beyat Alınması:

İlk olarak ve Muaviye'nin Yezid için beyat almasına Hüseyin'in muhalefet etmesinden önce bu beyattan ve Muaviye'yi böyle bir beyat almaya iten sebeplerden bahsetmemiz gerekir:

Muaviye'yi Yezid İçin Beyat Almaya Sevkeden Sebepler:

1-Siyasi Sebep (Ümmetin Birliğini Koruma):

Ebû Bekir *radiyallâhu anh*, Ömer *radiyallâhu anh* ve Osman'a *radiyallâhu anh* beyat edildiği zamandaki durumun Muaviye'nin, oğlu Yezid'e beyat aldığı zamanki durumdan çok farklı olduğunu bilmemiz gerekir.

Ebû Bekir Sıddık'ın *radiyallâhu anh* hilafeti ümmet için umumi bir hayır olmuş, Allah Teala onunla dini ikame etmiş ve o da mürtedlere karşı cihad etmişti. O, Ömer ve Rasûlullah'ın diğer ashabı ve ehl-i beyti ile beraber el ele olmuşlar ve şaz denecek küçük bir muhalefet dışında onların döneminde herhangi bir ihtilaf ortaya çıkmamıştır. Ebû Bekir ile Ömer'in (r.anhuma) hilafeti hususunda tam bir ittifak ve anlaşma meydana gelmiş ve müslümanlar onlara boyun eğmişler, kimse de onlara muhalefet etmemiştir.

Ömer *radiyallâhu anh* yaralanınca halifenin cennetle müjdelenmiş olan altı sahabeden – Osman b. Affan, Ali b. Ebi Talib, Zübeyr b. Avvam, Aburrahman b. Avf, Sa'd b. Ebi Vakkas, Talha b. Ubeydillah (Allah hepsinden razı olsun) – birisini vasiyet etti.

Derken hilafet bu altı kişiden birisinde kalacaktı. Çünkü onların her biri ehliyet sahibi, faziletli ve geçmişleri güzel olan ve cennetle müjdelenmiş kimselerdi. Ve insanların gözünde de bu kimselerin fazilet ve geçmişleri bilinip takdir edilmekteydi.

Yapılan istişarelerden ve sahabelerin de (r.anhum) görüş ve düşünceleri araştırıldıktan sonra tercih Osman *radiyallâhu anh* üzerinde gerçekleşti. Bunun sebebi de müslümanların hilafeti için altı aday içerisinden en faziletli olmasıydı. Hilafetinin son dönemlerinde fitne baş gösterdi ve evi kuşatılarak mazlum bir şekilde şehid olarak katledildi.

Ondan sonra hilafete Ali *radiyallâhu anh* geçti. Osman'ın *radiyallâhu anh* katledilmesine sebep olanlara karşı yavaş davranıldığı veya tesahül gösterildiği şeklinde ona ve beraberindekilere yöneltilen bazı ithamların ortaya atılmasından dolayı insanlar onun beyatı hususunda ittifak edemediler.

Muaviye liderliğindeki Şam bölgesi de bu muhalif hareketi temsil ediyor ve Şam halkına, Ali'nin *radiyallâhu anh* ordusundan bir gurubun temsil ettiği Osman'ın *radiyallâhu anh* katillerinden intikam alınmasının gerekliliğine dair etkileyici bir psikolojik yönlendirme yapıyordu. Derken savaş ve ayrılıklar patlak verdi, müslümanlardan ölen öldü. Bu arada Harici ve benzeri bir takım fırkalar zuhur etmeğe başladı.

İslam Toplumu içerisinde baş gösteren bu bir kısım bozuk düşünce ve inançlar karşısında – bu zaman içerisinde – toplum gerçeği ve şartlar Muaviye'nin, yeniden bakışını kendisinden

sonra müslümanların halifesinin kim olacağına çevirmesini zorunlu hale getirmiştir.

Şam halkı prensipleri ve hedefleri karşısında daha sebatkar ve ihlaslı oldukları için Allah'ın iradesi sayesinde Irak karşısında galip gelebilmişlerdir.

Irak halkı ise, Osman'ı *radiyallâhu anh* öldürmekle itham edilen isyankar ve heyecanlı kabileler etrafında bir araya geliyorlardı, aralarında belli bir dini irtibat bulunmamakta, buna ilaveten bu bölgede ayrılıkçı ve fitneyi arzulayan kimseler çoğunluktaydı. Onlar, Ali'nin *radiyallâhu anh* yüzüstü bırakılmasında sebeplerden birisiydiler. Aynı zamanda hem kendisi ve hem de kendisinden sonra oğullarının bela ve musibetlere düçar olmalarının kaynağıydılar.(151)

Hicaz halkına gelince; onlar arasında fıkıh ehli ve ilimde rusuh sahibi sahabe ve tabiinin büyükleri bulunmaktadır. Hicaz bu dönemde, İslamı en güzel şekilde temsil eden bölgedir. Çünkü orada inancı bozuk kimseler yoktu ve bid'at ve münker şeyler zuhur etmemişti. Mekke ve Medine'den her birinde sahabe ve onların çocukların varlığından dolayı Hicaz bölgesi ilim, din ve takvanın merkeziydi.

Hicaz bölgesinde büyük sahabilerin oğullarından tebarüz edenler, Muaviye'den *radiyallâhu anh* sonra her birisi hilafete aday olabilecek en faziletli kimseler olan Hüseyin b. Ali, Abdullah b. Zübeyr, Abdullah b. Ömer, Abdurrahman b. Ebi Bekir gibi kimselerdir.

İşte burada sorulması gereken can alıcı soru şudur; Muaviye, neden bu dört kişiden birisini aday göstermedi?

Bu soruya cevap olarak; müslümanların, bütün bölgelerde bir kişi üzerinde ittifak etmelerinin gerçekten zor olduğu şeklin-

(151) Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi ile ilgili bölüme bkz.

de cevaplarız. Çünkü aralarında büyük ihtilaflar söz konusuydu.

Şam halkı, Iraklıları Osman'a suikast düzenleyen katillerin vatanı olarak görüyordu, dolayısıyla Şamlıların, uğrunda savaştıkları kazanımlar ve prensiplerden- mazlum halifeye destek verme ve katillerinin yakalanmasından - ödün vermeleri makul değildi.

Bu durumda Irak halkını destekleyen bir şahsın adaylığına Şam halkının müsamaha göstermesi nasıl mümkün olacaktır.

Özelde Medinelileri, umumi olarak da Hicazlıları; Şamlılar, Osman'ın *radiyallâhu anh* katledilmesinden aynı derecede sorumlu tutuyorlardı. Çünkü halife bir ayı aşkın bir süre muhasara altında tutulmuş sonra katiller evinin duvarından tırmanarak yanına girmişler ve Medinelilerin gözleri önünde onu katletmişlerdi. Dolayısıyla Medinelilerden birisinin adaylığının kabul edilmesi – Şamlıların bakışına göre – hiç de makul değildir.(152)

Bu, bu bölgelerden hilafet için aday olacak kimse için Şamlıların bakışını gösteriyor. Muaviye'den *radiyallâhu anh* sonra halife olacak kimse hakkında Iraklıların bakışı Şamlıların bakışından çok da uzak değildir.

Irak halkı Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* kuvvetine destek veriyorlardı fakat zor olansa onun yerine başkasının geçmesine ikna olmalarıydı.

Sonra adayların hiç biri akranlarından tam bir destek elde edemeyeceklerdi. Emeviler hilafetin, kendilerinden başkasına gitmesini istemeyeceklerdi, çünkü onlar Kureyş içerisindeki en

(152) Bu şüphelerin keşfi ile alakalı olarak bkz: 'el-fitne ve ve maktal-u Osman b. Affan ' Master çalışması, (1411), Muhammed Abdullah el-Ğabban, Daru'l-Ubeykan, el-Camiatu'l-İslamiye, Medine. 'Hilafetu Ali b. Ebi Talib', Master çalışması, (1413), Abdulhamid Ali Nasır, el-Camiatu'l-İslamiye, Medine, Mektebetü Rüşd. Riyad.

büyük kabiledir ve liderlik ve imaret sahibidirler.(153)

Aynı zamanda onlar Medine'de sahabenin bazı çocuklarıyla da ihtilaf halindeydiler.

Hilafetin kendileriyle sınırlandırılması farzedilen adayların kendileri de bir kişi üzerinde ittifak etmiş değillerdi, aksine her biri müslümanlara halife olmaya kendisini daha layık buluyordu.

Hatta neredeyse görüşlerin, üzerinde ittifak ettiği ve müslümanların çoğunluğunun onun adaylığı üzerinde ittifak edebileceği İbni Ömer'in hilafetle ilgili tavrı malumdur, o bu hususta insanların en uzak duranıydı.

Ümmeti belki de yeni eğilimlere ve devletin oluşumunda gediklerin açılmasına sürükleyecek ihtilafların önünü almak için Muaviye, devletin istikrarı için en güçlü görüşü temsil eden Şam halkının desteğini elde edecek olan oğlu Yezid'i aday olarak belirledi.

Muaviye, *radiyallâhu anh* kendisini, oğlu Yezid'i tercih etmeye iten sebebi açıklmıştır. Bu da, hac için yapmış olduğu son

(153) Emevi ailesi bir çok ayrıcalıktan faydalanmış ve Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem* onlara görev vermeye sevketmiştir. Onlara emirlik görevi vermiştir. "Ravi ve tarihçiler arasında, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* vefat ettiğinde Attab b. Useyd'in Mekke'de, Halid b. Said'in San'a'da, Ebû Sufyan b. Harb'in Necran'da, Eban b.Said b. As'ın Bahreyn'de, Ümeyyeoğullarının anlaşmalısı olan Said b. el-Kuseb el-Ezdi'nin Cerş ve benzeri yerlerde, Muhacir b. Ebi Ümeyye el-Mahzumi'nin Kinde ve Sadef'te, Amr b. As'ın Amman'da, Osman b. Ebi'l-As'ın Taif'te vali oldukları hakkında ihtilafları bulunmamaktadır. Bu kişilerin hepsi de Ümeyyeoğullarındandır." Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (1/529-530). Ebû Hayyan et-Tevhidi, el-İmta ve'l-Muanese: (1/74). İbni Teymiyye, Minhacu's-Sünne: (2/74). Ebû Hayyan der ki: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* bu esası kurup bütün insanlar için onların durumunu izhar edince velayet hususunda neden zanları kuvvetlenmesin, ümitlri yeşermesin ve emelleri uzun olmasın." El-İmta ve'l-Muanese: (2/74). Makrizi de şöyle der: Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* işler için Ümeyyeoğullarını görevlendirmiş olması, kendisi *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından bu işin onlara geçeceğine bir işaret olarak ortaya çıkmış olmaktadır." En-Niza ve't-Tehasum: (S:63-64).

yolculuğunda sahabenin büyük çocuklarından onun için destek toplamasıdır. Zira Muaviye'yi *radiyallâhu anh* Yezid için beyat alma hususunda hızlı hareket etmeye sevkeden şey, kendi ölümünden sonra ümmetin başına gelebilecek ihtilaftan ve belki de bilinçsiz bir şekilde düşülebilecek yeni savaşlardan endişe duymuş olmasıdır.(154) Ki bunun açacağı yaranın derinliğini Allah'tan başka kimse bilemez.

2-Toplumsal Sebep (Kabile Irkçılığının Gücü):

Muaviye *radiyallâhu anh* savaşa girmiş ve Şam ehlinin desteğiyle hilafeti elde etmiştir. Onlar Muaviye'ye en itaatkar ve Ümeyyeoğullarını en çok seven kimselerdendiler.(155)

Onların Medinelilere ve Iraklılara karşı, müslümanların halifesi Osman b. Affan'ın *radiyallâhu anh* öldürülmesinden dolayı adeta kronikleşmiş bir bakışları vardı.

Onların bu itaatkarlıklarının ve sevgilerinin göstergesi; Muaviye'nin *radiyallâhu anh* Yezid'in halifeliğini Şamlılara arz ettiğinde hepsinin buna muvafakat etmesi ve kimsenin geri kalmadan onun Muaviye'den sonra veliahd olması noktasında Yezid'e biat etmiş olmalarıdır.

Şam halkı hilafetin Ümeyyeoğullarından başkasının eline geçmesine razı olmuyor, buna karşılık Irak halkından bir çoğu da hilafetin ehl-i beytten başkasında bulunmasını reddediyordu.

---

(154) İbni Sa'd, Tabakat-ı Kübra: (4/149,151).

(155) Bunun Arap Devlet tarihinde ağırlığı bulunmaktadır (S:136-137). Şam hakının itati yaşamlarını tabii olarak Şam beldelerinde sürdürmelerindendir. Bu kabileler İslamdan önce asırlardan beri oraları vatan edinmişler ve Yunan ve Roma medeniyetinin etkisi altında kalmakla karşı karşıyaydılar. Bu etkenleronlarda devlete itaat ve düzene tabi olma etkisi bırakmıştır. Sonra onların uzun zamandır kendilerine zorla itaat ettiren eskiden beri liderler ailesi mevcuttu. Muaviye gelince itaat etme ve boyun eğme hususunda zorlukla karşılaşmadılar.

Aynı zamanda orada da hilafetin Ümeyyeoğulları elinde ve kendi ülkelerinde de devam etmesini isteyen güçlü bir damar vardı.

Mesela, Mekke halkı İbni Zübeyr'e beyat ettiğinde Şam halkı eşrafından bir çok kimse buna itiraz edip şöyle dedi: Bu iş bizdeydi, o zaman da Hicaz'a nakledilmiş olur ki biz buna razı olmayız.(156)

İslam devletinin bidayetinde, yani raşid halifeler döneminde devlet, dini kurumların otoritesi altındaydı. Muaviye'nin hilafetinden itibaren ise asabiyetçilik güçlenmiş ve nefislerde dini kurumların bağlayıcı gücü zayıfladığından dolayı otorite ve kavmiyyet gücüne ihtiyaç duyulur hale gelmiştir. Dolayısıyla yönetimin kavmin razı olduğu kimseden başka birisine verildiğinde bu reddilip bozularak topluluğun ayrılık ve ihtilafa düşmesine sebep olacağı muhakkaktı.(157)

İbni Haldun'un bu bakışı ve çıkarımı saygı ve desteklenmeye layıktır. Özellikle İbni Haldun, siyasi yaşama ve onun risklerine dalmıştır. Dolayısıyla bu çıkarımı tecrübeye dayanmaktadır. O, o zamanın durum ve sonuçlarını daha iyi bilir.

Bizzat siyasetin zikzakları, çoğunlukla kapalılık ve belirsizliği taşımaktadır. Dolayısıyla bu hakikatleri daha ilk andan itibaren hiç kimsenin anlayıp idrak etme durumu sözkonusu olamaz.

Sonra Kelb kabilesinin gücünü ve yönetimin oluşmasında Yezid'in dayılarından olan Kelb kabilesinin reisi Hassan b. Malik İbni Bahdel'in rolünü ve yaptıklarını unutamayız. Daha sonra Mervan b Hakem'in hilafetini destekleyen de bu kabile reisidir.(158)

---

(156) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (7/257), isnadı munkatıdır.

(157) İbni Haldun, Mukaddime: (6/265). Muhammed Abid el- Cabiri, Mealimu Nazariyyeti İbni Haldun fi't-tarihi'l-islami: (s:272).

(158) Hişam b. Muhammed el-Kelbi, NesEbû Ma'd ve'l-Yemen el-Kebir: (2/596). İbnu'l-Kelbi: (1/183). El-Mes'udi, et-Tenbih ve'l-İşraf: (S:283).

Şaved, Yezid için beyat alması hususunda Muaviye'yi mazur görür ve şöyle der: "Asabiyet ve güç Ümeyyeoğullarında bulunduğu sürece Muaviye'nin, Yezid'i görevlendirmesi ile ilgili tasarrufu normal bir durumdur. Bu, insaf ve akıl sahibi her kimsenin onaylayıp kabul edeceği bir iştir.(159)

Sonra pratik açıdan da hilafetin Emevilerden başkasına geçmesi bu zaman içerisinde neredeyse mümkün olmayacak bir talepti. Diğer bölgelerdeki valiler ya Ümeyyeoğullarından ya da onlara tabi olan kimselerdendi, dolayısıyla hilafetin sahabe çocuklarından birisine isnad edilmesi demek bu valilerin görevlerinden azledilmeleri anlamına gelmekteydi ki onlardan bir kısmı da bu azl kararını reddetmesi durumunda geniş çaplı Cemel ve Sıffin vakaları tekrar edebilirdi."(160)

Ümeyyeoğullarının Şam bölgelerinde asabiyetlerinin kuvvetliliğinin göstergelerinden birisi de Mervan b. Hakem'in Şam ehli ile beraber Abdullah b. Zübeyr'in valilerine karşı galip gelmesi ve kendisinden sonra da oğlu Abdulmelik b. Mervan'ın ona tabi olarak Şam halkıyla beraber İbni Zübeyr'i mağlup ederek hicri:73 senesinde öldürmesidir. Bununla birlikte Şam ehlinin İbni Zübeyr'e tabi olup boyun eğdiğini görmüyoruz. Aksine Irak halkı, kardeşi Musab b. Zübeyr'e ihanet ederek Abdülmelik b. Mervan tarafını tutmuşlardır. Sükeyne binti Hüseyin, Kufe halkının kocası Musab'a reva gördükleri ihanetlerini şöyle dile getirir: Ey Kufe halkı! Allah size lanet etsin! Beni küçükken yetim, ihti-

(159) Şaved – Ebatıl Yecibu en Tumha mine't-Tarih: (s: 34). İmam Malik der ki: Ömer b. Abdulaziz'i, kendisinden sonra salih birisini görevlendirmekten alıkoyan şey beyatın Yezid b. Abdilmelik'e yapılmış olmasıdır. Dolayısıyla Ömer, başkasına beyat etseydi Yezid'in anlaşmazlık çıkartmasından ve insanlarla savaşıp düzeltilmesi mümkün olmayacak olumsuzluklar meydana getirmesinden endişe etmişti. Bkz: Tertibü'l-Medarik, Kadı Iyaz: (1/170). Minhacü's-Sünne, İbni Teymiye: (1/550).

(160) Mevsuatu't-Tarihi'l-İslami, Ahmed Şelebi: (5/48).

yarlığımda da dul bıraktınız.[161] Pekala fazilet ve konumu itibariyle zamanında kendisine kimsenin eşdeğer olamadığı bir zamanda ümmet neden İbni Zübeyr etrafında toplanıp bir araya gelmedi? Halbuki bunun tersine şahit olmaktayız. Yaşça Abdullah b. Zübeyr'in çocuklarından her hangi birisi mesabesinde olduğu bilinen Abdulmelik b. Mervan'ın müslümanların yönetimini elde ettiğini görmekteyiz.

3-Yezid'in Şahsiyetiyle İlgili Özel Sebepler:

Sahabe ve onların çocuklarının Yezit'ten faziletli olduğunda şüphe yoktur, fakat bununla beraber belki Muaviye, çocuğunda ümmete liderlik yapma noktasında bir kabiliyet görmüş olmalıdır. Çünkü o sürekli babasıyla beraber bulunmuş, Şamlıların desteğine ve ona olan ileri derecedeki bağlılıklarına şahit olmuş, ayrıca kendi dönemindeki siyasi hadiseleri yakından takip etmiştir.

Muaviye *radiyallâhu anh*, Yezid'te cömertlik, mürüet, cesaret ve liderliğe olan arzu ve kabiliyet görmüş ve bu meziyetler onun Yezid'e hayret, takdir ve ihtişamla bakmasına sebep olmuştur.

Muaviye *radiyallâhu anh* insanların özellik ve konumlarını bilemeyecek bir adam değildi. O, Mekke'de liderlik yapmış olan bir sülalenin çocuğu olarak kendisi de ömrünün kırk yılını insanları idare ve yönetmekle geçirmiştir. Dolayısıyla liderlik, emirlik ve akıllı kimseleri ve onlar içinde en faziletli olanlarını iyi bilirdi.

Muaviye *radiyallâhu anh*, oğlu Yezid'in adalet ve raşid halifeleri örnek alma hususunda hırslı olduğunu anlamıştı. Ona ümmet arasında nasıl davranıp hareket edeceği hakkında soru yöneltir, Yezid de şöyle karşılık verirdi: "Vallahi babacığım onlar arasında Ömer b. Hattab'ın davrandığı şekilde davranacağım."[162]

(161) Ensabu'l-Eşraf: (s: 195).
(162) el-Ahad ve'l-Mesani, İbni Ebi Asım: (1/375) Hasen senetle.

Muaviye *radiyallâhu anh* Kureyşli gençler arasında bir çok meziyetli kimselerin bulunduğunu ve bu meziyetlerin daha sonra çıkabilecek bu şahsi meziyetler sebebiyle ümmetin savaşlara ve bir çok fitneye düşebileceğinin de farkındaydı. (163)

"Ne var ki Muaviye bu tedbiri, hilafete yeterlilik haklarını küçümseyerek devletin selameti için daha garantili bir yol, her halifenin ölümü ya da düşmanlarının güç kazanarak ondan hilafeti almak istemeleri durumunda insanlar arasında meydana gelecek endişelerden sakınılacak bir yol olarak görüyor ve düşmanların toparlanarak Cezîretü'l-Arab bölgesinde müslümanların boğazına dayanmalarından korku duyuyordu ki bu durumda İslam ve Müslümanların akıbetinin ne olacağını ancak Allah bilir."(164)

Görev babasına ya da oğluna verilmiş olsa da imam bu durumda suçlanamaz. Çünkü o hayattayken bunlara dikkat etmek ve bakmakla sorumludur. Dolayısıyla onu oğlu ve babası sebebiyle ya da sadece oğlu sebebiyle itham edenlerin aksine doğru olan bu hususta vefatından sonra sorumluluk yüklenmemiş olmasıdır.

O bu durumda zandan tamamıyla uzaktır, özellikle de herhangi bir maslahatın celbedilmesi veya bir mefsedet beklentisi durumunda bu zan doğrudan yok olmaktadır. Nitekim bu Muaviye'nin oğlu Yezid'i görevlendirmesinde vuku bulmuştur. Muaviye'nin, insanların muvafakatıyla yapmış olduğu uygulama bu babda bir hüccettir.(165)

İbni Battal der ki: "İmam tarafından kendisinden sonra bir başkasının hilafete getirilmesi Ebû Bekir'in *radiyallâhu anh* Ömer'i *radiyallâhu anh* görevlendirmesi hususunda sahabe ve onlarla

(163) Kitab-ı Avasım, İbni Arabi, Muhibbuddin el-Hatib'in dipnatları: (s: 222-223).
(164) el-İslam ve'l-Hadaratu'l-Arabiyye, Muhammed Kürd Ali: (2/395).
(165) Mukaddime, İbni Haldun: (1/264-265).

beraber olanların mutabakata varmış olmaları sebebiyle bütün müslümanların umumuna göre caizdir. Ömer'in *radiyallâhu anh*, görevi altı kişiye tevdi etmesi de böyledir. Bu, bir adamın, başkasından o işe daha elverişli olmasından dolayı çocuğuna vasiyette bulunmasına benzer ki imam da böyledir."(166)

Şüphe yok ki İbni Abbas Yezid'in faziletine şahit olmuş ve ona biat etmiştir.(167) İbni Ömer de ona biat etmiş ve sadece fitne ehlinin Muaviye döneminde kendisini kandırmaya çalıştığı Hüseyin b. Ali kalmıştır. Ki Hasan onu onlardan alıkoymuştur. Muaviye'nin vefatından sonra onlara (Kufeliler'e) gitme azminde bulunmuş, bunun karşısında sahabeler onu uyarmış ve bundan alıkoymuşlar fakat o bu uyarıları kabul etmemiş ve sonunda olan olmuştur.

Abdullah b. Zübeyr'e gelince Muaviye onu bu tür hareketlerinden dolayı uyarıyordu. Daha sonra en son kuşatmada Muaviye'nin keşke sağ olup kendisini bu durumdan kurtarmasını temenni etmişti.(168) Muhalifin nadir olduğu malumdur.(169)

Muaviye radiyallâhu anh ve Daha Faziletlisi Varken Daha Düşük Kimsenin Görev Alması

Muaviye *radiyallâhu anh* Şari Teala nazarında en önemlisi olan birlik ve beraberliğe özen gösterip ve bu hususta hırslı davranarak fadıldan mefdule dönmüştür. Muaviye *radiyallâhu anh* hakkında bundan başka herhangi bir zanda bulunulamaz, çünkü onun adaleti ve sohbette bulunması bunun dışındaki şeylere manidir.(170)

(166) Fethü'l-Bari, İbni Hacer: (13/218).
(167) Ensabu'l-Eşraf: (4/2/289-290) Hasen senetle.
(168) Ensabu'l-Eşraf: (4/2/346-347) Hasen senetle.
(169) Mukaddime, İbn Haldun: (1/265).
(170) Mukaddime, İbni Haldun: (1/65). Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* Muaviye'nin hidayeti için duası sabit olmuştur. Bkz: el-Fethu'r-Rabbani: (23/172-173). Tirmizi: (5/687: 3842) Hasen Garip, demiştir. İbni Asakir:

Sahabe çocukları arasında; İbni Ömer, İbni Abbas, İbni Zübeyr, Hüseyin b. Ali, Abdullah b. Amr b. As gibi şüphesiz soylu ve seçkin kimseler de vardı.(171) Fakat sahabe çocukları, aralarında herhangi bir şahsiyet üzerinde ittifak etmiş değillerdi. İşte onlardan birisi İbni Abbas'tır. Yezid b. Muaviye'nin ölümünden sonra bir çok bölgenin kendisine beyat etmesine rağmen o İbni Zübeyr'e beyat etmemiş, aksine ona bir takım eleştiriler yönelterek bazı yaptığı şeylerde de kendisini kınamıştır.(172)

Aynı şekilde İbni Ömer ile Muhammed b. Hanefiye de İbni Zübeyr'e biat etmemişlerdir. O zaman bütün bölgelerin bir kişi üzerinde ittifaka razı olacağını kim garanti edebilir.

Şüphe yok ki fakihler imamet için zımnında Kureyşlilik de(173)

(16/2/243). Elbani bu rivayet hakkında bir çok şahid ve mutabaat naklederek şöyle demiştir: Bütün bunlarla beraber hadis sahihtir. Bu tarikler hadisin kuvvetini son derece artırmaktadır. Bkz: es-Silsiletü's-Sahiha: (4/614/1969).

İbni Abbas onun fıkıh ve anlayışına şahit olmuştur, bkz: Sahîh Buhârî (Fethü'l-Bari): (3/130), İbni Hacer der ki:"İbni Abbas'ın onun fıkhına ve sohbette bulunmasına şahitlik etmiş olmasının zahiri bir çok fazilete delalet eder" (7/131). Ebû Derda onun namazının güzelliğine şahit olmuştur: Mecmau'z-Zevaid: (9/357) sahibi der ki: Onu Taberani da rivayet etmiştir, ravileri sahih hadis ravileridir. Bkz: Minhacu's-Sünne: (6/235). Fedailu Muaviye, Ebû Nuaym: (1546). İbni Sa'd: (4/1/149) sahih senetle.

(171) Tabakatu'ş-Şafiiyyeti'l-Kübra, Sübki: (10/300).

(172) Musannef-i Abdurrezzak: (11/453/20985) sahih senetle. İbni Sa'd, Tab - kat: (1/146) sahih isnatla. İbni Ebi Asım, el-Ahad ve'l-Mesani: (2/378). Taberani, Mucemu Kebir: (5/337) Hasen isnatla. İbni Asakir: (16/674,733). Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/153).

(173) Kadı Iyaz der ki: İmamın Kureyşli olması şartı bütün alimlerin görüşüdür ve bu üzerinde icma edilmiş olan konulardan kabul edilmiştir. Bu konuda seleften hiç birisinden ihtilaf nakledilmiş değildir. Onlardan sonra da bütün bölgelerde durum aynı şekilde devam etmiştir. Şöyle devam eder: "Hariciler ve Mutezililerden onlara tabi olanların sözlerine itibar edilmez, çünkü onlar, bu konuda müslümanlara muhalif davranmış olmaktadırlar.. "Fethü'l-Bari: 13/127" İbni Hacer der ki: "İcmanın naklinden bu konuda Ömer'den *radiyallâhu anh* gelen rivayeti tevile ihtiyaç vardır." Ahmed, ravileri sika olan bir senedle Ömer'den şöyle dediğini rivayet eder: "Ecelim geldiğinde

bulunan ictihad, adalet, ilim, güç, siyaset, tecrübe, tedbir ve benzeri bir takım şartlar koşmuşlardır.(174)

İmam Ahmed'ten adalet, ilim ve fazilet şartlarına itibar etmediği de nakledilmiştir.(175)

Ömer'in *radiyallâhu anh* değişik bölgelerde görevlendirdiği kişiler hakkındaki uygulamasından ortaya çıkan sonuç onun sadece dinde ki fazileti gözetmediği aksine şeriata muhalif olan şeylerden kaçınmakla beraber siyaset bilgisini de arıyordu. Bu sebeple Ömer, din ve ilim açısından Şam'da Ebû Derda ve Kufe'de İbni Mesud gibi daha faziletli kimseler varken Muaviye ve Muğire b. Şube'yi görevlendirmiştir.(176)

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurduğu rivayet edilmiştir: Ben, bir adamı görevlendiririm de bana daha sevimli olanı bırakırım (görevlendirmem). Fakat o belki daha uyanık ve daha güçlü (iş bilir) veya şöyle dedi: Kurnaz olabilir.(177)

Ebû Ubeyde hayatta olsaydı onu halife olarak tayin ederdim." Bu hadisin bir kısmında da şu rivayet yer alır: "Ecelim geldiğinde Ebû Ubeyde öldüğüne göre Muaz b. Cebel'i halife olarak tayin ederdim." Muaz b. Cebel ensardan olup nesebi de Kureyş'ten değildir. O zaman şöyle demek mümkün olabilir: Halifenin Kureyşli olma şartının Ömer'den sonra üzerinde icma edilmiş olduğu ya da bu konuda Ömer'in ictihadının değişmiş olduğu ihtimal dahilindedir, Allahu Alem. Fethü'l-Bari: (13/137). Bkz: es-Siyasetü'ş-Şer'iyye, Abdülvehhab Hallaf: (s:29).

(174) İbni Zübeyr, er-Ravdu'l-Basim: (2/32). Bakıllani, el-İnsaf: (112-113). Ba - dadi, Usulu'd-Din: (s:139).

(175) Ebû Yala el-Ferra, el-Ahkamu's-Sultaniyye: (s:20)

(176) İbni Hacer, Fethü'l-Bari: (13/311).

(177) Musannef-i Abdurrezzak: (11/323: 20658). Musannef-i Said b. Mansur: (2/237-238: 2621). Hasan Basri ve Muhammed b. Sirin'den yapılan bu iki rivayet de mürseldir. İbni Sirin'in mürseli ise sahihtir. Bkz: el-Merasil, Ebi Hatim: (s:31,186). Ebû Ömer 'Temhid' de şöyle der: Sadece sikadan almakla bilinen kimsenin müdelles ve mürseli makbuldür. Said b. Müseyyeb, Muhammed b. Sirin, İbrahim en-Nehai'nin mürselleri ise onlara göre sahihtir. Bkz: et-Temhid, Ebû Ömer: (1/30). Kavaid fi Ulumi'l-Hadis, Zafer Ahmed et-Tehanevi: (s:154). Camiu't-Tahsil, Alai: (s: 162, 166, 264).

Bu sebeple Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Halid b. Velid'i bazen kendisinin hoşlanmadığı şeyleri yapmasına rağmen savaşta görevlendirmiş, Ebûzer emanet ve sadakatte ondan daha iyi olmasına rağmen(178) ona da şöyle buyurmuştur: "Ey Ebûzer, şüphesiz seni zayıf görüyorum, nefsim için istediğimi senin için de istiyorum; sakın ola iki kişiye emir olmayasın ve yetimin malının sorumluluğunu almayasın."(179)

Görüldüğü üzere Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ebûzer'i imaret ve velayetten alıkoydu, çünkü onu zayıf buluyordu.(180)

Aynı şekilde Ebû Bekir de *radiyallâhu anh* bazı kusurlarını görmesine rağmen Halid b. Velid'e görev vermiş ve bu kusurlarından ötürü onu azletmemiş aksine maslahatı mefsedete tercih ederek görevinde bırakmıştır.(181)

Şurahbil b. Hasene ortaya çıkarak şöyle dedi: "Senden daha güçlüğünü görmüşken seni onaylamakta gerçekten zorlanıyoruz."(182)

Süfyan'ın azatlısı Sabit'in şöyle dediği rivayet edilir: Muaviye'yi şöyle derken işittim: "Şüphesiz ben sizin en hayırlınız değilim. İçinizde Abdullah b. Ömer, Abdullah b. Amr ve onlar gibi faziletli ve benden daha hayırlı kimseler bulunmaktadır. Umulur ki düşmanlarınıza karşı sizin en fazla zarar vereniniz, velayeti en iyi bileniniz ve ahlakı en güzel olanınız olurum."(183)

---

(178) Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ebû Zer hakkındaki sözü şöyledir: "Semanın tozun renginin devamlılığı Ebû Zer'in lehçesinden daha doğru değildir." Tirmizi: (3803). Müsned-i Ahmed: (2/163-175). İbni Mâce: (1056). Elbani (Sahihu'l-Cami: 5413) sahih olduğunu söylemiştir.

(179) Şerh-i Müslim, Nevevi: (12/209,210).

(180) *es*-Siyasetü'ş-Şer'iyye, İbni Teymiye: (22-23).

(181) Aynı *eser*: (s:24).

(182) Musannef-i İbni Ebi Şeybe: (11/98). İsnadında zaaf vardır.

(183) İbni Sa'd, *et*-Tabakatu'r-Rabia: (1/141) Bu, İbni Ebi Meryem tarikinden z - yıftır. El-Ahad ve'l-Mesani, İbni Ebi Asım: (1/377) Aynı tarikten. İbni Asakir: (16/33) İbni Sa'd tarikinden. Zehebi, Siyeer-i A'lami'n-Nübela: (3/150)

İki kişiden birisinin emanet bakımından diğerinin de güç bakımından daha ileri olduğu belli olduktan sonra göreve, en faydalı olan ve zararı en az olan kimse getirilir. Bir takım fücuru bulunsa da harb komutanlığı için güçlü ve cesaretli olan kimse emin olsa da zayıf olana tercih edilir.(184) Dolayısıyla görevlendirmede en elverişli olanın yerine göre yapılması vaciptir.İmam Ahmed, gazve için iki emirin bulunması ve birisinin güçlü ama facir, diğerinin de salih ama zayıf olması durumunda hangisiyle gazaya çıkılması gerekir diye sorulduğunda şöyle demiştir: "Facir ve güçlü olan kimsenin gücü müslümanların lehine fücuru ise kendi aleyhinedir. Salih ve zayıf olanın iyiliği kendisine, zayıflığı ise müslümanların aleyhinedir, dolayısıyla güçlü ve facir olan kimseyle gazaya çıkılır."(185)

İmam atamaktaki asıl amaç müslümanların himayesi, düşmanlarının savuşturulması, zalim olanlarının alıkonulması, mazlumlara karşı insaflı davranılması, yol emniyetlerinin sağlanması ve Şeriatın hükmettiği şekilde Beytülmaldan ihtiyaçlarının giderilmesidir. Kim bu ve diğer hizmetleri yaparsa imametten amaçlanan şeyi yerine getirmiş olur ve onun velayetinden faydalanır, kendilerini güven ve sükunet kuşatır, güzel bir yaşam sürerek hem kendileri ve hem de mukaddesatları hususunda emniyet içerisinde olurlar. Başkası ondan daha bilgili olsa bile onun bilgisinden, verasından ya da ibadetinden müslümanlara bir fayda meydana getirmez. Islah etmeyi ve şer'i emirleri uygulama isteği, bundan aciz olması ve uygulama noktasında bir güce sahip bulunmaması sebebiyle halka faydası olmaz.(186)

Cüveyni der ki: Ehl-i Sünnetin kahir ekseriyeti, tayin edilmesinde fitne oluşma durumu hariç normal şartlarda yaşadığı dö-

ve: Tarihu'l-İslam: (s:313) İbni Sa'd tarikinden.

(184) es-Siyasetü'ş-Şer'iyye, İbni Teymiye: (S:22).

(185) Aynı eser ve aynı sahife.

(186) Sıddık Hasan Han, el-İbre mimma Cae fi'l-Gazve ve'ş-Şehade: (s:35).

nemin en faziletlisinin görevlendirilmesini esas almıştır. Namaz hususunda mefdulun (daha düşük olanın) imamlık yapması sahih olduğu gibi imamete ehilse böyle birisinin imam tayin edilmesi caiz olur.(187)

İşte bu şekilde önceki naslardan, mefdulün velayetinin şer'an sabit ve caiz olduğu açığa çıkmış oldu.

Şüphe yok ki Yezid b. Muaviye büyük sahabilerin ve onların çocukları yanında efdal değil mefduldür. Fakat burada münakaşa etmeğe çalıştığımız ve Muaviye'nin Yezid'i kendi yerine geçirme azmiyle ilgili bir takım sebepler bulunmaktadır. Yine bize gizli kalan ve bundan dolayı da Muaviyenin, Yezid için beyata vurgu yapması gibi birtakım sebepler daha vardır.

Muâvte b. Ebî Süfyân radiyallâhu anh ve Yezid İle İlgili Olarak Kendisine Yöneltilen Eleştiriler

Önceki ve bu çağdaki bir çok tarihçi tam beyatın sorumluluğunu Muaviye'ye *radiyallâhu anh* yüklemiş ardından Muaviye döneminden günümüze kadar gelen yöneticilerin yaptıkları bütün hataları ona maletmişlerdir.

Onların bir kısmı Muaviye'yi saltanatın asli kurucusu olmakla(188), diğer bir kısmı onu İslamdaki şura prensibine karşı gelerek

(187) Cüveyni, el-İrşad: (s:262) ve Ğıyasu'l-Ümem: (s:80). Yine der ki: Daha f - ziletli birisinin imamete gelmesinin zor olması durumunda , müslümanların maslahatı da onu gerktiriyorsa mefdulün öne geçirilmesinde bir ihtilaf bulunmamaktadır. Bunun sebebi, insanların güç ve kuvvet sahiplerrine meyletmesidir. Mesela faziletli birisinin öne geçirilmesi durumunda fitne ve zorluklar baş gösterecek ve askerler dağılıp fırkalaşacaktır. Böyle bir durumda da mefdulün takdimi gerekiyorsa kaçınılmaz olarak bu şekilde hareket edilecektir. Çünkü imam tayininden amaç ümmetin ıslahıdır. Fadılın takdiminde fesat meydana geliyorsa, mefdulün takdiminde de işlerin toparlanması ve huzurun sağlanması meydana gelecekse halkın salahına en uygun olan iş başına getirilir. Gıyasu'l-Ümem: (S:167).

(188) el-Hilafe: (s:10). 'İtticahatu'ş-Şiiri'l-Arabi fi'l-Karni's-Sani el-Hicri' (s: 31)den

İslam nizamını yıkan ilk kişi olmakla[189], bazıları da onu ilk önce siyasete ikinci olarak da dine dayanan bu nizamı onaylamakla[190] itham etmiş ve diğer bir kısmı da onu eski Fars ve Rum kralları-na benzetmişlerdir.[191]

Bazıları da bu beyat sebebiyle Muaviye'yi siyasette amaca ulaşabilmek için her yolun serbest olması noktasında Machiavelli ekolünün[192] öncüsü yapmışlardır.[193] Bir kısmı Muaviye'yi daha önceki kebairine ek olarak büyük günah işlediğine hükmetmiş[194], bazısı da bu beyat sebebiyle müslümanların icmasından ayrıldığına hükmetmiştir.[195]

Bu ithamların doğruluk payı olmadığını anlayabilmek için şuranın mahiyetini, uygulama keyfiyetini, ehl-i hal ve akdin yetki sınırlarını ve raşid halifelerin ehli hal ve akd ile yardımlaşmada ki rollerini bilmemiz gerekir ki şura, Muaviye *radiyallâhu anh* ve onun -eğer varsa- şura prensibine muhalefeti hususunda doğru bir dü-

naklen. Thomas Arnold.

(189) Mustafa e'ş-Şek'a, İslam bila Mezahib: (S:58). Es2Sealibi el-Fasi, el-Fikru's-Sami: (1/286).

(190) Ali İbrahim Hasan, Nisaun Lehum Fi't-Tarihi'l-İslami Nasib: (S:58). Se - yid Emir Ali, Muhtasar Tarihi'l-Arabi: (s:88). Dr. Muhammed Celal Şerif, Neş'etü'l-Fikri's-Siyasi ve Tatavvuruhu: (s:85). Enver e'r-Rıfai, el-İslam fi Hadaratihi ve Anzimetihi.

(191) Ahmed Emin, Yevmu'l-İslam: (s:66). Ahmed Ramazan Ahmed, el-Hilafe fi'l-Hadarati'l-İslamiye: (s:84-85). Said el-Afgani, Aişe ve's-Siyase: (s:278).

(192) Machiavelli (ö:1527) siyasi görüşlerini Emir adlı kitabında biraraya getirerek Emir Mürteşi'ye (Büyük Lorenzo) hediye etmiştir. Avrupa'da bulunan 19. Asrın bütün siyasetçileri onun etkisinde kalmıştır. Bunların başında; 1. Napolyon (Fransa), Metternich, Bismark (Almanya) ve daha başkaları bulunmaktadır. Bkz: Muhammed Seyyid Ahmed el-Mesir, el-Muctemau'l-Misali fi'l-Fikri'l-Felsefi: (S: 257-262) . el-Emir, Arapçaya çeviren: Hayri Hammad, Nikola Machiavelli'nin biyografisini ve üzerinde araştırma yapan: Muhtar ez-Zakzuki.

(193) Dr. İbrahim Beydun, Melamihu't-Teyyarati's-Siyase fi'l-Karni'l-Evveli'l-Hicri: (s:147). Ahmed Emin, Yevmü'l-İslam: (s:67).

(194) Ahmed Şerif, Devrü'l-Hicaz fi'l-Hayati's-Siyasiye: (s:417). Emin er-Reyhani, el-Amalu'l-Ameliyye el-Kamile: (6/36).

(195) Hasan İbrahim Hasan, Zuamau'l-İslam: (219).

şünceye vararak şöyle söyleyebilelim: Şüphe yok ki şura İslamda yönetimin temel dayanaklarından ve güçlü kurallarından birisidir. İslamda yönetimin seçilmiş olması ve Müslüman Topluluğun sorumluluğunu üstlenmiş olması kendisine mukaddeslik sıfatı ve mutlak otorite hakkı vermez.(196)

(196) Müsteşrikler, İslami siyaset sisteminin tabiatından bahsederken demog - ji yapmışlardır. Martin şöyle der: "Üzerinde ittifak edilen otorite 'İmam' kim olursa olsun Müslüman halk, liderin zıddına herhangi bir hakka sahip değildir ve imamın da onlara karşı böyle bir sorumluluğu yoktur." en-Nazariyyetü'l-İslamiyye, Hazım es-Saidi: (s:466-467). Macdoland da şöyle der: "İmamın bildiğimiz manada yasalara uygun bir lider olması mümkün değildir." (s:467). Muir de der ki: "İslami yönetim ile ilgili örnekler onun diktatör bir yönetim olduğunu göstermektedir."
Arnauld der ki: "Müslüman bilginlerin kabul edip benimsediği hilafet, sınırsız bir otoriteyle hareket eden ve halkın da kendisine tereddütsüz itaat etmesini isteyen zalim ve diktatörce bir yönetim çeşididir." (s:468).
Bkz: hazım es-Saidi, en-Nazariyyetü'l-İslamiyye fi'd-Devle: (s:466-468). Menahicu'l-Müsteşrıkin fi'd-Dirasati'l-İslamiyye: (2/118,177). Müslümanların tarihine az da olsa muttali olan herkesin, bunun açık bir şekilde demogoji olduğunun farkında olduğu bir hakikattir. Evet biz, müslümanları yönetenlerden bazısının bozuk olduğunu ve bir kısmının da tam bir diktatör olduğunu inkar etmiyoruz. İslam, batılı düşünürlerin 17. Asrın başlarında keşfettikleri taraflar arasında anlaşmaya bağlı olmak üzere kurulu olan siyasi sisteme daha önceden teşvik etmiştir.
İngiliz Thomas H. (1558-1679) Liderliğin insanlar arasında, yönetimin seçilmesi hususunda anlaşmayka devam edeceğini söylemektedir. Çünkü tabiatları icabı, birbirlerine şer ve düşmanlık yoluyla galebeden korkuyorlar. Dolayısıyla otoriteyi eline alana diğeri karşı çıkamayacaktır. Çünkü anlaşma onu değil diğerlerini bağlamaktadır. Aralarındaki anlaşmaya binaen o konuda taraf değil de onu uygulayan konumunda olduğu zaman böyledir. (İngiliz John Louk (1603-1704) ise anlaşmanın yönetimi de bağlayacağını söyler. Çünkü yönetilenler de bir taraf, yönetenler de diğer bir taraftır. Aksi durumda insanlar, normal yaşamlarında kötülük ve düşmanlıkla karşı karşıya kalırlar ve yönetimi, hata ve yanlışlarından dolayı hesaba çekmekten aciz duruma düşerler. (Jeanne J. Rosso: 1712-1778) ise toplumsal anlaşmalar ile meşhur olmuş, öyleki bu düşüncenin fikir babası zannedilmiştir. Toplum bireyleri yöneticileri için özgürlüklrinden vazgeçeçmezler, fakat biribirleri arasında bu fedakarlığı gösterebilirler. Yönetimi, kendi yerlerine hak ve maslahatlarını yerine getirme görevi verebilir.
Bkz: Addas el-Akkad, ed-Demokratiyye fi'l-İslam: (S:57-58), Saat beyne'l-Kutub: (S:513-519). Abdulhalık en-Nevavi, el-Alakatu'd-Devliyye ve'n-

Bilakis o, yaptığı her işten sorumludur ve tebaası hakkında yapılan uygulamalar onun hakkında da geçerlidir. Şura prensibi hakkında özel bir uygulama şekli bulunmayıp cari olan uygulamalara ve durumlara bırakılmıştır.

Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hakkında vahiy nazil olmamış konularda müslümanlarla istişarede bulunur, onların dünya ile ilgili işlerinde ve daha iyi bildikleri diğer konularda görüşlerini alırdı. Kendisinden sonra raşid halifeler de müslümanlarla istişare yolunu takip etmişlerdir. Ebû Bekir *radiyallâhu anh* zekat vermeyenlerin durumu hakkında müslümanlarla istişare etmiş ve onlara karşı savaşma ile ilgili görüşünü uygulamaya koymuştur. Ömer *radiyallâhu anh* önce muhalefet etmiş olmasına rağmen daha sonra Ebû Bekir'in *radiyallâhu anh* görüşüne dönmüştür. Ömer'in *radiyallâhu anh* karşı çıkmasına rağmen o, Şam'a yönelik harb hususunda Mekke halkıyla istişarede bulunmuştur.

İşte şura böyleydi, yüzeysel bir sistem üzerinden yürümüyordu. Çünkü bu gerçek durum ve şartlar herhangi bir karışıklığa sebep vermeyecek şekilde şura ehline her zaman yardımcı oluyordu.

Fakat işin umumiliği İslamın bir sınır koymadığı sadece genel ilke belirlemekle yetindiği bir takım farklı uygulamalara açık alan bırakıyordu.(197)

Fakat buna rağmen Şeriatın teşvik ettiği şura prensibine yapışma hususunda bazen raşid halifeleri tesahül göstemeye iten sebeplerin olduğunu tahmin etmek zor değildir.

Bu sebeplerden birisi: Fetihlerin genişlemesi neticesinde ilk İslam devletinin oluşumundaki hızlı gelişme, hikmet sahibi ve iyi

Nuzumu'l-Kadaiyye fi'ş-Şeriati'l-İslamiyye: S:14-17).

(197) Seyyid Kutub, el2Adaletü'l-İctimaiyye fi'l-İslam (s:83). Abdurrahman H - benneke el-Meydani, Kevaşifu Zuyuf fi'l-Mezahibi'l-Fikriyyeti'l-Muasıra (s:665,669).

niyetli olmalarına rağmen bazı zamanlarda devlet işlerinde bir kısım insanların son sözünü söylemesini müstahil kılmıştır.(198)

Fakat biz, İslam Şeriatının şura ehli ile ilgili açık bir tanımlama yapmadığını ve onları diğerlerinden ayırd edecek derecede yeterli miktarda şartlar beyan etmediğini görmekteyiz.(199)

Muaviye *radiyallâhu anh* aday olarak Yezid ismini ortaya attı ve müslümanlarla istişarede bulundu. Bunun üzerine Şam halkı, Irak halkının ileri gelenleri ve diğer şehir halkları onun kabulü hususunda ittifak ettiler. Bu konuda bazı sebeplerden ötürü muhalefet eden sadece Medine halkından bazısıydı.

Ömer *radiyallâhu anh* Sakife hakkında yapmış olduğu uzun konuşmasında şöyle söylemişti: "...Müslümanların meşvereti olmadan bir emire beyat edenin beyatı yoktur. Öldürülme korkusundan dolayı beyat edenin de beyatı yoktur."(200)

Muaviye *radiyallâhu anh* başına buyruk davranmamış, aksine o, bölgelerin heyetlerinden talepte bulunmuş onlar da beyata razı olmuşlardır.(201)

---

(198) Muhammed Esed, Minhacu'l-İslam fi'l-Hükm: (S:109). Sadi Ebû Ceyb, D - rase fi Minhaci'l-İslam es-Siyasi: (S: 237-239).

(199) Dr. İsmail Bedevi, eş-Şura fi'l-İslam: (s:69) ve aynı yazarın 'Deaimu'l-Hükm fi'ş-Şeriati'l-İslamiyye ve'n-Nüzumu'd-Dusturiyyeti'l-Muasıra' adlı eserine, ayrıca Dr. Münir Hamid el-Bennani'nin 'ed-Devletü'l-Kanuniyyetu ve'n-Nizamu's-Siyasi'l-İslami' (s:256-279) adlı eserine bakılabilir.
Abdulkerim Zeydan, Usulu'd-Dave (s:217-225). Dr. Abdulhamid İsmail el-Ensari, eş-Şura ve Eseruha fi'd-Demekratiyye.
Yusuf Eybeş, Tasavvuru'l-Fikri's-Siyasi el-İslami el-İmame inde's-Sünne. Abduğani Muhammed Bereke, eş-Şura fi'l-İslam. Dr. Hüseyin Hanefi hüseyin, el-Fikru's-Siyasi ve'l-İctimai fi'l-İslam (s:26-48). Kahtan ed-Duri, eş-Şura beyne'n-Nazariyye ve't-Tatbik.
Dr. Mustafa Hilmi, Nizamu'l-Hilafe fi'l-Fikri'l-İslami. Dr. Mahmud el-Halidi, Kavaidu Nizami'l-Hükm fi'l-İslam. Dr. Abdulkerim el-Hatib, el-Hilafe ve'l-İmame.

(200) Müsned-i Ahmed: (1/327: 391) sahih senetle. Th: Ahmed Şakir.

(201) Yucina Gıyane, Tarihu'd-Devleti'l-İslamiyye ve Teşriuha: (s:103).

Bu durumda Muaviye'den sonra Şam ehline mustakbel halife olarak Yezid'in sunulması ve Şamlıların da buna muvafakat göstermesi şura değil midir? Yoksa bundan başka bir şey midir?

Heyetlerin Muaviye'nin yanında bir araya gelmeleri ve Yezid'e beyat fikrinin ortaya atılmasına ne ad verilir, bu şura değil midir?

Muaviye'nin Hicaz ehlinin ileri gelenlerine giderek muhalif liderlerle istişare etmesi ve yapmış olduğu uygulamanın doğruluğuna onları ikna etmesi ne olarak adlandırılabilir, bu bir şura değil midir. Yoksa bir kısım araştırmacıların yaptığı gibi bu meşveretin yalan, hile, tehdid ve desise olduğunu mu düşünüyorlar?(202)

Evet Yezid b. Muaviye'nin, babasının veliahtı olduğunu söyleyebiliriz, bunda hiçbir şüphe yoktur.(203)

Fakat Muaviye'nin *radiyallâhu anh* bir an şu üç tavırdan birisini sergilediğini düşünelim:

1-Kendisinden sonra insanları halifesiz bıraktı. Nitekim torunu Muaviye b. Yezid bu şekilde hareket etmişti.

2-Bütün bölgelerin birer aday çıkarmasını istedi ve bu adaylar arasından bir halife seçti.

3-Yezid'i aday yaptı ve insanlar da ona beyat etti. Nitekim öyle yaptı.

Birinci durumu ele alacak olursak:

Eğer Muaviye bu meseleyi görmezden gelip vefatına kadar bu işi terketmiş olsaydı, acaba müslümanların hali ne olurdu?

---

(202) el-Amrani, el-İslam Din ve Devle: (s:31). Seyyid Emir Ali, Muhtasar Tarihi'l-Arab ve'l-İslam: (S:88).

(203) el-Askeri, el-Avail: (1/327). İbni Cüzey el-Gırnati, Kavaninu'l-Ahkam eş-Şer'iyye: (s:456). Suyuti, el-Vesail fi Musamerati'l-Evail: (S:88).

Öyle inanıyorum ki bu durum, Muaviye b. Yezid'in hilafeti bırakıp insanları karışıklık içerisinde terkeden açıklamasından sonraki durumdan daha kötü olacaktı. Sonunda hilafet, yaklaşık on sene süren şiddetli savaştan sonra Abdülmelik b. Mervan'da istikrar buldu.

Ardından ikinci durumu ele alalım:

Her bölgenin birer aday çıkarmasını istedi ve son yarış için oylar kullanıldıktan sonra da Muaviye'nin vefatından sonra adaylar içerisinden birisi kazanarak halife oldu.

Iraklılar çoğunlukla Hüseyin b. Ali'yi,

Hicazlılar; İbni Ömer, Abdurrahman b. Ebi Bekir ya da İbni Zübeyr'i,

Mısırlılar Abdullah b. Amr b. As'ı seçecektir.

Peki bu durumda bütün bölgeler bunlardan her hangi birisinin velayetine razı olup teslimiyet mi gösterecekler? Yoksa çekişme devam mı edecek?!.

Ben çekişmenin baş göstereceğine inanıyorum. Bu durumda Muaviye bütün bölgelerin diğer bölge halkının seçtiğine bağlılık göstermesini sağlayabilecek mi?

Sonuçta devlet, kendisini ayrılık entrikaları karşısında bulacak ve devlet otoritesinin boyun eydirdiği şer odaklarının siyasi karışıklığı fırsat bilmelerine kapı açacak, bundan dolayı da İslam devletinin oluşumunda yeni bir yaranın açılmasına sebep olacaktı.

Biz bu itirazları sunuyoruz, belki işaret ettiğimiz bu durumlar meydana gelmiş, belki de aksi gerçekleşmiştir. Fakat biz, bütün bunları; bazılarının o dönemde kesinlik kazanmış olan tarihi vakıaya bakmaksızın zaman zaman umumileştirip hamasetle

hareket ettikleri görüşlerin doğruluk boyutunu düşünmek için naklediyoruz.

Müslüman toplum Osman'ın *radiyallâhu anh* şehadetinden sonra şiddetli sarsıntıyla ve siyasi oluşum ve hareketler ve tehlikeli açmazlarla karşı karşıya kalınca zorunlu olarak Muaviye'den kendisine veliaht tayin etmede hızlı hareket etmezse bu durumun tehlikesini ve müslümanların başına gelebilecek ayrılıkları farketmesini bekleme durumunda kaldı. Sonra Şam halkının çoğunluğu ve Ümeyyeoğullarına olan taasup derecesindeki bağlılıkları ve Medine halkına yönelik taşıdıkları şüpheli yaklaşımları bu işe yönelmesinde Muaviye'yi tercih etmelerinde etken olmuştur.

Üçüncü duruma gelince:

Bu da bazı araştırmacıların da teyid ettiği üzere Muaviye'nin *radiyallâhu anh* yapmış olduğu uygulamanın otorite hakkında tenazu olmamasından kaynaklanan bir selamete sebep olmasıdır.

Muhammed Kürd Ali der ki: "İslamda veliaht kanununun vazedilmiş olması birlikteliğin bozulmasından kurtaran bazı tedbirler içermektedir. Milletin başındaki kişi istediğini… göreve getirme hususunda hata yapabilir. Fakat yeterlilik şartları bulunmakla birlikte oğullarını, kardeşlerini ya da amca oğullarını görevlendirmesi genellikle guruplar ve kabileler arasında meydana gelebilecek fitneden devletin selametine daha yakın bir durumdur. Çünkü her grup hak olsun batıl olsun bir halife adayı çıkarmakta, öyleki neredeyse halife seçilmek isteyen iyi birisi da aşağıda bulunan birisinin bulduğu yardım ve desteği bulamayabiliyor.(204)

Şavad da şöyle der: "Biz, halife seçim alanının daralması durumunda devletin ilerleme ve etkili olma yolundaki seyrinin korunması gibi bunun, beraberliğin korunmasında daha etkili

(204) Muhammed Kürd Ali, el-İslam ve'l-Hadaratu'l Garbiyye: (2/395).

olacağını biliyoruz. Nitekim seçim dairesi genişledikçe aday olmak isteyenlerin artacağını, özellikle de devletin arazi parçasının ve kuşatıcılığının farklı cins ve unsurları, fethedilmiş olan bu bölgeler arasındaki uyum zorluğuna rağmen ihata ettiğini gözlemlediğimizde daha da belirgin olduğunu görmekteyiz."(205)

Ayrıca veliahtlık seçim hususunda ümmetin hakkını yoketmez. Fakihlerin sözlerinin zahirinden anlaşılan; şer'i teklifin veliahtlık için daha sonra ümmetin kendi rızasıyla beyat etmesi için hilafete elverişli olan adayı aşmamasıdır. Bu durumda ümmet ona beyat ederse imamet yerine gelmiş olur. Ümmet beyatı reddeder ya da başkasına beyat ederse bu durumda onun önceki adaylığı hiç aday olmamış gibi düşer. Bununla, yönetimi seçme hususunda son söz sahibi ümmet olmuş olur.(206) Veliahtın da aday olmaktan başka çaresinin olmaması bizim zikrettiğimiz naklin doğruluğunu göstermektedir. Ebû Ya'la da böyle söyler: "İmamın, kendisinden sonra bir imam görevlendirmesi caizdir... Onun bir başkasını görevlendirmesi imamet için bir akit değildir, çünkü imamet sedece görevlendirme sözü vermekle yerine gelmiş olmaz, müslümanların da bu akde katılmaları ile ancak yerine getirilebilir. Şayet bunu icra edecek olsa bu durum bir vakitte iki imamın bulunmasına götürür ki asla caiz değildir... Kendisine imamet sözü verilen kimsenin imamlığı onun ölümünden – yani, o andaki imamın ölümünden – sonra o zamanın halkının seçimiyle yerine gelir."(207)

Bundan dolayı Takiyyuddin İbni Teymiyye (R. Aleyh) şöyle der: Kişi, güç sahibi kimselerin imametten maksadın gerçekleşmesi için kendisine muvafakat etmedikçe o kimse imam olamaz. Çünkü imamet ile kastedilen şey, ancak güç ve otoriteyle mey-

(205) Şavad, Ebatıl Yecibu en Tumha mine't-Tarih: (s:334).
(206) Abdulkerim Zeydan, Usulu'd-Dave: (S:211). Dr. Münir Hamid el-Beyani, ed-Devletü'l-Kanuniyye ve'n-Nizamu's-Siyasi el-İslami: (s:468).
(207) Ebû Ya'la, el-Ahkamu's-Sultaniyye: (S:25).

dana gelir. Kendisine beyat edilince güç ve otorite hasıl olmuş ve dolayısıyla o kimse imam olmuş demektir.(208)

Veliahtlığın sadece bir adaylık olması, daha öncesinde ehl-i hal ve akd ile istişare edilmesi ve onların da bu adaylığa razı olmaları halife seçimi için şüphesiz doğru bir yoldur ve bu noktada ümmetin hakkını yok etmemektedir. Aksine bu durum, ayrılık ve nizayı sona erdirecek şekilde ve veliaht işine girişmeden halifenin ehl-i hal ve akdin seçimi yoluyla olmasını baskın hale getirmektedir.(209) Bu sebeple İmam İbni Hazm da bu yolu tercih ederek şöyle der: "Bu – yani ahd – bizim de tercih edip başkasını reddettiğimiz bir yoldur. Çünkü bu tercihte imametin devamlılığı, İslam ve ona tabi olanların intizamı ve bunun dışındaki bir durumda ümmetin, içerisine düşebileceği karışıklıklar, hırs ve ihtilaflardan uzaklaşarak güven içerisinde bulunması vardır."(210)

Bununla beraber genel hatlarıyla halife ya da devlet başkanı seçimi için takip edilmesine yönelik bir üslup meselesi Kur'an'ı Kerim'in ve Sahih Sünnetin değinmediği konulardandır. Ayrıca raşid halifelerin seçilmesinde de-bilindiği üzere- belirli bir yöntem değil, aksine farklı durumlara göre hareket edilmiştir.

Dolayısıyla bir ilke ya da bir hedefin tatbik edilmesi için uygulanması zorunlu yöntem meselesi yer ve zamanın değişmesi ve etkilenmesi ile değişen hususlardandır.(211)

Ayrıca Muaviye'nin yapmış olduğu şey şer'i naslardan bulup çıkardığı bir bidat değil aksine ümmetin, aksi üzerinde icma etmediği bir meselede yapmış olduğu bir ictihattan ibarettir.(212)

Zaman ve durumun değişmesinin Muaviye'nin insanlar-

(208) İbni Teymiyye, Minhacu's-Sünne: (1/527). Sıddık Hasan Han da buna yakın ifadeler kullanmıştır, İklilu'l-Kerame: (S:34).
(209) Abdulkerim Zeydan, Usulu'd-Dave: (S:213).
(210) İbni Hazm, el-Fisal fi'l-Milel ve'n-Nihal: (5/16).
(211) Dr. Abdulhamid Mütevelli, Mebadi fi Nizami'l-Hükm: (S:209).
(212) Yusuf el-Iş, ed-Devletü'l-Emeviyye: (s:164).

dan oğlu Yezid için beyat almasında büyük bir rolü vardı. İlk zamanlarda İslam Toplumu Medine ile sınırlı idi ve sayıları azdı. Bundan dolayı da insanlarla bir araya gelip istişare etmek mümkündü ve onlar aynı zamanda son derece muttaki ve vera sahibi kimseler olmaları hasebiyle kendileriyle anlaşabilmek ve ittifak etmek kolaydı. - Bu zaman geçip müslümanlar da değişik bölgelere dağılınca – grupların çoğalması, mezheplerin artması, ve asabiyyetin zuhuru neticesinde insanların bir emir veya bir şahıs üzerinde anlaşıp ittifak etmeleri zor bir hal almıştır.

"Kendisini Muaviye'nin yerine koyup da gerçekleşmesi yakın olan bir fitneyi farkeden kimse; durumu halife seçmeden olduğu gibi bıraksa ya da Ali b. Ebi Talib'in oğullarına veya başkasına bırakılsaydı bu durumda ümmeti bekleyen fitneden dolayı işlerin düzene girmesine kadar Muaviye yönetiminin uzamasına ihtiyaç duyacaktı. Fitnenin bitmesi ümidiyle yönetim ve otoritesinin devamı için Muaviye tarafından oğlunun seçilmesi hususunda ictihadı zorunluluk haline gelmişti, fakat Allah'ın takdiri yapılan ictihattan başka şekilde gerçekleşti."(213)

"Bu durum karşısında Ehl-i Sünnet'in takındığı tavır kınanamaz. Çünkü onlar (Ehl-i Sünnet) ictihatta hata yapmaktan onları tenzih etmeyi bırakın Muaviye'yi ve ondan daha faziletli olan kimseleri de günahtan münezzeh kabul etmezler. Bilakis şöyle derler: Günahların akıbetinden kurtulmak için tevbe, istiğfar, hayır- hasenat, keffaret olacak belalar ve daha başka şeyler vardır. Bu, hemsahabeyi ve hem de diğerlerini kapsamaktadır.'(214)

Muaviye ise *radiyallâhu anh* adaletleri zulümlerine galip gelen yöneticilerin en hayırlılarındandır ve ufak tefek kusurlardan beri değildir. Allah onları affeder.(215)

---

(213) Dr. İmare Necib, Mecelle'ü'l-Cündi'l-Müslim dergisinde yayınlanan Şura adlı makalesi: (S:58).

(214) İbni Teymiyye, Minhacu's-Sünne: (4/385).

(215) Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/152).

Muaviye hakkında inancımız şöyle olmalıdır: Kalplerimiz Muhammed'in *sallallâhu aleyhi ve sellem* ashabından hiçbirisine karşı kin ve öfke üzere birleşemez, aksine şöyle deriz: "Bunların arkasından gelenler şöyle derler: Rabbimiz! Bizi ve bizden önce gelip geçmiş imanlı kardeşlerimizi bağışla; kalplerimizde, iman edenlere karşı hiçbir kin bırakma! Rabbimiz! Şüphesiz ki sen çok şefkatli, çok merhametlisin!"(216)

Ve diyoruz ki, Muaviye *radiyallâhu anh*, ümmet için bölünmek ve fitneye düşme endişesinden ötürü ictihatta bulunmuştur, dolayısıyla kendisinden sonra gelen kral ve emirlerin yaptıkları bütün hataları yüklenmiş olmakla itham edilmesi mümkün değildir.

Kays'tan rivayete göre o şöyle demiştir: Vefat ettiği hastalığı esnasında Muaviye'yi kollarını hurma dalları gibi açmış halde şöyle derken işittim: Vallahi, aranızda üç günden fazla kalmamayı istiyorum. Bunun üzerine oradakiler: Allah'ın rahmet ve mağfiretine mi? dediler. O da: Allah dilerse yapar, şayet bir şeyi kerih görürse onu değiştirir. Dünya bilip tecrübe ettiklerimizden başka nedir ki!(217)

Hakikat şu ki, çoğunluk Yezid'e beyatı kabul etmiş, hatta sahabeden de altmış kişi ona beyat etmiştir. Aralarında İbni

(216) Haşr Suresi: (10. Ayet).

(217) İbni Sa'd, et-Tabakatu'r-Rabia: (1/153) sahih senetle. Musannef İbni Ebi Şeybe: (11/91) sahih senetle. İbni Ebi Asım, el-Ahad ve'l-Mesani: (1/378). Ensabu'l-Eşraf: (4/1/50). Muaviye'den (r.a) nakledileb ve Yezid'e yapılan beyattan dolayı pişmanlık duyarak şöyle dediğine dair olan rivayete gelince: "Yezid hakkındaki arzum olmasaydı doğruyu görürdüm" Ensabu'l-Eşraf: (4/1/28). Vakıdi tarikinden gelen senet metruktur. Yine Yezid hakkındaki şu sözü de ona dayandırmışlardır: "İçimde seni halife yapmaktan daha büyük bir şeyle (günahla) Allah'ın huzuruna gitmiyorum." Ensabu'l-Eşraf: (4/1/60). Bu senet Heysem b. Adiy tarikindendir ki bu kişi yalancıdır. Bu kimseler şunu unutmaktadırlar: Muaviye istediği an beyatı iptal edip bu kimselerin nakline göre günah ve elem acısından kurtulmuş olurdu. Reşid Rıza ise –Allah rahmet etsin- bu rivayete güvenerek Muaviye ve Yezid hakkında ağır sözler sarfetmiştir. Bkz: el-Hilafe: (S:52-53).

Ömer de bulunmaktaydı.[218]

Bununla beraber Yezid'e beyata muhalefet de ashabın (R. Anhum) bir kısmı tarafından tartışma konusu yapılmıştır.

Humeyd b. Abdirrahman'ın şöyle dediği rivayet edilir: Yezid Muaviye'nin yerine geçtiğinde sahabelerden birisi Useyr'in[219] yanına girerek şöyle der: Yezid, Muhammed ümmetinin en hayırlısı, en fakihi ve en şereflisi değildir. Ben böyle söylüyorum fakat vallahi, Muhammed ümmetinin ittifak halinde olması ayrı olmasından bana daha sevimlidir. Öyleyse bana söyleyin bakayım, bir kapı olsa oradan Muhammed ümmeti girse hepsini alır. Peki oraya bir adamın girmesiyle aciz kalır mı? der ki: Dedik ki: Hayır. Söyleyin bakalım, Muhammed ümmetinden her biri şöyle dese: Hiçbir kimsenin kanını dökmeyeceğim, malını el koymayacağım, bu onlar için mümkün müdür? Der ki: Dedik ki: Evet. Bunun üzerine dedi ki: İşte ben size bunu söylerim. Sonra Rasûlullah'ın şöyle buyurduğunu haber verdi: "Haya etmekten sana ancak hayır gelir."[220]

Abdurrahman b. Ebi Bekir yaklaşık olarak hicri 53 senesinde Muaviye'nin Medine'den çıkmasından sonra vefat etmiş ve muhalif olarak sadece üç kişi olan İbni Ömer, İbni Zübeyr ve Hüseyin b. Ali kalmıştır.

İbni Ömer, insanların Yezid'in hilafeti üzerinde toplandıklarını görünce kendisi de beyat etmiş ve bu beyatını Muaviye'nin *radiyallâhu anh* vefatından sonra iletmiş ve şöyle demiştir: Eğer hayırlıysa razı oluruz, yok eğer bir bela ise sabrederiz.[221] İbni

(218) İbni Tolon, el-Kaydu'ş-Şerid: (17).

(219) Useyr b. Amr b. Cabir el-Muharibi, Kindi olduğu da söylenir. Rü'yeti vardır, hicri 85. Senede vefat etmiştir. (el-İstiab: 1/99-100).

(220) İbni Sa'd, Tabakat-ı Kübra: (7/67) sahih senetle. Tarih-i Halife: (217) aynı tarikten. İbni Hacer, el-İsabe: (1/65: 35).

(221) İbni Ebi Şeybe: (11/100) sahih senetle. İbni Sa'd: (4/182) aynı tarikle. Tarih-i Halife: (217) sahih isnadla. İbni Ebi Hayseme, et-Tarihu'l-Kebir: (18).

Abbas ile Muhammed b. Hanefiye de aynı şekilde hareket etmişlerdir.

Bundan sonra ise muhalefet İbni Zübeyr ile Hüseyin b. Ali *radiyallâhu anh* şahsında sınırlı kalmıştır.

İKİNCİ BAHİS: HÜSEYİN B. ALİ'NİN MUHALEFETİ

Birincisi: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Muhalefetini Ele Alan Kaynakların Değerlendirilmesi:

Giriş:

Hüseyin b. Ali'nin Yezid b. Muaviye'ye muhalefeti Müslümanların tarihinde çok önemli bir dönüm noktası olmuştur. Bu hadise bölünme ve sonuç olarak beraberinde bir çok şey getirmiştir. Bu araştırmaya nispetle bu hadisenin önemi Yezid b. Muaviye hilafeti karşısında uygulamalı bir şekilde ilk karşı durulan muhalefet olmasında meydana çıkar.

Bu hadiseden meydana gelen sebep ve durumlar Hüseyin'in lehine veya aleyhine tarafgirlik ya da sertlik meydana getirdi. Bu olayın tehlikeli boyutları sadece İslam Toplumu üzerinde etkili olmuyor bilakis onu da aşarak günümüze kadar İslam Tarihi boyunca asırlardır etkisini devam ettirmektedir.

Bundan dolayı, müslümanların çoğunluğuna karşı bu fırkalar tarafından, olduğundan daha büyük bir boyut kazandırılarak duyguları depreştirip kin ve öfkeyi tahrik etmek suretiyle bu hadiseden pay elde edilmiş oluyor.

Sonra bu hadise Emevilere karşı ayaklanmaya yardım eden destek ayaklarından birisidir. Belki de bu durum Emevilere karşı savaşta devletlerini elde edinceye kadar "Ehl-i Beyt'e rıza" söylemini yükseltme sebebini bize açıklamış oluyor.

Özellikle doğu bölgelerinde – Acem beldeleri 'Mevali'- ehl-i beyt hakkında ortaya çıkan bu bakış sanki Emeviler sebebiyle karşı karşıya kaldıkları zorluk ve sıkıntılardır.

İslam tarihindeki bu tehlikeli ve önemli virajı anlayıp idrak edebilmek için bu muhalefetin boyutlarını derinlemesine bilmeye ve incelemeye ihtiyacımız var. Bu şekilde ancak Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi ile ilgili net ve açık şeyler ortaya koyup söyleyebiliriz.

Hüseyin'in muhalefeti, sonra Kufe için yola çıkması ve öldürülmesi ile ilgili bize ulaşan rivayetler hem hadiseye katılan ravilerden hem de onlara yakın bulunan ravilerden olarak temeyyüz etmektedir. Bu da Kufe'nin toplumsal durumunu arz etmekle beraber – bir kısmında da – oranın ev ve sokaklarıyla ilgili detaylı bilgiler de içermektedir.

Rivayetleri bize kadar ulaşan ravilerin önemlilerinden bir kısmı şunlardır:

1-Ebû Mihnef:

Lut b. Yahya b. Said b. Mihnef b. Süleym el-Ezdi'dir.(222) Hicri 150 senesinde vefat etmiştir.

Kufeli bir ihbari (tarihçi) olup çok eser yazmakla ve Irak ile ilgili haberleri tedvin etmekle temeyyüz eder.(223)

İbni Nedim ona ait 34 kitap nakleder ki hepsi de Irak ile

(222) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:105-106). Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (7/301-302). İbni Hacer, Lisanu'l-Mizan: (4/492).

(223) İbni Nedim, el-Fihrist: (s:115). İsmail Paşa, Zeylu Keşfi'z-Zunun: (4/171, 540) ve Hediyyetu'l-Arifin: (441-442).

ilgili haberlere aittir.(224)

Ebû Mihnef'in bu kitap ve risalelerinden bizi ilgilendiren "Maktelu'l-Huseyn" adlı kitabıdır. Taberi Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesiyle ilgili tarihi bilgi verirken bu kitaba dayanmıştır.(225)

Taberi, ondan sadece Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi ile ilgili olarak yüz sahifeden fazla nakilde bulunmuştur. Ebû Mihnef'in rivayetleri zaman ve olaylar sıralamasına göre olmakla temeyyüz eder. Bunun için Taberi Ebû Mihnef'in rivayetlerine önem vermesinin sebeplerini şu sözleriyle beyan eder: "Ebû Mihnef'e gelince onun Müslim b. Akil'in kıssasını, Kufe'ye girişini ve öldürülüşünü anlatması Ammar ed-Düheni'nin Ebû Cafer yoluyla bize naklettiği haberlerinden daha tam ve daha doyurucudur."(226)

Ebû Mihnef Hüseyin'in muhalefeti ve sonra da Kerbela'da öldürülmesi ile ilgili geniş bir şekilde bilgiler vermiştir. Iraklı ve Kufeli olması sebebiyle yetiştiği çerenin kendisine çok yardımı olmuştur. Irak ile ilgili haberler hususunda yalnız olması bundan dolayıdır.(227)

Ebû M,hnef'in kaynakları çeşitlidir. O çoğunlukla Züheyr b. Ebi'l-Ahnes(228) ve Humeyd b. Müslim(229) gibi savaşata bulunan görgü şahitlerinden rivayette bulunur.

Ebû Mihnef tearuz ifade eden rivayetleri ele alırken güvenilir bir metod takib eder. O da önce bütün rivayetleri vermesidir. Daha sonra bunlarla çatışan bir başka rivayet varsa onu da getirir ve bazen net görüşünün ertayaa çıkması durumunda müda-

(224) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:115). İsmail Paşa, Zeylu Keşfi'z-Zunun: (4/171,540) ve Hediyyetü'l-Arifin: (441-442).
(225) Taberi, Tarihu'l-Ümem ve'l-Müluk: (5/351 ve devamı).
(226) Taberi, Tarihu'l-Ümem ve'l-Müluk: (5/351 ve devamı).
(227) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:115).
(228) Taberi: (5/431).
(229) Aynı Eser: (5/451).

halede bulunarak sahih olarak gördüğünü tercih eder.(230)

Sünnet alimlerinin Ebû Mihnef'i(231) zayıf kabul etmelerine rağmen, yine onlar haberleri naklederken bir çoğunda ona itimad etmişlerdir. Özellikle Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili rivayetlerde bu daha belirgindir. Ondan Taberi, Belazuri, İbni Esir, Zehebi, İbni Kesir ve daha başkaları rivayette bulunmuşlardır.

Taberi, ondan nakletme sebebini, rivayetlerinin daha detaylı ve doyurucu olması şeklinde bir yaklaşımla açığa vurur.

Zehebi ise ondan nakilde bulunma sebebini şöyle dile getirir: "Ebû Mihnef sika değildir fakat haberlerinde itinalıdır."(232)

Bu da İbni Kesir'in onun hakkındaki açıklamasıdır: "İmamlar nazarında hadisi zayıftır. Fakat o haberci bir hafızdır, onda bulunan bazı şeyler başkasında yoktur. Bundan dolayı kendisinden sonraki bir çok musannif bu konuda ona yönelmişlerdir, Allahu Alem."(233)

Hicri 157 senesinde vefat eden Ebû Mihnef İslamın ilk dönemlerinde meydana gelen olaylar hakkında en geniş eser sahiplerindendir.

Ben, Hüseyin'in öldürülmesi hakkında yazılmış eserlerin – ve daha sonra sunacağımız eserler de dahil – önem, açıklık ve olayları bir düzen içerisinde takip etme noktasında Ebû Mihnef'in Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili rivayeti gibi olduğunu zannetmiyorum. Taberi de (V: 310 hicri) ondan uzun bir zaman sonra bir tarih kitabı yazmış ardından Ebû Mihnef'in tafsilatlı anlatımını ve Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Medine'den Mekke'ye oradan da Kufe'ye gidişini ve hatta Kerbela'da öldürülüşüne varıncaya kadar tafsilatlı bilgi verdiğini görmüştür. O, güvenilir kimselerin ve

(230) Taberi: (5/413).
(231) Zehebi, Mizanu'l-İtidal: (3/419). İbni Hacer, Lisanu'l-Mizan: (4/492).
(232) Zehebi, Tarihu'l-İslam, Havadis (61-80): (S:195)
(233) İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/203).

diğerlerinin araştırıp incelediği bir eserdir ve onda eksiklikler ve bize ulaşmış olan bazı metinlerden da açıkça olayları aktarırken düzensizlikler görünmektedir.

Bu durumda Taberi Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi hakkında Ebû Mihnef'in rivayetine itimad etmeye mecbur kalmıştır. Özellikle kitabının mukaddimesinde naklettiği haberlerin sorumluluğunu yüklenmeyeceğini ve sorumluluğun, olayı kendisine nakleden ravinin üzerinde kalacağını açıkça ifade etmiştir.(234)

Ebû Mihnef'in takdim ettiği maddelerin çokluğunu gösteren şeylerden birisi de Belazuri'nin Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Mekke'den çıkıp şehid olmasına kadar verdiği bilgiler noktasında ona itimad etmesidir.

Belazuri'nin, Hüseyin'in muhalefeti hakkında tam ve açık bir şekilde sunacak Ebû Mihnef tarikinden başka müsned rivayetler bulamadığı kesindir. Ki o, Ebû Mihnef yerine Dediler manasına "Kalu" kelimesini kullanırdı. Belazuri'nin "Kalu kelimesiyle başlayan rivayetlerini araştırıp Taberi'de bulunan Ebû Mihnef rivayetleriyle karşılaştırdığımda bunların Ebû Mihnef'e ait rivayetler olduğunu gördüm. Belazuri ya bu rivayetlere küçük müdahalelerde bulunmuş veya rivayetlerin bazı yerlerinde kesintiye gitmiş.(235)

Belazuri'nin bu şekilde hareket etmesi bizi Ebû Mihnef'in adını zikretmemesinin sebebini araştırmaya sevketti.

Bunun iki sebepten kaynaklandığı ortaya çıkıyor:

Birinci Sebep: Belazuri'nin Abbasi halifesi Mütevekkil Alellah ile olan ilişkisidir. Onun dostlarından birisiydi, bu da onu

(234) Bkz: Tarihu'l-Ümem ve'l-Müluk adlı eserin mukaddimesi.

(235) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/158-159). Taberi ile mukayese için: (5/352-353, 3/166-167), 5/394-395, 3/168-172. 5/396. 3/182-183. 5/413-414. 3/187-193. 5/442-423. 3/197. 5/442.

Abbasiler ile Aleviler arasındaki kritik ilişkilere riayet edip gözetmeye sevketmiştir.

İkinci Sebep: Belazuri'nin Ensabu'l-Eşraf adlı kitabını telif ederken muhaddislerin metodunu takip etmiş olmasıdır. Bu da rivayetleri güvenilir kılma yolundandır. O dönemde rivayetin güvenirliği ancak bizzat ravinin kendisinden tahdis ve sema yoluyla yerine gelirdi. Bu da rivayet edinceye kadar silsilenin muttasıl olarak devam etmesi içindir.

Belazuri rivayeti için güvenilir bir metod takdimi edebilmek için naklettiği her haberde isnada itimad ediyordu. Bu da Ebû Mihnef'in kitabının kendisine sema tarikiyle icazeten ulaşmamış aksine vicade yoluyla onu elde etmiş olduğu ortaya çıkmaktadır. Bundan dolayı Ebû Mihnef adını zikretmekte zorlanmıştır. Fakat vicade yoluyla elde ettiği Ebû Mihnef'in kitaplarının güvenilir olmadığını ispatlamak için onu Avane b. el-Hakem ile karşılaştırmıştır.(236) Özellikle Ebû Mihnef hakkındaki tahrif uzun bir zaman devam etmiştir. Öyleki 'Kitabu Maktel-i Hüseyn…' de olduğu gibi Ebi Mihnef'e nispet edilen şeylerin sahihliği hususunda İmamiye alimlerini bile şüpheye düşürmüştür.

Abbas el-Kumi şöyle der: "Bilinmelidir ki, Ebû Mihnef'in tarih ve siyer ile ilgili bir çok kitabı bulunmaktadır. Mütekaddimin alimlerinin ileri gelenlerinin kendisinden nakillerde bulunup ve itimad ettikleri Kitab-ı Makteli'l-Hüseyn adlı kitap onlardan birisidir. Fakat ne yazık ki kaybolduğu için bir nüshası dahi bulunmamaktadır. Elimizde bulunan 'Maktel' ise ona nispet edilmektedir ancak ona ait değildir. Bilakis güvenilir tarihçilerden hiç birisine ait değildir. Bunun doğruluğunu arzu eden bunu anlayabilmek için bu 'Maktel' adlı kitapla Taberi ve diğerlerinin naklettiklerini karşılaştırsın görecektir. Ben bunu "Nefsu'l-Mehmum" adlı eserin Tırmah b. Adiy bölümünde beyan ettim. Allah en iyi

(236) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/299,307).

bilendir."[237]

Bütün bunlarla beraber Seyyid Haşim Maruf el-Hüseyni gibi İmamiyye alimlerinden bazısı onu zayıf bulmuştur. O, Ebû Mihnef tarikinden gelen bir haberi naklettikten sonra şöyle der: "Bu rivayetin bir ayıp olarak Ebû Mihnef'in – Lut b. Yahya - merviyyatından olması yeterlidir. Sünni de şii de onu zayıf bulmuştur ve onun rivayetlerine... güvenmemişlerdir."[238]

Fakat bununla beraber Ebû Mihnef'in Hüseyin'in *radiyallâhu anh* şehadetiyle ilgili sunmuş olduğu sıfatlar sabit bir kısım hakikatları aşan eğilim ve duygusallıklardan uzak değildir.

İşte bizi Hüseyin'in öldürülmesi hakkında Ebû Mihnef'in rivayetlerine karşı sakınmaya iten sebepler bunlardır.

Fakat bizi Ebû Mihnef'in Hüseyin'in *radiyallâhu anh* ölümüyle ilgili rivayetlerinin Taberi yoluyla bize kadar gelmesi bizi ilgilendirmektedir.

Ebû Mihnef'in rivayetlerine bakıp onları Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili olan Ammar ed-Düheni'nin rivayetleriyle karşılaştırdığımızda her ikisi arasında büyük benzerliklerin bulunduğunu görmekteyiz.

Buradan hareketle Ebû Mihnef'in nakletmiş olduğu her rivayete yalan kattığını ve tahrifata uğratarak müdahalede bulunduğunu kesin olarak söyleyemeyiz. Bu, akidevi ve siyasi eğilimleri hususunda da böyledir.

Aksine onun, bazen eğilimleriyle uyuşmayan bir takım haberleri tercih ettiği de olmuştur.[239]

2-Ammar ed-Düheni:

(237) Abbas el-Kumi, el-Kuna ve'l-Elkab: (1/155).
(238) Seyyid Haşim Maruf el-Hüseyni, el-Mevduat fi'l-Asari ve'l-Ahbar: (S:215) Abdurrahman ez-Zer'i, Ricalu'ş-Şia fi'l-Mizan'dan (S:152) naklen.
(239) Taberi: (5/413).

Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* hareketiyle ilgili haberlerin nakline katılan önemli ravilerden birisi de: Ebû Muaviye Ammar b. Muaviye ed-Düheni, el-Beceli, el-Kufi'dir.

Ammar'ın rivayetlerinin önemi bizzat hadis ehlinden rivayette bulunması itibariyle açığa çıkmaktadır. Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kufe'ye çıkmasını ve sonra öldürülmesini Ebû Cafer el-Bakır, Muhammed b. Ali b. Hüseyin b. Ali b. Ebi Talib tarikinden nakletmiştir.(240)

Taberi Ammar ed-Düheni'den Cemel(241) ve Nehrevan(242) vakalarıyla ilgili nakilde bulunmuş, Zehebi de Ammar ed-Düheni'yi Muhaddis bir İmam olmakla vasıflandırmıştır.(243)

Belki de İbni Hacer'i, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hareketiyle ilgili Ammar ed-Düheni rivayetine itimad etmeye iten sebep budur.(244)

Ammar ed-Düheni rivayetlerinin tariklerinde zayıflık bulunmakla beraber(245)Hüseyin'in hareketi hakkında Ebû Mihnef'in rivayetleri karşısında hüküm bakımından daha sağlam olduğu görülür. Özellikle de birbirleriyle karşılaştırıldıkları zaman bu durum daha da belirgin olur.

3-Avane b. Hakim:

Saduk bir habercidir.(246)Taberi ondan, Hüseyin'in öldürülmesi hakkında önemden uzak olmayan beş adet rivayette bulunmuştur.(247) Bu rivayetleri onun "Siretu Muaviye ve Beni

(240) İbni Hacer, Takribu't-Tehzib: (S:497). Tehzibu't-Tehzib: (7/355-356).
(241) Taberi: (4/511).
(242) Aynı Eser: (5/125).
(243) Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (6/138).
(244) İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/301-305) ve el-İsabe: (2/78-81).
(245) Bkz: Taberi: (5/347) Rivayetin senedinde Halid b. Yezid b. Esed b. Abdillah el-Kasri vardır ki bu kişi zayıftır. Bkz: Zehebi, Mizanu'l-İtidal: (1/647)
(246) İbni Hacer, Lisanu'l-Mizan: (4/386).
(247) Taberi: (5/356, 387, 463, 465-467).

Ümeyye' adlı eserinden almış olmalıdır.(248)

4-el-Husayn b. Abdirrahman es-Sülemi:

Ebû'l-Huzeyl el-Kufi, güvenilir birisidir.(249)Hicri 136 senesinde 93 yaşında vefat etmiştir.

Hüseyin *radiyallâhu anh* ile İbni Ziyad arasında cereyan eden savaş hakkında bir kaç önemli rivayet sunmuştur.(250)

Nakletmiş olduğu rivayetlerin önemi, olaylara çağdaş olmasında ve bununla beraber hadiseye şahit olan ve bizatihi bu olaya katılan kimselerden de nakilde bulunmasında gizlidir.(251)

5-Muhammed b. Ömer el-Vakıdi:

Hicri 207 senesinde vefat etmiştir. İlim depolarından birisiydi. Meğazi ve siyer ile ilgili kitapları için yolculuklar yapılırdı.(252)

İbrahim el-Harbi onun hakkında şöyle der: "O sana yeter, çünkü o, ehli islam üzerinde insanların eminidir. İnsanlar içerisinde islamı en iyi bilendi. Cahiliyyet hakkında ise hiç bir şey bilmezdi."(253)

Hatib de şöyle der: O yeryüzünün doğusunu da batısını da kuşatmıştı.(254)

Fakat o bütün bunlara rağmen zayıf olduğunda ittifak edilen birisidir. Ondan yapılan rivayetlerin en iyisi İbni Sa'd'ın rivayetidir. O, onun hadisinden bazı şeyleri seçerdi.(255)

Bizi ilgilendiren Vakıdi'nin İbni Sad'ın Tabakat'ındaki riva-

(248) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:103).
(249) İbni Hacer, Takribu't-Tehzib: (S:170).
(250) Taberi: (5/391-394).
(251) Aynı Eser: (5/392). Bu rivayeti ondan Belazuri Ensabu'l-Eşraf'ta nakletmi - tir: (3/224-225).
(252) Sehavi, et-Tuhfetu'l-Latife: (3/697).
(253) Sehavi, et-Tuhfetu'l-Latife: (3/697).
(254) Tarihu Bağdad: (3/3).
(255) Sehavi, et-Tuhfetu'l-Latife: (3/398).

yetleridir. İbni Sa'd Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi hakkında Vakıdi'nin rivayetlerine itimad etmiştir. Bunu Tabakat-ı Kübra'nın Beşinci Tabakasında Hüseyin'in *radiyallâhu anh* biyografisini verirken yapmıştır.(256)

İbni Sa'd'ın Vakıdi'den aldığı rivayetlerde onun 'Maktelu'l-Hüseyn' adlı kitabına itmad ettiği görülmektedir.(257)

Fakat İbni Sa'd Hüseyin'in *radiyallâhu anh* çıkması ve sonra Kerbela'da öldürülmesi hakkındaki rivayetlerde garip bir yol takip ederek Tabakat-ı Kübra kitabı esnasında ona çok az baş vurmuştur.

Ardından Vakıdi'nin dört isnadını bir araya getirip ona ek olarak zımnında Ebû Mihnef'in rivayetiyle beraber diğer beş isnada onu katmış ve sonra bu rivayetleri birbirine girdirerek bunları tek bir rivayet gibi nakletmiştir.(258)

İbni Sa'd'ın bu ameliyesinden dolayı Vakıdi'nin rivayetlerini diğerlerinden ayırmak mümkün olmamıştır.

6-Ebû Maşer es-Sindi,

İsmi: Necih b. Abdirrahman es-Sindi, el-Medeni'dir, Hicri 170 senesinde vefat etmiştir, zayıf bir ravidir.(259)

Ebû Maşer, Hüseyin *radiyallâhu anh* ve öldürülmesi ile ilgili bir kaç rivayette bulunmuştur.

Ebû'l-Arab, İbrahim el-Beyhaki'nin yanısıra ondan Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesiyle ilgili rivayetini de nakletmiştir.(260) Görüldüğü üzere rivayeti ve ondan yaptığı nakli tam ola-

(256) Hüseyin'in *radiyallâhu anh* biyografisi Beşinci Tabakanın 300. Sahifesi - den 423. Sahifesine kadar devam eder.
(257) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:111).
(258) Bkz: Tabakatı Hamise, İbni Sa'd: (S:354) Th: Dr. Muhammed Sülemi.
(259) İbni Hacer, Takribu't-Tehzib: (559).
(260) Ebû Eyyub el-Arab, el-Mihen: (S:148-154)

rak ihtiva etmektedir.(261)

Ebû Maşer'in bu rivayetini İbni Abdirabbih el-Ikdi'l-Ferid'te nakletmiş, Ebû Maşer ismini tasrih etmemekle birlikte onun rivayetini Ebû Ubeyd el-Kasım Sellam tarikinden almıştır.(262)Şu kesindir ki; Ebû Maşer'den Hüseyin'in öldürülmesi hakkında nakilde bulunanların hepsi onun kitabı "Tarihu'l-Hilafe" ye dayanmışlardır.

Bu kitap, rivayet icazeti almış olması bakımından Hatib (v: 463 h.) zamanına kadar mevcuttu.(263)

Fakat Ebû Maşer'in Hüseyin'in katli ile alakalı rivayeti isnattan hali olmakla eleştirilmiştir. Bu da onun bazı şeyhlerinden nakli olması sebebiyle isimlerini zikretmemiştir.

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hareketiyle ilgili bize kadar ulaşan rivayetler yaklaşık olarak bunlardır. Çoğunluğunun isnadlarının sıhhatine ihtiyaç duyulmakla beraber bu rivayetlerin birden fazla tarikten ve muhtelif yollardan gelmiş olması bu rivayetlerin bize bir çok hakikati anlattığı hissini vermektedir. Bu yüzden bu rivayetlerin bir çoğunu kabul etme ve inceleme hususunda içimize mutmainlik aşılamaktadır.

Hüseyin radiyallâhu anh'ın Hareketi İle İlgili Kayıp Eserler

Biz Hüseyin'in hareketiyle ilgili rivayetlerin kaynaklarından bahsederken kaybolup bize kadar ulaşmayan rivayetlere işaret etmekte yarar görmekteyiz. Öyleki önceki tarihi kaynaklar – kendi dönemlerinde tam olarak var olduğu tercihen muhtemel iken- bu rivayetler hakkında hiç bir şey zikretmemişlerdir.

(261) el-Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesai: (S:80-86).
(262) İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/376).
(263) Bkz: Meşihatu'l-Hatib, zahiriye Kütüphanesi.

Hüseyin'in hareketi hakkında eser veren ve eserleri bize kadar ulaşmamış müellif ve habercilerden bazıları şunlardır:

1- Cabir b. Yezid b el-Haris el-Cu'fi, Ebû Abdillah el-Kufi, hicri 127 veya 132 senesinde vefat etmiştir.(264) Eserlerinden birisi 'Maktelu'l-Hüseyn"dir.(265)

Önceki müellif ve tarihçilerden hiç birisi bu kitaptan herhangi bir rivayette bulunmamışlardır.

2- Nasr b. Müzahim (v: 212 h.)(266) İbni Nedim onun "Kitabu Makteli'l-Hüseyn" adlı bir eserinin olduğunu zikreder.(267) Fakat bize bu kitaptan herhangi bir rivayet ulaşmış değildir.

3- Ebû Bekir Ubeydullah b. Muhammed el-Kureşi, el-Emevi, el-Bağdadi; İbni Ebi'd-Dünya diye meşhurdur.(268)

Büyük muhaddislerdendir. Bir çok alanda faydalı eserler vermiştir, özellikle tarih alanında eser vermiştir. Tarihle ilgili eserleri içerisinden bizi ilgilendiren "Maktelu'l-Hüseyn" adlı kitabıdır.(269)

Bu kitabın İbnu'l-Cevzi (v: 597 h.) zamanında mevcud olduğu açığa çıkmaktadır. Çünkü iki yerde ondan nakilde bulunmuştur.(270)

Meşihat ve Feharis kitaplarını incelediğimizde bu kitabın bulunduğu zamana ulaşmamız mümkün olmaktadır.

---

(264) İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/42). Zehebi'nin Mizanu'l-İtidal'inde (1/384) vefat tarihi 167 senesi verilerek hata edilmiştir.

(265) İsmail Paşa, İzahu'l-Meknun: (S:540). Ömer Rıza Kehhale, Mucemu'l-Müellifin: (3/106). Fuad Sezgin, Tarihu't-Turasi'l-Arabi: (1/2/126).

(266) el-Hatib, Tarih-i Bağdad: (13/282-283). Yakut el-Hamevi, Mucemu'l-Udeba: (19/325).

(267) İbni Nedim, el-Fihrist: (S:106). Yakut el-Hamevi, Mucemu'l-Udeba: (19/225).

(268) Zehebi, Tezkiretu'l-Huffaz: (2/677-679). İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (6/12-13). Biyorgrafisi için bkz: Kitabu's-Samt ve Adabu'l-Lisan'ın mukaddimesi, Th: Dr. Necm Abdurrahman Halef.

(269) Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (13/403).

(270) İbnu'l-Cevzi, el-Muntazam: (5/342-344).

İbni Kesir de bu kitaptan nakilde bulunmuştur,[271] fakat biz vasıtasız olarak o kitaptan nakil yaptığını kesin olarak bilemiyoruz. Fakat Takiyyuddin İbni Teymiyye bu kitaba işarette bulunmuştur. İbni Teymiye'nin farklı ilim dallarında yazılmış eserler hakkında geniş vukufiyete sahip olduğu bilinmektedir. Yazmış olduğu bir çok eserden birisine dahi bakan kimse bunu rahatlıkla anlar.

O şöyle der: "Hüseyin'in öldürülmesiyle ilgili nakilde bulunanlar, hadiselerin büyütülmesi arzusuyla Osman'ın *radiyallâhu anh* ölümünde yaptıkları gibi bunlara da bir kısım yalanlar katmışlardır. Nitekim megazi, fütühat ve daha başka hadiselere de eklemeler yapmışlardır.

Hüseyin'in öldürülmesi hakkında eser verenler arasında Beğavi, İbni Ebi'd-Dünya gibi ilim ehli kimseler de vardır. Buna rağmen rivayetleri arasında munkatı eserler ve batıl şeyler de mevcuttur. Ölümü hakkında isnatsız yapılan tasniflerde ise çokca yalan bulunmaktadır."[272]

İbni Ebi'd-Dünya'nın "Maktelu'l-Hüseyn" adlı kitabının daha sonra katalog hazırlanmamış olan kitap depolarından birisinde hala mevcud olmasını ümid etmekteyiz.

Bu beklentiye bizi tahrik eden sebeplerden birisi İbni Ebi'd-Dünya'nın kitaplarının bize ulaşmaya devam etmesidir ki bir çok kitabı gün yüzüne çıkmıştır.[273]

4- Muhammed b. Zekeriyya b. Dinar el-Ğallabi[274] Maktel-i

(271) İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye: (8/202,206).
(272) İbni Teymiyye, Minhacu's-Sünne: (4/556).
(273) İbni Ebi'd-Dünya'nın çıkmış olan kitaplarına ek olarak yazma halinde bulnan iki kitap daha mevcuttur: Bunlardan birincisi: Maktel-i Emiri'l-Müminin Ali b. Ebi Talib olup Zahiriye Kütüphanesinde (3831)dir. İkincisi de: Hilmu Muaviye olup o da aynı kütüphanede (3249)dir. Bkz: Halid er-Reyyan, Zahiriye Kütüphanesi Katalogu "et-Tarih ve Mülhakatuh" (2/642, 690).
(274) Bu kişi gerçekten zayıftır. Zehebi, Mizanu'l-İtidal: (3/550).

Hüseyn adında bir kitabı vardır.(275) Fakat bu kitap bize kadar gelmemiştir. Hatta diğer kitaplar aracılığıyla bile bu kitaptan bir alıntı bile bize ulaşmış değildir.

5- el-Hasan b. Abdirrahman b. Hallad er-Ramehürmüzi.(276) (v: 360 h.). Muhaddis bir imamdır. Yakut el-Hamevi, onun "er-Reyhaneteyn: el-Hasen ve'l-Hüseyn" adlı bir kitabını zikreder.(277)Öyle zannediyorum ki bu kitap Hasan ve Hüseyin'in başından geçen tarihi olaylardan değil de musannifin Hasan ve Hüseyin'in faziletleriyle alakalı bir araya getirdiği hadis cüzünden ibarettir.

6- Ebû'l-Kasım Hüseyin b. Mesud el-Beğavi (v: 516 h.),(278) muhaddis bir imam olup "Maktelu'l-İmam Hüseyn" adlı kitabı vardır.(279)

Bu kitabın kaybolduğu anlaşılmaktadır. Bununla alakalı İbni Kesir'de bir rivayet bulunsaydı onu Ebû'l-Kasım el-Beğavi'den aldığını tasrih ederdi. Belki İbni Kesir bu rivayeti bizzat o kitaptan değil de başka bir kitaptan almıştır.

7- Ebû'l-Kasım Mahmud b. el-Mübarek b. el-Hüseyn, el-Mihber diye bilinmektedir (v. 592 h.).(280)

Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili bir kitap tasnif etmiştir.

8- Ziyauddin Ebû'l-Müeyyed Muvaffakuddin Ahmed el-Havarizmi. Bunun da "Maktelu'l-Hüseyn" adlı bir kitabı vardır.

Bu kitap İbni Vezir el-Yemani'de (v. 840 h.) mevcuttu.

(275) İsmail Paşa, İzahu'l-Meknun: (4/540).
(276) Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (16/73-74).
(277) Yakut el-Hamevi, Mucemu'l-Udeba: (9/5).
(278) Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (19/439).
(279) Hacı Halife, Keşfu'z-Zunun: (2/1794).
(280) İsmail Paşa, İzahu'l-Meknun'da da bu şekilde gelmiştir: (4/540). Zehebi'de ise: Muciruddin şeklindedir. Bkz: Siyer-i A'lami'n-Nübela: (21/255-256).

Kendisi şöyle der: "O bende iki cilt halinde mevcuttur."(281)

Öyle görünüyor ki bu kitap yeni bir şey getirmemiştir, böyle olsaydı İbni Vezir, Hüseyin *radiyallâhu anh* hakkında konuşurken onunla ilgili nakilde bulunurdu.

Yine Hüseyin'in *radiyallâhu anh* ölümüyle ilgili olarak yazılan İsferaini'nin "Nuru'l-Ayn bi-Meşhedi'l-Hüseyn", İbnü'l-Ebar'ın "Dürerü's-Samt min Ahbari'l-Sabt" ve benzeri eserlerde de hadiseyle ilgili herhangi bir araştırma ve incelemenin değil de Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başına gelenlerden dolayı meydana gelen hüzün, ağlama, faziletlerinin anlatımı, düşmanlarına lanet gibi konulara değinmiş oldukları, fakat rivayetler hakkında tartışma ve bunların neticesinde doğru bir sonuca varma gibi meselenin özüne yönelik bir inceleme yapmadıkları görünmektedir. Belki de Taberi ve diğer tarihçilerin; hakikate daha yakın olmalarından dolayı sadece Ebû Mihnef ile Ammar b. Muaviye ed-Düheni'nin rivayetlerine itimad ederek hadiselerle ilgili vakıaları nakletmiş olmalarındaki sır budur.

Belki İbni Hacer'in de Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hareketiyle ilgili olarak Ammar b. Muaviye ed-Düheni'nin rivayetine güvenmesinin sebebi budur. Sonra o şöyle der: "Kudemadan bir topluluk Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi hakkında doğru-yanlış, iyi-kötü olsun eser vermişlerdir. Benim naklettiğim bu kıssada onlara ihtiyaç bırakmayacak bilgi vardır."(282)

İKİNCİSİ: HASAN'IN radiyallâhu anh, HİLAFETİ MUAVİYE'YE (R.A) BIRAKMASI KARŞISINDA HÜSEYİN'İN radiyallâhu anh TAVRI.

Hasan b. Ali *radiyallâhu anh* babasının Medine'den çıkması-

(281) İbnu'l-Vezir, er-Ravdu'l-Basim: (2/39).
(282) İbni Hacer, el-İsabe: (2/81).

na karşı olanlardandı, çünkü o, bundan dolayı savaşların ve fitnelerin baş göstereceğinin farkındaydı. Ali *radiyallâhu anh* Cemel vakasında ürküntü veren olayların neticesini farkedince o anda oğlunun nasihatının önemini anlamıştı. Hasan şöyle diyordu: "Beni gördün, bana sığınarak – babası Ali'yi kastediyor – şöyle diyordu: "Keşke bundan yirmi sene önce ölmüş olsaydım."(283) Ali *radiyallâhu anh* şehid olunca Kufe halkı toplanarak halife olarak Hasan'a beyat etti.

Hasan *radiyallâhu anh*, Muaviye *radiyallâhu anh* ile savaşında kan dökülmesine, Allah yolundaki cihadın yara almasına sebep olacağını ve sonra o askerlerin onun sancağı altında toplanıyor olduğuna dair kesin bilgiyi de öğrenince Muaviye'ye *radiyallâhu anh* beyat etmeye ve onun lehine hilafetten çekilmeye azmetti.(284) Bu, dedesi *sallallâhu aleyhi ve sellem* tarafından kendisi için verilen müjdeydi. Hasan'ı *radiyallâhu anh* böyle davranmaya sevkeden bu tavır sadece Allah'ın rızasını gözeterek dünyadan yüz çevirip vazgeçen zahid, sadık bir müslüman portresidir..

Fakat Hasan'ın çekilmesi Hüseyin'in muvakatı ile sonuçlanmadı aksine, Hüseyin'in kardeşinin görüşünün aksine bir tavri vardı. Hasan, Hüseyin'e Muaviye lehine hilafetten çekilme kararını söylediğinde Hüseyin'in şiddetli muhalefeti ile karşılaştı. Ancak Hasan her şeye rağmen bu görüşünde ısrar etti ve kardeşini muhalefetten sakındırarak şöyle dedi: "Vallahi, ne yapmak istediysem bana hep muhalefet ettin. Vallahi, öyle düşünüyorum ki seni bir eve atıp üstüne kilitleyeyim de sonra gidip işimi halledeyim. Hüseyin, Hasan'ın öfkelendiğini görünce ona tabi oldu ve şöyle dedi: Bizim işimiz senin emirlerine tabi

(283) el-Heysemi, Bakiyyetu'l-Bahis an Müsnedi'l-Haris: (3/950) . Muhakkik şöyle der: Bu eserin ricalinin hepsi sikadır. İbni Hacer, el-Metalibu'l-Aliye: (4/302)de onu Haris'e isnad etti. Muhakkik der ki: İsnadı hasendir.

(284) Daha detaylı bilgi için önceki bölüme bkz.

olmaktır."[285] Bu sulh Kufe ehline nisbetle sevindirici olmamış bilakis savaşın terkedilmesinden dolayı pişmanlık ve hasretlerini izhar etmişlerdir.[286] Hasan'ı görüşünden çevirmek için çok gayret etmişler fakat o, onların bu isteklerini reddetmiş ve onların aksine hareket etmiştir.[287]

Hilafetin Muaviye'de kalması görüşünde Hasan'ın ısrarla hareket etmesi karşısında hemen Hüseyin'e giderek Muaviye ve ordusunu gafil bir anda avlamak için teklifte bulundular. Ki bu, hemen sulhun ardından meydana gelmiştir. Ancak Hüseyin, Muaviye'ye beyat ettiğini ve dolayısıyla böyle birşeyin mümkün olamayacağına dair sözleriyle onları ikna etti.[288]

Hüseyin Kufe'den Medine'ye gitmek isterken yanına Cündüb b. Abdillah el-Ezdi, Müseyyeb b. Necbe el-Fezari, Süleyman b. Surad el-Huzai ve Abdullah el-Hanefi geldi. Onları üzgün halde görünce kendileriyle konuşarak şöyle dedi: "Allah'ın emri takdir edilmiş bir kaderdir ve Allah'ın emri yerine getirilmiştir. Bu sulhtan hoşlanmadığını da dile getirerek şöyle dedi: Böyle birşey karşısında ölümü tercih ederdim, fakat kardeşim beni buna mecbur bıraktı ve benden söz aldı, dolayısıyla ben de biat ettim. Bu durum adeta içimi kazıyor ve kalbimi yaralıyor. Allah Teala buyurur ki: Siz bir şeyden hoşlanmazsınız, ama Allah onda bir çok hayır kılar."[289]_[290]

Sonra yine gelerek onun taraftarı ve tabileri olduklarını vurguladılar ve bir defa daha sulhtan vazgeçmesi için ısrar ettiler fakat o, bu talebi geri çevirdi, sonra onlardan ve Kufe'den ayrıl-

(285) İbni Sa'd, et-Tabakatu'l-Hamise: (269-270) Daktilo ile yazılmış bir doktora risalesidir. Muhakkik der ki: Senedi sahihtir.
(286) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/150)Toplu isnad ile (Dediler)
(287) Aynı Eser: (3/150). Toplu isnad ile
(288) Aynı Eser: (3/150). Toplu isnad ile
(289) Nisa Suresi: (19. Ayet)
(290) Ensabu'l-Eşraf: (3/148-149). Toplu isnad ile.

masından dolayı üzüntüsünü de açığa vurdu.(291)

Hüseyin aslında bu sulh meselesinden hiç de hoşnut değildi. Fakat Muaviye'ye beyatı yerine gelmiş ve onun hilafeti şer'i bir hilafet olmuştu. O da müslümanları zor durumda bırakmak istemiyordu. Bu yüzden destekçilerine Muaviye hayattayken muhalefet etmemelerini işaret etti. Hüseyin'e destek verenler nasihatına kulak vererek sükunet içerisinde ve devletten atiyyelerini alarak yaşamlarına devam ettiler.(292)

Buradan şu ortaya çıkmaktadır; Hüseyin'in ordusundaki askerler sulha karşı durmuşlar fakat Muaviye vefat edinceye kadar sükunet içerisinde olmalarını kendilerine söyleyen ise Hüseyin olmuştur. Bundan dolayı Zehebi şöyle der: Bize ulaştığına göre kardeşi Hasan'ın hilafeti Muaviye'ye teslim etme işi Hüseyin'in hoşuna gitmemiştir, bilakis onun görüşü savaşmaktan yanaydı. Fakat o, öfkesini yutup kardeşine tabi olarak beyat etti.(293)

Kufelilerin sakin durmaları ve Hasan'a tabi olmaları ancak bu sulha karşı durması sebebiyle Hüseyin'den hissettikleri şeyin neticesidir. O da Muaviye vefat ettiğinde Hüseyin'in kendilerine vadettiği sözdür.

Hasan'ın hilafeti Muaviye'ye bırakmasından sonra Hüseyin kardeşiyle beraber Medine'ye intikal etti.(294)

Hüseyin'in Muaviye ile ilişkisinin iyi olduğu ve iki taraf arasındaki bu ilişkilerin saygı ve takdir içerisinde devam ettiği görülmektedir.Muaviye devamlı olarak Hüseyin ile irtibat halinde olmuş ve her türlü arzu ve isteğini yerine getirmeye çalışmıştır. Ona bolca atiyye veriyordu, hatta ona dört yüz bin miktarında bir atiyye vermiştir ki bu miktarı ne Hüseyin'den önce ve ne de

(291) Aynı Eser: (3/149) Toplu isnad ile.
(292) Ensabu'l-Eşraf: (3/148-149).
(293) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/291).
(294) el-İsabe: (2/78).

ondan sonra kimse alamamıştır.(295)

Kufelilerin Hasan ve Hüseyin ile ilişkileri onların Kufe'den ayrılıp Medine'ye yerleşmelerinden sonra da kesilmemiş, Kufelilerin göndermiş oldukları mektuplarla her iki taraf arasındaki ilişkiler devam etmiştir. Şüphesiz bu mektuplar – görüldüğü kadarıyla – Emevi yönetimine karşı muhalefete çağıran, hilafete onların hak sahibi olduğunu vurgulamak ve himmetlerini harekete geçirmek için yapılan çağrıları taşıyordu. Bu mektuplar Hasan üzerinde etkili olmuyor, aksine ona Kufeliler hakkında bir izlenim ve açık bir tasavvur alanı veriyordu. Çünkü onlar şer ve fitne sahibiydiler ve kesinlikle ümmetin birlik ve beraberliğini istemiyorlardı.

ÜÇÜNCÜSÜ: HASAN radiyallâhu anh VE KUFE HALKINDAN DOLAYI HÜSEYİN İÇİN ENDİŞELENMESİ

"Yezid b. el-Esam der ki: Hasan'a bir kaç tane mektup geldi de o şöyle dedi: Ey Cariye boyayı getir. O da onun içine su döktü ve Hasan mektupları suya attı ve onları ne açtı ne de baktı. Bunun üzerine ben dedim ki: Ey Ebû Muhammed, bu mektuplar kimden? Şöyle dedi: Batılı bırakıp hakka dönmeyen bir kavim olan Irak ehlinden geliyor. Bana gelince, ben onlar karşısında kendim için değil şunun için-Hüseyin'i işaret ederek-endişe duyuyorum."(296)

---

(295) Musannef-i İbni Ebi Şeybe: (11/94). Hasen senetle. Buna yakın bir riv - yet için bkz: İbni Sa'd, et-Tabakatu'l-Hamise: (323). Belazuri: (3/155). İbni Asakir, Hüseyin'in biyografisi: (S:7).
İmamiye alimleri de Muaviye'nin, Hasan, Hüseyin ve Abdullah b. Cafer'e atiyye verdiğini tespit etmişlerdir. Bkz: Cilau'l-Uyun, Meclisi: (s:376). El-Kafi fi'l-Furu: (6/19). El-Emali, Tusi: (2/334). Şerh-i İbni Ebi'l-Hadid: (2/823).

(296) el-Marife ve't-Tarih: (2/756) Hasen isnadla. Taberani, el-Mucemu'l-Kebir, Mecma'da der ki: (6/243) Ravileri Abdullah b. el-Hakem b. Ebi Ziyad dışındaki ravileri sahih hadis ravileridir. O ise sikadır.

İbni Abdilber der ki: "Değişik vecihlerden bize rivayet edildiğine göre Hasan b. Ali vefat edeceği sırada kardeşi Hüseyin'e şöyle demiştir: Ey kardeşim, babamız, Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* vefat ettiğinde sahip olur ümidiyle bu işe yöneldi de Allah onu ondan uzaklaştırdı ve Ebû Bekir yönetici oldu. Ebû Bekir de vefat edince yine ona yöneldi fakat bu sefer de Ömer'e verildi. Ömer de ölüm döşeğindeyken altı kişilik bir şura kurdu ve içlerinden birisini seçmelerini istedi. Babamız bu işin kendisine verileceğinden hiç şüphe etmiyordu ama bu sefer de Osman'a verildi. Derken Osman vefat edince kendisine beyat edildi. Sonra niza meydana geldi, öyleki kılıcını çekti ve onların üzerine yürüdü. Vallahi, ben kesinlikle Allah'ın bizde ehl-i beytliği, nübüvveti ve hilafeti biraraya getireceğini zannetmiyorum. Ben Kufe halkının beyinsizlerinin seni hafife almayıp çıkarmayacaklarından emin değilim."(297)

Hasan b. Ali *radiyallâhu anh* vefat ettiğinde Kufe halkı Süleyman b. Surad'ın evinde bir araya gelerek Hasan'ın vefatı sebebiyle taziyelerini bildiren bir mektup gönderdiler. Mektupta şöyle yazıyordu: Şüphe yok ki Allah geçip gidene en büyük halef seni yaptı. Biz senin başına gelen mahzun musibetinin hüznüyle yaralanmış, mutluluğunla mutlu olmuş ve emrini bekleyen taraftarınız.(298)

Hüseyin onların mektuplarına şöyle cevap verdi: "Ben, sözleşme hususunda kardeşimin görüşü üzere olmayı ümid ediyorum. Zulmete karşı cihad hususundaki görüşüm ise dosdoğru olmaktır. Onun için Hind'in oğlu yaşadığı sürece yere yapışıp gizlenin ve arzularınıza ket vurarak şüphe ve zan karşısında tedbirli olun. Ben hayattayken herhangi bir olay vuku bulursa inşa-

(297) el-İstiab: (1/391).
(298) Ensabu'l-Eşraf: (3/153). Toplu isnad ile. Ed-Dineveri, el-Ahbaru't-Tival: (S:221-222) isnadsız bir şekilde.

allah görüşüm size gelecektir.(299)

Hasan'ın vefatından sonra müslümanlar açısından Hüseyin'in *radiyallâhu anh* konumu inkar edilemez bir gerçekti. Muaviye'nin vefatından sonra hilafet için tek adayın Hüseyin b. Ali'nin olacağı hususunda güçlü bir kanı vardı. Kendisini Hicazlıların ve Kufelilerin ileri gelenleri ziyaret ediyorlar ve Muaviye'den sonra halife olması hususunda kesinlikle şüphe etmiyorlardı.(300)

Kufelilerin çabaları Hüseyin b. Ali ile sınırlı kalmadı bilakis Muhammed b. Hanefi'yeden de onlar üzerine yürümesi için talepte bulundular. Bunun üzerine o, Kufelilerin hem kendisi için ve hem de Ali b. Ebi Talib ailesi için tehlikelerinin farkına vararak onların ardına takılmaması ve iddialarını doğrulamaması için Hüseyin'i uyarmaya başladı. Onun Hüseyine söylediği sözlerden birisi şöyledir: "Bu topluluk bizi yiyip bitirmek ve kanımızı döktürmek istiyor."(301)

Şüphe yok ki Hüseyin ile Kufeliler arasındaki bu devamlı yazışmalar Medine'deki Ümeyyeoğullarını endişeye sevketmiş, derken onlar Hüseyin'in durumu hakkında istişare etmek için Muaviye'ye mektup yazdılar. O da onlara; kesinlikle ona dokunmamalarına dair bir mektup yazdı.(302)

Bu mektupların ve Hüseyin ile Kufeliler arasındaki sağlam ilişkilerin Muaviye'ye gizli kalması mümkün değildi. Bundan dolayı Muaviye, Hüseyin'den; Allah'tan korkmasını ve müslümanları zor durumda bırakmamasını kendisinden istiyor ve ona müslümanların işleri hususunda Allah'ı hatırlatıyordu.(303)

---

(299) Ensabu'l-Eşraf: (3/152). Toplu isnad ile. İbni Sa'd: (5/357).
(300) Ensabu'l-Eşraf: (3/152) Toplu isnad ile.
(301) İbni Sa'd: (5/356). Toplu isnad ile.
(302) Ensabu'l-Eşraf: (3/152). Toplu isnad ile.
(303) Ensabu'l-Eşraf: (3/152). Toplu isnad ile. İbni Sa'd: (5/357) Toplu isnad ile. Bkz: el-Keşşi: (S:48) Amr b. el-Hamk'ın biyografisi.

Belki Kufelilerden gelen bu destekler ve Hüseyin'e verilen destek ve beraberlik sözleri Hüseyin üzerinde etki yapmış ve Kufeli ileri gelenlerinin aldatmaları karşısında kendisini şaşkın bir halde bırakmıştır.(304)

Hüseyin ile Kufeliler arasındaki bu sağlam ilişkilerin boyutu ne olursa olsun Muaviye , Hüseyin'in Kufe'ye hurucunu bekliyordu, bundan dolayı da Yezid'e şu tavsiyede bulundu: "Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızı Fatıma ve Ali'nin oğlu Hüseyin ile ilgilen, çünkü o, insanlar içerisinde insanlara en sevimli olandır. Ona ziyarette bulun ve yumuşak davran ki onunla barışık halde olasın. Herhangi birşey olursa ümid ederim ki babasını öldürenlere ve kardeşini yalnız bırakanlara karşı sana yeter.(305)

DÖRDÜNCÜSÜ: HÜSEYİN B. ALİ'NİN YEZİD B. MUAVİYE'YE BEYATI REDDETMESİ

Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, Yezid b. Muaviye'ye beyat karşısındaki tavrı muhalif bir tavırdı. Bu muhalefete Abdullah b. Zübeyr de *radiyallâhu anh* katılmıştı, fakat Abdurrahman b. Ebi Bekir *radiyallâhu anh* muhalefette her ikisinden de önceydi.

Hüseyin ile İbni Zübeyr (r.anhuma) beyata karşı olmalarıyla ilgili açık bir sebep ortaya koymamışlardır. Abdurrahman b. Ebi Bekir *radiyallâhu anh* ise Yezid'e beyatı açık bir şekilde eleştirmiştir. İbni Ebi Hatim'in tefsirinde Abdullah b. Numeyr el-Medeni'den gelen senediyle şöyle dediğini nakletmiştir: "Mervan hutbe irad ederken ben de mesciddeydim, şöyle dedi: Şüphe yok ki Allah müminlerin emirine Yezid hakkında güzel bir görüş bahşetmiştir. Eğer yerine onu halife bırakacaksa Ebû Bekir ile Ömer de yerlerine halife bırakmışlardı.

(304) İbni Sa'd: (5/356). Toplu isnad ile.
(305) İbni Sa'd: (5/38) Toplu isnad ile.

Bunun üzerine Abdurrahman b. Ebi Bekir şöyle dedi: O Herakleios mudur?! Vallahi Ebû Bekir çocukları hakkında da ev halkından birisi hakkında da böyle bir şey yapmadı. Muaviye ise çocuğu hakkında ona merhamet ve cömertliğinden… dolayı bunu yaptı."(306)

Hüseyin ve İbni Zübeyr tarafından gösterilen bu şiddetli karşı duruş daha sonra kendisini pratik bir şekilde ortaya koymuştur.

Daha önce de geçtiği üzere Hüseyin sulha muhalifti. Onu, bunu kabul etmeye sevkeden şeyse kardeşi Hasan b. Ali'ye tabi olmuş olmasıdır.

Sonra Hüseyin b. Ali Kufeliler ile ilişkisini sürdürmüş ve muhalefet için kendilerine söz vermişti, ancak bunu Muaviye'nin vefatından sonraya bırakmıştı. Bunun delili de; Muaviye vefat eder etmez Kufe'nin ileri gelenlerinin beklemeksizin Hüseyin'e mektup yazarak en kısa zamanda hareket etmesini kendisinden istemeleridir.

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hilafetle ilgili bütün özellikleri taşıdığında iki kişinin bile ihtilafı mümkün değildi. O zaman Hüseyin'in Yezid'e beyat edilmesinin karşısında dikilip şiddetli bir şekilde ve bütün gücüyle reddetmesinde garipsenecek bir şey yoktur.

Muaviye Hüseyinle yalnız olarak bir araya geldiğinde – görüldüğü kadarıyla – hilafete kendisinin hakkı olduğunu vurgulamaya başladı. Babasının Hüseyin hakkındaki sessizliğinin sebebini sorduğunda, bineğini çöktürdü ve ona ceap vermeden gitti. Daha sonra şöyle dedi: "Demek ki bu iş için benden başkasını düşünüyor. Bu, onun için mümkün olmadığında da onu

(306) Tefsir-i İbni Ebi Hatim: (12/224).

öldürür."[307] Bundan dolayı Zehebi der ki: "Muaviye, Yezid'e beyat edince Hüseyin üzülmüştür."[308]

Muaviye *radiyallâhu anh* Yezid'e, Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* yakınlığından ötürü Hüseyin'e iyi davranmasını tavsiye ederdi. Bu tavsiyenin bir kaç defa mı yoksa ölüm anında mı olduğunu bilemiyoruz.

Bunun sebebi: Muaviye'nin vasiyyetini nakleden kaynakların bazısının ölümü anında Yezid'in Muaviye'nin yanında bulunduğuna işarette bulunmuş olmalarıdır.[309]

Sabit ve sahih olan, Muaviye vefat ettiği zaman Yezid Dımeşk'ten uzakta Huvvarin bölgesindeydi.[310]Vasiyyet Yezid'e

(307) İbni Sa'd: (5/357). Kitabın muhakkiki; isnadının hasen olduğunu söyler. İbni Asakir: (S: 199) İbni Sa'd tarikiyle.

(308) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (3/291).

(309) İbni Sa'd:et-Tabakatu'r-Rabia: (1/165). Vakidi'nin de bulunduğu bir senetle. Dktilo ile yazılmış bir doktora risalesi. İbni Sa'd: (5/358). Toplu senetle. Taberi: (5/322)Ebi Mihnef'ten. El-Ikdu'l-Ferid: (4/273) Heysem b. Adiy'den. Tehzibu'l-Kemal: (6/412) İbni Sa'd tarikinden.
Ebû Bürde'den şöyle dediği nakledilmiştir: Muaviye'nin yanına girdim, vücudunda bir çıban çıkmıştı, dedi ki: Kardeşimin oğlu bana doğru gel, bak. Baktığım da yaranın derinleşmiş olduğunu gördüm ve: Ey müminlerin emiri önemli bir şey değil, dedim. Derken Yezid geldi ve Muaviye ona şöyle dedi: İnsanların işlerinden herhangi bir sorumluluğu üzerine alırsan buna iyi davran, çünkü onun babası benim dostumdu. Veya buna benzer şeyler söyledi...."
Bkz: Taberi: 5/332) sahih senetle. Taberi'nin senedinde düşüklük vardır. Çünkü Abdullah b. Ahmed ile Ebû Salih arasındaki vasıta İmam Ahmed'tir. İmam Ahmed senetten düşürülmüştür. Abdullah b. Ahmed bir çok yerde Ebû Salih tarikinden babasından yaptığı rivayetleri tasrih emekle beraberbkz: İbni Sa'd (4/1/172) hasen senetle- rivayet Yezid'i ve Muaviye'nin yanına girişini zikretmemekte ve Ebû Bürde'nin "Baktığım da yaranın derinleşmiş olduğunu gördüm" sözünde durmaktadır. Siyer-i A'lami'n-Nübela, Zehebi: (3/160). İbni Sa'd'ın naklettiği miktarın aynısı. Taberi'nin rivayetinin, hastalığının başlangıcında Yezid'in, babasının yanına girdiğine ve Havareyn bölgesine huruc etmiş olduğuna daha sonra babasının vefatından oradayken haberdar olduğuna tevcih edilmesi mümkündür.

(310) Huvvarin: Haleb'in bilinen köylerinden birisidir. Yakut el-Hamevi, Mucemu'l-

Dahhak b. Kays el-Fihri ve Müslim b. Ukbe tarafından ulaştırıldı.(311)

Avane der ki: "Altmış senesinde Yezid orada yokken Muaviye'nin ölümü yaklaşınca Dahhak b. Kays el-Fihri'yi ve Müslim b. Ukbe el-Meri'yi çağırarak onlara vasiyetini şöyle dile getirdi: Yezid'e vasiyetimi ulaştırın:

Hicazlılara dikkat et! Onlar senin aslındandırlar. Onlardan sana gelenler olursa ikramda bulun, gelmeyenlerle de iyi münasebet kurmaya çalış. Iraklılara da dikkat et. Onlar senden hergün bir vali değiştirmeni isteseler yine kabul et, çünkü bir valiyi görevinden almak sana karşı yüzbin kılıcın çekilmesinden daha hayırlıdır. Şamlıları kendine sırdaş edin, sırlarını onlarla paylaş. Düşmanlarından bir şey gelirse, bunlarla karşı koyarsın. Düşmanını yendiğin zaman Şamlıları hemen memleketlerine geri gönder. Çünkü onlar memleketlerinden başka bir yerde kalırlarsa, onların ahlakını alırlar. Kureyş'ten üç kişinin dışında kimseden çekinmem. Onlar: Hüseyin b. Ali, Abdullah b. Ömer ve Abdullah b. Zübeyr'dir. İbni Ömer dini bütün birisidir. Senden önce başka bir arayışa girmez. Hüseyin b. Ali zayıf bir adamdır. Ümid ederim ki babasını öldürüp kardeşini terkeden kimseler hususunda ona karşı Allah sana yeter. Onun hatırı sayılır bir akrabalığı, büyük hakkı ve Muhammed'e *sallallâhu aleyhi ve sellem* yakınlığı vardır. Iraklıların onu yerinden çıkarıncaya kadar bırakacaklarını zannetmiyorum. Eğer eline geçirirsen onu affet. Zira ben olsaydım onu affederdim. İbni Zübeyr ise sana saldırıp tuzak

---

Büldan: (2/315).

(311) İbni Sa'd: et-Tabakatu'r-Rabia: (1/174-176). Hasen bir senetle. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/1/154-156). Taberi: (5/323)Avane'den. Taberi: (5/328) sakıncası olmayan bir senetle. İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/273). İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (16/310). Zehebi, Tarihu'l-İslam: Havadis(14-60 h.) (S:316-317). Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (13/161)Ebû Misher'den sahih senetle.

kuracak tek kişi odur. Eğer sana sataşırsa gereğini yap. Barış isterse kabul et. Kendi tarafının kanını döktürmemeye gayret göster."(312)

Muaviye'nin düşüncesi devletinin sahih bir şekilde yürümesiydi. Çünkü o, Yezid'e bu vasiyeti yaptığı zaman devleti ağırlıkla temsil eden üç bölgeyi itibara aldı. Onlar: Hicaz, Irak ve Şam'dır. Sonra bu bölgelerden her birisinin eğilimine göre uygun metodu anlattı. Hicazlıların, onun ehli, aslı ve aşireti olduğunu, dolayısıyla onlara yumuşak bir şekilde davranmasını, atiyyelerini bolca vermesini ve ikramda bulunup saygı göstermesini tavsiye etti.

Iraklılara gelince; Muaviye, istikrarsız ve sıkıntılı olan bu bölgeye yönelik olarak Yezid'e onlara karşı nasıl bir siyaset uygulaması gerektiğine dair bir yöntem belirledi. Çünkü bu bölgede büyük Arap kabileleri vardı ve aralarında da kabile kavgaları devamlı artış gösteriyordu. Ayrıca orada İslamın temel prensiplerinden ve ahkam bilgisinden yeterli derecede nasiplenmemiş bedevilerden büyük bir kesim de bulunmaktaydı.

Buna ek olarak yine bu bölgede farklı inanç gruplarının ve çekişmenin de Irak'ın istikrarsızlaşmasında etkili bir rol oynadığı muhakkaktır.

Irak'taki bu engeller Muaviye'nin, Yezid'e Iraklılara karşı dikkatli ve isteklerini yerine getirir şekilde onlara davranmasını işaret etmeye sevketmiştir. Hatta bu iş hergün bir valiyi görevden alıp yenisini görevlendirmeyle sonuçlansa dahi. Nitekim Şamlılarla da ilişkisini yenilemesi ve güçlendirmesini istemiştir,

---

(312) Taberi: (5/323) Avane'den. El-Ikdu'l-Ferid: (4/372-374) Heysem b. Adiy'den.
Dineveri el-Ahbaru't-Tıval (S:226)da; Muaviye'nin Dahhak'a vasiyyetini yaptığında Yezid'in o anda orada bulunmadığını, daha sonra geldiğini ve vasiyeti ona verdiğini söylemiş ve bu rivayette yalnız kalmıştır. Çünkü bu bilgi Muaviye *radiyallâhu anh* vefat ettiği zaman Yezid'in, babasının yanında bulunmadığına dair olan haberle çatışmaktadır.

çünkü ağırlıklı olarak devletin merkezini onlar oluşturmakta ve bidayetinden beri destek vermektedirler. Ayrıca emirlerine güzelce itaat etmektedirler. Hiyanete kalkışmazlar ve böyle şeylerden de son derece uzaktırlar.

Şamlıları diğerlerinden ayıran bu özellikler Muaviye'nin Yezid'e düşmanlarına karşı herhangi bir savaşta sadece Şamlılar'dan yardım almasına yönelik bir vasiyet yapmasına sebep olmuştur.

Ayrıca Şamlıların, ülkelerinde kalmalarına ve bazı bölgelerde etkisini sürdermeye başlayan farklı fikir akımlarının etkisinde kalmaları endişesinden dolayı değişik yerlere dağılmamalarına özen göstermesini tavsiye etmiştir. Aksi taktirde en belirgin özellikleri olan yönetime itaat vasıflarını kaybederler.

Daha sonra Muaviye, üç muhalifin durumunu Yezid'e beyan etti:

Büyük sahabi İbni Ömer'e gelince, Muaviye devleti hususunda ondan korkmuyordu. Çünkü o, vera, ibadet ile bilinir, dünya ve onun süslerinden alabildiğine uzak yaşar, aynı zamanda kendisi sebebiyle bir müslümanın kanının akıtılmasından da korkardı.(313)

İbni Ömer'i diğerlerinden ayıran bu özellikleri, kendisini hilafete talip olmaktan uzak tutuyordu. Muaviye'yi onun açısından Yezid için rahatlatan sebep buydu.

İbni Zübeyr ise; Muaviye onu kurnazlıkla nitelemiştir. Onun muhalefetinden Yezid için emin olamazdı. Bundan dolayı Muaviye, ona karşı dikkatli hareket etmesini ve ona aldanmamasını tavsiye etti. Yine Yezid'e, ona karşı kararlı olmasını tavsiye etmiştir. Daha sonra bu durum, muhalefetini açığa vurduğunda gerçekleşmiştir.

(313) İbni Sa'd: (4/142-188).

Ancak barış istemesi durumunda ise Muaviye, oğlu Yezid'in buna yanaşmasını emretmiştir.

Hüseyin b. Ali'ye gelince; Muaviye onu çabuk etkilenen birisi olarak nitelemiştir. Onun Kufeliler ile olan ilşkileri ile alakalı malumatların Muaviye'ye ulaşmasına bakılırsa, Muaviye, onların etkisinde kaldıktan sonra Irak'a çıkmasını bekliyordu.

Sonra Yezid'e, Hüseyin'e Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* olan yakınlığından dolayı iyi davranıp gözetmesini ve muhalefet ettiği zaman da affetmesini kesin bir dille anlattı.

Aynı zamanda Muaviye, Hüseyin'in – huruc ve muhalefeti anında – daha önce babası ve kardeşine yaptıkları gibi Iraklılar tarafından terkedileceğini de bekliyordu.

Sonra Muaviye'den Yezid'e son talimat; kavminin ve müslümanların kanının dökülmemesi için çok gayret göstermesi idi.

Şüphe yok ki Muaviye'nin Yezid'e yaptığı bu vasiyeti siyasi idare alanında Muaviye'nin *radiyallâhu anh* sağlam bir bilgiye ve tecrübeye sahip olduğunu göstermektedir. Aslında bu durum Muaviye için garipsenmemelidir, çünkü o, kendi döneminde devletin güç ve kuvvette doruk noktasına ulaştığı muhteşem bir siyasetçidir.

BEŞİNCİSİ: HÜSEYİN'İN radiyallâhu anh MEKKE'DEN MEDİNE'YE HURUCU

Muaviye *radiyallâhu anh* hicri 30 senesinin Receb ayında vefat etmiştir.(314) Bunun üzerine Dahhak b. Kays kalkarak bir hutbe irad edip övmüş ve Allah'tan rahmet dileyerek ardından namazını kıldırmıştır. Yezid'e bir mektup göndermişti. Huvvarin'de bulunan Zeyd bunun üzerine babasının kabrine gelmiş, kendisiyle saf tutanlarla beraber babasının namazını kılmıştır. Sonra evine giderek şu meşhur kasidesini okumuştur.

Emir verildi ve topluca namaz kılınması için nida edildi. Kendisi gusledip güzel elbiselerini giyerek çıktı ve insanlara hutbe verdi. Allah'a hamd-u sena ettikten sonra şöyle konuştu:

"Ey insanlar! Muaviye, Allah'ın kullarından bir kuldu. Allah onu nimetlendirdi ve sonra ruhunu kabzetti. Kendinden öncekilerden daha aşağı ama kendinden sonrakilerden hayırlıydı. Onu Allah'a karşı tezkiye edecek değilim. Allah onun durumunu daha iyi bilir. Affederse rahmetiyle affeder, eğer azaplandıracak olursa günahından dolayı cezalandırmış olur. Ben ondan sonra yönetimin başına geçtim. Amacıma ulaşma uğrunda çekeceğim sıkıntıya üzülmem. Yaptığım eksikliklerden dolayı özür dilemem. Allah'ın dilediği şey gerçekleşir. Allah'ı anın ve O'na istiğfar edin."(315)

Sonra şöyle devam etti: "Muaviye sizi deniz gazvesine gönderiyordu, ben müslümanlardan hiç birisini deniz gazasına göndermeyeceğim. Muaviye size Rum (Bizans) diyarında gaza yaptırırdı, ben hiç kimseyi Rum diyarına gazaya göndermeyeceğim. Muaviye size atıyyelerinizi (maaşlarınızı) üçe bölerek

(314) İbni Sa'D: (4/1/176)Halife. et-Tarih: (S:226). Taberi: (5/338). İbni Abdiber, el-İstiab: (3/1420). İbni Hacer, el-İsabe: (6/155).
İbnu'l-İmrani şu sözünde şaz durumuna düşmüştür: Altmış bir senesinin Rebiulevvel ayında Yezid'e beyat edilmiştir. Bkz: (el-Enba fi Tarihi'l-Hulefa: (s: 49).

(315) İbni Sa'd: (4/1/176). Hasen senetle. İbni Kuteybe, Uyunu'l-Ahbar: (2/260). İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/374-375). İbni Kesir: (8/146).

(taksitle) veriyordu, ben ise toplu olarak peşin vereceğim."(316) İnsanlar oradan ayrılırken mutluydular ve ona da kimseyi tercih etmiyorlardı.(317)

Bu, hilafete geldikten sonra Yezid'in yaptığı ilk konuşmadır.

O zaman Medine valisi: Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan, Kufe valisi: Numan b. Beşir, Basra emiri: Ubeydullah b. Ziyad ve Mekke emiri: Amr b. Said b. As idi.(318)

Yezid b. Muaviye Medine valisi Velid b. Utbe'ye mektup yazarak, ilk iş olarak: "İnsanları çağırarak beyatlarını almasını ve bu işe Kureyş'in ileri gelenlerinden başlamasını ve ilk başlaması gereken kişinin de Hüseyin b. Ali'nin olmasını istedi. Çünkü müminlerin emiri ona yumuşak davranma ve güzel konuşma noktasında benden söz almıştı."(319) Aynı zamanda İbni Zübeyr ve İbni Ömer'den de beyat almasını ondan istedi.(320)

Fakat burada nakledilmiş bazı rivayetler de bulunmaktadır; Muaviye'nin vefat haberi Medine valisi Velid b. Utbe'ye ulaşınca bu hadise karşısında alması gereken tedbirler hakkında Mervan b. Hakem ile istişarede bulundu. Bunun üzerine Mervan, İbni Zübeyr ve Hüseyin b. Ali'yi çağırarak beyat etmelerini emretmesini işaret etti.(321)

Velid b. Utbe bu işe – bu kişilerden beyat almaya – yetkili

(316) İbni Asakir: (16/360) Dipnot. es-Siyer: 3/162) Ebû Misher'den Hasen s - netle.
(317) 2 numaralı dipnot.
(318) Taberi: (5/338).
(319) İbni Sa'd: (5/359). Toplu isnad ile.
(320) Halife, Tarih: (232)Bu rivayetin isnadında Muhammed b. Zübeyr el-Hanzali bulunmaktadır ki bu kişi metruktur. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/299-300) Ebû Mihnef ve Avane'den. Yine aynı eserden: (S:309) Muhammed b. Zübeyr el-Hanzali tarikinden. Taberi: (5/33) Ebû Mihnef'ten. Eş-Şeceri, el-Emali'l-Humeysiyye: (1/170).
(321) Halife, et-Tarih: (223,232). İbni Abdirabbih, el-Okdu'l-Ferid: (4/376)Kasım b. Sellam'dan. Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesavi: (S:80-81)Ebû Maşer'den.

olandı. Fakat biz, Yezid b. Muaviye'nin Velid b. Utbe'ye mektup göndererek ondan, Hüseyin, İbni Zübeyr ve İbni Ömer'den beyat almasını istediğini zikreden rivayetler ile ortamın gerektirmesi ve ahvalin kendisini mecbur bırakması neticesinde Velid b. Utbe'nin şahsi tasarrufu olduğuna dair rivayetleri cem etmemiz mümkündür.

Bu rivayetlerin arasını: Muaviye'nin vefat haberinin Velid b. Utbe'ye ulaştığında Mervan ile istişare etmesi, onun da Hüseyin ve İbni Zübeyr'den beyat almasını işaret etmesi şeklinde cem edebiliriz.

Çünkü Ebû Maşer'in rivayeti buna işaret etmektedir. Nitekim o şöyle der: "Muaviye altmış senesinin Receb ayının ortasında vefat etmiş, Medine halkına haberi ise Şaban ayının başında ulaşmıştır…"(322)

Bununla posta, Muaviye'nin vefat haberini Şam bölgesinden Hicaz'a yaklaşık olarak on beş günde ulaştırmış oluyor. Bu, o zamanda haberin ulaşması için münasip bir vakittir.(323)

Sonra Yezid hilafete geldikten sonra mektubunu gönderdi ve Velid b. Utbe'den Hüseyin, İbni Zübeyr ve İbni Ömer'den beyat almasını istedi.

Özellikle Yezid'in, babası vefat ettiğinde Dımeşk'ta bulunmadığını hesaba katarsak, sonra Dımeşk'a dönerek taziyeye gelenleri karşılamış ve belki taziye üçgün veya daha fazla bir süre devam ettikten sonra devlet işlerini idareye koyulmuştur.

Bana göre bu izafi olarak uzun bir zamanı kapsayabilir. O halde Yezid'in sırf Dımeşk'a gelir gelmez Velid'e mektup yazarak isimleri belli olan bu kişilerden beyat almasını istemiş olması

(322) Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesavi: (S:80).
(323) Dımeşk'tan Medine'ye yol tanımı için bkz: İbni Hardazbeh, el-Mesalik ve'l-Memalik: (S:150).

makul değildir.

Bu durumda Velid, Muaviye'nin vefat haberi kendisine ulaştığında ilk olarak kendisi beyat istemiş, daha sonra da Yezid'in bu kimselerden beyat almasına dair mektubu gelmiştir.

Bu görüşün doğruluğunu teyid eden durumlardan birisi, Yezid'in Velid b. Utbe'ye gönderdiği mektubunda bu üç kişinin mutlaka beyatının alınması ve beyat etmedikçe bırakılmamaları gerektiği yazılıydı.(324) Burada farklı olan durum Velid'in, beyat edecek olanlara gitmelerine izin verdiği zaman ki davranışıdır. Sonra onlar, daha sonra göreceğimiz gibi Velid'in onlardan beyat almasından önce Medine'yi terketmişlerdi.Velid b. Utbe b. Ebi Süfyan, Mervan b. Hakem ile istişare etti, Mervan da Hüseyin ve İbni Zübeyr'i çağırmasını ve beyat ederlerse serbest bırakmasını, yok eğer reddederlerse onları hemen öldürmesini işaret etti.(325)

Bundan sonra rivayetler faklılaşıyor, şöyle ki; Belazuri'nin anlattığına göre(326) Velid İbni Zübeyr ile Hüseyin'in getirilmesini istediğinde onlar buna aldırmadan gece karanlıkta Mekke'ye yola koyuldular ve Velid b. Utbe'nin bu isteğine karşı durdular.(327)

Fakat Halife'nin rivayeti ise şöyledir(328): İbni Zübeyr Velid'in yanına gelerek beyat etmeyi reddetti ve toplumsal konumunun, beyatı insanlar önünde aleni bir şekilde yapmasını zorunlu hale getirdiğine dair mazeret sunarak bu işin yarın mescidde gerçekleştirilmesini ondan talep etti.

---

(324) Taberi. (5/330)Ebû Mihnef'ten.

(325) Halife: (232-233)Medine şeyhleri tarikiyle Cüveyriye b. Esma'dan. El-Ikdu'l-Ferid: (4/376) Kasım b. Sellam'dan. Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesavi: (80-81) Ebû Maşer'den.

(326) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/300) Avane ve Ebû Mihnef'ten.

(327) Aynı Eser.

(328) Halife: (s:233). Bkz: Az farkla aynı rivayet için İbni Asakir: (s:146-147)Z - beyr b. Bekkar'dan: Abdullah b. Cabir ve Abdullah b. Zeyd'in biyografileri. Yine Zübeyr'in bu aynı rivayeti için bkz: el-Ikdu's-Semin: (5/175).

Ancak bu talep Mervan'ın tepkisiyle karşılandı ve Mervan, onun üzerine gitmesini emretti, bunun üzerine Velid her ikisini de makamından uzaklaştırdı.

Velid b. Utbe'nin ahlak sahibi ve yüce gönüllü birisi olmasına ve bu rivayetin de onu: "Yumuşak huylu ve kerem sahibi" olmakla nitelemesine bakarak(329) Mervan ile İbni Zübeyr'in meclisinden çıkarılmasını emretmiştir.

Bundan sonra da Hüseyin'i çağırttı. Görüldüğü kadarıyla Velid, Yezid'e beyat konusunu onunla münakaşa etmekten uzak durduğundan olacak ki Hüseyin hemen Velid'in meclisini terketti.

Gece iyice kararınca İbni Zübeyr ile Hüseyin ayrı ayrı Mekke'nin yolunu tuttular.

Kanaatime göre Halife'nin rivayeti gerçeğe daha yakındır. Orada ardı ardına hadise meydana gelmesinin yanında kendisi Medineli ve rivayeti de Medinelilerden olan Cüveyriye b. Esma'nın bizatihi rivayeti de bulunmaktadır. O şöyle der: "Medinelilerin sayamayacağım kadar şeyhlerini bunları rivayet ederken işittim."

Sonra bu rivayetin, Ebû Maşer es-Sindi yoluyla başka bir tarikten daha gelmesi de onun önemini artırmaktadır.(330)

Halife'nin rivayeti, Velid'in musamahakarlığının ve İbni Zübeyr ile Hüseyin'e sınırsız bir şekilde güven duymasının Mervan b. Hakem'i öfkelendirdiğini ve Velid'e yaptığına pişman olacağını şu sözleriyle hatırlattığını nakleder: O ikisi evden çıkıp gidecek ve sen onları ancak şerde göreceksin.(331)

Rivayetlerin çoğunluğu İbni Zübeyr ile Hüseyin b. Ali'nin

(329) Halife, *et*-Tarih: (S:233).
(330) *el*-Mehasin ve'l-Mesavi: (S:80).
(331) Halife, *et*-Tarih: (S:233).

radiyallâhu anh o gece Mekke'ye yola koyulduklarında ittifak etmişler, ancak, Avane ve Ebû Mihnef ise Hüseyin'in Mekke'ye gidişi ile alakalı garip bir durumdan bahsederler.

Onların nakline göre Hüseyin o gece ve ertesi gündüzü de orada geçirmiş, sonra ikinci gece sadece Muhammed b. Hanefiye'yi orada bırakarak bütün ailesiyle beraber yola çıkmıştır.(332)

Bu bütünüyle uzak bir durumdur. Çünkü Hüseyin Velid b. Utbe'den beyat etmek için sabaha kadar mühlet istemişti. Dolayısıyla o gün akşama kadar Medine'de kalması ve yine Medine emiri Velid b. Utbe'nin gözü- kulağı kendi üzerindeyken hem de bütün ailesiyle beraber yola çıkması hiç de makul görünmemektedir.

Hüseyin ile İbni Zübeyr'in Medine'den çıkmaları Velid b. Utbeyi şaşkına çevirmiş ve hemen peşlerine Ümeyyeoğullarından otuz süvari göndermiş fakat onları yakalamakta başarısız olmuşlardı.(333)

Velid b. Utbe'nin musamahakar davranması Medineliler karşısında şahsiyetinde bir zaaf meydana getirmişti. Bundan dolayı konumunu kurtarmak ve duruma hakim olmak için devlete karşı direnen ve İbni Zübeyr'in en ileri gelen destekçilerinden birisi olan İbni Muti'yi tutuklayıp hapse attı.(334) Bunun üzerine İbni Muti'nin aşiretinden olan Adiyoğullarından bir grup genç gidip zorla da olsa hapishaneye girerek onu çıkardılar ve o da İbni Zübeyr'in peşinden gitti.(335)

Velid b. Utbe'nin Hüseyin ve İbni Zübeyr'e yönelik uy-

(332) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/303). Taberi: (5/341).
(333) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/300).
(334) Abdullah b. Muti b. el-Esved el-Adevi el-Medeni, rü'yet sahibidir. Harre günü Kureyş'in reisiydi. İbni Zübeyr onu Kufe'ye emir yapmıştı. Daha sonra yetmiş üç senesinde öldürülmüştür, Takribu't-Tehzib, İbni Hacer: (S:324).
(335) Ensabu'l-Eşraf: (4/302).

guladığı yumuşak siyaset Mervan b. Hakem'i hemen Yezid b. Muaviye'ye mektup yazarak genel hatlarıyla Hicaz'daki durumun tehlikesine karşı onu uyarmasına sevketmiştir. Derken Yezid Velid b. Utbe'nin zaafını idrak etmiş ve Medine'de yaşanan bu hadise üzerine onu görevinden uzaklaştırarak altmış senesinin Ramazan ayında onun yerine Amr b. Said b. As'ı getirmiştir.(336)

Hüseyin, Velid b. Utbe'nin getirilmesini istediği o gece Medine'den çıkmıştı. Görülen o ki Hüseyin ile İbni Zübeyr Mekke yolunda belli bir yerde buluşmak için sözleşmişlerdi. Yolda umreden dönüp Medine'ye gelen İbni Ömer ve Abdullah b. Iyaş(337) ile Ebva'da(338) karşılaştılar. İbni Ömer onlara şöyle dedi: "İkinize de Allah'ı hatırlatıyorum, gelir insanlardan birisinin evine girersiniz ve bakıp beklersiniz. İnsanlar onun üzerinde ittifak ederlerse siz de ayrı durmazsınız. Yok eğer ayrılık gösterirlerse bu durumda da istediğiniz olmuş demektir."(339)

İbni Zübeyr ile Hüseyin b. Ali Mekke'ye geldiklerinde Hüseyin, Abbas b. Abdilmuttalib'in yanında kendisine yer edindi. İbni Zübeyr ise Kabe'ye vardı ve Hicr bölgesinde konakladı ve insanları Ümeyyeoğullarına karşı durmaya teşvik etmeğe

(336) Aynı Eser: (4/307) Ebû Mihnef ve Avane'den. Taberi: (5/443).

(337) Abdullah b. Iyaş b. Ebi Rebia el-Mahzumi el-Mekki el-Medeni karilerdendir. Babsından, İbni Ömer ve İbni Abbas'tan rivayette bulunmuş, Übey b. Ka'b'tan kıraat almıştır. Medine ehlinin en ileri gelen karisi idi. Yetmiş sekiz senesinde Sicistan'da şehit düşmüştür. El-Ikdu's-Semin: (5/230).

(338) Ebva ile Medineyi takip eden Cuhfe arasında yirmi üç millik bir mesafe bulunmaktadır. Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* annesi Amine'nin kabri oradadır. Yakut el-Hamevi: (1/79).

(339) İbni Sa'd: (5/360). İbni Asakir: (201) İbni Sa'd tarikinden. Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/416) İbni Sa'd tarikinden. Taberi: (5/343) Fakat o, onlarla karşılaşanların İbni Ömer ile İbni Abbas olduğunu zikreder. Belki de bu İbni Iyaş'ın ismindeki tahriften kaynaklanmıştır. Doğru olan İbni Abbas'ın o anda Mekke'de olduğudur. Bkz: İbni Asakir: (15/732-733). İbnü'l-Adim, Buğyetu't-Taleb: (6/119).

başladı.[340]

İKİNCİ FASIL
HÜSEYİN radiyallâhu anh VE KERBELA FACİASI

Birincis: Kufe Halkının Hüseyin radiyallâhu anh'a Gönderdiği Mektuplar

Kufeliler, Muaviye'nin öldüğünü, Hüseyin'in Mekke'ye hurucunu ve Yezid'e beyat etmeyi reddettiğini öğrenince Hüseyin'in, Muaviye vefat edinceye kadar hadise çıkarmayın şeklindeki tavsiyesini hatırladılar ve bunun üzerine Süleyman b. Surad el-Huzai'nin[341] evinde bir araya geldiler. Süleyman b. Surad şöyle dedi:

"Muaviye öldü, Hüseyin ise bu kavme beyattan elini çekti ve Mekke'ye huruc etti. Siz, onun babasının şiasısınız (taraftarısınız). Eğer ona yardımcı olacağınıza inanıyorsanız ona mektup yazın. Yok eğer zayıf düşüp dağılmaktan korkuyorsanız bu durumda adamın canını tehlikeye atmayın" Bu söz üzerine hepsi ona destek olma hususunda ittifak ederek ona mektup gönderdiler:

"Biz, Numan b. Beşir ile Cuma kılmayacağız, onunla bayram (namazın)a çıkmayacağız, bize gel. Eğer gelirsen Numan'ı Şam'a sürgün ederiz."

Bu mektup, Süleyman b. Surad, Müseyyeb b. Necebe, Rufaa b. Şeddad ve Hubeyb b. Muzahir'dendir.

---

(340) İbni Sa'd, et-Takka: (5/360). İbni Asakir: (s:199) İbni Sa'd tarikinden.

(341) Süleyman b. Surad b. el-Cun el-Huzai, Ebû Mutarraf el-Kufi, sahabedir. Hi - ri 65 senesinde Aynu'l-Verde'de katledilmiştir. Takribu't-Tehzib, İbni Hacer: (S:252).

Bu mektubu; Abdullah b. Seb' el-Hemedani ve Abdullah b. Val ile gönderdiler, sonra iki gün geçtikten sonra Kays b. Misher es-Saydavi, Abdurrahman el-Urhebi, Umara b. Ubeyd es-Seluli'yi gönderdiler. Yaklaşık elli üç sahifeden oluşan kağıtları Hani b. Hani es-Sebii, Sa'd b. Abdillah el-Hanefi ile beraber gönderdiler. Bu elli üç sahifeden oluşan kağıtlar, beyat edenlerin ve Hüseyin'in, kendilerine gelmesini isteyenlerin listesiydi. Her bir sahife bir, iki, üç, dört... şeklinde devam ediyordu. Sonra onu Hani b. Hani'nin mektubuna iliştirdiler.

Daha sonra Şebes b. Rib'i, Haccar b. Ebcer, Yezid b. el-Haris, Azra b. Kays, Ömer b. el-Haccac ez-Zebidi ve Muhammed b. Ömer et-Temimi de ona şöyle mektup yazdılar: "Amma ba'du: Her taraf yeşerdi, meyveler olgunlaştı ve yeniden toparlanıldı. Dilersen askerin ile beraber gel. Vesselam."(342)

Mektupların sayısının çok olduğuna Hüseyin'in Irak'a doğru yola koyulması ve nasihat edenlerin de nasihatından sonra çantasını göstererek "Bu, halkın ileri gelenlerinin mektuplarıdır" sözü delalet eder.(343)

Hüseyin Mekke'de iken kendisini beklediklerine ve beyat etmek istediklerine dair kendisine ardarda gelen mektuplardan sonra Hüseyin onlara şöyle bir mektup yazdı: "Bismillahirrahmanirrahim: Hüseyin b. Ali'den mümin ve müslümanların ileri gelenlerine! İmdi, Hani ve Said, mektuplarınızı bana getirdiler, en son gönderdiğiniz elçiler bunlardır. Anlattıklarınız ve söylediğiniz şeylerin hepsini anladım. Hepinizin söylediği: "Bizim başımızda bir imam yoktur, bize gel, umulur ki Allah bizi seninle hidayet ve hak üzere bir araya getirir" şeklin-

(342) Taberi: (5/352-353)Ebû Mihnef tarikinden. El-Isfahani, Mekatilu't-Talibin: (S:95-96) özetle.

(343) İbni Sa'd: (5/371) çok zayıf bir isnadla. İbni Asakir: (S:210) İbni Sa'd tarikinden. İbni Asakir: (209) Yakub el-Fesevi tarikinden. Buhayr el-Esedi dışındaki ravileri sika ravilerdir. Bu ravi hakkında herhangi bir bilgiye rastlamadım.

dedir. Kardeşimi, amcamın oğlunu ve ev halkımdan güvendiğim birisini size gönderdim. Ona, sizin hal, durum ve görüşünüz hakkında beni bilgilendirmesi hususunda emir verdim. Bana, sizin ileri gelenlerinizin, fazilet ve kanaat sahibi olanlarınızın; elçilerinizin bana geldiği şekilde görüş birliğine varmış olduklarını yazarsa o zaman Allah'ın izniyle yakında yanınıza gelirim. Allah'a yemin ederim ki imam, ancak Allah'ın kitabıyla amel eden, adaleti ve hakkı yerine getiren ve Allah karşısında nefsini hesaba çeken kimsedir. Vesselam."(344)

Hüseyin'in Kufelilere yazdığı mektuptan onun Kufe'den gelen bu mektuplardan onların nefislerinde Hüseyin'in şahsına yönelik bir muhabbet ve sadakat oluştuğunu anlamış olduğu ortaya çıkmaktadır. İmamlarını terketmişler ve Yezid'i kabul etmemişler, Kufe emiri olan Numan b. Beşir'i oradan çıkaracaklarını, üzerinde ittifak ettikleri bir imama ihtiyaç duyduklarını ve arzuladıkları bu imamın da Hüseyin b. Ali *radiyallâhu anh* olduğunu açık bir şekilde belirttikleri tebeyyün etmektedir.

Hüseyin, Kufe'den elçilerin gelip "Bizim bir imamımız yoktur"(345) diye itirafta bulunmadıkça Kufe'ye gitmeyi düşünmemişti. Onlar onu, hoş karşılayarak, istekli ve ona teslim olarak davet ederek kendilerine gelmesini ve umulur ki Allah bizi hidayet ve hak üzerinde seninle bir araya getirir, diyorlardı.(346)

Buna rağmen Hüseyin tevakkuf ederek bu mektup ve elçiler karşısında ihtiyatlı davrandı.

Bu sözlerin doğruluğunu ve mektuplarda yazan şeylerle Kufeli ileri gelenlerin sözlerinin birbiriyle ne kadar uyum içinde olduğunu kesin olarak anlamak istiyordu. Bundan dolayı Müslim b. Akil b. Ebi Talib'i – amcasının oğlu – onlara gönderdi.

(344) Taberi: (5/353) Ebû Mihnef tarikinden.
(345) Taberi: (5/353) Ebû Mihnef tarikinden.
(346) Taberi: (5/353) Ebû Mihnef tarikinden.

Nitekim mektubunda ondan: "amcamın oğlunu ve ev halkımdan güvendiğim birisi" olarak bahsetmişti.(347) Kufelileri gözlemlemesini, bizzat hakikatlere vakıf olup Kufe hakkında tafsilatlı bilgi ulaştırmasını ona emretti.(348)

İkincisi: Hüseyin radiyallâhu anh'ın Kufe'ye Çıkışı

A- Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kufe'ye Gitme Azmi Ve Müslim b Akil'i Oraya Göndermesi:

Daha önce de Hüseyin'e *radiyallâhu anh* Kufe'nin ileri gelenlerinden ard arda gelen mektuplar, hemen oraya gitmesinin istenmesi ve yüz bini aşkın insanın beyat etmiş olduğunu ifade etmiştik. İşte bütün bunlardan sonra Hüseyin *radiyallâhu anh* işin iç yüzünü anlamak için amcasının oğlu Müslim b. Akil b. Ebi Talib'i, haberin gerçek olup olmadığını ortaya çıkarmak ve oradaki durum hakkında kendisiyle yazışması için gönderdi. Eğer onların dediğinin doğru olması durumunda oraya gideceğini de bildirdi.(349)

Müslim b. Akil, Abdurrahman b Abdillah el-Urhubi, Kays b. Misher es-Saydavi ve Imara b. Ubeyb es-Suluki ile konuşmak için çıkmıştı. Müslim Medine'ye ulaştığında kendisine iki tane klavuz almıştı. Kufe yolunda toz toprak içinde yolu şaşırdılar ve bu arada klavuzlardan birisi susuzluktan öldü. Müslim bunun üzerine, Kufe'de kendisini bekleyen zorlukların farkına varması sebebiyle Hüseyin'e mektup yazarak bu işten affını istedi. Fakat Hüseyin onun bu isteğini geri çevirerek Kufe'ye doğru yoluna

(347) Aynı Eser.

(348) Aynı Eser ve aynı tarikten: (5/437). El-Isfahani, Mekatilu't-Talibin: (95, 96) Ebû Muaviye ed-Düheni yoluyla Medaini tarikinden rivayet edilmiş olup senedi zayıftır. Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (5/423)ed-Düheni tarikinden. İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/301) aynı tarikten.

(349) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/159). Taberi: (5/354). El-Beyasi, el-İ'lam bi'l-Hurub: (2/60). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/422).

devam etmesini emretti.(350)

Ebû Mihnef, Müslim b. Akil'in Kufe'ye girdiğinde Muhtar b. Ubeyd es-Sekafi'nin yanında konakladığını zikreder.(351) Husayn b. Abdirrahman es-Sülemi'nin rivayeti ise Müslim'in Hani b. Urvey'e konuk olduğunu vurgular.(352)

Ebû Muaviye ed-Düheni'nin rivayetinde ise Müslim'in İbni Avsece diye bilinen birisine konuk olduğu ifade edilir.(353)

Bu rivayetler arasındaki işkal ve tearuzun; Müslim b. Akil'in bu kişilerin yanında zorunlu güvenlik sebeplerinden ötürü belirli bir zaman kalmış olduğunu bilmemiz durumunda giderilmiş olması mümkündür.

Kufe'ye ilk girdiğinde Muhtar b. Ubeyd'in(354) yanında kalmış, İbni Ziyad'ın gelip Kufe emiri olmasından ve insanlara şiddet uygulamaya başlamasından sonra Müslim, Hani b. Urve'nin yanında kalmaya başlamıştır. Bunun sebebi de durumunun ortaya çıkması endişesi ve Kufe'nin ileri gelenlerinden birisi olması hasebiyle Hani'nin konumuydu.(355)

Hani b. Urve'nin yakalanmasından, daha doğrusu İbni Ziyad Hani b. Urve'den şüphelenmeye başladığında Müslim b.

(350) Taberi: (5/347). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/422). İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/301). Belazuri ile Taberi, her iki klavuzun da susuzluktan öldüklerini naklederler. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/159). Taberi: (5/354).

(351) Taberi: (5/361).

(352) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/224)sahih senetle. Taberi: (5/391).

(353) Taberi: (5/347).

(354) Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sekafi, yalancı birisidir. Babası Emir Ebû Ubeyd Ömer b. Hattab döneminde Cısr muarekesinde bulunmuştur. Muhtar, Sakif'in büyüklerinden, görüş, fesahat, belagat, şecaat, zeka sahibi, aynı zamanda dindarlığı az birisiydi. Sahih hadiste zikri geçen yalancıdır. Ehl-i Beyte muhabbet iddiasında bulunmuş ve Yezid'in ölümünden sonra Irak valisi olmuş ve daha sonra kendisine vahiy geldiğini iddia etmiştir. İbni Zübeyr ona kardeşi Musab'ı yönlendirerek o da onu öldürmüştür. Siyer-i A'lami'n-Nübela, Zehebi: (3/539-544).

(355) Aynı Eser: (5/361).

Akil kendisi için endişe duyarak son olarak çok kısa bir müddet Müslim b. Avsece el-Esedi'nin yanında kalmıştır.(356)

Kufe halkı Müslim b. Akil'in geldiğini duyunca on iki bin kişi giderek kendisine beyat ettiler.(357)

Bazı rivayetlere göre beyat edenlerin sayısının otuz binden fazla olduğu söylenmektedir.(358)

Bu beyatlaşma son derece hızlı ve gizli bir şekilde gerçekleşmiştir. Müslim b. Akil, Kufelilerin Hüseyin'e rağbetini gelmesine yönelik arzularını görüp ve kanaat getirdikten sonra Hüseyin'e şöyle yazdı: "Gözcü gördüğünü yalanlamaz. Bütün Kufe halkı seninle beraberdir. Mektubuma bakar bakmaz hemen çık gel.(359)

İşte bu durum Hüseyin'de Kufelilerin samimiyetine ve daha önce de söyledikleri gibi başlarında bir imamın bulunmadığına dair tam bir güven meydana getirdi.(360)

Bu durumda onlara verdiği söze vefa göstermeliydi. Nitekim onlara gönderdiği mektupta şöyle demişti: " Kardeşimi, amcamın oğlunu ve ev halkımdan güvendiğim birisini size gönderdim. Ona sizin, hal, durum ve görüşünüz hakkında beni bilgilendirmesi hususunda emir verdim. Bana, sizin ileri gelenlerinizin, fazilet ve kanaat sahiplerinizin; elçilerinizin bana geldiği şekilde görüş birliğine varmış olduklarını yazarsa o zaman Allah'ın izniyle yakında yanınıza gelirim…"(361)

Müslim b. Akil'in; onun Kufe'ye gelmesini ve gelmesi için ortamın müsait olduğuna dair mektubu Hüseyin'e ulaşınca he-

(356) Taberi: (5/361).
(357) İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (Hüseyin b. Ali'nin biyografisi). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/423). İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/301).
(358) el-Ikdu'l-Ferid: (4/376-378).
(359) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/167).
(360) Taberi: (5/353).
(361) Taberi: (5/353).

men hazırlıklara başladı, ailesi ve yanındakilerle beraber Kufe'ye gitmeye karar verdi.

B-SAHABE VE TABİİNİN NASİHATLERİ VE HÜSEYİN'İN *radiyallâhu anh* KUFE'YE GİDİŞİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

Kardeşi Hüseyin b. Ali'nin Kufe'ye gitme kararı Muhammed b el-Hanefiye'ye ulaşınca ona gelerek şöyle dedi: "Ey kardeşim, sen bana insanların en sevimli ve izzetli olanısın. Halk içerisinde nasihatime senden daha layık kimse yoktur. Yezid b. Muaviye'ye beyattan ve bu şehirlerden imkan ölçüsünde uzak dur. Sonra elçilerini insanlara gönder ve onları kendine davet et. Sana beyat ederlerse bundan dolayı Allah'a hamd edersin. Yok eğer senden başkası üzerinde bir araya gelirlerse Allah bundan dolayı senin dinini ve aklını eksiltmiş olmaz, mürüetine ve faziletine de bir halel gelmez. Bu şehirlerden birisine girip de bir topluluğun gelmesi ve aralarında ihtilafa düşerek bir kısmının seninle diğerinin de senin aleyhine olması ve savaşa tutuşması neticesinde mızrağın ucundaki ilk kişinin sen olmasından endişe duyuyorum. Bu durumda da bu ümmetin hepsinin canı, babası ve anasının kanı dökülmüş ve aileleri zelil olmuş olacaktır. Hüseyin bunun üzerine ona şöyle dedi: Ey kardeşim, ben kesinlikle gideceğim.

Evin seni huzurlu edecekse işte yol açık. Eğer geliştiysen toza toprağa karış, dağların tepelerine tırman. Bir beldeden diğerine git ki insanların işlerinin sana gelmesini bekle ve o zaman düşünmeyi görürsün. Bu işleri beklerken insanlar içerisinde görüşü en isabetli ve ameli en sağlamı olursun. Sırtını döndüğün sürece de hiçbir iş senin için sorun olmaz. Bunun üzerine o da dedi ki: Ey kardeşim, ben sadece sana nasihatta bulundum ve şefkat gösterdim, düşüncenin isabetli olmasını ümid ederim."(362)

Gitmek için kararlı olduğu haberi ulaşınca amcasının oğlu Abdullah b. Abbas gelerek şöyle dedi: "Ey amca oğlu, sen gerçekten insanları sarsıyorsun ve sen Irak'a gidiyorsun, söyle bana bakayım ne yapacaksın? Dedi ki: Bu iki günün birisinde inşaallah yola çıkmak için hazırlandım.

İbni Abbas ona dedi ki: Seni bundan Allah'a sığındırırım. Allah sana rahmet etsin, emirlerini öldürmüş, beldelerini huzura kavuşturmuş ve düşmanlarını kovmuş olan bir topluluğa mı gidiyorsun. Tamam, eğer bunu yaptılarsa onların yanına git. Onlar seni; başlarında emirleri ve vergi toplayan memurları olduğu halde çağırıyorlar. Onlar seni sadece harb ve kıtale devet ediyorlar. Seni aldatmaları, yalanlamaları, sana muhalefet ederek seni yalnız bırakmaları ve senden ürküp kaçmaları hususunda güvenim yoktur. Bunun üzerine Hüseyin ona dedi ki: Ben Allah'tan hayırlısını istiyorum (ya da istihare yapacağım) bakalım ne olacak.

Sonraki akşam İbni Abbas Hüseyin'e şöyle dedi: Ey amca oğlu ben bu işte bir uğursuzluk görüyorum ve sabredemiyorum. Bu durumda senin helak olup yokedilmenden korkuyorum, Irak halkı sadakatsiz bir kavimdir, onlara sakın yakın durma ve burada kal. Sen Hicaz halkının seyyidisin. Eğer Irak halkı iddia ettikleri gibi seni istiyorsa onlara mektup yaz ve düşmanlarını oradan

(362) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (4/15-16)Ebû Mihnef ve Avane rivayetinden. Taberi: (5/341)Ebû Mihnef tarikinden.

çıkarsınlar sen de o zaman onların yanına git. İlla da gitmek istiyorsan Yemen'e git. Orada sağlam kaleler ve dağ yolları var ve geniş ve uzun arazilere sahip bir yerdir. Orada babanın taraftarları da var ve insanlardan da uzakta olursun. İnsanlara mektup yazıp gönderirsin, davetçilerin de var, öyle ümid ediyorum ki afiyet hususunda arzuladığın şey de sana gelecektir. Bunun üzerine Hüseyin şöyle dedi: Ey amca oğlu, senin ne kadar şefkatli bir nasihatçı olduğunu bilirim. Fakat ben, yol hazırlığını yapmış bulunmaktayım. İbni Abbas da şöyle dedi: Şayet gideceksen hanımlarınla çocuklarını götürme. Allah'a yemin ederim ki çocuklarının gözleri önünde Osman'ın ve hanımlarının katledildiği gibi senin de katledilmenden korkuyorum."(363)

Bir kısım rivayetlerin, Hüseyin'in Kufe'ye gitmesine sebep olanlardan birisi olmakla itham ettikleri İbni Zübeyr'in *radiyallâhu anh* bizatihi kendisinin Hüseyin'e nasihat ettiği ve Mekke'yi terkederek Kufe'ye gitmekten sakındırdığı sabittir.

Hüseyin'e şu sözleriyle nasihatta bulunmuştur: "Nereye gidiyorsun, babanı katledip de kardeşine ihanet edenlere mi?! Hüseyin de ona şöyle dedi: Şu ya da şu yerde öldürülmem andolsun ki Mekke'de öldürülmemden bana daha sevimlidir...(364)

Ayrıca Ömer b. Abdirrahman b. el-Haris b. Hişam el-Mahzumi de(365) kendisine gelerek şöyle demiştir: " Ey amca oğlu,

(363) Taberi: (5/383-384) Ebû Mihnef tarikinden. İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (Hüseyin b. Ali biyografisi. S: 204). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/420).

(364) İbni Ebi Şeybe: (15/95) hasen bir senetle. El-Marife ve't-Tarih, aynı sene - le: (2/753). Taberi: (5/384,385) Ebû Mihnef tarikinden. İbni Zübeyr'in, Hüseyin'in Kufe'ye gitmesini arzuladığına dair sahih bir rivayet bulunmamaktadır, sadece zayıf tariklerle gelen rivayetlerde mevcuttur. Taberi: (5/383)Ebû Mihnef tarikinden. İbni Sa'd: (5/401)zayıf mürsel bir isnadla.İbni Sa'd'ın bu senedine: İbni Asakir: (264-265), Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/440), İbni Şeceri, el-Emali'l-Hamse: (1/174) ve Yakub el-Fesevitarikinden İbni Kesir: (8/183) itimad etmişlerdir.

(365) Ömer b. Abdirrahman b. el-Haris b. Hişam el-Mahzumi, el-Medeni, Ebû

sen, emiri (yöneticisi), memuru, beytülmalı olan bir beldeye gidiyorsun. İnsanlar da ancak bu dirhem ve dinarların kölesidirler. Sana söz veren ve destek olacağını söyleyenlerin seni öldürmeyeceklerine emin değilim. Sonra ona hayır duada bulundu ve gitti. Haris b. Halid b. As b. Hişam'a, Hüseyin'e söylediklerini haber verince o da: Kabe'nin Rabbine andolsun ki ona nasihat etmişsin."(366)

Sahabelerden bazısı Hüseyin'in gitme işine ve onu çıkmaya sürükleyen şeyin her iki taraf açısından da ümmet için bir bela ve şer getireceğine dikkat çekmişti. Ebû Said el-Hudri *radiyallâhu anh* şöyle der: "Hüseyin hurucla ilgili olarak bana galip geldi." Ben ona demiştim ki: "Nefsin hakkında Allah'tan kork, evine gir ve imamına karşı çıkma."(367)

Cabir b. Abdillah *radiyallâhu anh* der ki: "Hüseyin ile konuştum ve ona şöyle dedim: Allah'tan kork, insanları birbirine kırdırma. Vallahi bu yaptığınız şey övülmenize sebep olmaz. Ama o bana isyan etti."(368)

İbni Muti ile İbni Iyaş da ona nasihat edip Kufe halkına ve ihanetlerine karşı kendisini uyarmışlardır.(369)

Durum sadece Mekke'de ki sahabe ve tabiinin nasihatlarıyla sınırlı kalmamış aksine diğer bölgeler de bulunan görüş ve hikmet sahibi kimseler de Hüseyin'in gitmeye kararlı olduğunu duyduklarında kendisine mektuplar yazarak nasihatta bulunmuş-

---

Bekir'in kardeşi ve ikinci tabakadan sikadır. Ömer'in vefat ettiği gün dünyaya gelmiştir. İbni Zübeyr kendisini Kufe'ye vali olarak görevlendirmesine kadar yaşamış, sonra Haccac'a karşı ayaklanmış ve yetmiş senesinden sonra vefat etmiştir. Takribu't-Tehzib: (S:415).

(366) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/161) . Taberi: (5/382) Ebû Mihnef tarikinden.

(367) İbni Sa'd: (5/361). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/461). İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/165).

(368) İbni Sa'd: (5/361). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/416). İbni Kesir: (9/165).

(369) İbni Sa'd: (5/124-145). Taberi: (5/351) Ebû Mihnef tarikinden. İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (155)İbni Sa'd tarikinden ve Vakıdi'nin senediyle.

lardır.

Yezid b. el-Esam[370] Hüseyin'e şöyle yazmıştır: "İmdi, şüphesiz Kufe halkının senin hayatını zehir etmekten başka istekleri yoktur. Verdikleri sıkıntının en azı insanı endişeye sevketmektir. Seni, şimşeğin geçici aydınlığına aldanmaktan ya da seraba kapılmaktan Allah'a sığındırırım. Sabret Allah'ın va'di haktır. İyice inanmamış olanlar, sakın seni gevşekliğe sevketmesin!"[371] Ahnef b. Kays da şöyle yazmıştır: "Sabret, Allah'ın va'di haktır. İyice inanmamış olanlar, sakın seni gevşekliğe sevketmesin."[372]

Bu son derece kıymetli nasihatler Kufe'ye gitme hususunda Hüseyin'in durumunu etkilemedi, bilakis daha da kamçıladı ve hemen Medine'ye mektup gönderdi ve bunun üzerine Abdulmuttalib oğullarından bir grup geldi. Onlar; erkek, kadın ve kardeşleri, kızları ve hanımları tarafından çocuklar olmak üzere on dokuz kişiydiler. Bunun üzerine Muhammed b. Hanefiye de peşlerine takılarak Mekke'den çıkmadan önce Hüseyin'e yetişti ve bir defa daha Hüseyin'i bu hurucundan vazgeçirmek için çaba sarfetti, fakat bu çabası da boşa gitti. Muhammed b. Hanefiyye bunun üzerine oğullarına Kufe'ye gitmemeleri emrini verince Hüseyin şöyle dedi: Başıma musibet gelecek yerden çocuğunu uzak tutmak mı istiyorsun? Muhammed de dedi ki: Senin musibete uğraman bizim nazarımızda onlardan daha büyük olmasına rağmen, onların seninle beraber başlarına musibet gelmesine diyeceğim yoktur.[373]

---

(370) Yezid b. el-Esam: İsmi Amr b. Ubeyd b. Muaviye el-Bukai, Ebû Avf Kufeli olup Rakka'da oturuyordu. Ümmü'l-Müminin Meymune'nin *radiyallâhu anh* kız kardeşinin oğludur. Rü'yeti olduğu söylenmiş fakat sabit olmamıştır. Üçüncü tabakadan olup sikadır. Hicri 103 senesinde vefat etmiştir. Takribu't-Tehzib: (S:599).

(371) Kuşeyri, Tarih-i Rakka: (s:17). Ebû Nuaym, Hilyetü'l-Evliya: (4/98) Kuşeyri tarikindn.

(372) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/161)Hasen isnadla fakat Mürseldir.

(373) İbni Sa'd: (5/266-267). El-Musannef: (S:366). Mizzi: (6/421). El-Mehamili,

İbni Abbas'ın gelip nasihat etmesine rağmen o, Kufe'ye gitmekten başka bir şeyi kabul etmedi. İbni Abbas ona şöyle dedi: "Rezil olmayacağımızı bilsem ellerimi başına geçirirdim. Bunun üzerine o da şöyle dedi: Başka yerde öldürülmem oranın hürmetini çiğnemiş olmaktan bana daha sevimlidir. Bununla Mekke'yi kastediyordu. İbni Abbas daha sonra şöyle demiştir: "Budurum kederimi hafifleten şey olmuştur." İbni Abbas, Harem bölgesine insanlar içerisinde en çok tazimde bulunanlardandı.(374)

Hüseyin hazırlıklarını yapmaya başladı ve hicri altmış senesinin Zilhicce ayının sekizi olan Terviye günü hareket etti. Beraberinde ev halkı da vardı. Kufelilerin ileri gelenlerinden altmış kişinin daha bulunduğu da söylenmiştir.

Fakat Hüseyin ile Kufe arasına engel koymak için gösterilen çabalar durmadı. Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib ile iki oğlu Muhammed ile Avn da ona mektup yazdılar.(375) Ben, Allah aşkına senden mektubuma bakarken gitmek istediğinde şunu istiyorum. Ben, senin ve ev halkının yok olması hususunda kendisine yöneldiğin yönden senin için daha fazla endişeleniyorum..."(376)

Ancak Hüseyin geri dönmeği reddetti. Abdullah b. Cafer Hüseyin'in hurucunun sebebinin vali Amr b. Said b. As'tan korkusu olduğunu zannetmişti. Bundan dolayı Amr b. Said b. As'a giderek ondan Hüseyin'e bir mektup yazarak onun güvenliği için garanti vermesi için talepte bulundu. Amr b. Said ise Abdullah b. Cafer'e: "Dilediğini yaz ve getir imzalayıp mühürleyeyim."

---

el-Emali: (266-267). Muhakkiki der ki: İsnadı sahihtir.

(374) İbni Ebi Şeybe, Musannef: (5/96-97)sahih isnadla. Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (9/193). Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de (9/192) ravilerinin sahih hadis ravileri olduğunu söylemiştir.

(375) Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib: Çok cömert birisiydi, Habeşistan'da dünyaya gelmiştir. Sohbeti vardır. Hicri seksen senesinde seksen yaşında vefat etmiştir.

(376) Taberi: (5/387) Ebû Mihnef tarikinden. Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:158).

Dedi.

İbni Cafer şöyle yazdı: "Bismillahirrahmanirrahim, Amr b. Said'den Hüseyin b. Ali'ye! Ben, Allah'ın seni helaka düşeceğin şeylerden uzaklaştırmasını, doğru kılacak şeylere hidayet etmesini dilerim. Bana Irak'a yöneldiğin haberi ulaştı, seni şikaktan (ayrılıktan) Allah'a sığındırırım. Helak olmandan endişe duyarım. Abdullah b. Cafer ile Yahya b. Said'i sana gönderdim, onlarla beraber bana gel. Benden sana eman, iyilik, sıla ve iyi bir komşuluk vardır. Allah buna şahit, vekil, kefil ve gözetendir. Vesselamu aleyk."(377)

Fakat Hüseyin, bu arz ve ricayı da redderek Kufe'ye doğru seyrine devam etti.

Ebû Vakıd el-Leysi *radiyallâhu anh*(378) Hüseyin'in Medine'ye yaklaştığını duyar duymaz hemen yola çıktı ve Melel'de(379) ona yetişti. Gitmemesi için ona yalvardı ve oraya gitmesinin kendisinin öldürülmesi demek olduğunu vurguladı, Hüseyin bu talebi de geri çevirdi.

İbni Ömer *radiyallâhu anh* – çağında ashabın en ileri geleni ve yaşlısı – Hüseyin'in hurucunu öğrenince ona Medine'ye üç molalık uzaklıkta bir yerde yetişti ve şöyle dedi: Yönün nereye? Irak'a, dedi ve halkın göndermiş olduğu mektupları çıkardı. Ardından İbni Ömer şöyle dedi: Sana, senden önce birisinin başına gelmiş olan bir hadiseyi anlatayım: Cibril, Rasûlullah'a

(377) Taberi: (5/387) Ebû Mihnef tarikinden. İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (Hüseyin'in biyografisi: S: 202).

(378) Ebû Vakıd el-Leysi, sahabidir. İsminin Haris b. Malik olduğu da söylenmiştir. İbni Avf da denirdi. İsminin Avf b. Haris olduğu da söylenmiştir. Hicri 16 senesinde 85 yaşında vefat etmiştir. Takribu't-Tehzib: (682).

(379) Mekke yolunda bir yerin adıdır. Haremeyn ile Melel ve Medine arası iki gecelik bir mesafedir (Bkz: Yakut el-Hamevi: 5/194-195). Burası kesin olarak Medine'nin batısında bulunan ve Zat-ı Kurad gazvesinde zikri geçen Melel'den başka yerdir.

sallallâhu aleyhi ve sellem gelerek onun dünya ile ahiret arasında muhayyer olduğunu haber verdi, o da ahireti tercih etti. Sizler de ondan bir parçasınız. Vallahi ehl-i beytinden hiç kimse böyle yapmıyor. Allah, sizden bir şeyi uzaklaştırmışsa eğer, mutlaka onda sizin için bir hayır vardır. Hadi dön, Iraklıların ihanetini ve onlar sebebiyle babanın başına gelenleri de biliyorsun. Bunu kabul etmedi ve ona sarılarak: Öldürülmüş olarak sana veda ettim, dedi"(380)

İbni Ömer daha sonra şöyle derdi: Hüseyin huruc etmede bize galip geldi, Allah'a yemin ederim ki babası ve kardeşi hakkındaki ibreti gördü ve fitneyi ve insanların onları yalnız bıraktığını da gördü. Onun yaşadığı sürece hareket etmemesi ve insanlar arasında iyi birisinin evine girmesi en uygun olanıydı. Çünkü cemaat hayırdır.(381)

Fakat bütün bu nasihat ve uyarılar Hüseyin'i Kufe'ye gitme kararından vazgeçiremedi.

Burada canalıcı bir soru ortaya çıkıyor, o da şudur; sahabe, onların büyükleri, tabiinin büyükleri ve onlar içerisinden Hüseyin ile yakınlığı olan bir çok kimse nasıl oluyor da bir görüş üzerinde, o da Hüseyin'in hurucundan ve neticenin önceden olduğu gibi olmasından endişe etmeleri, bunun karşısında nasıl oluyor da Hüseyin kendi görüşü üzerinde ısrar ediyor, sahabe ve tabiinin büyüklerinin nasihatlarını terkediyor?

Bu soruya cevap, Hüseyin'in *radiyallâhu anh*, Yezid b. Muaviye'nin, beyata karşı güçle karşı durmadığı sürece kendisinin ta-

(380) İbni Sa'd: (5/360). İbni Hibban, el-İhsan bi-Tertibi Sahîh İbni Hibban: (9/85/6929). Mevaridu'z-Zem'an: (242). Heysemi, Keşfü'l-Estar: (3/232-233). Heysemi Zevaid'de (9/198) şöyle der: Bezzar'ın ricali sikadır. Taberani, el-Mucemu'l-Evsat: (1/355). Heysemi (9/192) er ki: Taberani Evsat'ta rivayet etmiş olup ricali sikadırlar. Belazuri: (3/163). İbni Asakir: (192). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/416). Suyuti, el-Hasaisu'l-Kübra: (2/541).

(381) İbni Asakir: (201). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/416).

sarruf ve beka hürriyetine asla razı olmayacağını anlamış olmasında gizlidir. Yezid'in bir defa meydana gelen şeyden fazlasına müsamaha göstermesi mümkün değildir. Çünkü ona bir takım elçiler geliyor bazıları yanından çıkıp gidiyor, adına Kufe'de davetler yapılıyor. Bütün bunlar, Yezid'in bu işlere mümkün olan en kısa zamanda bir sınırlama getirmesine sebep olacaktır.

Belki de Hüseyin, halifeye beyat etmediğinden dolayı ve açık bir şekilde haklılığını da ortaya çıkaracak bir durum olmaksızın Mekke'de bulunmasının sıkıntıyı artırmaktan başka bir işe yaramadığını hissetmiş olmalıdır.

Sonra Hüseyin'in, bir taraftan kendisiyle tabileri arasında diğer taraftan da Emevilerle arasında Mekke'de vuku bulabilecek karşı karşıya gelme endişesi en kısa zamanda onu Mekke'den çıkma hususunda düşünmeye sevketti. Bu da İbni Abbas'a huruc sebebini gerekçelendirirken yapmış olduğu vurgudur. O da; karşılaşma yerinin Mekke değil de Kufe olmasını istemesidir.

Belki de Hüseyin'in Kufe'ye hurucunu hızlandıran sebep amcasının oğlu olan Müslim b. Akil'in işittiği ve oranın halkından gördüğü şeylere binaen Kufe'nin durumu ile ilgili verdiği cesaretlendirici ve parlak bilgilerdir. Bunun üzerine Müslim b. Akil bütün Kufe halkının beyat etmiş olduğunu ve zaferin okun yaya yakınlığı kadar hatta ondan daha da yakın olduğu haberini Hüseyin'e ulaştırınca, olgunlaşmış bu halde Hüseyin'in oraya gitmek için hızlı bir şekilde hareket etmesi gerekmekteydi.

Hüseyin belki Kufe'deki genel durumun kendi elinde olacağını düşünmüş olabilir. Çünkü orada yumuşak huylu, halim selim bir emir olan Numan b. Beşir *radiyallâhu anh* ve bunun yanında Hüseyin'i görmek için özlem çeken ve zaferiyle şeref bulmak

isteyen binlerce insanın rağbeti vardı.

C-KUFE HALKININ MÜSLİM B. AKİL'İ YÜZÜSTÜ BIRAKMALARI

Kufe'de ise Ubeydullah b. Ziyad hile kurmuştu. Bu arada Müslim b. Akil'i misafir eden Hani b. Urve'yi yakalayarak sarayında hapsetti. Haber Müslim b. Akil'e ulaşır ulaşmaz o da dört bin kişiyle beraber hareket ederek Ubeydullah'ın sarayını işgal etti. Kufe halkı da onunla beraber çıktı. O anda halkın ileri gelenleri Ubeydullah'ın yanındaydılar. Onlara: İnsanları Müslim b. Akil'in yanından uzaklaştırıp onu yalnız bırakın, dedi. Ayrıca onları, maaşlarını kesmekle ve Şam'dan gelecek bir orduyla tehdit etti. Derken ileri gelen kimseler, insanları Müslim b. Akil'den uzaklaştırmaya başladı. Öyleki kadın gelip çocuğunu, erkek de kardeşini alıp götürüyor ve kabile reisi de gelip insanları ona yaklaşmaktan alıkoyuyordu. Sonunda dört bin kişiden kala kala otuz kişi kalmıştı! Güneş battığında ise Müslim b. Akil tek başınaydı. Bütün insanlar gitmiş ve tek başına kalmıştı. Nereye gideceğini bilmez bir şekilde Kufe sokaklarında dolaşmaya başladı. Derken Kinde kabilesine mensup bir kadının kapısını çaldı ve ona: Su istiyorum, dedi. Kadın onun yabancı olduğunu farkederek: Sen kimsin? Dedi. O da: Ben Müslim b. Akil'im,dedi ve durumu kendisine anlattı. İnsanların, kendisinin yalnız bıraktığını, Hüseyin'in geleceğini ve öncü olarak kendisini gönderdiğini söyledi. Bnun üzerine kadın, onu komşusunun evine aldı ve ona

su ile yemek getirdi. Fakat kadının oğlu Müslim b. Akil'in yerini Ubeydullah b. Ziyad'a ihbar etti. Bunun üzerine Ubeydullah yetmiş kişilik bir kuvvet göndererek evin etrafını sardı, kısa bir çatışmadan ve güvenliği hususunda verilen garantiden sonra onlara teslim oldu. Tutuklanarak Ubeydullah b. Ziyad'ın bulunduğu emirlik sarayına getirildi. İçeri girdiğinde Ubeydullah ona, bu hurucunun sebebini sordu?

O da şöyle dedi: Boynumuzda Hüseyin b. Ali'ye beyat vardır. Bunun üzerine İbni Ziyad: Senin boynunda Yezid'e beyat yok mu? Seni öldüreceğim, dedi. Bunun üzerine: Bırak beni, vasiyet edeyim, dedi. Peki vasiyetini yap, dedi. Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas da oradaydı, ona dedi ki: Bana akrabalık açısından en yakın sensin, gel vasiyetimi sana söyleyeyim. Onu bir kenara götürerek ona; Hüseyin'e geri dönmesi için birisini göndermesini vasiyet etti. Bunun üzerine Ömer b. Sa'd, işin bittiğini,

Kufelilerin kendisini aldattıklarını haber vermesi için bir adamı Hüseyin'e gönderdi. Müslim son olarak şumeşhur sözünü söyledi: "Ailene geri dön, Kufe halkı seni aldatmasın. Kufeliler seni yalanladılar. Dolayısıyla yalancının görüşü olmaz."(382)

ÜÇÜNCÜSÜ: HÜSEYİN radiyallâhu anh VE KERBELA ÇATIŞMASI "HÜSEYİN'İN KERBELA'YA ULAŞMASI VE ÇATIŞMANIN BAŞLAMASI"

Müslim b. Akil Hüseyin'e göndermiş olduğu mektupta şöyle diyordu: "İmdi, gözcü gördüğünü yalanlamaz. Bütün Kufe halkı seninle beraberdir. Mektbumu okur okumaz hemen çık gel, vesselamu aleyk."

Müslim, bu mektubu tutuklanıp öldürülmeden yirmi yedi gece önce göndermişti.(383)

Müslim'in Kufe'de öldürülmesi altmış senesinin Zilhicce ayının sekizinde meydana gelmiştir. Zilhiccenin dokuzuncu Çarşamba günü, yani Hüseyin'in Mekke'den Kufe'ye hurucundan bir gün sonra meydana geldiği de söylenmiştir.(384)

Hüseyin, altmış senesinin Zilhicce ayının sekizi olan terviye günü Mekke'den çıktığında Mekke valisi Amr b. Said b.As durumun tehlikesini farkederek başlarında kardeşi Yahya b. Said b. As'ın bulunduğu bir heyeti Hüseyin'e gönderdi. Bunlar onu bu kararından vazgeçirmek için çok uğraştılar fakat o, bunu da reddetti. Bunun üzerine onlar Hüseyin'e şöyle nida ettiler: Ey Hüseyin! Allah'tan korkmaz mısın, müslümanların topluluğundan çıkıyorsun, ümmetin arasına tefrika sokuyorsun. Bunun üzerine Hüseyin şu ayeti okudu: "Benim işim bana, sizin işiniz

(382) Bkz: İbni Sa'd, Tabakatu'l-Kübra: (5/374). Taberi: (5/379).
(383) Taberi: (5/395) Ebû Mihnef tarikinden.
(384) Taberi: (5/381, 394) Ebû Mihnef tarikinden. Ensabu'l-Eşraf: (3/160).

de size aittir. Siz benim yaptığımdan uzaksınız, ben de sizin yaptığınızdan uzağım."(385)_(386)

Hüseyin, ev halkı ve Kufeli altmış kişiyle beraber Irak'a doğru yola koyuldu.

Ümeyyeoğullarının büyüklerinin, Hüseyin'i Kufe'ye huruc etmemesi hususunda ikna çabaları başarısızlıkla sonuçlanmasının ardından İbni Ziyad'a, Hüseyin'e *radiyallâhu anh* karşı olumsuz bir tavır takınarak bir hata ve yanlışa düşmemesi için mektup yazdılar.

Mervan, İbni Ziyad'a şöyle yazdı: "imdi, Hüseyin b. Ali sana doğru geliyor. O, Fatıma'nın oğlu Hüseyin, Fatıma ise Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızı'dır. Allah'a yemin olsun ki – Allah ona selamet versin – bize Hüseyin'den daha sevimli kimse yoktur. Hiç birşeyin kapatamayacağı, halkın unutmayacağı ve isminin asla terkedilmeyeceği şekilde sakın ola nefsine kapılarak bir kötülük yapmaya kalkışmayasın, vesselamu aleyk."(387)

Amr b. Said b. As da onu, Hüseyin'e karşı bir taarruzdan onu nehyetmiş ve ona karşı davranışı hakkında uyarmıştır: "Hüseyin sana doğru gelmektedir. Böyle bir durumda ya azad edilir ya da kölenin geri çevrildiği gibi köleliğine geri çevirirsin."(388)

Yolda, Zat-ı Irk bölgesinde(389) Hüseyin, meşhur şair Ferazdak

(385) Yunus Suresi: (41. Ayet).

(386) Taberi: (5/385) Ebû Mihnef'ten. Ebû'l-Arab, el-Mihan: (149) Bazı şeyhleri vasıtasıyla Ebû Maşer'den. İbni Asakir: (Tercemetü'l-Hüseyin: s:240).

(387) İbni Sa'd: (5/167). İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (Terceme Hüseyn: S:240). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/422). İbni Kesir, el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/167).

(388) Aynı Eser.

(389) Zat-ı Irk, Mekke'ye iki molalık bir mesafededir. İbni Abidin der ki: Şu an orası yıkık bir köydür. Irk, vadiye bakan bir dağdır. Haşiye İbni Abidin: (2/475). Doğu tarafından gelenlerin, özellikle Iraklıların mikat yeridir. Muğni, İbni Kudame: (3/245). Mekke'nin kuzey-batısına düşmekte olup Seyyid Sabık'ın Fıkhu's-Sünne'de (1/625) tayinine göre Mekke'ye 94 km. uzaklıktadır.

ile karşılaşmış ve ona: Kufelilerin yapmış oldukları şey karşısındaki düşüncesini sormuş, sonra da Ferazdak'ın daha fazla bilgi vermesini isteyerek şöyle demişti: Şu yanımdakiler, onların bana gönderdikleri mektuplardır. Bunun üzerine Ferazdak şöyle cevap verdi: "Onlar seni yalnız bırakırlar, sakın gitme. Sen, kalpleri seninle fakat elleri senin aleyhinde olan bir kavme gidiyorsun."(390)

Hüseyin'in bu sorusu duyduğu hayreti göstermektedir. Sanki sahabenin yapmış olduğu uyarılar Hüseyin'de endişe oluşmasına sebep olmuştu da endişe ve kuruntularını giderecek bir cevap bekliyor gibiydi.

Hassas, zeki, söz sanatçısı olan şair Ferazdak, Kufe'deki durumu gerçekçi bir şekilde ve tam olarak tasvir etti. Aynı zamanda Hüseyin b. Ali'ye destek vermek isteyen Kufe halkının tabiatını da ortaya koydu.

Yezid b. Muaviye, Hüseyin'in Mekke'den çıkarak Kufe'ye doğru yol aldığını öğrenince İbni Ziyad'a mektup yazarak, onu

(390) İbni Sa'd, et-Tabakatu'l-Hamise /371, Ferazdak'a kadar hasen bir isnala. "kötü bir şekilde karşılanacağını" da söylediği zikredilir. Halife, et-Tarih, isnadsız olarak. Yakub, el-Marife ve't-Tarih: (2/673). Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/165) Feazdak'a kadar sahih isnatla. Taberi: (5/386) Ebû Mihnef ve Avane tarikinden. Avane'nin rivayetine göre de harem ile karşılanacağı zikredilmiştir. İbni Asakir, Tarih-i Dımeşk: (Terceme Hüseyin, s: 205) İbni Sa'd tarikinden. Eş-Şeceri, el-Emali'l-Hamsiyye:(1/166). Ebû'l-Ferec, el-Eğani: (19/66). Rivayetlerin çoğunluğu babası yoluyla Lebeta b. Ferazdak tarikinden gelmiştir. Lebeta: İbnü'l-Ferazdak b. Ğalib et-Temimi el-Mucaşii olup babasından rivayette bulunmuş, kendisinden de İbni Uyeyne ve Kasım b. Fadl el-Hemedani rivayette bulunmuştur. Buhârî, Tarih-i Kebir'de: (7/251) Ebû Hatim de Cerh ve Tadil'de (7/183) onun hakkında suskun kalmıştır. İbni Hibban Sikat'ta (7/361) onu zikretmiştir: Ferazdak: Hümam b. Ğalib b. Sa'saa et_teymi Ebû Firas, şairdir. Babasının rüyeti dedesinin de sohbeti vardır. Zehebi el-Muğni fi'd-Duafa'da (2/509) der ki: İbni Hibban onu zayıf bularak şöyle demiştir: Namuslu kadınlara çokça iftirada bulunurdu, bundan dolayı rivayetlerinden uzak durulmalıdır. Bkz, el-Cerh ve't-Tadil (7/93), Mucemu'ş-Şuara, Merzibani (S:465), Siyer-i A'lami'n-Nübela (4/590) ve Lisanu'l-Mizan (4/433).

uyarıp şöyle dedi: "Bana ulaştığına göre Hüseyin Kufe'ye doğru yola çıkmış. Zamanlardan senin zamanın, beldelerden senin belden deneniyor ve çalışanlar arasından da sen deneniyorsun. İşte sana özgürlük. Aksi halde köle olan babanın nesebine geri dönersin."(391)

İbni Ziyad Kufe halkı ile Hüseyin'in buluşmasına engel olmak ve Kufe üzerindeki otoritesini sağlamlaştırmak için bir takım tedbirler aldı. Savaşçıları topladı ve işi garantiye almak için onlara maaş dağıttı.(392)

Sonra emniyet reisi olan Husayn b. Temim et-Tahevi'yi gönderdi, o da Kadisiye'de konakladı. Kadisiye ile Hafan(393) ve Kadisiye ile Kadkadan(394) ve La'la'a(395) kadar olan bölgeye süvari düzeni kurdu.

Sonra da hoşlanmadığı herkesi yakalamasını Husayn b. Temim'e emretti.(396)

İbni Ziyad daha sonra Vakısa'dan(397) Şam ve Basra'ya kadar olan bölgelere girenlerin çıkmasına müsade edilmeden tutuklanmasını emretti.(398)

---

(391) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/115). Heysemi, Mecmau'z-Zevaid'de (9/139) der ki: Bunu Taberani rivayet etmiş olup Dahhak dışındaki ricali sikadırlar. O, kıssaya yetişmemiştir. İbni, Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/382) Taberani'nin senedinin aynısı. İbni Asakir: (Terceme Hüseyin; S: 208) Zübeyr b. Bekkar tarikinden.

(392) İbni Sa'd: (5/376).

(393) Yakut el-Hamevi der ki: Bazen hacıların geçtiği Kufe'ye yakın bir karyedir. Kadisiye'nin üst tarafında olduğu da söylenmiştir. El-Mucem: (2/379).

(394) Kadisiye yakınındaki kara tarafından Kufe'ye yakın bir yerdir.

(395) Basra ile Kufe arasında bir yerdir. Basra ile arası yirmi mildir.

(396) İbni Sa'd: (5/376). Mekke'den Kufe'ye yol tanımı için bkz: İbni Hardazbeh, el-Mesalik ve'l-Memalik: (S:125-127). Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/166). Taberi: (5/394) Ebû Mihnef tarikinden.

(397) Mekke yolunda Şihaboğullarına ait bir yer olup Zübale'den iki konak öteden dir. el-Mucem: (5/154)

(398) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/173, 225). Taberi: (5/392).

İbni Ziyad son bir icraat olarak da Kufe halkı ile Hüseyin b. Ali'nin bir araya gelmesini engellemek istedi. Hüseyin b. Ali Kufe'de meydana gelen değişikliklerden habersiz bir şekilde Kufe'ye doğru yol aldı ve yanındakilerle beraber onlara bir mektup yazdı:

"Bismillahirrahmanirrahim, Hüseyin b. Ali'den mümin, müslüman kardeşlerine! Allah'ın selamı, rahmeti ve bereketi üzerinize olsun. Sizden dolayı kendisinden başka ilah bulunmayan Allah'a hamd ediyorum. İmdi: Müslim b. Akil'in; görüşünüzün güzelliğini, ileri gelenlerinizin bize destek için toplandığını ve hakkımızı taleb ettiklerini haber veren mektubu bana geldi. Yapacağımız şeyi Allah'ın bizim için güzel kılmasını ve bundan dolayı sizi en büyük mükafatlarla ödüllendirmesini niyaz ederim. Zilhiccenin sekizinci terviye günü olan Salı günü Mekke'den size gözlerimi diktim. Elçim size geldiğinde işinize sarılın ve ciddi olun. Ben de bu günlerde size geliyorum inşaallah. Vesselamu aleykum ve rahmetullahi ve berakatuh."(399)

Fakat Husayn b. Temim, Hüseyin'in elçisi Kays b. Misher'i Kadisiye'ye girerken yakaladı(400) ve İbni Ziyad'a gönderdi, o da hiç bekletmeden onu öldürdü.(401) Sonra Hüseyin, Abdullah b. Baktır'ı(402) Müslim'e gönderdi, o da Husayn b. Temim'in eline düştü ve onu da İbni Ziyad'a gönderdi, derken o, onu da öldürdü.(403)

İbni Ziyad'ın uyguladığı bu katı ve tavizsiz icraatlar Hüseyin'in tabilerinin nefislerinde büyük etki bıraktı. Onlar, Hüseyin ile bağı bulunan herkesin sonunun en iğrenç şekilde öldürülmek olduğunu görüyorlardı. Bu durumda Hüseyin'e destek olmayı düşünen her-

(399) Taberi: (4/394)Ebû Mihnef tarikinden.
(400) Taberi: (5/395) Ebû Mihnef tarikinden.
(401) İbni Sa'd: (5/376). Ensabu'l-Eşraf: (3/167).
(402) İbni Hacer, el-İsabe: (5/8).
(403) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/167). İbni Hacer, el-İsabe: (5/8).

kesin, sonunun bu acı tablo gibi olacağını bilmesi gerekiyordu.

Hüseyin *radiyallâhu anh* Kufe'de işlerin tabiatında seyretmediğini hissediyordu. Özellikle de bir bedevinin ona, Kufe'ye girenin kesinlikle çıkamayacağını haber verdiğinde bunu hissetmeye başlamıştı.(404)

Kendilerine uğradığı bazı Arap kabilelerin ileri gelenleri tarafından uyarılar devam etti. Aynı zamanda başına gelecek tehlikeyi kendisine açık açık söylediler. Fakat Hüseyin, misyonunun başarıya ulaşmasını elinde bulunan ürkütücü sayıdaki tabilerinin isimlerini göstererek gerekçelendiriyordu.(405)

Hüseyin Zübale'ye(406) ya da Şuraf'e(407) ulaştığında Kufelilerin, onu desteksiz bırakmalarının yanında Müslim b. Akil, Hani b. Urve ve Abdullah b. Baktır'ın öldürüldüğü haberleri geldi.(408)

Ona haberi kimin ulaştırdığı ihtilaflıdır. Bir rivayete göre haberi Hüseyin'e İbnu'l-Eş'as'ın elçisi ulaştırmıştır. Bunun gerekçesi şudur: Müslim b. Akil yakalanınca İbnu'l-Eş'as'tan Hüseyin'e şu haberi ulaştırmasını talep etmiştir: "Ev halkına geri dön, Kufe halkı seni aldatmasın. Çünkü onlar, ölüm ya da öldürülmekle firakı temenni edilen babanın arkadaşlarıdır. Şüphesiz Kufe halkı seni de beni de yalanladı, dolayısıyla yalancının görüşü olmaz. Bunun üzerine İbnu'l-Eş'as: Vallahi onu yapacağım, dedi."(409) Başka bir rivayete göre ise Hüseyin'i haberdar eden Ben-i Esed

(404) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/224). Taberi: (5/392).
(405) İbni Sa'd: (5/371). İbni Asakir, Terceme Hüseyin: (s:210).
(406) Zübale: Kufe tarafından Vakısa ile Salebeyn arasında Mekke yolunda bilinen bir konaklama yeridir. Beni Esed'ten Ğadıraoğullarına aittir. El-Mucem: (3/129).
(407) Şuraf: Vakısa ile Kar'a arasında olup Ahsa'ya sekiz mil mesafededir. Şuraf'tan Vakısa iki mil mesafededir. El-Mucem: (3/331).
(408) Taberi: (5/398)Ebû Mihnef tarikinden. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/168) Toplu isnad ile.
(409) Taberi: (5/373) Ebû Mihnef'ten.

kabilesinden bir takım adamlardır.(410)

Bu iki rivayet arasında her hangi bir sorun bulunmamaktadır. İbni Eş'as'ın elçisi Ben-i Esed kabilesinden olabilir. Buradaki asıl sorun şudur: Niçin mektup Müslim'in vasiyette bulunduğu ve öldürülmesinden önce bu görevi kendisine tevdi ettiği Ömer b. Sa'd yoluyla ulaştırılmadı. Sonra Zübale ya da Şuraf'ın Kufe'ye yakın olduğu bilindiği halde niçin Hüseyin Zübale bölgesine ulaşıncaya kadar İbnu'l-Eş'as'ın elçisi haberi Hüseyin'e ulaştırma da gecikti?

Gecikme sebebinin İbni Ziyad tarafından alınan sıkı tedbirleri ve Kufe'ye giriş- çıkış esnasındaki engelleri aşma zorluğundan mı yoksa bizatihi İbnu'l-Eş'as'ın, elçisini Hüseyin'e *radiyallâhu anh* gönderme hususundaki gecikmesinden mi kaynaklandığını bilemiyoruz.

Bu elim facia haberi Hüseyin'e *radiyallâhu anh* çok ağır gelmişti. Çünkü onlar, insanlar içerisinde kendisine en yakın olanlardı ve öldürülmüşlerdi. Kufe'deki destekçileri de kendisini yardımsız bırakmıştı.

Bizzat Hüseyin bu haberi arkadaşlarına duyurdu ve ayrılmak isteyenlere izin verdi. Bunun üzerine yanındaki bir çok insan ayrıldı ve beraberinde sadece Hicaz'dan kendisiyle birlikte gelenler kaldı.(411)

Bu facia karşısında Hüseyin hesap yapmaya başladı ve nihayetinde geri dönülmesi gerektiğine karar verdi. Arkadaşlarından da rica da bulunarak geri dönmenin önemini kendilerine beyan etti. Büyük oğlu Ali bu görüşü uygun buldu.(412)

---

(410) Aynı Eser: (5/397).

(411) İbni Sa'd: (5/376). Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/169) Toplu isnatla. Taberi: (5/398) Ebû Mihnef tarikinden.

(412) İbni Sa'd: (5/397).

Fakat Akil'in çocukları Kufe'ye gitme hususunda ısrar ederek Hüseyin'in talebinin aksine bir tavır ortaya koydular. Bu tavrın sebebi, başlarına gelen bu acı ve kardeşlerinin intikamını alma duygusuydu.(413)

Bu nefsi baskı karşısında Hüseyin görüşünden döndü ve şöyle dedi: "Onlardan sonra yaşamakta hayır yoktur"(414) Onlardan kastı amca oğullarıydı. Hüseyin, Akil'in çocuklarından uzak kalırsa katlin onların nasibine düşmüş olacağını idrak etmişti. Belki de Hüseyin kendisinin onlarla birlikte olmasının – belki Hüseyin'in saygınlığının herhangi bir felaketin yaşanmasına engel olması düşüncesinin yanında - İbni Ziyad ile karşılaşma riskinden onları uzak tutabileceğini zannetmişti.

Hüseyin'i, Kufe'ye doğru yol almasında cesaretlendiren unsurlardan birisi de arkadaşlarının kendisine şöyle söylemesiydi: "Sen, Müslim b. Akil gibi değilsin, sen Kufe'ye girer girmez insanlar sana koşacaktır."(415)

Derken İbni Ziyad, sadece kendisini ispat etmek ve intikam duygusuyla hareket ederek çok tehikeli bir icraata girişti.

Bin süvariye komuta eden Hür b. Yezid'e Şuraf bölgesinde karargahını kurmasını ve Hüseyin'i gördüğünde onu orada kalmaya mecbur edip Kufe'ye girmedikçe gitmesine izin vermemesini emretti.(416)

Hüseyin ayağa kalkarak kendisinden Kufe'ye gelmesinin istendiğine dair mektuplarla dolu olan iki heybe çıkardı ve bunun üzerine Hür ve beraberindekiler, bu mektuplarla herhangi bir ilişkilerinin olduğunu inkar ettiler.

(413) İbni Sa'd: (5/376). Taberi: (5/396). Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:153).
(414) Taberi: (5/398).
(415) Aynı Eser: (5/398) Ebû Mihnef'ten.
(416) İbni Sa'd: (5/377), (5/401,402).

Hüseyin de Hür ile beraber Kufe'ye gitmeyi reddederek bunda ısrar etti. Bu sefer Hür, onu Kufe'den uzaklaştırıp Medine'ye geri döndürmeyecek bir yol teklif etti. Bu da Hür'ün kendi başına İbni Ziyad'a, Hüseyin'in de mektup yazması içindi.(417)

Gerçekten de Hüseyin'in Azib ve Kadisiye yolundan hareket ederek Şam yoluyla kuzeye doğru yönelmesi kolay oldu.(418)

Hür ise Hüseyin'i takip ediyor ve ona savaşmaması için nasihatta bulunarak Allah'ı hatırlatıyordu. Ve eğer savaşacak olursa açıkça öldürüleceğini haber veriyordu.(419)

Hüseyin Kerbela'ya varınca Ömer b. Sa'd'ın süvarileri de ona yetişti. Beraberinde Şemir b. Zilcevşen ve Husayn b. Temim de bulunmaktaydı.(420)

Ömer b. Sa'd'ın komutasındaki bu ordu dört bin savaşçıdan oluşmaktaydı. Bu ordunun asıl hedefi Deylem cihadı için Rey tarafıydı. İbni Ziyad ondan Hüseyin'e karşı savaşmaya gitmesini talep edince başlangıçta bu telebi geri çevirdi. Fakat İbni Ziyad onu, emrini yerine getirmemesi durumunda görevden almakla, evini altını üstüne getirip kendisini de öldürmekle tehdit edince bu zor tercih karşısında ona muvafakata razı olmuştur.(421)

Hüseyin Kerbela'ya ulaşıp da süvariler kendisini kuşattığında şöyle dedi: Bu arazinin ismi nedir? Kerbela, dediler. Dedi ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, oranın sıkıntı ve bela yeri (Kerb ve Bela) olduğunu söylemekle doğru söylemiş.(422) Bu böl-

(417) Aynı Eser: (5/402, 403).
(418) Taberi: (5/392, 403). Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/173).
(419) Aynı Eser: (5/403).
(420) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/166).
(421) İbni Sa'd: (5/377). Taberi: (5/409). Yakub, el-Marife ve't-Tarih: (3/325). İbni Asakir, Terceme Hüseyin: (209, 210).
(422) Heysemi (9/192) der ki: Bunu Taberani rivayet etmiştir. Senedinde Yakub b. Humeyd b. Kasib vardır ki zayıftır, fakat sika olduğu belirtilmiştir. El-Mihan, bazı şeyhlerinden Ebû Maşer'den rivayet etmiştir. Bu çok zayıf bir

ge için Taf ismi kullanılmaktadır.(423)

Hüseyin b. Ali bundan sonra Ömer b. Sa'd ile görüşmelere başladı ve Kufe'ye, halkının talebi sonucunda geldiğini beyan etti.

Buna delil olmak üzere Ömer b. Sa'd'a bunu ibraz ederek Hüseyin'i çağıran ve kendisine beyat edenlerin isimlerinin bulunduğu iki büyük heybeyi işaret etti. Bunun üzerine Ömer b. Sa'd Hüseyin'den işittiği şeyleri İbni Ziyad'a yazarak şöyle dedi:

"Bismillahirrahmanirrahim, Ben Hüseyin'in yakınına konakladım ve ona elçim vasıtasıyla, onu buraya getiren şeyi ve ne istediğini kendisine sordum. O da şöyle dedi: Bu bölge halkı bana mektup yazdı ve elçileri bana geldi. Ben onlardan uzağım." Mektup İbni Ziyad'a okunduğunda onu şairin şu sözüne

---

isnattır. Ebû Nuaym'ın Delailu'n-Nübüvve'sinde (2/581) Ali'nin *radiyallâhu anh* Kerbela'dan geçerken: Bu, onların üzengilerinin çöktüğü yerdir, sözünün nakline gelince kitabın muhakkiki şöyle der: Bunun senedinde Sa'd b. Tarif ve Asbağ b. Nebate bulunmaktadır ki bu ikisi metruk ravilerdir. Bkz: el-Hasais: 2/452). Busiri de der ki: İshak zayıf senetle rivayet etmiştir. Muhakkik şöyle der: Bu kişi Dabbeoğullarından bilinmeyen bir adamdır. Ebû Yahya'dan rivayet eden benim nazarımda yaralıdır, onu güvenilir kılacak bir şey bulamadım. el-Metalibu'l-Aliyye, İbni Hacer: (4/326).

İbni Abbas'ın: Biz ve ehl-i beyt, Hüseyin b. Ali'nin Taf'ta ölfürüldüğü hakkında şüphe etmiyoruz, sözüne gelince, bu hususta Zehebi şöyle der: Bunun senedinde Haccac b. Nasir bulunmaktadır: O terkedilmiştir (Müstedrek: 3/179). İbni Asakir'in Ümmü Seleme'den senediyle nakletmiş olduğu: Cibril'in, Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* onun öldürüleceğini haber verdiğini ve kendisine onun öldürüleceği yerdeki türbeyi gösterdiği ve oraya Kerbela dendiğine dair rivayete gelince (Tercemetu Hüseyin S: 176) bunun isnadında Eban b. Ebi Iyaş vardır. Zehebi, Mizanu'l-İtidal'de (1/13) onun bu haberini naklettikten sonra der ki: Eban: Ahmed onun hakkında der ki: Hadisini terkettiler. Bkz: el-Muğni fi'd-Duafa: (1/7). Darekutni de şöyle der: O metruktur. Ed-Duafa ve'l-Metrukin: (S:64). Suyuti, el-Habaik fi- Ahbari'l-Melaik: (S:44). Ebû Zur'a, Tarhu't-Tesrib: (1/199).

(423) Taf, lügatte Arap toprağından Irak boyunca uzayıp giden bölgeye denir. Kufe kenarında bir yerdir. Yakut el-Hamevi, Mucemu'l-Buldan: (4/35,36). Said Ali el-Mursefi, Rağbetü'l-Amil: (3/34).

benzetti:

Şimdi pençelerimiz ona yapıştığında Kurtuluş ümid ediyor, bu kaçınılmazdır.

Ardından İbni Ziyad Ömer b. Sa'd'a şöyle yazdı:

"Bismillahirrahmanirrahim, mektubun bana ulaştı ve söylediğini de anladım. Şimdi Hüseyin ve diğerlerini Yezid b. Muaviye'ye beyat etmeleri için zorla. Bunu yerine getirirlerse görüşümüz görüşümüzdür. Vesselam."

Ömer b. Sa'd, İbni Ziyad'ın bu tehdid içeren cevabi mektubu karşısında üzüldü ve İbni Ziyad'ın barış istemediğini anladı.(424)

Hüseyin'in, bu teklifi reddetme hakkı vardı. Hüseyin Medine'de izzet ve ikram gördüğü halde bile Yezid'e beyatı kabul etmemiş ve tercihini yapmıştı. Ve bu tercihi de amcasının oğlu olan Müslim b. Akil'in katledilmesine sebep olmuştu. Daha sonra kendisine nasihat edenlerden yüz çevirmiş olduğu halde şimdi bütün bunlardan sonra silah tehdidi altında beyat mı edecekti?!

Hüseyin bu teklifi reddetti. Sonra ortamdaki soğuk havayı görünce Ömer b. Sa'd'tan görüşme talep etti.(425) Ömer b. Sa'd'a başka bir teklif daha sundu, o da üç durumdan birisini kabul etmesine yönelikti(426):

1-Geldiği yere geri dönmesi için kendisini bırakmasını

2-Kendisine Şama gidip elini Yezid b. Muaviye'nin eline koyması için izin vermesini(427)

3-Ya da İslam serhadlerinden birisine gitmesi için izin vermesini ve onlardan biri olarak leh ve aleyhinde olacak şeylerde

(424) Taberi: (5/411) Ebû Mihnef tarikinden.
(425) Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:154) Şeylerinin bazısı kanalıyla Ebû Maşer'den.
(426) -el-Mihan: (S:54).
(427) Zehairu'l-Ukba: (S:149).

onlarla beraber olmasına müsade edilmesi teklifini sundu.(428)

Hüseyin *radiyallâhu anh* Yezid'e gitmeyi muvafık bulduğunu vurgulamıştı.(429)

Bu teklif Ömer b. Sa'd'ı çok sevindirmişti. İbni Ziyad'ın bu teklife olumlu yaklaşmasını ve bu tehlikeli durumun bir an önce son bulmasını temenni etti ve hemen İbni Ziyad'a bir mektup yazarak sorunun çözüldüğünü, barışın yakın olduğunu ifade ederek İbni Ziyad'ın da buna muvafakat göstereceğini umdu.(430)

Gerçekten de İbni Ziyad, mektup geldiğinde o anda mecliste oturan Şemir b. Zilcevşen müdahale etmemiş olsaydı muvafakat edip Yezid'e mektup yazmaya yakın durmuştu.O, İbni Ziyad'ın Yezid'e mektup yazmasına itiraz etti. Ve İbni Ziyad için en uygun olanın, Hüseyin'den kendisine boyun eğmesini istemesidir. Böylece işin sahibi ve otorite kendisi olmuş olacaktı.(431)

Bu görüş İbni Ziyad'ın hoşuna gitmiş ve Şemir b. Zilcevşen'in bu görüşüne tabi olmuştu. Bunun üzerine Şemir b. Zilcevşen'e Ömer b. Sa'd'a elçi olarak gitmesini ve Ömer b. Sa'd'a, Hüseyin'in İbni Ziyad'a boyun eğmesi gerektiğini ve bundan başkasını kabul etmeyeceğini söylemesini emretti. Ayrıca İbni Ziyad'ın emrini reddetmesi durumunda Şemir'in onun yerine görevi devralması ve Ömer b. Sa'd'ı öldürmesi görevini de verdi.(432)

---

(428) İbni Sa'd: (5/378) Toplu isnadla. Taberi: (5/413) Ebû Mihnef tarikinden, şöyle der: Bize, Mucalid b. Said ve Sak'ab b. Züheyr el-Ezdi ve diğer muhaddisler haber tahdis etmişlerdir ki bu, muhaddisler topluluğunun üzerinde ittifak ettikleri bir durumdur. Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:154). El-Ikdu'l-Ferid: (4/378). Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesavi: (83-84).

(429) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/173,224)sahih isnadla. Taberi'de mutabaatı vardır: (5/392) sahih isnadla.

(430) Taberi: (5/414) Ebû Mihnef'ten.

(431) Aynı Eser: (5/414) Ebû Mihnef tarikinden. Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:154) Ebû Maşer'den. Beyhaki, el-Mehasin ve'l-Mesavi: (S:84).

(432) İbni Sa'd: (et-Tabakatu'l-Hamise: (S:378). Ebû'l-Arab, el-Mihen: (S:154) Ebû Maşer'den.

Bu durumda Ömer b. Sa'd üç seçenek arasında kaldı. Ya İbni Ziyad'ın emrine karşı gelip öldürülecek, ya Hüseyin İbni Ziyad'a boyun eğip buna razı olacak ki Ömer b. Sa'd'ın temennisi de buydu, ya da Hüseyin'in reddetmesi durumunda onunla savaşacaktı.

Bunun üzerine Ömer b. Sa'd, İbni Ziyad'ın talebini Hüseyin'e sundu. Fakat Hüseyin'in bu teklife red cevabı sert oldu.

Hüseyin, İbni Ziyad'ın komutanlarına, savaş değil barış istediğini ve Yezid'e boyun eğmek istediğini beyan etmek istedi. Fakat onlar bunu kabul etmeyerek ondan sadece İbni Ziyad'a boyun eğmesini talep ettiler.(433)

Hüseyin *radiyallâhu anh* İbni Ziyad'ı ve onun katı kalpliliğini biliyordu. Amcasının oğlunu, Hani b. Urve'yi, Abdullah b. Baktır'ı ve Kays b. Misher'i öldüren de oydu. Sonra Hüseyin büyük bir iş yapmamıştı ki kendisinden İbni Ziyad'a boyun eğmesi istensin. O, kimseyi öldürmemiş, devlete karşı bir ordu da kurmamıştı ve Kufe'ye gidiş sebebini de gayet açık bir şekde izah etmişti. Orduyu görmesinden itibaren de savaştan çekinerek gitmek için onlara teklifte bulundu. Bu açıdan o *radiyallâhu anh* vera sahibi birisiydi. Çünkü kendisinin sebep olmasıyla kan dökülmesinden korkmuştu. O zaman ortada İbni Ziyad'a boyun eğecek bir durum kalmıyor. Ayrıca o, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızı Fatıma'nın ve Raşid Halifelerin dördüncüsü olan Ali b. Ebi Talib'in oğlu iken nasıl böyle bir şey yapar. Sonra o, altmış yaşına yaklaşmış olduğu halde makamı ve konumu, şöhret arayan bir gence boyun eğmesine engeldir. Bundan dolayı Hüseyin Yezid'e boyun eğmek istedi. Çünkü o, Yezid'den beklediği şeyin ne olduğunu, ahlak ve sıfatını da biliyordu. Aksi halde baştan itibaren Yezid'e gitmeği istemezdi.

(433) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/227) Cuveyriye b. Hazım'a kadar sahih isnadla. Cüveyriye 170 senesinde vefat etmiştir.

Durum, Hüseyin'in İbni Ziyad'a teslim olmasına mani olan sebebin Hüseyin'in Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torunu olma vasfından faydalanması olarak gören Brockelmann'ın dediği gibi değildir.(434)

Ömer b. Sa'd, Hüseyin'e karşı savaşma endişesinden dolayı ona mühlet verme çabasındaydı. Derken haberci gelerek İbni Ziyad'ın, kendisine Cüveyriye b. Bedr et-Temimi'yi gönderdiğini ve Hüseyin'e karşı savaşmazsa onun – yani Ömer b. Sa'd'ın – boynunu vurmakla emrettiğini haber verdi.(435)

Bunun üzerine Ömer b. Sa'd kalkarak Hüseyin'e İbni Ziyad'a boyun eğmesi teklifinde bulundu, aksi takdirde savaş olacak, dedi. O gün Muharrem'in dokuzu Perşembe günüydü. Hüseyin, bunun üzerine sabaha kadar mühlet istedi.

Hüseyin, bunu kabul etmemesi durumunda işin sonunun ölüm olacağını iyice anlamıştı, bu yüzden arkadaşlarının serbest olduğunu kendilerine söyledi. Fakat onlar, onunla beraber sonuna kadar savaşma hususunda ısrar ettiler.(436)

İbni Ziyad ise, Nuhayle'ye(437) çıktığında dikkatli ve başarıya yönelik tedbir ve uygulamalar yaptı. Kufe'ye Amr b. Hureys'i görevlendirdi. Geçişi kontrol altına alarak kimseyi bırakmayacaktı. Özellikle de Kufe'den Hüseyin'in yanına sızmaya başladığı

(434) Brockelmann, Tarihu'ş-Şuubi'l-İslamiyye: (S:128). Çünkü Allah'ın şeriatı - da kim olursa olsun hiç kimseyi kale edinmek yoktur. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Allah'ın hükmünün uygulanması karşısında şer'i emirlere aykırı hareket edeni tehdid etmiştir, bu Muhammed'in *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızı Fatıma da olsa böyledir.

(435) İbni Sa'd: (5/379) Toplu isnadla. El-Mihan: (S:154) Ebû Maşer tarikinden. Taberi: (5/393) Taberi'nin şeyhi Muhammed b. Ammar er-Razi dışındaki bütün ravileri sikadır. Bu kişinin biyografisine vakıf olamadım. Ebû Zur'a: (1/627)sahih senetle. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/226).

(436) İbni Sa'd: (5/379) Toplu isnadla.

(437) Nuhayle: Şam yolu üzerinde Kufe'ye yakın bir yerdir.Mucemu'l-Buldan, Y - kut el-Hamevi: (5/278).

bilinen bazı kimselere müsaade edilmeyecekti.(438)

İbni Ziyad'ın Hüseyin'in esnek talepleri karşısındaki şiddetli tavırları İbni Ziyad'ın büyük komutanlarından birisi olan Hür b. Yezid el-Hanzali'nin zoruna gitti ve Hüseyin b. Ali tarafına geçti ve Ömer b. Sa'd'ın ordusuna şöyle seslendi: "Bunardan başınıza bir şey gelmesini kabullenemiyor musunuz. Vallahi sizden Türk ve Deylem'i istese onu reddedemezsiniz."(439)

Hür b. Yezid yaptıklarının keffareti olarak Hüseyin'e katıldı. Çünkü Hüseyin'in Medine'ye geri dönememesinin sebebi kendisiydi. Ömer b. Sa'd'ın ordusundan da Hüseyin'e otuz kişi katıldı.(440)

Sabah olunca Hüseyin savaşa karar verdi ve savaş düzeni aldı. Otuz iki atlı, kırk piyade vardı. Sağına Züheyr b. el-Kayn'ı, soluna da Hubeyb b. Muzahir'i aldı. Sancağını da Abbas b. Ali'ye verdi. Evleri arkalarına aldılar. Hüseyin odun ve benzeri şeyler toplamalarını emretti ve onları evlerin arka tarafına koydu ve arkadan gelme durumunda onları görebilmek için orada ateş yaktı.(441)

Ömer b. Sa'd da ordusunu savaş düzenine soktu, sağına Hüseyin'e katılan Hür b. Yezid'in yerine Amr b. Haccac ez-Zebidi'yi, soluna Şemir b. Zilcevşen'i, atlıların başına Azra b. Kays el-Ahmesi'yi ve piyadelerin başına da Şebes b. Rib'i'yi yer-

(438) İbni Sa'd: (5/378).

(439) Ensabu'l-Eşraf: (3/173) Belazri'ye kadar sahih senetle. Taberi: (5/427) Ebû Mihnef tarikinden. Taberi: (5/392) Taberi'nin şeyhi Muhammed b. Ammar er-Razi dışındaki bütün ravileri sikadır. Onun biyografisine vakıf olamadım.

(440) el-Mihan: (S:154) Bazı şeyhleri yoluyla Ebû Maşer'den. İbni Asakir, Terc - metu Hüseyn: (S:220).

(441) Taberi: (5/422) Ebû Mihnef'ten. Düheni, sayılarının 45 binekli ve 100 p - yade olduğuna dair rivayetinde yalnız kalmıştır. Belki bu, Kufe'den gizlice gelenler yanında Ömer b. Sa'd ordusundan 30 kişinin daha katılmasından sonra olabilir. (Taberi: 5/389).

leştirdi ve sancağı da azatlısı olan Züveydan'a verdi.(442)

Savaş çok süratli başladı, ilk başlarda mübareze şeklindeydi. Ömer b. Sa'd'ın ordusu Hüseyin'in arkadaşları tarafından şiddetli bir direnişle karşılaştı. Çünkü onun savaşçıları kendilerini feda etmiş kimselerdi ve yaşama ümidleri bile kalmamıştı.(443)

Hüseyin *radiyallâhu anh* başlangıçta savaşa katılmamıştı, arkadaşları onu koruyordu. Arkadaşları öldürülüp de yalnız kalınca kimse onu öldürmeye cüret edemiyordu. Ömer b. Sa'd'ın ordusu adeta birbirine girmişti, hepsi onu öldürmekten korkuyordu, istiyorlardı ki bir an önce teslim olsun.

Fakat Hüseyin *radiyallâhu anh* hiç bir zayıflık alameti göstermiyor, bilakis görülmemiş bir şecaatle onlara karşı savaşıyordu. O anda işin çığrından çıkmasından korkan Şemir b. Zilcevşen askerlere bağırarak onu öldürmeleri için emir verdi. Bunun üzerine onun üzerine çullandılar ve Zur'a b. Şerik et-Teymi ona vurdu sonra Sinan b. Enes de yaraladı ve başını yardı.(444)

Denilir ki: Onu öldüren Amr b. Battar et-Tağlebi ve Zeyd b. Rikade el-Hiyeni'dir.(445)

Öldürmeye girişenin Şemir b. Zilcevşen ed-Dabbi'nin, başını İbni Ziyad'a götürenin de Havli b. Yezid el-Asbahi olduğu da söylenmiştir.(446)

Aralarını cem edebildiğimiz zaman rivayetler arasında tearuz yoktur. Çünkü rivayetlerin zikrettiği bu kimseler Hüseyin'in katledilmesine ortaktırlar.Sabit olan ise öldürme işini Sinan b. Sabit'in yapmış olduğudur. Eslem el-Minkari şöyle der: "Haccac'ın yanı-

(442) Taberi: (5/422) Ebû Mihnef'ten.
(443) Aynı Eser: (5/429) ve sonrası.
(444) Taberi: (5/453) Ebû Mihnef'ten. El-Kudai, el-Enba: (63/B).
(445) Taberi: (5/453) Ebû Mihnef'ten.
(446) Taberani, el- Mucemu'l-Kebir: (3/117) Mecmau'z-Zevaid'de (9/149) ravil - rinin sika olduğunu söylemiştir.

na girmiştim, derken Hüseyin'in katili Sinan b. Enes de geldi. Saçı kınalı, burnu uzun ve yüzünde yara izi bulunan çelimsiz yaşlı bir adamdı. Haccac'ın karşısına getirildi. Haccac ona baktı ve şöyle dedi: Hüseyin'i sen mi öldürdün? O da: Evet, dedi. Bunu nasıl yaptın, diye sorduğun da o da şöyle dedi: Mızrakla vurdum, kılıçla parçaladım. Bunun üzerine Haccac ona şöyle dedi: İkiniz asla bir yerde bulunmayacaksınız."(447)

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katli; altmış bir senesinin Muharrem ayının onuna tevafuk etmiştir.(448)

Hüseyin *radiyallâhu anh* tarafından yetmiş iki kişi, Ömer b. Sa'd tarafından ise seksen sekiz kişi öldürülmüştür.(449)

Çatışmanın sona ermesinden sonra Ömer b. Sa'd, kimsenin Hüseyin'in hanımlarının ve çocuklarının yanına girmemesine ve hiç birisine karşı kötülüğe tevessül edilmemesine dair emir verdi.(450)

Ömer b. Sa'd, Hüseyin'in başını, hanımlarını ve beraberindeki çocuklarını İbni Ziyad'a gönderdi.(451)

Hüseyin ile birlikte Ebû Talib ailesinden katledilenlerin sayısı on yedi gençtir.(452) Belki de en dakik liste Ebû Mihnef'in ak-

(447) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/111-112) Mecmau'z-Zevaid'de (9/149-195) : Ricali sikattır, der. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/218,219). Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:148). İbni Asakir, Tercemetu Hüseyin: (S:228). El-Hallal, es-Sünne: (S:525)hasen isnatla, fakat ismini zikretmemiştir.

(448) Yakub, el-Marife ve't-Tarih: (3/325), Taberi: (5/394). Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:158). Mucemu't-Taberani: (3/103) Leys'e kadar sahih isnadla. İbni Kunfuz, el-Vefeyat: (s:74). Hatib el-Bağdadi, Tarih-i Bağdad: (1/142).

(449) İbni Sa'd: (5/386) Toplu isnad ile. Taberi: (5/455) Ebû Mihnef'ten. Hüseyin ve diğerlerinin defin işlemlerini çarpışmadan iki gün sonra Ğadiriyye halkı yerine getirmiştir.

(450) İbni Sa'd: (5/385). Taberi: (5/455).

(451) Taberi: (5/454).

(452) İbni Sa'd: (5/405) hasen isnadla. Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/119) Hesemi (9/198) der ki: Taberani bunu iki isnadla rivayet etmiş olup bir tanesinin ricali sahih hadis ricalidir. Halife, et_tarih: (s:235). Ebû'l-Arab, el-Mihan:

tardığı nakildir. Sahih isnatlara uygun olan da budur. Halife'nin naklettiği liste de böyledir. "Bu, hakkında ihtilaf edenleri kapsamamaktadır." Hüseyin ile *radiyallâhu anh* birlikte öldürülen kardeşleri beş kişidir:

1-Abbas 2-Cafer 3-Abdullah 4-Osman 5-Muhammed el-Asgar

Çocuklarından öldürülenler:

6-Ali el-Ekber 7-Abdullah

Hüseyin'in kardeşi çocuklarından öldürülenler:

8- Ebû Bekir 9-Abdullah -10-Kasım

Akil'in çocuklarından öldürülenler:

11-Cafer 12-Abdurrahman 13-Abdullah

Müslim b. Akil'in çocuklarından öldürülenler:

14-Abdullah 15-Muhammed b. Ebi Said b. Akil

Abdullah b. Cafer b. Ebi Talib'in çocuklarından öldürülenler:

16-Avn 17-Muhammed.

Ömer b. Sa'd, Hüseyin'in kadın ve çocuklarından oluşan zürriyetini İbni Ziyad'a götürdü. Hüseyin'in zürriyeti arasında ağır hastalığı sebebiyle savaşa katılamayan oğlu Ali b. Hüseyin

(s:157). İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/385). Suyuti, Tarihu'l-Hulefa: (s:207). İbnu'ş-Şeceri, el-Emali'l-Hamsiyye: (1/164) Hasan Basri'den. Sayılarının on altı kişi olduğunu zikretmiştir. Dulabi'nin ez_Zürriyyetü't-Tahira (s:179) sında yirmi üç kişi olduğuna dair rivayetin isnadı ise Mudal ve zayıf bir rivayettir. Yine İbni Kelbi'nin Cemheretü'l-Ensab'ında (S:18-22) ve Tabakat-ı İbni Sa'd'da (5/211) isnadsız gelen rivayetler de böyledir. İbni Asakir'in kendi isnadıyla Ali b. Hüseyin'den, İbni Ebi'd-Dünya'dan, onun çok ağlaması hakkında kendisine sorulması karşısında söylediği: Önümde ailemden on dört kişinin kesildiğini gördüm. Rivayetinin ravilerinden bazısının tercemesine vakıf olamadım. Sonra bu, sahih isnatlara ve sayıyı (17 genç) olarak sınırlayan rivayetlere muhaliftir.

de bulunmaktaydı. Savaşın patlak verdiği anda yatak-döşek yatıyordu. Onu da diğer çocuk ve kadınlarla birlikte İbni Ziyad'a götürdü. (453)

Hüseyin'in hanım ve çocukları oraya ulaşınca İbni Ziyad'ın onlar için yaptığı en güzel şey kendilerine uygun bir ev, rızık ve giyecekle nafaka verilmesi için emir vermesiydi.(454)

Rivayetlerin bazısı İbni Ziyad'ın, yetişkin herkesin öldürülmesi emrini verdiğini naklederler. Fakat, Ali b. Hüseyin'in üstünü açtıklarında onun yetişkin olduğunu görünce İbni Ziyad'ın onun öldürülmesini emretmesi fakat kız kardeşi Zeyneb'in aracı olması ve ona olan sevgisi neticesinde öldürülmesine mani olmasına yönelik rivayet, bu rivayetlerin yalan olduğunu ortaya koymaktadır.(455)

Ali b. Hüseyin'in hicri 94 senesinde vefat ettiği ve fakihler arasında bulunduğu bilinmektedir. Babası katledildiği sırada yaşının yirmiyi aşkın olduğu da buna delalet etmektedir. Aksi takdirde Medine'nin meşhur fakihlerinden birisi olmakla bu yüce makama haiz olamazdı. Sonra nasıl yetişkin olarak kabul edilmesin ki. Onun Ebû Cafer Muhammed b. Ali b. Hüseyin adlı bir oğlu vardı ve bu Ebû Cafer, yetmiş sekiz senesinde vefat eden Cabir b. Abdillah ile bir araya gelmiş ve ondan rivayette bulunmuştur.(456) İbni Hacer de babası öldürüldüğünde Ali b. Hüseyin'in yirmi üç yaşında olduğunu kesin bir dille ifade etmiştir.(457)

---

(453) İbni Sa'd: (5/211) isnadsız olarak. Taberi: (5/454) Ebû Mihnef'ten. İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (7/207).

(454) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/226)sahih isnadla. Taberi: (5/393)Aynı tari - ten.

(455) Taberi: (5/457-458). Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S.157). Ebû'l-Hasen el-Eş'ari, Makalatu'l-İslamiyyin: (S:57).

(456) İbni Sa'd: (5/221) Vakıdi tarikinde. İbni Asakir: (12/ 32.varak), Siyer-i A'lami'n-Nübela: (4/386,387).

(457) İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (7/27). Yakub, onun doğum yılını hicri 32 olarak belirlemiştir, el-Marife ve't-Tarih: (3/310).

Çirkin yalanlardan birisi de, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesi sebebiyle tabiat, gök ve yerde değişikliklerin meydana geldiğine dair nakillerdir. Öyleki cahil biri bu rivayetleri okuduğu zaman Hüseyin'in *radiyallâhu anh* nebi ve resullerden, Ebû Bekir, Ömer, Osman, Ali ve Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* diğer sahabelerinden daha büyük ve yüce olduğu zannına kapılır. Biz Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hakkında bir eksikliğe düşmekten Allah'a sığınırız, çünkü o, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torunudur ve Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* onu sevdiği de sabittir. Biz de vallahi onu çok seviyoruz ve katledilmesinden dolayı gerçekten mahzunuz. Fakat sevdiğimiz kimseler hakkında aşırı gitmeyiz. Hoşlanmadığımız kimseler hakkında da kaba ve zalim olmayız. Ölçümüz devamlı ve ebediyyen Kitap ve Sünnettir.

Ümmetin alimleri, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* ölümü ile alakalı nakledilegelen bu rivayetlere karşı uyarılarda bulunmuştur.(458) Takiyuddin İbni Teymiyye (r. aleyh) şöyle der: "Hüseyin'in katledilmesi ile ilgili olarak rivayet edilen yalanlar içerisinde en çok dillendirilenler; gökten kan yağması, semanın ogünden sonra bu kadar kırmızıya boyanması rivayetleridir ki bunlar batıl ve yalan şeylerdir. Kırmızılık tabii bir durumdur. Kaldırolan her bir taşın altından kanın çıkması da açık yalanlardan birisidir. Zühri'nin: "Hüseyin'i katledenlerden hiç birisi yoktur ki dünyada cezasını bulmuş olmasın" sözüne gelince, bu mümkün olan bir durumdur. Günahlar içerisinde cezası en çabuk verilen ise zulümdür. Hüseyin'e karşı yapılmış olan zulüm ise zulmün en büyüklerindendir."(459)

Hafız İbni Kesir de bu konuyla alakalı rivayetlerden bah-

(458) Hayrete düşüren şeylerden birisi de Muhibbuddin et-Taberi'nin kitabı "Zehairu'l-Ukba" da Hüseyin'katli sonucunda oluşan hurafelerden bazısını nakletmesidir. Bunlar son derece saçma ve düşük rivayetler olma yanında aynı zamanda mevzu ve yalan hadislerdir. Örnek olarak bkz: (S:95-96).

(459) Minhacu's-Sünne: (4/560).

sederken şöyle der: "O gün yıldızlar ortaya çıkacak derecede güneş tutulması, kaldırılan taşın altından kanın çıkması, semanın kızıla boyanması, güneşin ışınlarının adeta kan olup semayı kan pıhtısı haline getirmesi, yıldızların birbiriyle çarpışması, semanın kırmızı kan yağdırması, Beyt-i Makdis'in herhangi bir taşının kaldırılmasında altında kanın görünmesi... gibi bir çok yalan ve fahiş derecede hadis uydurmuşlardır ki, bunlar hakkında sahih hiç bir rivayet bulunmamaktadır."(460)

Bu hadiseye ait olmak üzere Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* haber vermiş olduğu muciceye işaret etmek istiyoruz: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Fırat'ın kenarında katledileceğini haber vermiştir.(461)

(460) İbni Kesir: (8/203).

(461) Musannef-i İbni Ebi Şeybe: (15/97). Müsned-i Bezzar: (1/101). Müsned-i Ebi Ya'la: (1/206-207). Taberani, elMucemu'l-Kebir: (3/107). Saati, el-Fethu'r-Rabbani: (23/175-176). Müellifi şöyle der: Hafız İbni Kesir onu el-Bidaye'de nakletmiş ve: Ahmed onu rivayetinde teferrüd etmiştir, der. Heysemi de (9/187) nakletmiş ve: Onu Ahmed, Ebû Ya'la, Taberani rivayet etmiştir, ravileri güvenilirdir. Neci bunda teferrüd etmemiştir. Abdullah b. Neci b. Mesleme el-Hadrami ise sikadır, demiştir. Ebû Nuaym, Delailu'n-Nübüvve: (2/553). İbni Balaban, el-İhsan bi Tertibi Sahîh İbni Hibban: (8/262:6707). İbni Asakir, Tarihu Dımaşk (Terceme Hüseyin: S:165). el-Hindi, Kenzu'l-Ummal: (7/105).

ÜÇÜNCÜ FASIL

HÜSEYİN' İN KATLEDİLDİĞİ YER İLE İLGİLİ DURUMLAR

Hüseyin b. Ali ve ev halkının kurban gittiği Kerbela faciası ile ilgili bilgi verdikten sonra geriye öldürülmesi ile alakalı bir kaç meseleden daha bahsetme gereği duyduk:

BİRİNCİSİ: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* ve Hüseyin'in Çocuk ve Zürriyetinin Katledilmesi Karşısında Yezid b. Muaviye'nin Tutumu:

Ubeydullah b. Ziyad, meydana gelen hadiseyi haber vermek

ve Hüseyin'in çocuk ve hanımlarının durumu hakkında kendisine danışmak için Yezid b. Muaviye'ye mektup yazdı. Haber Yezid b. Muaviye'ye ulaştığında ağlayarak şöyle dedi: "Ben,sizin Hüseyin'i öldürmeksizin itaatinizden razı olurdum. Bağıy ve isyanın sonucu budur. Allah İbni Mercane'ye (ibni Ziyad) lanet etsin, onu kendisinden uzak buldu (yani akrabası değildi). Şayet ben onunla karşılaşsaydım onu bağışlardım. Allah Hüseyin'e rahmet etsin.(462) Haberin gelmesinin hiçbir faydası olmadı. "Yani, ne versem ona denk olamaz."

Bir rivayete göre de şöyle demiştir: ".....Vallahi, ben onunla karşılaşacak olsaydım ve onun katledilmemesi ancak benim ömrümden bir kısmını vermemle mümkün olacak idiyse onun yerine kendisini kurtarmak için verirdim."(463)

Yezid'in İbni Ziyad'a, esirleri kendisine göndermesini ve Zekvan Ebû Halid'in de hemen onlara on bin dirhem verip onlar için hazırlık yapması emrini verdi. (464)

Buradan da anlaşılmaktadır ki İbni Ziyad Hüseyin'in ailesini zorluklar içerisinde veya bazı rivayetlerde geldiği üzere kelepçeli bir şekilde göndermemiştir.(465)

İbni Ziyad'ın, esirler için ayrı bir ev edinilmesi, rızık, nafaka ve giyimlerinin tedarik edilmesi hususundaki emirlerini daha önce nakletmiştik.

Bu durumda onun bu yaptığı şeylerden sonra onları anlatıl-

(462) Taberi: (5/393) Muaviye'nin azatlısı dışındaki bütün ravileri güvenilirdir. Muaviye'nin azatlısı ise müphem bir ravidir. El-Cüzekani, el-Ebatıl ve'l-Menakir: (1/264) Taberi'nin isnadıyla. İbni Abdirabbih, elkdu'l-Ferid: (4/381) Aynı tarikten. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/219,220) hasen senetle.

(463) el-Cuzekani, el-Ebatıl ve'l-Menakir: (1/265) Şa'bi ile Medaini arasındaki bir inkıta'ın dışında bütün ravilerinin güvenilir olduğu bir senetle.

(464) İbni Sa'd: (5/393) Toplu isnad ile.

(465) Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:155) Ebû Maşer'den. Muhammed b. Yahya el-Endelusi, et-Temhid ve'l-Beyan fi Makteli'ş-Şehid Osman: (S:236,237).

dığı şekilde götürdüğü ya da gönderdiği nasıl söylenebilir.Sonra Yezid'in cevabı İbni Ziyad'ın bu arzusuna hem muhalif ve hem de onun bu işini onaylamamıştır. Bilakis ona hem hakaret etmiş ve hem de Hüseyin'e bu davranışından dolayı onu azarlamıştır. Burada İbni Ziyad'ın, Hüseyin çocuklarından olan esirleri uygun bir şekilde göndermesi Yezid'in ona olan öfkesini hafifleten en büyük sebep olabilir.

Bundan dolayı Şeyhulislam İbni Teymiyye der ki:

"Hüseyin'in hanımlarının ve zürriyetinin esir edildikleri, şehirlerde dolaştırıldıkları ve sırtsız bir şekilde develere bindirildiklerine dair anlatılanlara gelince, bunların hepsi yalan ve batıldır. Müslümanlar, Allah'a hamdolsun hiçbir Haşimi'yi esir etmemiş ve Muhammed ümmetinden hiçbirisi de Ben-i Haşim'in esir edilmesini helal görmemiştir. Fakat cahil ve heva sahibi kimseler çokça yalan söylemektedirler."(466)

Avane rivayeti, Hüseyin'in çocuklarını Yezid'e götürenin Mihfez b. Salebe olduğunu zikreder.(467)

Hüseyin'in çocukları Yezid'in yanına girdiklerinde Fatıma binti Hüseyin şöyle dedi: Ey Yezid! Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızları esir mi? O da: Aksine, hür ve ikrama layık olanlardır, amcanın kızlarının yanına girersen onların da senin gibi yaptığını görürsün, dedi. Fatıma der ki: "Yanlarına girdiğimde aralarında ağlamayan hiç bir Süfyani görmedim."(468)

Ali b. Hüseyin Yezid'in yanına girdiği zaman dedi ki: Ey sevgili, baban akrabalığı kesti ve bana zulmetti, Allah da gördüğün gibi ona böyle yaptı. Bunun üzerine Ali b. Hüseyin şu ayeti okudu: "Yeryüzünde vuku bulan ve sizin başınıza gelen herhangi bir

(466) Minhacu's-Sünne: (4/559).
(467) Taberi: (5/463).
(468) Taberi: (5/464)Avane tarikinden ve: (5/461) Ebû Mihnef tarikinden. İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/383).

musibet yoktur ki, biz onu yaratmadan önce, bir kitapta yazılmış olmasın. Şüphesiz bu, Allah'a göre kolaydır."(469)

Ardından Yezid, oğlu Halid'in cevap vermesini istedi. Halid ne diyeceğini bilemedi. Bunun üzerine Yezid ona dedi ki: Ona de ki: "Başınıza gelen herhangi bir musibet, kendi ellerinizle işlediklerinizden yüzündendir. (Bununla beraber) Allah çoğunu da affeder."(470)_(471)

Bazı rivayetlerin, Hüseyin'in oğullarını ve kızlarını ortada kalmış bir erzak çantası gibi düşünerek Şamlılardan birisinin Yezid'den, Hüseyin'in kızlarından birisini istemiş olduğu şeklinde göstermeye çalışmaktadır.(472)

Bu, sahih bir senedin desteklemediği ya da müslümanların tarihinde bir tek örneği olmayan açık ve kesin bir yalandır. Ayrıca bu, Yezid'in Hüseyin'in ailesine ikramda bulunmasıyla ilgili sabit olan rivayetlere de aykırıdır. Sonra Yezid'in, kadınların kendisine gösterilmesini istemesi ve onları insanlara arz etmesi de kesinlikle yalan şeylerdir. İstemesi durumunda dilediğini tercih edebilirdi.(473)

---

(469) Hadid Suresi: 22. Ayet).

(470) Şura Suresi: 30. Ayet).

(471) Taberi: (5/464) Avane tarikinden. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/220)hasen isnatla. Ebû'l-Arab, el-Mihan: (S:155,165)Ebû Maşer'den, o da Yezid b. Ebi Ziyad el-Eşcai'den zayıf bir isnadla.
Buna yakın bir rivayet için bkz: Taberani, elMucemu'l-Kebir: (3/116) Muhammed b. Hasan b. Zübale'den zayıf senetle ve: (3/104) Bütün ravileri sika olan bir senetle, fakat senette inkıta vardır, bkz: el-Mecma: (9/195). Eş-Şeceri, el-Emali'l-Hamsiyye: (1/178) Önceki tarikler ile.

(472) İbni Sa'd bunu, eTabakatu'l-Kübra'da (5/211) isnadsız olarak nakletmiştir. Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/216)ta aralarında meçhul ravilerinde bulunduğu bir isnatla nakletmiştir. Taberi: (5/461).

(473) Mutahhar b. Tahir el-Makdisi, el-Bed'u ve't-Tarih (6/12) te şöyle zikretmi - tir: "Yezid, Hüseyin'in zürrüyetinden olan kadın esirlere ayakta durmalarını ve insanların onlara bakmasını emretti." İbnu'l-İberi de Tarihu Muhtasari'd-Devle (S:110,111) adlı eserinde bunu nakletmiştir.Bununla beraber bu iki müellif, Hüseyin'in katledilmesi ile alakalı bu ve diğer haberlerin sıhhatı hak-

Sonra bütün bunlar, sahabe ve tabiin neslinin varlığına rağmen ilk dönemde ve müslüman kadınlara karşı, hem de Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yakınları olan müslüman kadınların en şereflilerine karşı böyle bir şey nasıl olur?

Yezid, bütün Haşimi kadınlarına, miktarı ne olursa olsun isteklerini fazlasıyla karşılayacağına dair elçi gönderdi.(474)

Yezid, her sofraya oturuşunda mutlaka Ali b. Hüseyin'i de davet ederdi.(475)

Hüseyin'in çocuklarının Dımaşk'ta Yezid'in yanında ne kadar kaldıklarını bilmiyoruz. Fakat İbni Sa'd, Yezid'in Medine'ye elçi gönderdiğini, bunun üzerine Haşimoğullarından ve Alioğullarından tecrübe sahibi kişiler geldi. (476)

Şüphesiz Medine ile Dımaşk arasındaki mesafe uzundu. Yani onlar Yezid'in yanında yaklaşık olarak bir ay kaldılar.

Bu sorumluların gelmesiyle Yezid belki de Hüseyin ve zürriyetinin konumunu izhar ediyor ve Medine'ye girişleri de ihtişamlı olsun istiyordu.

Mevalinin ulaşmasının ardından Yezid, Hüseyin'in hanım ve kızlarına hazırlanmalarını emretti ve kendilerine istedikleri her şeyi, hatta Medine'de dahi ihtiyaç hissetmeyecekleri şekilde istediklerini almakla emretti.(477) Sonra Numan b. Beşir'e onlara refakat etmesini emretti.(478)

Gitmeden önce Yezid, Ali b. Hüseyin'e şöyle dedi: İstersen bizim yanımızda kalabilirsin, sana iyi davranırız ve hakkını da

---

kında şüpheye düşmüşlerdir.

(474) İbni Sa'd: (5/397) Toplu isnatla. Taberi: (5/464) Ebû Mihnef'ten.

(475) İbni Sa'd: (5/397) Toplu isnatla.

(476) Aynı Eser: (5/397).

(477) Aynı Eser: (5/397).

(478) Taberi: (5/462) Ebû Mihnef'ten.

biliriz ve bu yapılır da.[479]

Fakat Ali b. Hüseyin Medine'ye dönmeyi tercih etti. Şeyhulislam Yezid hakkında şöyle der: "Hüseyin'in çocuklarına ikramda bulundu ve onları yanında kalmakla Medine'ye gitmek arasında serbest bıraktı, onlar da Medine'ye dönmeyi tercih ettiler."[480]

Onlar Dımaşk'ı terkederlerken Yezid, Ali b. Hüseyin'den tekrar tekrar özür diledi ve şöyle dedi: "Allah, İbni Mercane'ye lanet etsin. Vallahi benimle karşılaşacak olsaydı Hüseyin'in benden isteyecekleri çocuklarımın helakına sebep olsaydı bile ben elimden geleni ona verirdim. Ancak elden ne gelir ki; fakat Allah gördüğün üzere böyle takdir etmiş. İhtiyacın olan her şey için bana yaz."[481]

Yezid, Hüseyin'in zürriyetine Süfyanoğullarının mevalisinden bir heyetin refakat etmesini emretti.[482] Onlar otuz atlıdan oluşuyordu.[483]

Onlara refakat edenlere, nerede ve ne zaman isterlerse konak yerlerinde indirip istirahat etmelerini sağlamalarını emretti. Yine beraberlerinde Mihrez b. Hureys el-Kelbi'yi ve Behralı bir adamı da gönderdi. Bu iki kişi Şamlıların en faziletlilerindendi.[484]

Hüseyin'in ailesi, kendilerine gösterilen hürmet ve saygı sebebiyle elbiselerine bürünerek Dımaşk'tan çıkarak Medine'ye ulaştılar.

İbni Kesir, Yezid hakkında şöyle der: "Hüseyin'in ailesine

(479) İbni Sa'd: (5/397) Toplu isnadla. Zehebi, Siyer-i A'lami'n-Nübela: (4/386, 387).
(480) Minhacu's-Sünne: (4/559).
(481) Taberi: (5/462) Ebû Mihnef'ten.
(482) İbni Sa'd: (5/397) Toplu isnadla.
(483) Ahmed et-Tilimsani, el-Cem'an fi Muhtasari Ahbari'z-Zeman: (K 142 B).
(484) İbni Sa'd: (5/397) Toplu isnadla. Taberi: (5/462) Ebû Mihnef'ten. Temimi el-Isbahani, el-Hücce fi Beyani'l-Mehacce: (2/525-526).

ikramda bulundu ve kendilerinden gaspedilen mallarını fazlasıyla iade etti ve onları yüklerle ve büyük bağışlarla Medine'ye yolcu etti. Kendi evinde de Hüseyin için ağlanıp yas tutuluyordu…"[485]

İKİNCİSİ: Hüseyin'in radiyallâhu anh Katledilmesinden Kim Sorumludur?

Malum olduğu üzere, bir şey hakkında hüküm vermek onu tasavvurdan bir parçadır. Hüseyin'in katledilmesine sebep olanlar hakkında doğru hükme ulaşabilmemiz için onun ölümünden sorumlu tutulan taraflardan her birisini masaya yatırmamız icap eder.

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesine birden fazla taraf katılmıştır. Her bir tarafı müstakil olarak ele alıp sonra bu işi yapan sorumluları belirlediğimizde o zaman Allah'ın inayetiyle hakikate ulaşmaya muvaffak oluruz. Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesine iştirak eden taraflar üç çevreden oluşmaktadır:

1-Kufe Halkı[486]:

Kufeliler, Medine'de bulunan Hüseyin b. Ali ile mektuplaşan ve onu çıkmaya teşvik eden kimselerdi. O, sahabenin, çıkmaması için yapmış olduğu uyarılara rağmen onlara için huruc etmişti.

İbni Ziyad Kufe'ye emir tayin edilince insanlar, Hüseyin'e yardım etmekten ve ona destek olmaktan geri durdular ve hatta ona karşı savaşan ve onu katleden orduya katıldılar.

---

(485) İbni Kesir: (8/235). Medine'ye dönmeleriyle ilgili haber için bkz: Ahmed, el-İlel: (2/285).

(486) Tabiatıyla, biz Kufe'deki her bir ferdi kastetmiyoruz. Şüphe yok ki o dönemde Kufe bir çok salih ve seçkin kimseleri de barındırıyordu. Buradakilerden maksat; olayların tahrik edilmesinde büyük rolü olan fesat ehlidir.

Bu sebeple İbni Hacer, Kufelilerin Hüseyin'e karşı tutumunu şu sözüyle ifade etmiştir: "İnsanların çoğusu ondan uzaklaştırıldı, bundan dolayı onlar da isteyerek ya da istemeyerek ondan geri durdular."(487)

Hüseyin ve beraberindekiler, Kufe askeriyle karşı karşıya gelince Hüseyin *radiyallâhu anh* Kufeli liderlere şöyle seslendi: "Ey Şebes b. Rıb'i, Ey Haccar b. Ebcer, Ey Kays b. el-Eş'as, Ey Yezid b. el-Haris; siz bana, meyve olgunlaştı, her taraf yeşillendi, güç yerine geldi ve sana katılmak için seferberlik düzenleniyor, hemen gel, diye yazmadınız mı?"

Onlar: Hayır yapmadık, dediler. Bunun üzerine Hüseyin şöyle dedi: "Subhanellah! Evet vallahi siz bunu yaptınız. Sonra şöyle devam etti: Ey insanlar! Madem beni istemediniz, o halde bırakın beni sizden uzaklaşarak güvenli olduğum yere gideyim."(488)

Evet, isimleri Hüseyin'e gönderilen o mektuplar, onların aleyhine olabilir, fakat Müslim b. Akil'e beyat eden ve gelmesi için Hüseyin'e teşvik mektubu yazmasına sebep olan bu dehşet sayı hakkında ne diyeceğiz.

Belki de onlar, Hüseyin'e reva gördükleri bu davranışları sebebiyle Muhtar b. Ebi Ubeyd es-Sekafi'nin, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesinden sonra İbni Zübeyr'e geldiğinde yapmış olduğu şu nitelemeyi hak ediyorlar: Onlar (Kufeliler) görünürde liderlerine karşı evliya, fakat içlerinde düşmandırlar.

İbni Zübeyr bunun üzerine ona şöyle dedi: Bu, efendilerini gördüklerinde onlara hizmet ve itaat eden, kendilerinden uzakta bulunduklarında da hakaret ve lanet eden kötü kölenin (hizmet-

(487) Fethu'l-Bari: (7/120).

(488) Belazuri, Ensabu'l-Eşraf: (3/227). Taberi: (5/425) Ebû Mihnef'ten ve: (5/411) Avane'den.

çinin) sıfatıdır.(489)

Kufelilerin bu ihanet ve hıyanet vasıflarıyla nitelenmiş olmaları garipsenecek bir durum değildir. Özellikle de Kufe'nin, bedevi, zındık, düşmanca tavır takınan ve gulat kimselerle dolu olduğunu öğrendiğimizde bu hal daha belirgin olmaktadır.

İşte Ümmü Seleme (r.anha) Kufe ehlinden bir heyete şöyle söylüyor: "Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hakkında kötü konuşan siz misiniz? Bunun üzerine onlar: Biz Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* hakkında kötü konuşan bir kimse bilmiyoruz, dediler. O (r.anha) dedi ki: Evet siz dediniz. Siz, Ali'ye ve onu sevenlere lanet etmiyor musunuz, halbuki Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* onu severdi."(490) Bunlar, onlar içerisindeki Nasibe sınıfındandırlar.

Yine İbni Ziyad'ın ordusunda bulunup da Hüseyin'in *radiyallâhu anh* hakkını idrak edememiş cahil ve zındık bir grubun bulunduğuna ordudan bir adamın takındığı şu tavır da delalet eder; o adam, Hüseyin'in askerlerine şöyle dedi: Hüseyin sizden midir? Onlar da: Evet, dediler. O da: Onu ateşle müjdeliyorum, dedi. Bunun üzerine Hüseyin şöyle dedi: Bilakis ben seni Rahim, Şefi ve Muta' olan bir Rab ile müjdeliyorum.

Ona dediler ki: Sen kimsin. O da: Ben İbni Huveyzeyim, dedi. Hüseyin *radiyallâhu anh* bunun üzerine şöyle dedi: Allahım, onu ateşe sürükle. Derken hayvan onu üzerinden attı ve onun ayağı üzengiye takılı kaldı. Der ki: Hayvanın üzerinde adamın sadece ayağı kalmıştı.(491)

---

(489) Yusuf el-Beyasi, el-A'lam: (2/300).

(490) Taberani, el-Mucemu'l-Evsat: (1/228) Heysemi der ki: Taberani bunu üç muceminde ve Ebû Ya'la rivayet etmiştir. Ebû Abdillah dışında Taberani'nin ravileri sahih hadis ravileridir. Ebû Abdillah da sikadır. Sonra şöyle der: Taberani, ravileri sika olan bir isnad ile Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* Ümmü Seleme'ye varan bir senetle aynı rivayeti söylemiştir.

(491) Musannef-i İbni Ebi Şeybe: (15/98-99) Ata b. es-Saib dışındaki bütün r -

İbni Ziyad ordusundan bir kısım kimseler Hüseyin'i öldürmeye yönelmeden önce onu ok yağmuruna tuttular.(492)

Hüseyin, onların, kendisini öldürmeye niyetli olduklarını hissedince arkadaşlarından kendisine elbisesinin altına giymek için birşeyler istedi. Bunun sebebi onların, üzerine yürürlerken elbiselerini çıkarmaları endişesiydi.

Kendisine elbise getirilince hemen onları yırttı ve elbiselerinin altına giydi. Şehid düşünce ona saldırdılar ve elbiselerini çıkardılar.(493)

Hüseyin'e karşı savaşmaya giden ordu fertleri arasında hatta Kufeliler arasında cehaletin ve zındıklığın ne kadar yaygın olduğuna dair anlattıklarımızın doğruluğuna ayrıca Ebû Reca el-Atariti'nin naklettiği şu haber de delalet eder: Onların bir komşusu Kufe'den gelir ve der ki: "Şu fasık oğlu fasığı görmediniz mi, Allah onu – Hüseyin b. Ali'yi *radiyallâhu anh* kastederek – katletti. Allah onun gözlerine iki yıldız fırlattı ve onu kör etti."(494)

---

vileri sika olan isnad ile. Ata ise saduk bir ravidir. Ancak daha sonra hıfzı bozulmuş ve karıştırmaya başlamıştır. Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/117) Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (9/193) der ki: Taberani onu rivayet etmiştir. Ravileri arasında Ata b. es-Saib bulunmaktadır, o sikadır fakat ihtilat etmiştir. Taberi: (5/431) Ata b. es-Saib yoluyla Ebû Mihnef'ten. El-Lalekai, Keramatu'l-Evliya: (S:138). İbni Asakir, Tarih-i Dımaşk (Terceme Hüseyin) S:219).

(492) Ebû Zur'a, Tarih: (1/626) Sahih senetle. İbni Asakir, Tarih-i Dımaşk (Te - ceme Hüseyin) S:221)Ebû Zur'a tarikinden.İbnu'l-Adim, Buğyetu't-Taleb: (6/966,967).

(493) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: 3/117) Heysemi (9/93) der ki: Söyleyenine kadar ki ricali sikadır. Derim ki: Onu söyleyen ise Abdurrahman b. Ebi Leyla el-Ensari el-Medeni, el-Kufi'dir, sika olup 83 senesinde vefat etmiştir. Bkz: Takribu't-Tehzib: (349). Bu haberi ondan rivayet eden ise Cerir b. Abdilhamid b. Kurad'tır. Kendisi sikadır, fakat 110 senesinden sonra dünyaya gelmiştir. Bkz: Takribu't-Tehzib: (S:139).

(494) İbni Sa'd: (5/409) sahih isnadla. Taberani: (3/112) Heysemi (9/196) der ki: Taberani rivayet etmiştir, ravileri sahih hadis ravileridir. Eş-Şeceri: (1/164) sahih isnad ile.

Sahabe sözlerine bakıldığında ise itham Iraklılara yöneliktir. Burada Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesi ile ilgili sorumluluk kastedilmektedir. İşte Ümmü Seleme *radiyallâhu anh*, Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* naaşı geldiğinde Iraklılara lanet ederek şöyle dedi: "Onu katlettiler, Allah onları kahretsin. Onu aldattılar ve zillete düşürdüler, Allah onlara lanet etsin."(495)

İbni Ömer *radiyallâhu anh* Irak'tan gelip ihramlı iken sivri sinek kanından soran Iraklı heyete şöyle demiştir: "Ey Iraklılar, size hayret ediyorum. Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızının oğlunu öldürüyorsunuz ve sonra da sivrisineğin kanını soruyorsunuz."(496)

Süleyman b. Surad'ın *radiyallâhu anh* verdiği hutbe ve bu hutbede Hüseyin'in katledilmesine sebep olanların Kufe halkı olduğunu itiraf etmesi Kufe halkının Hüseyin'in katledilmesi hususundaki sorumluluğunun ne kadar büyük olduğuna delalet etmektedir.(497) Abdulmunim Macid, fırsatçı ve zayıf karakterli Kufelileri, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesi meselesinde temize çıkarmaya çalışarak şöyle söylüyor: "Biz, Kufelileri, çekingen davranmalarından dolayı kınayamayız, çünkü onlar, güçlü Emevi yönetimi karşısında bir şey yapma gücüne sahip değillerdi."(498)

Böyle birşey nasıl olabilir, halbuki Hüseyin'i destekleyip ona yardım edeceklerine dair kesin bir şekilde söz veren bizzat Kufelilerin kendisiydi. Hüseyin *radiyallâhu anh* onların yanına geldiğinde, şair Ferazdak'ın Hüseyin'e: "Onların kalpleri seninle, ama kılıçları senin aleyhinedir" sözünde ifadesini bulan durumda

(495) el-Fethu'r-Rabbani: (23/176), Ahmed, Fedailu's-Sahabe: (2/782) hasen i - nad ile. Taberani: (3/108) Heysemi (9/194) der ki: Bunu Taberani rivayet etmiş olup ravileri güvenilirdir.
(496) Buhârî ve Fethü'l-Bari: (7/119).
(497) Taberi: (5/552-553).
(498) Abdulmünim Macid, Tarihu'd-Devleti'l-Arabiyye: (S: 79).

olduğu gibi dağınık bir şekilde sadece onun için gözyaşı döker halde kalakaldılar.(499)

Iraklıların, beyatlı oldukları halde Hüseyin'in babasına da birfaydaları olmamıştı. Onun onların boynunda beyatı vardı ve o, onlar nazarında Hüseyin'den daha itibar sahibiydi.

Hüseyin'in ise beyatı yoktu, Irak'ta amil ve emirleri vardı. Fitne çığırtkanlığı yapanlarla şerre muhabbet bağlayanların yazdığı mektuplara kanarak ailesini ve çocuklarını götürdü. Ne yazık ki kendisine karşı savaşanlar da sadece Irak halkıydı.(500)

Muhammed Kürd Ali ise Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesi meselesinde sorumluluğu Kufelilere atarak şöyle der: "Kufe halkı, Ali'yi ve Hasan'ı yalnız bıraktıktan sonra, bu sefer de yönetimi Yezid'in elinden almak için Hüseyin'e süslü sözler söyleyerek onun kendilerine gelmesini sağladılar. O da onlara kanıp Kerbela'ya gelince kendisini kendisini yüzüstü bıraktılar..."(501)

Biz, Kufelilerin Hüseyin'e yönelik davranışlarında ve hatta öldürülmesine kadar ki beraberlikleri hakkında Bağdadi'nin, Kufe'nin gulatlarını vasfederek tescil ettiği bu şehadetten daha doğrusunu bulamıyoruz: "Bu hususta onlar mesel haline gelmişlerdir. Hatta onların; Kufeli'den daha bencil, daha hain oldukları söylenmiştir. İhenetleri içerisinde en meşhur olanları üç tanedir:

1- Ali'nin *radiyallâhu anh* katledilmesinden sonra Hasan'a beyat ettiler, onu da terkedip yalnız bıraktılar ve Sinan el-Cufi onu yaraladı...

2- Hüseyin ile mektuplaşarak Yezid'e karşı kendisine yar-

(499) Sabit er-Ravi, el-Irak fi'l-Asri'l-Emevi: (s:194). Yine müellifin Tarihu'd-Devleti'l-Arabiyye: (s:153) eserine bkz.

(500) el-Hudari, Muhadarat fi'd-Devleti'l-Emeviyye: (2(129).

(501) -Muhammed Kürd Ali, el-İslam ve'l-Hadaratu'l-Arabiyye: (2/397).

dım etmek için Kufe'ye davet ettiler. O da onlara kanarak yola çıktı. Kerbela'ya ulaştığında ona aldattılar ve Ubeydullah ile elele vererek ona karşı bir oldular. Neticede Hüseyin ile beraber aşiretinin çoğusu Kerbela'da katledilmiş oldu.

3- Zeyd b. Ali b. Hüseyin'e de ihanet ettiler. Yaptıkları beyatı bozdular ve savaşın şiddetini artırdığı anda onu yalnız bıraktılar."(502)

Sünni olsun Şii olsun çağdaş bir çok kimse Kufelilerin, Hüseyin'i yalnız bıraktığını ve öldürülmesinden birinci derecede onların sorumlu olduğunu açıkça ifade etmişlerdir. Bunlardan bazısı şunlardır:

a- Kazım el-İhsai en-Necefi:

Şöyle der: "Hüseyin *aleyhisselâm* ile savaşmak üzere çıkan ordu 300.000 kişiydi. Bunların tamamı Kufeliydi. Aralarında Şamlı, Hicazlı, Hindli, Pakistanlı, Sudanlı, Mısırlı, Afrikalı... olan kimse yoktu. Bilakis hepsi farklı kabilelerden bir araya gelmiş Kufelilerdi."(503)

b- Hüseyin Gürani:

Der ki: "Kufeliler İmam Hüseyin'den ayrılmakla yetinmeyip tavırlarını üçüncü bir tutuma dönüştüren bir neticeye intikal ettiler. O da Kerbela'ya koşup İmam Hüseyin *aleyhisselâm* ile savaşmaktı. Onlar Kerbela'da şeytanı hoşnut edecek, Rahmanı da gazaplandıracak bir tavrı kayıt altına alıyorlardı."(504)

Yine şöyle der: "Kufe halkının nifakını gösteren başka bir tutum daha görmekteyiz. O da şudur: Abdullah b. Havze et-Temimi gelir İmam Hüseyin'in *aleyhisselâm* önünde durur ve şöyle haykırır: Aranızda Hüseyin var mı? Bu adam Kufelidir, daha dün

(502) el-Bağdadi, el-Fark beyne'l-Firak: (s:37).
(503) Aşura: (s:89).
(504) Fi Rihabi Kerbela: (s:60-61).

Ali'nin *aleyhisselâm* şiasından (tarafından)dı. Bu adamın imama mektup yazmış olanlardan veya Şebes ve diğer mektup yazanlar gurubundan olması mümkündür. Sonra şöyle dedi: Ey Hüseyin, seni ateşle müjdeliyorum."(505)

c-Cevad Muhaddisi:

Şöyle der: "Bütün bu sebepler İmam Ali'nin *aleyhisselâm* onlardan dolayı iki şeyden tasalanmasına ve İmam Hüseyin'in *aleyhisselâm* yine onlar tarafından ihanete uğratılmasına götürdü ve onların arasından Müslim b. Akil mazlum olarak, Hüseyin de Kufe yakınındaki Kerbela'da Kufe ordusunun önünde susuz bir şekilde katledildi."(506)

d-Ayetullah Murteza Mutahhari:

Şöyle der: "Kufe halkının Ali'nin şiasından olduğu ve imam Hüseyin'i katledenlerin de onun şiasından olduğunda şüphe yoktur."(507)

e-Hüseyin b. Ahmed el-Beraki en-Necefi:

Şöyle der: "Kazvini der ki: Kufe halkından nefret edilmesine sebep olan şeylerden birisi Hasan b. Ali'yi *aleyhisselâm* yaralamaları ve kendisini davet ettikten sonra Hüseyin'i *aleyhisselâm* katletmeleridir."(508)

f-Muhsin el-Emin:

Şöyle der: "Sonra Irak halkından 20.000 kişi Hüseyin'e beyat etti ve bu beyat onların boyunlarında olduğu halde ona ihanet ettiler ve karşı gelerek onu katlettiler."(509)

(505) Fi Rihabi Kerbela: (s:61).
(506) Mevsuatu Aşura: (s:59)
(507) -el-Melhametu'l-Hüseyniyye: (1/129).
(508) Tarihu'l-Kufe: (s:113).
(509) A'yanu'ş-Şia: (1/26).

2-Ordu Komutanları:

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* öldürülmesinden sorumlu olan ikinci grup ise Kufe ordusundaki komutan ve liderlerdir:

a-Ubeydullah b. Ziyad:

Şüphe yok ki sorumlulukta en büyük payı olan Ubeydullah b. Ziyad'tır. Çünkü o, birinci derecede sorumlu olandır.

Ubeydullah b. Ziyad, Yezid b. Muaviye'nin talebi üzere Kufe'ye geldi ve oraya girdiğinde durumun hiç de iyi olmadığını ve işlerin devletin elinden gitmesinin an meselesi olduğunu gördü.

İş başına gelir gelmez suni krizler çıkararak devletin ciddi yüzünü gösterecek planlar ortaya koydu. Ve hemen Kufe'de davette bulunan iki lideri tutuklattı. Onlardan birisi, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kufe'de birinci yardımcısı Müslim b. Akil, diğeri de meşhur Murad kabilesinin lideri onun davetini yayan Hani b. Urve'dir.

İbni Ziyad bu iki şahsiyeti idam etti. Bu durum, devletin ciddi yüzünün geri gelmesi noktasında büyük rol oynamıştır. Ayrıca İbni Ziyad tarafından atılan bu adımlar ve verilen bu kararlar Kufe'de Hüseyin'e destek verenlere, muhtemel bir plan veya davet ve çalışma ortaya koymaları durumunda sonlarının bu iki liderden daha kötü olacağına dair bir uyarı mesabesindeydi.

Şüphesiz Kufe'de İbni Ziyad'ın bu yaptıkları, beyan ettiğimiz üzere Yezid b. Muaviye'nin hoşuna gitmiş, hatta ona ve kararlılığına duyduğu hoşnutluğu gizlemeyerek cevabi mektubunda ona şöyle yazmıştır: "İmdi, sen düşündüğüm gibi çıktın. Kararlı işler yaptın. Ordunun cesaretini artırdın, yeterli ve ileri derecede işler yaptın. Hakkındaki zannımı ve düşüncemi doğru çıkardın..."(510)

(510) Taberi: (5/380) Ebû Mihnef'ten.

İbni Ziyad'ın Kufe'de gerçekleştirdiği bu başarı, onun nazarında, özellikle Hüseyin'in Kufe yolunda olduğunu öğrendiğinde bunun, onun için cüzi bir başarı olduğu ortadadır.

Allah'ın iradesi her şeyin üzerinde cereyan ediyor ve İbni Ziyad, Hüseyin'in Mekke'den çıkmasından birgün sonra Müslim'i yakalayarak öldürüyor. Hüseyin Mekke'den çıkmadan önce Müslim'in yakalanarak öldürüldüğü haberini öğrenmiş olsaydı belki farklı bir tutum sergileyecekti. Fakat Allah'ın takdiri ve dilediği meydana geldi.

İbni Ziyad Hüseyin'i Kufe'ye girmekten alıkoymak için bütün gücüyle çalışmaya başladı. Çünkü İbni Ziyad, Hüseyin'in Kufe'ye girmesi durumunda işlerin önünün alınamayacak şekilde gelişmelere sahne olacağını biliyordu.

Bunun için Hüseyin ile Kufe arasına engel olması için uygun bir takım tedbirler almaya başladı.. İbni Ziyad, bütün planını Hüseyin'i Kufe'den uzak bir yerde durdurmak üzerine kurdu ve bunun için ciddi hazırlıklar yaptı.

Hüseyin bu gerçekle karşı karşıya kalınca Medine'ye geri dönmek veya İslam serhadlarından birisine ya da Yezid'in yanına gitmek istediğini teklif edince bu durum İbni Ziyad'ın zafer sarhoşluğuna kapılmasına sebep oldu ve eğer Hüseyin'in bu isteklerini kabul etmeyip kendisine boyun eğmesi gerektiğine dair akıl veren Şemir b. Zilcevşen'in müdahalesi olmasaydı İbni Ziyad, Hüseyin'in isteklerini gerçekten de yerine getirecekti.(511)

(511) İbni Düreyd, İştikak'ta (s:697) şöyle der: "Şemir kelimesi, bir işe ciddiyetle sarılmak veya elbiseyi katlamak manasına gelen Teşmir kelmesinden türemiştir." Biyografisi için bkz: Tehzib-i İbni Asakir: (6/340-341) Endülüs emirlerinden birisi olan Sumeyl b. Hatim'in dedesidir. Lisanuddin İbnu'l-Hatib, el-İhata fi Ahbari Gırnata: (3/6/346). Lisan el-Hatib, Muhtar Hüseyin'in intikamını almak için geldiğinde Şemir'in kaçıp Şam'a gittiğini ve orada nimet içerisinde yaşadığını zikreder. Fakat İbni Asakir, onun ölümünün Muhtar'ın elinden olduğunu nakleder. Bkz: Tehzibu İbni Asakir: (6/341).

Bu arada İbni Ziyad, emirliği döneminde tarihe geçecek bir başarı ve yeni bir uygulama daha yapmak istedi. Komutanı Ömer b. Sa'd'dan Hüseyin'i bu isteğine boyun eğdirmesini istedi, aksi takdirde kendisini öldürmekle tehdid etti.

Şüphesiz Şemir b. Zilcevşen'in İbni Ziyad'a yapmış olduğu bu teklifin İbni Ziyad'ın arzusuna tercüman olmuş ve liderliğe olan rağbetine denk düşmüştür. Eğer böyle olmasaydı bu şekilde ve kolaylıkla onu kabul edip boyun eğermiydi.

Özellikle de Kufe'ye kesinlikle girmeyeceğine göre İbni Ziyad'ın, Hüseyin'in isteklerine olumlu yaklaşarak onun Yezid'in yanına veya istediği başka bir yere gitmesine izin vermesi gerekirdi.

Bunun için İbni Kesir der ki: "Bundan sonra öldürse de, onun cüretinden birisi Hüseyin'in kendi huzuruna getirilmesi emrini vermesidir. Halbuki ona düşen Hüseyin'in isteklerini yerine getirmekti.."(512)

İbni Salah da Fetavi'sinde şöyle der: "Mahfuz olan, onun öldürülmesine sebep olan kıtal için emir verenin İbni Ziyad olduğudur."(513)

Yusuf el-Iş da şöyle der: "Şöyle dememiz gerekir: Hüseyin'in katledilmesinden birinci derecede Şemir, ikinci derecede de Ubeydullah b. Ziyad sorumludur."(514)

Bilakis yapmış olduğu bu çirkin işten dolayı İbni Ziyad'a, insanlar içerisinde kendisine en yakın olan kimseden kınama gelmiştir. Bundan dolayı kardeşi Osman b. Ziyad ona şöyle demiştir: "Ben-i Ziyad'tan hiçbir adam kalmayıp da hepsinin kıyamete kadar burunlarında halka olsaydı da Hüseyin öldürülmeseydi.

(512) İbni Kesir: (8/288).
(513) Fetava İbni Salah: (1/142).
(514) Yusuf el-Iş,ed-Devletu'l-Emeviyye: (S:172).

Der ki: Vallahi bundan dolayı İbni Ziyad onu reddetmedi."[515]

Hüseyin'i katletmeye yönelmesi sebebiyle müslümanlar tarafından büyük tepkilerle karşılaşmıştır. Yaptığı bu işin karşılığı olarak hayatını vermiştir. Allah Teala, benzer durumlar içerisinde aynı şekilde bir ölümle ondan intikam almıştır.[516]

b-Ömer b. Sa'd b. Ebi Vakkas:

İbni Ziyad, Kufe emiri ve son kararı veren kişi olunca Ömer b. Sa'd da İbni Ziyad'ın emirlerini uygulayan bir komutandır.

Babasının tanıtılmaya ihtiyacı yoktur. Aşere-i Mübeşşereden olan büyük bir sahabi olup kahramanlardan birisidir. Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* insanların en sevimli olanlarındandı.

Ömer b. Sa'd ise Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* döneminde dünyaya gelmemişti. Çünkü Veda haccında Sa'd'ın varisi sadece bir tane kızıydı. Nitekim bu meşhur hadisle sabittir.[517]

Ömer b. Sa'd'ın, ordu komutanlığına yükseldiği ve Emevilerin danışman ve yöneticilerinden birisi olduğu görülmektedir. Hüseyin'in gelişinden önce Deylem'e sefer için Kufelilerden dört bin savaşçının başında bulunmuş, fakat İbni Ziyad bu orduyu Hüseyin ile savaşa yönlendirmiştir.

Danışmanlardan birisi onu ordu komutanlığından uzak durması için uğraşmıştır. Anlaşıldığına göre o ikna olmuş ve İbni Ziyad'a kendisini Hüseyin'e karşı gönderilecek ordunun komutanlığından almasını ve yerine Kufe'nin ileri gelenlerinden birisini atamasını teklif etmiştir.

Fakat İbni Ziyad Ömer b. Sa'd'ın bu teklifini kabul edecek kadar gafil değildi. Ömer b. Sa'd gibi bir komutanın Hüseyin'e

(515) Taberi: (5/467) Avane'den.
(516) Taberi: (6/86) ve sonrası.
(517) Buhârî, Fethu'l-Bari ile beraber: (5/434-435). Müslim: (3/1250). Ahkam ve özellikle vasiyet le ilgili bölümde meşhur hadislerden birisidir.

karşı yönlendirilmiş bir ordunun başında bulunması bu orduya nispetle bir çok önemli deliller taşımaktaydı.

İbni Ziyad, ordu komutanlığından ayrılmayı düşünmemesi için onu ebediyen komutanlıktan almakla tehdit etmiş, o da bunun üzerine Hüseyin'in üzerine yürüme hususunda İbni Ziyad'a boyun eğmiştir.

Ömer b. Sa'd'ın riyaset ve komutanlığa arzusunu gösteren şeylerden birisi, babasıyla arasında geçen şu hadisedir. Osman'ın *radiyallâhu anh* öldürülmesinden dolayı fitne patlak verdiğinde Müslümanlar onun şehadetinden sonra harb ve nizaya tutuştular. Sa'd ise her iki fırkadan da – Ali *radiyallâhu anh* ve Muaviye *radiyallâhu anh* tarafları - uzaklaşarak Medine'den uzak develerinin içinde idi. Derken oğlu Ömer b. Sa'd geldi. Sa'd onu görünce: Bu süvarinin şerrinden Allah'a sığınırım, dedi. O hayvanından iner inmez babasına şöyle dedi: Sen, deven ve koyunların arasındasın, insanları kendi aralarında iktidar çekişmesi yapar halde mi bırakıyorsun? Bunun üzerine Sa'd *radiyallâhu anh* onun göğsüne vurarak şöyle dedi: Sus! Ben Rasûlullah'ı *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyururken işittim: "Şüphe yok ki Allah muttaki, gönlü zengin ve hafi (münzevi) olanı sever."(518)

Bize ulaşan rivayetlerden anlaşılmaktadır ki, Ömer b. Sa'd, Hüseyin ile İbni Ziyad'ın bir çözüme razı olmaları ve kendisinin de Hüseyin ile savaşmaktan uzak durmayı istemektedir.

Bilakis Ömer b. Sa'd Hüseyin'i öldürmüş olma sorumluluğundan kaçmak ve bu sorumluluğu İbni Ziyad'a bırakma çabasındadır. Avane rivayeti bunu şöyle tasvir eder: "Ubeydullah b. Ziyad, Hüseyin'i öldürdükten sonra Ömer b. Sa'd'a şöyle der: Ey Ömer, Hüseyin'in katledilmesiyle alakalı sana yazdığım yazı nerede. O da der ki: Emrini yerine getirdim, fakat yazı kayboldu.

(518) Sahîh Müslim: (4/2277/2965). Hilyetu'l-Evliya: (1/94).

Dedi ki: Onu getireceksin, o da: Kayboldu, dedi. O yine: Onu getireceksin, dedi. Dedi ki: Sonra vazgeçti. Vallahi o, Kureyş'in yaşlılarına mazeretini bildirerek Medine'de onlara onu okuyordu. Vallahi ben sana Hüseyin hakkında nasihatta bulundum. Ebû Sa'd ibni Ebi Vakkas'a nasihatta bulunsaydım hakkını idrak etmiş olurdum."(519)

İbni Sa'd'ın rivayetinde anlatıldığına göre, İbni Muti, Ömer b. Sa'd'ı yapmış olduğu bu – Hüseyin'in katledilmesi - işten dolayı kınayınca Ömer ona şöyle karşılık verdi: "Bu, gökten hükmü verilmiş işlerdir. Hadiseden önce amcamın oğluna mazeretimi belirttim, o da direnebildiği kadar direndi."(520)

Burada Ömer b. Sa'd'ın Hüseyin'e sunabileceği hiçbir mazereti sözkonusu değildir. Sadece zifiri karanlık altında geri dönüp Ömer b. Sa'd'ın, kendisini takip etmemesi üzerinde anlaşarak dilediği yere gitmesi için bir teklif sunabilirdi. Bu görüşü destekleyen durumlardan birisi, Hüseyin'in, Ömer b. Sa'd ile bazı geceler bir araya gelerek uzun boylu konuşmalar yapmış olmalarıdır.(521)

Fakat emrin uygulayıcısı olan bir komutan ve o anda orada Hüseyin'e *radiyallâhu anh* en yakın kişi olması itibariyle Ömer b. Sa'd'ın izhar ettiği bütün bu pişmanlıklar, onu Hüseyin'in öldürülmesindeki sorumluluktan kurtaramaz. Fakat riyaset ev liderlik sevgisi ve bir de körü körüne İbni Ziyad'a itaat etmesi onu böyle bir suça sürüklemiştir. Ahmed onunla ilgili olarak şöyle der: Onun hakkında konuşmak doğru olmaz, çünkü o, ordu ve kan sahibidir.(522)

Şüphesiz Allah, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızının

(519) Taberi: (5/467) Avane'den.
(520) İbni Sa'd: (5/148) çok zayıf bir isnatla.
(521) Taberi: (5/148) Ebû Mihnef'ten.
(522) es-Sünne, Hallal: (s: 518-519).

oğlunu öldürenlerden intikam almıştır. Yalancı azgın Muhtar İbni Ebi Ubeyd es-Sekafi'yi onlara musallat etmiş, o da Hüseyin'in katillerini araştırıp bulup öldürmüştür. Tabiinin meşhurlarından olan Şabi'nin rüyası da böylece gerçekleşmiştir, şöyle anlatır: Rüyamda gökten adamlara benzeyen birileri, beraberlerinde mızraklar ile indiler. Hüseyin'in katillerini arıyorlardı. Çok geçmeden Muhtar inerek onları öldürdü.(523)

c-Yezid b. Muaviye:

Yezid b. Muaviye'nin Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesinde fiili olarak sebep olmakla itham edilmesi bizi bu ithamı tahkik etme hususunda daha dikkatli olmaya sevketmektedir.

Bilindiği üzere Yezid b. Muaviye müslümanların halifesi olmuş, Hüseyin b. Ali *radiyallâhu anh* ve Abdullah b Zübeyr *radiyallâhu anh* ve Hüseyin'in kendilerine gelmesini talep eden Kufeliler dışındaki sahabe, tabiin ve şehir halklarının çoğunluğu ona boyun eğmiş ve itiraf etmişlerdir. Hüseyin Irak'a, Müslim b. Akil'in beyat edenlerin çokluğunu ve işlerin yolunda gittiğine dair mektup yazmasından sonra hareket etmiştir.

Yezid b. Muaviye'nin, Hüseyin'in kendisine beyatı tamamen reddettiğini ilan ettiği bu zaman boyunca Hüseyin b. Ali'ye olan tavrına baktığımızda - ki bu, Şaban, Ramazan, Şevval ve Zilkade ayları boyunca devam eden bir süredir – Yezid'in, muhalifleri – Hüseyin ve İbni Zübeyr'i - yakalamak için bir ordu gönderme çabasında olmadığını, bilakis durumun gayet normal olduğunu ve onların beyat etmelerinin ya da reddetmelerinin Yezid'i pek de ilgilendirmediğini görüyoruz.

Ayrıca göründüğü üzere Yezid siyasette babasının çizgisini takip edip onun vasiyetini yerine getirmeye çalışmıştır. O da,

(523) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/113) Heysemi (9/195) der ki: Taberani rivayet etmiş olup isnadı hasendir. İbni Sa'd: (4/350).

Hüseyin'e yumuşak davranması, hakkını ve Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* olan yakınlığını bilerek hareket etmesidir.

Yezid Irak tarafına, özellikle olayların yavaş yavaş canlanmaya başlayarak olumsuzlukların artması ve devletin içinde içerden bir cephenin açılması karşısında tetikte olmak için Kufe tarafına önem gösteriyordu.(524)

Bu sebeple bu işi sürdürdü ve Ubeydullah b. Ziyad'ı Kufe'ye emir tayin etti. İbni Ziyad da zekası sayesinde Yezid'in önemli bir görev olarak itibar ettiği Kufe'ye hükmetmeyi başardı.(525)

Buna mukabil Yezid b. Muaviye Hüseyin'in harekatından da habersiz değildi. Bunun için, Hüseyin Kufe'ye gitmeye karar verdiğinde Yezid, İbni Ziyad'a şöyle bir mektup yazmıştı: "Bana ulaşan habere göre Hüseyin Kufeye geliyor. Zamanlardan senin zamanın, beldelerden senin belden ve çalışanlar arasından da sen onunla sınanıyorsun. Bu durumda ya azad edilirsin, aksi durumda köleleştirilenler gibi köleliğe dönersin."(526) "Gerekli gözcüleri ve silahlı adamları yerlerine yerleştir. Şüphelendiğini sorgula ve basit bir suçlamayla tutukla. Fakat seninle savaşmayanları öldürme. Bütün olanlardan beni haberdar et. Vesselamu aleyke ve rahmetullah."(527)

Yezid, memuru olan İbni Ziyad'ı, Hüseyin'e karşı dikkatli davranması için yönlendirirken aynı anda şu: "Zamanlardan senin zamanın, beldelerden senin belden ve çalışanlar arasından da sen onunla sınanıyorsun" sözüyle de yine tedbirli olması için

(524) Sabit er-Ravi, el-Irak fi'l-Asri'l-Emevi: (s:161).
(525) Taberi: (5/380) Ebû Mihnef'ten.
(526) Taberani: (3/115) Heysemi (9/193) der ki: Onu Taberani rivayet etmiş olup Dahhak'ın dışındaki ravileri sikadır. Dahhak ise kıssaya yetişmemiştir. El-Ikdu'l-Ferid: (4/382) Aynı isnadla. İbni Asakir, Terceme Hüseyin(s:208) Zubeyr b. Bekkar tarikinden. Fakat o da Dahhak'tandır. Bundaki zaaf, Dahhak'ın kaynağının bilinmemesidir.
(527) Taberi: (5/380) Ebû Mihnef'ten. İbni Kesir: (9/194).

yönlendiriyordu. Çünkü o, işinde tesahül gösterir, hikmetli bir şekilde çözüm ortaya koymaz ve Hüseyin Kufe'ye girmeyi başarırsa bu durumda otorite onun elinde olacaktır. O zaman da sen, aslına ve aslen cariye olan babanın annesine dönersin ve emirlik ve diğer ayrıcalıklı şeyleri kaybedersin.

Yezid'in sözleri arasında İbni Ziyad'tan Hüseyin hakkında hüküm verilip öldürülmesini talep ettiğine dair hiç bir bilgi bulunmamaktadır. Aksine Yezid'in diğer mektubu kendisiyle savaşılmadıkça kimseyi öldürmemesi hususunda İbni Ziyad'ı bağlayıcı niteliktedir. Ayrıca her hadisede İbni Ziyad'ın kendisini haberdar etmesini vurgulamaktadır. Çünkü en son karar verici Yezid'in kendisidir.

İçeriğini konu ettiğimiz bu mektup İbni Ziyad'a, Hüseyin Kufe yolunda iken gönderilmiştir.

Hüseyin Kufe'ye yaklaşınca İbni Ziyad daha önce zikrettiğimiz tedbirleri alarak Ömer b. Sa'd'ı dört bin kişilik bir orduyla Hüseyin'e gönderdi ve bu ordu Hüseyin'i Kerbela'da konaklamaya mecbur etti. Hüseyin'in *radiyallâhu anh* Kerbela'ya gelmesi Muharrem ayının üçü Perşembe günüydü.(528)

Hüseyin ile İbni Ziyad arasındaki savaş Muharremin onunda öldürülünceye kadar devam etti.

Yezid'i savunanlar şöyle derler: Savaş yaklaşık bir hafta sürdü. Dımaşk ile Kufe arasındaki mesafenin iki haftayı bulan bir zamana ihtiyaç duyduğu malumdur. Buradan anlaşılan da şudur: Yöneldiği bu işte herhangi bir istişare yapmadan ve Yezid'e danışmadan Hüseyin'in öldürülmesi ile ilgili kararı kendi başına almıştır.

Ayrıca bu kimseler, Yezid, Ali b. Hüseyin'den Hüseyin'in öldürüldüğünü bilmediğini ve haberin de ancak onun öldürülme-

(528) Taberi: (5/409).

sinden sonra kendisine ulaştığını söylerek özür dilemesini delil olarak getirmişlerdir.

Aynı zamanda onlar, daha önce naklettiğimiz sahabe sözlerine ve Hüseyin'in öldürülmesinin sorumluluğunu Iraklılara yükleyen rivayetlere istinad ederek şöyle derler: Sahabeden hiçbirisinin Yezid'e direk itham yönelttiğini göremiyoruz. Göğüslerde olanın ise sahibi Allah'tır ve O, onu en iyi bilendir. Biz insanları, göğüslerindeki şeylerle sorumlu tutmaya yetkili değiliz. Aksine zahirlerine göre hüküm veririz. Gizliliklere muttali olan sadece Allah'tır.

Bunun için şeyhulislam İbni Teymiyye Yezid hakkında şöyle der: "O, Hüseyin'in öldürülmesi için emir vermemiş ve öldürülmesi sebebiyle de herhangi bir sevinç gösterisinde bulunmamıştır."(529)

Yine şöyle der: "Ehl-i naklin ittifakıyla Yezid Hüseyin'in öldürülmesini emretmemiştir. Fakat İbni Ziyad'a onu Irak'a girmekten alıkoyması için mektup yazmıştır. Hüseyin *radiyallâhu anh* Iraklıların, kendisine yardım edeceklerini ve yazdıklarına vefa göstereceklerini zannediyordu... Zalim seriyye onu idrak edince o, Yezid'in yanına veya İslam serhadlerinden birine ya da geldiği yere geri dönmeği istedi ama onlar, teslim olmsı dışında ona bu hususta hiçbir imkan tanımadılar. O da bunu kabul etmedi. Derken onunla savaşa tutuştular ve mazlum bir şehid olarak olarak katledildi.

Bu haber Yezid'e ulaşınca bundan dolayı üzüntüsünü izhar etti ve ağladı. Asla Hüseyin'in haremine dil uzatmadı, aksine onlara ikramda bulundu ve refekatçiler eşliğinde memleketlerine uğurladı."(530)

(529) el-Vasiyyetu'l-Kubra: (S:45)
(530) Minhacu's-Sünne: (4/472).

Yine der ki: "Birden fazla kimsenin naklettiğine göre Yezid Hüseyin'in katli için emir vermemiştir. Böyle bir amacı da yoktu. Aksine Muaviye'nin *radiyallâhu anh* kendisine emrettiği üzere ona ikram ve tazimde bulunmayı tercih ediyordu."(531)

İbni Tolun da Yezid hakkında şöyle der: "Onun, Hüseyin'i *radiyallâhu anh* öldürdüğü, ölüm emrini verdiği, buna rıza gösterdiği ve Hüseyin *radiyallâhu anh* katledilirken orada bulunduğu kesinlikle doğru değildir. Böyle bir zan da asla caiz değildir."(532)

Fakat Yezid b. Muaviye, İbni Ziyad ve Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katline girişenlere karşı açık bir şekilde tavır almamakla eleştirilmiştir.

İşte Takiyyuddin İbni Teymiyye şöyle söylüyor: " Fakat o, bunula beraber – Hüseyin için hüznünü izhar etmesine rağmen – Hüseyin'in tarafında olmadı, katilinin öldürülmesi için emir vermedi ve intikamını da almadı."(533)

Hafız İbni Kesir de şöyle söyler: "...Fakat o, bundan dolayı onu görevden almadı, cezalandırmadı ve bundan dolayı kendisini kınamak için bir mektup da yazmadı."(534)

İbni Teymiye ve diğerlerinin ortaya koydukları bütün bu itirazlar büyük oranda saygı ve öneme sahiptir. Fakat Yezid'i mazur gören bazıları, olay ile ilgili tarihsel durumların onu bu hususta mazur göstermektedir şeklinde cevaplamaktadırlar.

Çünkü Kufe; kışkırtıcılığı, fitnesi, taife ve hizipleriyle bilinen istikrarsız bir bölgedir. Kufe emiri Numan b. Beşir *radiyallâhu anh* hakimiyeti kaybedecekken Yezid, Kufe'ye emir olarak İbni Ziyad'ı göndermiş oda, kısa bir zaman içerisinde kışkırtmaların

(531) Aynı Eser: (4/557).
(532) el-Kaydu'ş-Şerid: (13. Varaka).
(533) Minhacu's-Sunne: (4/558).
(534) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/204).

önünü almış ve sonunda tam olarak Kufe'ye hakim olmuştur.

Yine şöyle dediler: Öyleki Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesinden sonra Kufe'de güvenlik tehlikesi daha da arttı. Bunun üzerine Yezid, İbni Ziyad'tan daha kararlısını bulamazdı. Sonra Kufeliler, İbni Ziyad görevden alınsa da alınmasa da razı olmayacaklar ve kalplerinde devlete karşı olan kin kesinlikle değişmeyecekti.Yezid, İbni Ziyad'ı görevden almaya kalksaydı bu adımların sonucu çok pahalıya mal olacaktı. Belki de durum, bizzat Kufelilerin ve Hüseyin'in katline üzülenlerin liderliğinde daha büyük bir kışkırtmaya dönüşebilirdi. Nitekim ondan kısa bir süre sonra tevbe edenler hareketi diye bilinen bir hadise yaşanmıştı.

Bununla da özellikle Emevi devleti tarafından Hüseyin'in katillerinin kovuşturulmamasındaki sebep ortaya çıkmış oluyor.

Durum hiç de kolay değildir. Çünkü onlar, ictimai ve siyasi ağırlığı olan büyük kabilelere mensupturlar. Sonra bu işi yerine getirecek olanlar bizzat devlette görev yapan kimselerdir.

Belki de buna benzer davranışlar devletin güvenliğini sarsmaya kadar varan durumlar oluşturacaktır. Özellikle de Irak bölgesinde. Ayrıca Yezid, valilerini hesaba çekecek durumda değildi. Aksine kışkırtmalar ardı ardına geliyordu. İbni Zübeyr'in mu-

halefetinin büyüyüp gelişmeye başlamış olması ve Hicazlıların kalplerinin de Yezid ile beraber olmaması gibi devletin harici sorunları da Yezid'i valilerine ve Hüseyin *radiyallâhu anh* hakkında hata yapanlara karşı güçlü tavır almaktan alıkoyuyordu.

Bu, Yezid'in, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katlinde dahli olup olmaması hakkında tarihçilerden bir topluluğun sözlerinin özetidir.

Yezid'in, sorumluluğu noktasında masum olmadığı açık bir durumdur.

Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torununun ve reyhanesinin katledilmesi, Yezid'in komik bir kederlenme ve zayıf bir inkar ile yetinerek kolaylıkla geçiştiremeyeceği kadar önemli bir durumdur.

Ne olursa olsun, bu konuda bizim görüşümüz, İbni Teymiye'nin özetlediği şu sözdür: " Sövmeyiz de sevmeyiz de. İyi bir adam değil ki sevelim. Biz, müslümanlardan hiç birisine muayyen olarak sövmeyiz."(535)

Allah Teala'dan, bizleri sözde ve amelde insaflı olmakla rızıklandırmasını isteriz.

ÜÇÜNCÜSÜ: Hüseyin'in radiyallâhu anh Başının Bulunduğu Yer Hakkında Bir Tahkikat:

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının bulunduğu yer hakkındaki ihtilafın kaynağı, insanların geneline göre Müslümanların yaşadığı bölgelerde – fikirsel ve inançsal geri kalınmış dönemlerde yapılmış olan – bu yaygın meşhedlerden kaynaklanmaktadır. Ve bunların her birisi, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının kendi bölgelerinde bulunduğunu iddia etmektedir.

(535) Mecmuu'l-Fetava: (4/487).

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının; Dımaşk, Rakka, Askalan, Kahire, Kerbela ve Medine'de olduğu iddia edilmiştir.

Bu iddiaların sebebi, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının gerçekten nerede olduğunun bilinmemesidir.

Bu meseleyi araştırmak istediğimiz zaman Kerbela savaşının sona ermesinden itibaren başın nerde olduğunu araştırmamız gerekir.

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının İbni Ziyad'a götürülüp bir kabın içine konduğu ve onun da elindeki bir sopayla vurmaya başladığı ve bunun üzerine Enes b. Malik'in *radiyallâhu anh* ona doğru gelerek şöyle dediği sabittir: "O, onların Rasûlullah'a *sallallâhu aleyhi ve sellem* en çok benzeyeniydi."(536)

Daha sonra Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başı hakkındaki rivayet ve görüşler birbirinden çok farklılık arzeder.

İlk önce başın Şamda bulunan Yezid'e getirilmesi ile ilgili rivayetleri arzedeceğim:

Taberani, el-Mucemu'l-Kebir'inde Yahya b. Bekir yarikiyle şöyle rivayet eder: Yahya b. Bekir der ki, bana Leys tahdis etti dedi ki: Babam Hüseyin b. Ali *radiyallâhu anh* teslim olmak istedi, fakat onlar onunla savaştılar, onu ve beraberinde bulunan arkadaşlarını Taf denen mekanda katlettiler, Ali b. Hüseyin, Fatıma binti Hüseyin ve Sekine binti Hüseyin Ubeydullah b. Ziyad'a getirildi. Ali o zaman henüz çocuk olup daha yeni baliğ olmuştu. O da onları Yezid b. Muaviye'ye gönderdi. Sekine'ye uzak durmasını emretti ve onu yatağının arkasına koydu ki babasının başını görmesin. Yakınları ve Ali b. Hüseyin *radiyallâhu anh* kin içerisindeydi. Başını koydu ve Hüseyin'in *radiyallâhu anh* dişlerine dayayarak şöyle dedi: Bize en sevimli olan adamların en önemlilerinden ayrılıyoruz. Onlarsa en asi ve en zalim olanlardır. Sonra

(536) Buhârî: (3748).

hadisin tamamını zikretti.

Bu isnad munkatıdır. Çünkü Leys b. Sa'd bu hadiseye yetişmemiştir. O, 94 senesinde[537] dünyaya gelmiş, Kerbela hadisesi ise 61 senesinde vuku bulmuştur.

Taberi de Ebû Mihnef tarikiyle Ebû Hamza eş-Şimali'den Hüseyin'in başının Uezid'e ulaştığı ve onun da bir sopayla dudaklarının arasını dürttüğüne dair bir haber rivayet eder ki bu da sahih değildir.Çünkü Ebû Mihnef hadisi metruk olan birisidir. Nitekim Ebû Hatim bunu ifade etmiştir.[538] Yahya b. Main onun hakkında sika olmadığını söyler.[539] Ebû Hamza'nın durumu da aynıdır. Nesai onun sika olmadığını söyler.[540]

Başın Yezid'e ulaştığı da rivayet edilmiştir. Fakat Yezid ona acımış ve ona böyle şeyler yapılmasını da çirkin karşılamıştır. Belazuri, Taberi ve Cuzekani[541], Yezid b. Muaviye'nin azatlısının oğlu Abdurrahman'ın oğlu Husayn tarikinden şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: "Hüseyin'in başı Yezid'in önüne konunca ağlayarak şöyle dediğini gördüm: İbni Mercan'a yazıklar olsun. Allah da onu böyle yapsın. Vallahi onunla onun arasında böyle birşey olsaydı bunu yapmaya acırdı." Lafız Belazuri'ye aittir.

Fakat bu isnadın bütün tariklerinde mechul bir ravi vardır. O da Yezid'in azatlısıdır. Taberi ve Cüzekani'nin rivayetlerinde bu kişi Muaviye'ye nispet edilmiştir. Bu da haberin sıhhatında etkili olan bir tenakuz meydana getiriyor. Bundan dolayı şeyhulislam ile ilim ehlinden daha başka kimseler Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının Yezid'e ulaştığını anlatan rivayetleri reddetmişlerdir. İbni Teymiye şöyle der: " Sahîh Buhârî'de sabit

(537) Siyer-i A'lami'n-Nübela: (15/137).
(538) el-Cerh ve't-Tadil: (7/182).
(539) Tarihu'd-Duri: (3/366).
(540) Mizanu'l-İtidal: (1/363).
(541) Ensabu'l-Eşraf: (3/422-424). Tarih-i Taberi: (5/393). El-Ebatıl ve'l-Menakir: (1/165).

olan[542] başın[543] Ubeydullah b. Ziyad'a getirildiği ve onun da Enes b. Malik'in yanında çubukla dişlerini dürtmeğe başladığıdır. Müsned'te ise bunun Ebû Bereze el-Eslemi'nin yanında gerçekleştiği belirtilmektedir.[544] Fakat bazıları, munkatı bir isnadla dürtme işini Yezid b. Muaviye'nin yaptığını rivayet etmişlerdir ki, bu tamamiyle batıldır. Çünkü Hüseyin öldürüldüğü zaman Ebû Bereze ve Enes b. Malik o anda Şam'da değil Irak'taydılar. Yezid b. Muaviye ise Irak'ta değil Şam'daydı. Kim ki Enes ve Ebû Bereze'nin huzurunda Yezid'in sopayla onun dişlerini dürttüğünü nakletmişse o kimse mütevatir nakiller sebebiyle kesin bir yalancıdır.

Devamla (27/479) şöyle der: Böylece Hüseyin'in başının Yezid'e gönderildiği ve onun da onu sopayla dürttüğüne dair zikrettikleri bu kıssanın yalan olduğu ve nakledenlerin de yalan söylediği ortaya çıkmış oldu. Bunun İbni Ziyad'a götürüldüğüne dair anlatılan kıssa sabittir. Başın Yezid'e götürülmesi kıssası maruf bir isnadla nakledilmemiştir. Bu konudaki rivayetler içerisinden, ondan daha sabit ve daha açık olanlarla çatışan sadece munkatı bir isnad biliyorum.

Yezid'in Hüseyin'in katledilmesinden dolayı duyduğu üzüntüyü zikrettikten sonra şöyle devam eder: Bu ve benzerleri, on-

(542) Mecmuu'l-Fetava: (27/469).

(543) Sahîh Buhârî: (3538).

(544) Bunu Müsned'te bulamadım. Hafız Fethu'l-Bari'de (11/49) şöyle der: Taberani'nin Zeyd b. Erkam hadisindendir... Taberani (5/206) Zeyd b. Erkam'dan şöyle rivayet eder: Hüseyin b. Ali'nin *radiyallâhu anh* başını İbni Ziyad'a getirildiğinde o, elindeki bir çubukla gözlerini ve burnunu dürtmeye başladı, hemen Zeyd ona şöyle dedi: Kaldır şı çubuğu, ben orayı Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* ağzının öptüğünü gördüm. Heysemi (9/129) de der ki: Onu Taberani de rivayet etmiştir, fakat raviler arasında Hiram b. Osman vardır ki, o metruktur. Mizan (1/468)da da şöyle denir: Malik ile Yahya, onun sika olmadığını söslerler. Ahmed ise, insanların onun hadisini terkettiklerini söyler. Şamil ve diğerleri de: Ondan rivayette bulunmak haramdır, haramdır demişlerdir.

ların, munkatı ve meçhul bu isnattan daha sahig ve sabit olan isnadlarla nakletmiş oldukları şeylerdendir... Burada kastedilen şey Hüseyin'in başının Yezid döneminde Şam'a nakledildiği haberinin aslının olmadığıdır. Peki Yezid'den sonra nasıl nakledilmiş olabilir. Bu hususta sabit olan, onun Kerbela'dan Irak emiri olan Ubeydullah b. Ziyad'a Kufe'de nakledilmiş olduğudur. Alimlerin naklettiklerine göre de Kufe'de defnedilmiştir.

Hüseyin'in başının Yezid'e getirilmiş olduğuna dair bir kısım başka rivayetler de gelmiştir. Fakat bunların hepsi de zaaftan uzak değildir.(545)

Başın Yezid'e ulaşmadığı tercih edildikten sonra Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının bulunduğu söylenen diğer mekanları zikredeceğim. Şu sıraya göre inceleyeceğim:

1-Kerbela, 2-Rakka, 3-Askalan, 4-Kahire, 5-Medine.

Hüseyin'in başının bulunduğu yer hakkında dakik bir belirlemeye ulaşabilmek için bu şehirlere ve başın bulunduğuna dair zikredilen yerlere yönelerek bu konudaki rivayetleri münakaşa konusu yapacağız, ardından bu rivayetleri araştırma ve tenkit süzgecinden geçirdikten sonra başın bulunduğu yeri belirlemeye çalışacağız.

1-Kerbela:

Başın Kerbela'ya defnedildiğine dair hiçbir delil bulunmamaktadır. Sadece ravileri ta'n edilmiş olan incelemeye değmeyecek bazı kıssalar bulunmaktadır. Bu kıssalarda başın katledilmesinden kırk gün sonra Kerbela'ya iade edildiği ve Hüseyin'in

(545) Bence de durum böyledir- Allah en iyisini bilir- İbni Kesir gibi ehl-i ilimden bazıları Hüseyin'in başının Yezid'e ulaştığını kabul etmişlerdir. El-Bidaye ve'n-Nihaye'de (8/285) der ki: Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başı, tarih ve siyer ehlinden meşhur olan görüşe göre İbni Ziyad tarafından Yezid b. Muaviye'ye gönderilmiştir. Bazıları bunu kabul etmemiştir. Bana göre birinci görüş daha meşhurdur, Allahu Alem.

radiyallâhu anh bedeninin yanına defnedildiği zikredilmektedir.(546) Bu sözü hiçbir alim ve tarihçi söylememiştir. Bu intikamı körüklemek ve duyguları kabartmaya yönelik hikayelerde menkuldur. Ebû Nuaym "el-Fadl b. Dukeyn" Hüseyin'in *radiyallâhu anh* kabrini bildiğini iddia eden kimseyi reddetmiştir.(547)

İbni Cerir ve daha başkaları, kimsenin muttali olmaması için öldürüldüğü yerin izi kaybedilmiştir.(548)

2-Rakka:

Sıbt İbni'l-Cevzi başın Rakka'ya defnedildiğne dair zikredilen haberi nakletmekte tek başına kalmıştır. Şöyle der: Baş, Fırat üzerinde Rakka mescidindedir. O, Yezid b. Muaviye'ye getirildiğinde şöyle demiştir: "Onu, yemin ederim ki Osman'ın başı yerine al-i Ebi Muayt'a göndereceğim." Onlar da Rakka'daydılar ve onu evlerinin bir kısmına defnettiler. Sonra bu ev mescide katıldığından dolayı orada bulunan direğin yanında bulunuyor.(549)

Bu doğru olmaktan uzak bir haberdir. Ayrıca müsned de değildir. İbni Cevzi'nin, bunu naklederken hangi kaynağa itimad ettiğini de bilmiyoruz. Sonra Sıbt İbni Cevzi (v: 654 h.) hadiseden çok sonraları yaşamıştır. Sonra önceki bilgilerin yaında bu haberde sahih naslara açık muhalefet bulunmaktadır. Bu konuda sabit olan, Yezid'in, Hüseyin'in ailesine iyi davrandığı ve ölümünden dolayı üzülüp pişmanlık duyduğudur. Sonra Sıbt İbnu'l-Cevzi sika olmayıp ta'na uğramıştır. Biyografisi için Lisanu'l-

(546) Kurtubi, Tezkire: (2/295). Mümin b. Hasan Şblenci, Nuru'l-Ebsar fi Men - kıbi Al-i Beyti'n-Nebiyyi'l-Muhtar: (S:121). Mustafa es-Safevi, Meşahidu's-Safa fi'l-Medfunine bi Mısr min Ali'l-Mustafa: (varak, 10,Arif Hikmet: 235/600). Hüseyin Muhammed Yusuf, el-Huseyn b. Ali Seyyidu Şebabi Ehli'l-Cenne: (S:145).

(547) Tarih-i Bağdad: (1/143-144). İbni Asakir, Terceme Huseyn: (S:276). İbni Kesir: (9/205); Tarihu'l-İslam; (61-80 tarihleri arası olayları: S:108).

(548) İbni Kesir: (9/205).

(549) el-Akkad, Şahsiyyat İslamiyye: (3/298).

Mizan ve Mizanu'l-İtidal adlı eserlere bakılabilir.

3-Askalan:

Şeblenci der ki: "Bir taife, Yezid'in, başın her bölgede dolaştırılmasını emrettiği ve en sonunda Askalan'da son bulduğundan dolayı da o bölgenin emirinin emri ile oraya defnedildiğini söylemiştir."(550)

Belki de başın Askalan'a gidiş keyfiyeti hakkında bu yorumu yapan tek kişi Şeblenci olsa gerektir. Onun dışındakiler ise herhangi bir sebep söylemeksizin sadece başın Askalan'da olduğunu zikretmişlerdir.(551)

Şeblenci'nin rivayetinin münker ve tasavvurdan uzak bir rivayet olduğu kabul edilmiştir. Bizzat bu zaman içerisinde ve kesin bir hadise olarak nasıl gerçekleşiyor.

Bu, sahih rivayetlere aykırı olması ve Yezid'in Hüseyin'in ailesine karşı iyi bir şekilde davranması yanında bu rivayet o dönemdeki müslümanların gerçeğinden uzak bir intiba uyandırmaktadır.

Yezid'in bu işe koyulması ve bütün müslüman bölgelerde başın dolaştırılması karşısında yapılan bu işten dolayı müslümanların etkilenmemiş olması düşünülebilir mi?

Sonra Askalan'a defnedilmesinde onların ne amacı olabilir ki. Orası o dönemde nöbetçilerin ikamet ettiği sınır boylarıydı. Eğer amaçları izini yok etmekse Askalan, nöbetçilerin başına çokça gelmesinden dolayı bunu izhar ediyor. Yok eğer amaçları o bölgenin bereketli olması ise, : Onun –Yezid'in- düşmanı olduğu, kanını helal sayıp onu öldürmek için çabaladığını söyleyen

(550) Nuru'l-Ebsar: (S:121). Mustafa es-Safevi, Meşahidu's_s-Safa: (8. Varak).
(551) el-Fariki, Tarih-i Meyarfin: (S:70). El-Kalkaşendi, Measiru'l-İnafe: (S:119). Ebû'l-Fida, el-Muhtasar fi Ahbari'l-Beşer: (1/191). El-Makrizi, el-Hutat: (2/183).

kimsenin kastı nasıl bu olabilir."[552]

Böylece; hem teorik ve hem de pratik açıdan bunun uzak bir durum ve başın da Askalan'a defnedilmesinin müstahil olduğu ortaya çıkmış oldu.

Bu haberi muhakkiklerden bir topluluk inkar etmiştir. Kurtubi der ki: "Onun Askalan'da olduğuna dair nakiller batıl bir takım şeylerdir."[553]

Şeyhulislam İbni Teymiyye de başın Askalan'da[554] olduğunu reddetmiş ve bu hususta İbni Kesir de ona tabi olmuştur.[555]

4-Kahire:

Fatımili kölelerin yaptığı bu oyunun bir çok insanı aldattığı gözükmektedir.

549 senesinde Haçlıların Askalan'ı istila etme kararından sonra Fatımilerin salih veziri Talai b. Zureyk ve askerleri yalın ayakla Salihiye'ye çıktı ve başı alıp abanostan bir kürsü üzerinde yeşil ipekten bir bezin içerisine koydu. Alt tarafına da misk, anber ve başka güzel kokular sürdü. Han el-Halili'nin bilinen babrinin yakınına Meşhed-i Hüseyin'e defnedildi. Bu, 548 senesinin Cemaziyelahir sekizi Pazar günü gerçekleştirilmiştir.[556]

Fariki, bizzat Fatımi halifesinin çıkıp başı taşıdığını zikreder.[557]

Şeblenci de salih vezir Talai'nin başı, Fransızlardan fidye kar-

(552) İbni Teymiyye, Re'su'l-Huseyn: (S:182-183).
(553) Tezkire: (2/295).
(554) İbni Teymiyye, Tefsiru Sureti'l-İhlas: (S:264).
(555) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/205).
(556) Makrizi: (1/427), İttiazu'l-Hunefa: (3/22). İbni Eyas, Bedaiu'z-Zuhur: (1/227). El-Fasi, el-Ikdu's-Semin: (4/203). İbnu'z-Zeyyat, el-Kevakibu's-Seyyara: (S:164). Nahle Beg, Tarihu'l-Hulefa: (S:46). El-Akkad, Şahsiyyat İslamiyye: (3/291).
(557) el-Farıki, Tarihu Meyarfin: (S:70).

şılığında aldığını nakleder. Onların Askalan'ı istilalarından sonra bunda başarılı olmuş ve bir çok mal karşılığında onu almıştır.(558)

Bazı tarihçiler, başın bizzat Askalan'dan Mısır'a nakledildiğini ve Mısır'daki Meşhed-i Hüseyn'inin de Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının üzerine yapıldığının gerçek olduğunu vurgulama çabasında olmuşlardır. Hayreti mucip olansa Kalkaşendi'nin, aşağıdaki sebepleri başın Mısır'da bulunduğunun doğruluğuna delil olarak görmesidir:

Kadı Muhibbuddin b. Abduzzahir, 'Hutatu'l-Kahire' adlı eserinde şöyle der: "Sultan Selahattin Eyyubi, Fatımilerin sarayını istila ettiğinde saray hizmetçilerinden birisini tutup başını traş ederek ona eziyet etti ve başına bir tas geçirdi ve onun içine de bok böcekler koydu. Bu şekilde üçgün bekletti ve o, bundan hiç etkilenmemişti. Sonra sultan onu çağırarak halini ve kendisini ona karşı koruyacak bir tılsım olup olmadığını sordu. O da şöyle dedi: Meşhed'e getirildiği zaman Hüseyin'in başını başımın üzerinde taşımaktan başka bir şey bilmiyorum. Bunun üzerine onu serbest bırakarak kendisine ihsanda bulundu."(559)

Müteahhirlerden birisi olan Hüseyin Muhammed Yusuf da, meşhed-i Hüseyin'de bulunan başın Hüseyin'in gerçek başının olduğunu ve bunun dışındaki sözlerin hatalı olduğunu kendince ispat etmiştir.

Onun getirdiği bu istidlal, bazı meczuplara görünen keşif ve rüyalar olup, bu rüyalarda bu başın Hüseyin'in gerçek başı olduğu söylenmiştir.

Sonra bu sözünü uydurduğu şu kaide ile de desteklemiştir: "Şüphe yok ki baş, Kahire'dedir. Bu da yakin ile çatışan şüphe

(558) Şeblenci, el-Besair: (S:121). Mustafa es-Safevi: (Meşahidu's-Safa: (8. V - rak).

(559) el-Kalkaşendi, Measiru'l-İnafe: (1/120). El-Hutatu'l-Makriziyye: (1/427)de der ki: "Hikayeyi nakledeni işittim..."

sebebiyledir. Yakin ise "Keşif sahipleridir."(560)

Ayrıca milliyetçilik duygusunun da Hüseyin'in başının Kahire'de bulunduğu vurgusunu yapma noktasında büyük bir rolü olduğunu göstermektedir. Bunun sebebi de Sehavi'nin bu sadette zikrettikleridir.(561)

Ve böylece: Başın Kahire'de bulunduğuna istidlalde bulunmak onun Askalan'da bulunduğuna dair söylenen söz üzerine kurulmuştur. Az önce de başın Askalan'da olmadığını ispat etmiştik. Bununla beraber Kahire'ye götürülmüş olan baş, bugün bilinen meşhed ve meşhed-i Hüseyin diye isimlendirilmiş olan yapı tamamiyele bir yalan oluyor. Onun Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başıyla hiçbir alakası bulunmamaktadır.

Askalan'da medfun bulunan başın hakikatte Hüseyin'in başı olmadığı sabit olduğuna göre o halde bu başın Askalan'da olduğu ne zaman iddia edilmiş ve kime iade edilmiştir?

Nuveyri der ki: Askalan'da bir adam, rüyasında Hüseyin'in başının orada olduğunu ve o yerin kendisine rüyasında gösterildiğini söyler. Bu yer kazılır. Bu o zaman ki Mısır'ın sahibi Mustansır Billah ve vezir Bedr Cemali dönemidir. Bunun üzerine Bedr Cemali Askalan'da bir meşhed yaptırır.(562)

Daha sonra Efdal, onu çıkarır, güzel kokular sürer ve Askaln'ın başka bir yerine koyarak üzerine büyük bir meşhed (türbe) inşa eder.(563)

Bu iki kölenin, sedece bir adamın rüyasından dolayı bu baş üzerinde meşhed yaptırmaları seni şaşırtabilir. Fakat bu iki kişinin tarihiyle alakalı bilgi elde ettiğin zaman bu işin hiç de garip-

(560) Hüseyin Muhammed Yusuf, el-Huseyn Seyyidu Şebabi Ehli'l-Cenne: (s: 149-153).
(561) Sehavi, et-Tuhfetu'l-Latife: (1/513).
(562) Nuveyri, Nihayetu'l-Ereb: (20/478).
(563) Makrizi, İttiazu'l-Hunefa: (3/22).

senmeyeceğini hemen anlarsın.

İnsanların, onların Hüseyin'e nispet edilmelerini tasdik etmezler düşüncesi, kendilerini, Hüseyin'in başının Askalan'da olduğuna dair uydurma bir his uyandırarak işin bu tarafına sığınıyorlar. İnsanlar kendilerini doğrulasın diye de ona önem verdiklerini, türbe yaptıklarını ve onun bakımı ve güzelleştirilmesi için bir çok mal harcayarak kendilerini öyleymiş gibi göstermeye çalışıyorlar. Ve şöyle söylüyorlar: Eğer onlar, onun nesebinden olmasalardı bu kadar ona önem vermezlerdi!

Ayrıca Hüseyin'in başının, otoriteleri altında bulunan diğer bölgelerde değil de Askalan'da bulunduğu iddia ve uydurmalarının ardında ileriye dönük başka siyasi amaçlar bulunmaktaydı. O da,Şam beldelerinde bulunan müslüman devletçiklerle yüzleşme çabalarıdır. Malum olduğu üzere Mustansır Billah yönetimi, Selçuklu komutanı Tuğrul Bey'in 447 senesinde Bağdad'a girmek için kıyam eden Selçuklu Devletinin kıyamına tesadüf eder.(564)

Yine bu iki köle, Mısır'ı himaye için Askalan'da Hüseyin'e bir kabir ihdas ederek o bölgenin kuzeyinde bir hat oluşturdular, sonra da Hüseyin'in kabri, savaş ve o bölgenin korunması için askerlerine hareket noktası olacaktı. Bu da, Şam tarafından varlıklarının yok edilmesine ve özellikle de o zamanda son derece güçlü olan Selçuklu Devletinden kapsamlı bir saldırıya maruz kalmamak içindi.

Haçlılar, Şam beldelerine saldırıp küçük İslam devletlerini yokettikten ve Filistin'e hakim olup Kudüs'ü işgal edince bu köleler Haçlıların Askalan'ı işgal etmesinden korktular. Bunun üzerine bu başı Kahire'nin uygun olan bir bölgesine koydular. Öyleki insanlar önünde, kendilerinden şüpheyi alabildiğine uzaklaştıra-

(564) el-Atabeki, en-Nucumu'z-Zahira: (5/57).

cak şekilde dedelerinin başına ne kadar da önem gösterdiklerini arz etmek istediler.

Başın Askalan'da bulunduğu ve Mısır'a nakledildiğinin bir köleler projesi olduğuna, Hüseyin'in başının, Fatımi olan Mustansır'ın döneminden önce hiç bir kitapta Askalan'da olduğuna dair hiç bir naklin bulunmaması bir delildir. Bu da, bunun bu kölelerin yalanı ve onlara ait bir kısım amaçları gerçekleştirmek için yapıldığını desteklemektedir.

Şeyhulislam İbni Teymiyye, Hüseyin'e ait olduğu iddia edilen bu başın bir rahibin başından başka bir şey olmadığını nakleder.(565)

Ömer b. Ebi'l-Meali de Hüseyin'in başının Askalan ya da Mısır'da olmasının şundan dolayı mümkün olmadığını ifade etmiştir: "Tarihin hiçbir döneminde onun – başın – Askalan'a ya da Mısır'a nakledildiğine dair bir bilgi yoktur."(566)

İbni Dıhye de kitabı "el-Alemu'l-Meşhur"da, Kahire'de bulunan Hüseyin'in türbesinin yalan olduğu üzerinde icma edildiğini nakleder ve bunun kölelerin uydurması olduğunu, türbeyi kötü amaçları için yaptıklarını zikreder. Niyetlerinin bozukluğu sebebiyle Allah bu devleti yoketmiş ve cezalandırmıştır.(567)

Başın Mısır'da bulunduğunu, İbni Dakik el-Id, Ebû Muhammed b. Halef ed-Dimyati, Ebû Muhammed b. Kastallani ve Ebû Abdillah el-Kurtubi ve daha başkaları da reddetmişlerdir.(568)

İbni Kesir der ki: "Dört yüz senesinin öncesinden beş yüz

(565) İbni Teymiyye, Tefsiru Sureti'l-İhlas: (S:265), Re'su'l-Huseyn: (S:187) Bunu Kastallani'den nakletmiştir.

(566) Nuveyri, Nihayetu'l-Ereb: (20/481). Hatta Muvaffakuddin el-Mekki Ş - fii "Murşidu'z-Zuvvar ila Kuburi'l-Ebrar" adlı kitabında Hüseyin'in başının Kahire'de bulunduğuna işarette bulunmamıştır. Arif Hikmet Kt: (Rakam: 103/900).

(567) İbni Teymiyye, Re'su'l-Huseyn: (S:186).

(568) Aynı Eser: (S:186,187).

altmış senesine kadar Mısır'a hükmetmiş olan Fatımiler adındaki taife, Hüseyin'in başının Mısır diyarına ulaştığını ve orada defnedip üzerine de beş yüz senesinden sonra adına 'Tacu'l-Huseyn' denen meşhur bir türbe yaptıklarını iddia etmişlerdir."

İlim ehlinin ileri gelenlerinden bir çoğu bunun aslının olmadığını kesin bir dille ifade etmişlerdir. Bununla da onların, nesebi-i şerife mensubiyet iddialarının batıl olduğunu ortaya koymak istemişlerdir. Çünkü onlar bu meselede yalancı ve hilekardırlar. Kadı el-Bakıllani ve daha başka alimler bu hususun onların devletleri hakkında da geçerli olduğunu ifade etmişlerdir. Derim ki: İnsanların çoğusu buna benzer şeyleri yaymaktadırlar. Onlar başı getirerek mezkur mescidin bulunduğu yere koymuşlar ve şöyle demişlerdir: Bu Hüseyin'in başıdır. Sonra da bunu yayarak kendileri de buna inandı. Vallahu Alem."(569)

Allah Teala bu iki kölenin günahının kesintiye uğramamasını diledi de bu türbe ve kabirlere aldanan bazı kimseler bıraktı. Onlar da buralara dua etmeğe, onlardan talepte bulunmaya, tazarruda bulunmaya ve oralara mescidlere gösterdikleri tazimden daha ilerisini göstermeğe başladılar. Hatta Beytullah'tan daha fazla oralara hürmet göstermeye başladılar da bu sebeple günaha düştüler. Bu günah o iki köleye gitmektedir, çünkü bu kabirleri tesis eden onlardı. Onların vasfettiklerine karşı yardım eden Allah'tır.

Takiyyuddin İbni Teymiyye der ki: "Bazı Hıristiyanlar Müslümanlardan bazısına şöyle söylerdi: Bizim bir tane seyyidimiz, bir tane de seyyidemiz var. Sizin de bir seyyid ve seyyideniz vardır. Bizim seyyidimiz, İsa Mesih, seyidemiz de Meryem'dir. Sizin seyyidiniz Hüseyin, seyyideniz de Nefise'dir."(570) Bunların

(569) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/205). Bedrettin el-Ayni, Ikdu'l-Cuman: (varaka: 283, B)

(570) İbni Teymiyye, Re'su'l-Huseyn: (S:164).

cehaletinin vardığı noktaya bir bakar mısın, Hıristiyanlara tabi oluyorlar da Hak ehline muhalefet ediyorlar.

5-Medine-i Münevvere:

Daha önce değindiğimiz şehirlerden hiçbirisinde Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başının bulunduğuna dair bizce en ufak bir delil sabit değildir. Önümüzde Medine'den başkası da kalmamış durumdadır.

İbni Sa'd, toplu isnad ile şöyle nakleder: Yezid başı, Medine valisi Amr b. Said'a gönderdi. O da kefenledi ve Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızı olan annesi Fatıma'nın Baki mezarlığındaki kabrinin bulunduğu yerde defnetti.(571)

Belazuri de şöyle der: Bize Ömer b. Şebbe tahdis etti, dedi ki: Bana Ebû Bekir İsa b. Ubeydillah b. Muhammed b. Ömer b. Ali b. Ebi Talib, babasından şöyle haber verdi: Dedi ki: Yezid, başı, Medine valisi Amr b. Said'e gönderdi.(572)

Bu rivayet ehl-i beytten birisindendir. Şüphe yok ki Hüseyin'in nesli onun *radiyallâhu anh* başının nerede olduğunu insanlar arasında en iyi bilenlerdir. Dolayısıyla başın bulunduğu durumla alakalı olarak onların sözleri başkalarına mukaddemdir.

Sonra Yezid'in, Hüseyin'in ailesine karşı hüsnü muamelesi ve Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesinden dolayı pişmanlık duyması Yezid'in Hüseyin'in ailesine karşı gösterdiği tamamlayıcı nitelikte olan şeylerdendir ki, o da babalarının başına hürmetidir. Hüseyin'in başını Medine valisine göndermesi ve annesinin kabrinin yanına defnedilmesi emrini vermesiyle Yezid, Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başına, onun ailesine ve hatta

(571) İbni Sa'd: (5/238) ve: (5/398-400). Tarihu'l-İslam: (S:20) 60-81 seneleri olayları. Tamamu'l-Munun: (S:205). Es-Semhudi: (3/909)

(572) Ensabu'l-Eşraf: (3/217) zayıf isnad ile. Çünkü raviler arasında Ubeydullah b. Muhammed b. Ömer vardır ki o, makbuldur. Ebû Bekir İsa ise; onun biyografisine ulaşamadım.

Hüseyin'in Medine'de ki akrabalarına, sahabe ve tabiinin büyüklerine karşı mümkün olan şeyin en azını yapmış oluyor.

"Sonra onun Baki'ye defnedilmesi halkın adeti üzere şahit olduğu bir şeydir. Çünkü onlar fitne dönemindeydiler, onlardan birisi öldürüldüğünde – o kimse kendilerinden değilse – başını ve bedenini ehline teslim ederlerdi. Nitekim Haccac da İbni Zübeyr'e öyle yapmıştır. Onu öldürüp astıktan sonra ailesine teslim etmişlerdi. Haccac'ın İbni Zübeyr'i öldürme hususunda gösterdiği çaba ve her ikisi arasındaki savaşlar Hüseyin ile hasımları arasındaki şeylerden daha büyük olduğu malumdur."(573)

Ayrıca Yezid'in, ehl-i beyt, sahabe, tabiin tarafından başına karşı davranışıyla alakalı olarak kendisine yapılmış tek bir tane bile eleştiri bulamıyoruz. Öyle zannediyorum ki, şayet Yezid, bir kısım rivayetlerin iddia ettiği üzere başın şehirler arasında dolaştırılarak teşhir edilmesi gibi bir muamelede bulunsaydı sahabe ve tabiinin bu fiil karşısında tavırları daha farklı olurdu. Aynı zamanda onların ileri gelenleri Harre günü ona karşı çıkmayı reddetmez ve hepsini, Yezid'e karşı muhalif olan İbni Zübeyr'e katılırken görürdük.

Bu görüşü Hafız Ebû Ya'la el-Hemedani'nin şu sözü teyid eder: "Baş, annesi Fatıma'nın (r.anha) yanına defnedilmiştir. Bu konuda söylenenlerin en sahihi budur."(574)

Zübeyr b. Bekkar ve Muhammed b. Hasan el-Mahzumi gibi nesep bilginlerinin kabulü de bu yöndedir.(575)

Ömer b. Ebi'l-Meali Es'ad b. Ammar 'el-Fasıl beyne's-Sıdki ve'l-Meyn fi Makarri Re'si'l-Huseyn' adlı eserinde "İbni Ebi'd-Dünya, Ebû'l-Müeyyed el-Havarizmi, Ebû'l-Ferec İbnu'l-Cevzi gibi güvenilir alimlerden bir topluluk başın, Medine'de Baki kab-

(573) İbni Teymiyye, Re'su'Huseyn: (S:183).
(574) Kurtubi, Tezkire: (2/295).
(575) Kurtubi, Tezkire: (2/295). Şeblenci, Nuru'l-Ebsar: (S:121).

ristanında medfun olduğunu kesin bir dille ifade etmişlerdir."[576]

Bu konuda Kurtubi de onlara tabi olmuştur.[577] Zurkani de şöyle der: İbni Dıhye bundan başkasının sahih olmadığını söylemiştir.[578]

Takiyyuddin İbni Teymiyye, başın Medine'de medfun olduğu görüşüne meylediyor. İbni Teymiyye'nin bu görüşe meyletmesinin sebebi şudur: "Başın Medine'ye nakledildiğini zikredenler, 'Kitabu'l-Esanid' sahibi Zübeyr b. Bekkar, Vakıdi'nin katibi ve 'Tabakat' sahibi Muhammed b. Sa'd ve bunlar gibi ilim, güvenirlik ve geniş vukufiyet sahibi, kendilerine itimad edilen alim ve tarihçilerdir. Bunlar, bu alanda en bilgili olanlardır. Bunların nakilleri; meçhul, yalancı ve kendilerine güvenilmeyen bazı tarihçilerin naklettiklerinden daha doğrudur. Kişi doğru olabilir fakat senetlerle ilgili bilgi ve tecrübesi olmayabilir. Bu durumda makbulu merduttan ayırd edemez. Ya da hıfzı kötü, yalancılıkla itham edilmiş veya haberci ve tarihçilerin bir çoğunda olduğu gibi rivayetinde fazlalık olabilir."[579]

İşte bu sebepler ışığında Hüseyin'in başının annesi Fatıma'nın (r.anha) yanında medfun olduğu, Yezid'in, Hüseyin'in ailesine hüsn-ü muamelede bulunması ile ilgili rivayetlerde sabit olan duruma muvafıktır. Sonra Yezid'in onu annesinin yanına defnedilmesi için Medine'ye göndermiş olmasına meyledilmesi vakıaya daha yakındır.

İbni Ömer'in hadisinde gelen Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* şu: "...Bir başkası niza etmek için gelirse onun boynunu vurun."[580] Sözü, onu içermez. Çünkü o, ona sulh teklifinde bu-

(576) İbnu'l-Cevzi, er-Red ala'l-Mutaasıb el-Anid: (varaka: 17, B). Nuveyri, Nihayetu'l-Ereb: (20/480-481). Semhudi, Cevahiru'l-Ikdeyn: (varaka: 17, B).
(577) Tezkire: (2/295).
(578) Mustafa es-Safevi, Meşahidu's-Safa: (varaka: 10).
(579) Re'su'l-Huseyn: (S:170).
(580) Sahîh Müslim, Nevevi Şerhi ile beraber: (12/233-234).

lunmuş diğeri de kabul etmemiştir. Sonra onun gelmesi belde halkının talebi üzere olmuş olup kendisinin bir uydurması değildir.

Nevevi, bu hadise şöyle yorum getirmiştir: "(Diğerinin boynunu vurun) sözünün manası: İkincisini savuşturun, çünkü o, imama karşı gelmiştir. Eğer ancak harb ile savuşturulabiliyorsa o zaman da onunla savaşın. Savaş onun öldürülmesine sebep olacaksa öldürülmesi caizdir ve tazminatta gerekmez. Çünkü kendisi savaşma hususunda zulmetmiş ve haddi aşmıştır."(581)

Bu sebeple zalim, İbni Ziyad ve Hüseyin'in sulh teklifini reddettikten sonra onu katletmek için yönelen ordusu olmaktadır.

Sonra sahabenin Hüseyin'e nasihatinden onların onu, imama huruc etmiş ve bu durumda da kanı heder olmuş olarak görmüş oldukları şeklinde anlamamak gerekmektedir. Nitekim Yusuf el-Iş öyle anlamıştır.(582) Bilakis sahabe – Allah onlardan razı olsun – Kufelilerin, Hüseyin için tehlikelerini farketmişler ve onların yalancı olduklarını anlamışlardır. İşte onların nasihatları bu minval üzeredir ve böyle anlaşılmalıdır.

"Bununla da Hüseyin'in yanıldığı ortaya çıkmış oldu. Fakat bu dünyevi bir mesele olduğu için bu konuda yanılmanın zararı olmaz. Şer'i hüküm konusunda ise herhangi bir yanılma yoktur, çünkü o, onun zannına bağlıydı ve zannı da buna güç yetirebileceği idi."(583)

Hicaz, Şam, Irak ve Mısır'da bulunup da Hüseyin'e *radiyallâhu anh* beyat etmemiş olan sahabeler (r.anhum), onu reddetmediler ve günahkar da saymadılar. Çünkü o, bir müctehitti ve müctehidler için de bir örnekti.(584)

(581) Aynı Eser: (12/234).
(582) Yusuf el-Iş, ed-Devletu'l-Emeviyye: (S:168).
(583) İbni Haldun, Mukaddime: (1/271).
(584) Aynı Eser: (1/271).

Şeyhulislam İbni Teymiyye der ki: "Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* cemaattan ayrılanın öldürülmesine dair olan hadisi onu kapsamına almaz. Çünkü o, cemaattan ayrılmadı. O ancak memleketine dönmek veya sınır boylarından birine gitmek ya da Yezid'e gitmek isterken katledildi, hem de cemaate girmiş ve ümmetin tefrikaya düşmesinden uzak durmuşken katledildi. Buna talip olan, insanların en düşük olanı da olsa ona icabet edilmesi gerekirdi. Hüseyin'in isteğine nasıl cevap verilmez.(585) Hilafte talip olmakla beraber savaşmadı, bilakis yapmış olduğu üç tekliften birisi ile gitme teklifini sunduktan sonra katledildi. Kendisini bırakıp ailesini savunurken katledildi, mazlum olarak katledildi."(586)

Hüseyin'in radiyallâhu anh Katledilmesi İle İlgili İtikadımız:

Önceki net hakikat olan Hüseyin'in *radiyallâhu anh* mazlum ve şehid olarak katledildiği sonucuna ulaştıktan sonra, onun katledilmesi hakkındaki inancımız da İbni Teymiyye'nin (r.aleyh) dediği gibidir:

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesine gelince; diğer mazlum şehitler gibi şüphesiz o da mazlum ve şehid olarak katledilmiştir. Hüseyin'in katledilmesi, onu öldürenler, öldürülmesine yardım edenler ve buna razı olanlar açısından Allah ve Resulüne bir isyandır. Ehli ve diğerleri bakımından müslümanların başına gelmiş bir masiyettir. Öldürülmüş olmak, onun hakkında bir şehadet, derecesinin yükselmesi ve gideceği yerin ali olmasıdır.

Şüphe yok ki o ve kardeşi bir çeşit bela ile ancak ulaşılabilecek bir saadete daha önce kavuşmuşlardır. Bu, ehl-i beytten baş-

(585) -Minhacu's-Sünne: (4/556) kısaltarak.
(586) -Aynı Eser: (6/340) kısaltarak.

ka kimse için nasip olmamıştır. Çünkü o ikisi İslamın beşiğinde izzet ve eman içerisinde yetiştiler. Bununla saidler menzilesine ve şehidler yaşamına nail olabilmek için birisi zehirlenerek, diğeri de katledilerek öldü."(587)

Bu, Hak ehlinin sözü olup bu meselede ifrat ile tefrit arasında vasat olan sözdür.(588)

Biz, Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* sabit olduğu üzere, Hasan ile Hüseyin'in cennet ehli geçlerinin efendileri olduğuna inanırız.(589)

Biz, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem*, Hasan ile Hüseyin'i sevdiğine ve şöyle dediğine inanırız: "Hüseyin benden, ben de ondanım. Onu seveni Allah da sevmiştir. Hasan ve Hüseyin torunlardan iki torundur."(590)

Bağdadi, ehl-i beyt ile ilgili olarak Hak ehlinin inancını şöyle dile getirir:

"Hasan, Hüseyin ve Hüseyin b. Hasan, Abdullah b. Hüseyin, Ali b. Hüseyin Zeynelabidin", Bakır diye maruf Muhammed b. Ali b. Hüseyin ve Sadık diye maruf Cafer b. Muhammed gibi

(587) Minhacu's-Sünne: (4/550).

(588) Aynı Eser: (4/553).

(589) Müsned-i Ahmed: (3/3,62,64,82), (5/391,392). Sünen-i Tirmizi: (5/566) der ki: Bu, sahih bir hadistir. İbni Balaban, el-İhsan bi Tertibi Sahîh İbni Hibban: (9/55: 6920). Müstedrek-i Hakim: (3/167). El-Hatib, Tarih-i Bağdad: (2/185, 4/207, 6/372, 9/232, 11/90). Bu hadis, mütevatir hadislerdendir. Bkz: el-Munavi, Feydu'l-Kadir: (3/415). Kettani, Nazmu'l-Mutenasir: (235).

(590) Müsned-i Ahmed: (4/172), Fedailu's-Sahabe: (2/772). Buhârî, el-EdEbû'l-Nufred: (S:133:366), Tarihu'l-Kebir: (4/2/414-415). Sunen-i Tirmizi: (5/659) der ki: Bu sahih bir hadistir. İbni Mâce: (1/51). İbni Balaban, el-İhsan bi Tertibi Sahîh İbni Hibban: (9/59: 6932). Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/32) Heysemi Mecmau'z-Zevaid (9/181)de der ki: Taberani bunu Kebir'inde rivayet etmiştir, isnadı hasendir. Mustedrek-i Hakim: (3/177, 2/288,440,531). Ahmed, Fedailu's-Sahabe: (2/771: 1359). İbni Mâce:Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (3/41). Hakim: (3/171) Hepsi Ebû Hureyre'den sahih senetlerle.

Rasûlullah'ın soyundan *sallallâhu aleyhi ve sellem* geldiği meşhur olanların muvalatınıkabul ettiklerini söylemişlerdir.

Aynı şekilde Ali'nin sulbünden olan; Abbas, Ömer, Muhammed b. Hanefiyye ve babalarının pak yoluna girmiş olan diğer evlatları hakkında da söyledikleri aynıdır."(591)

Sıddık Hasan Han da şöyle der:

"Onlar, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* ehl-i beytini severler, velayetlerini kabul ederler, Gadirhum(592) günü Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* İki defa "Ehl-i Beytim hakkında size Allah'ı hatırlatırım." Şeklinde ifade buyurduğu vasiyyetini onlar hakkında muhafaza ederler.(593)

Kureyş'ten bazı kimselerin, kendisine güleryüz göstermediklerinden şikayet eden amcası Abbas'a şöyle buyurmuştur: "Nefsimi elinde bulundurana yemin ederim ki, onlar, sizi ve yakınlarımı Allah için sevmedikçe iman etmiş olmazlar."(594)_(595)

Hafız İbni Kesir şöyle der: "Onun-Hüseyin'in *radiyallâhu anh*-katledilmesi her bir müslümanı üzmelidir. Çünkü o, müslümanların efendilerinden, sahabenin alimlerinden birisi ve Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* kızlarının en faziletlisinin (r.anha) oğludur."(596)

Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesi şüphesiz günahların en büyüklerinden olup, bu işi yapan, ona razı olan ve yardımda bulunanlar, benzerlerine müstahaklarını veren Allah'ın azabına

(591) el-Bağdadi, el-Fark beyne'l-Firak: (S:306)
(592) Gadirhum, Mekke ile Medine arasında olup Cuhfe ile arasındaki mesafe iki mildir. Mucemu'l-Buldan: (4/188).
(593) Muslim: (2408).
(594) Müsned-i Ahmed: (1/207-208, 4/65). Ahmed Şakir der ki: İsnadı sahi - tir (1773). Bkz: Müsned-i Ahmed el-Emevi: (Müsned-i Ebû Bekir Sıddık: S:64).
(595) Sıddık Hasan Han, *Kadfu's-Semer fi Beyan-i Akidet-i Ehli'l-Eser*: (S. 101-102)
(596) el-Bidaye ve'n-Nihaye: (9/205).

müstehak olacaklardır.

Selef, Hüseyin'in katledilmesini çok çirkin karşılamıştır. İbrahim en-Nehai şöyle der: Hüseyin'i katledenler arasında bulunup da cennete girmiş olsaydım, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* yüzüne bakmaktan utanırdım.(597)

Fakat burada iyice anlaşılması gereken bir durum vardır. Hüseyin'in katledilmesi; Peygamberlerin, ilk sabikun, Müseyleme harbinde öldürülenlerden, Uhud şehidlerinden, Bi'ri Maune'de katledilenlerden, Osman ve Ali'nin katledilmesinden daha büyük değildir.(598) Ayrıca bizim Hüseyin hakkındaki inancımız, bu konuda aşırı gidenlerin inancından farklıdır. Çünkü bu konuda aşırı gidenler (Ğulat) Hüseyin'in katledilmesini en büyük musibet olarak görmekte ve bir çoğu yapmacık ve riya olan hüzün izhar ediyorlar.(599) Halbuki babası Ali, ondan daha faziletliydi. Kırk senesinin Ramazan ayının on yedisinde Cuma günü sabah namazına giderken öldürülmüştür. Bununla beraber Hüseyin'in katledilmesi için yaptıkları gibi onun için de yas tutmuyorlar.

Ehl-i Hak indinde Osman Ali'den daha faziletlidir. O da otuz senesinin Zilhicce ayının teşrik günlerinde evinde kuşatılmış haldeyken katledildi. Adeta şah damarı kesildi.(600) Osman'a yapılan zulüm Hüseyin'e yapılandan daha büyüktü. Sabrı ve tahammülü daha mükemmeldi. Ama her ikisi de mazlum şehittirler.(601)

Ümmetin, Osman'ın *radiyallâhu anh* katledilmesine karşı duruşu Hüseyin'in *radiyallâhu anh* katledilmesine karşı duruşundan

(597) Taberani, el-Mucemu'l-Kebir: (7/195) Heysemi (9/194) ricalinin sika olduklarını söyler. İbni Asakir, Terceme Hüseyin: (S:260). İbni Abdirabbih, el-Ikdu'l-Ferid: (4/383). Mizzi, Tehzibu'l-Kemal: (6/439). İbni Hacer, Tehzibu't-Tehzib: (2/306).
(598) İbni Teymiyye: (4/560-599) kısaltarak.
(599) İbni Kesir: (9/204).
(600) Aynı Eser: (9/205).
(601) Minhacu's-Sünne: (2/67) kısaltarak.

daha büyüktü. Hüseyin'in tarafını tutan ordu Osman'ınkinden daha fazla değildi. Düşmanlarından intikam almak isteyen destekçileri Osman'ın destekçilerinden daha fazla değildi. Onun öldürülmesinden dolayı meydana gelen fitne, şer ve fesad Osman'ın öldürülmesindeki kadar olmadı. Onun katledilmesi, Allah, Resulü ve müminler katında Osman'ın katledilmesinden daha çirkin değildi. Osman, islama giren ilk gözdelerdendir, beyatında ittifak edilen ve müslümanların halifesidir. Ümmet içerisinde kimseye kılıç çekmemiş ve velayeti zamanında da kimseyi öldürmemiştir.

O, müslümanlar ile beraber küffara karşı savaşırdı, hilafeti döneminde kılıcı, Ebû Bekir ve Ömer'in hilafet dönemlerinde olduğu gibi küfarın boynuna asılmıştı. Ehl-i kıbleden el çekilmişti. Sonra o, halifeyken öldürülmek istendi ve sabretti. Kendisini savunmak için bile savaşmadı ve sonunda öldürüldü. Şüphe yok ki bunun mükafatı daha büyüktür. Sorumluluğu olmayıp da sorumluluk istemek için huruc eden ve bunu başaramayınca da kendilerinden bu işi almak isteyenlere karşı öldürülünceye kadar nefsini savunmak için savaşan tarafından öldürülen kimseden onun öldürülmüş olması daha büyük bir günahtır.

Şüphe yok ki kendisini ve velayetini savunmak için savaşmak, isteyenin savaşmasından daha yakındır. Çünkü o, emri başkasından almaktadır. Osman, velayeti bırakma adına savaşı terketti, bundan dolayı da onun durumu Hüseyin'in durumundan daha faziletli ve onun katli Hüseyin'in katlinden daha çirkindir...

Osman'ın tarafını tutanlar: Muaviye, Şamlılar, Hüseyin'in öldürülmesi karşısında onu savunanlar ise: Muhtar b. Ebi

Ubeyd es-Sakefi ve destekçileridir. Muaviye'nin *radiyallâhu anh* Muhtar'dan hayırlı olduğunda akıllı birisi şüphe etmez. Çünkü Muhtar, yalancı olup nübüvvet iddiasında bulunmuş birisidir.(602)

Aynı şekilde Ömer b. Hattab da Osman ve Ali'den daha faziletlidir. O da mihrabda sabah namazını kıldırırken katledilmiştir. Ama insanlar onun öldürüldüğü günü yas günü ilan etmemişlerdir. Sıddık da ondan daha faziletlidir. İnsanlar onun da vefat gününü mateme dönüştürmemişlerdir. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ise dünya ve ahirette Adem'in çocuklarının efendisidir. Kendisinden önceki peygamberlerin ölmesi gibi Allah onun da ruhunu kabzetti. Onların da vefat ettiği günleri insanlar matem günü olarak ilan etmemişlerdir.(603)

Kitab'ı, Rasûlullah'tan sabit olan Sünnet'i düşünen ve nefsinde ve afakta gördüğü şeylerden ibret alan kimse Allah Teala'nın: "İnsanlara ufuklarda ve kendi nefislerinde ayetlerimizi göstereceğiz ki onun gerçek olduğu, onlara iyice belli olsun"(604) sözünün gerçekleşeceğini bilir.

Allah Teala, ufuklarda ve onların nefislerinde ayetlerini, Kur'an'ın hak olduğu kendilerine ayan-beyan ortaya çıksın diye kullarına gösterecektir. Çünkü onun haberi doğru işi de adaletlidir."Rabbinin sözü, doğruluk ve adalet bakımından tamamlanmıştır. O'nun sözlerini değiştirecek kimse yoktur. O işitendir, bilendir."(605)

Bu konuyla alakalı olarak bilinmelidir ki; sahabe, tabiin ve onlardan sonra kıyamete kadar gelecek olan ilim ve dinde ne kadar büyük olursa olsun zanna bağlı olan ictihadında bir kısım eksikliklerin bulunması mümkündür. Bundan dolayı o konuda

(602) Minhacu's-Sunne: (4/328-329) kısaltarak.
(603) İbni Kesir: (9/205). İbni Receb, Letaifu'l-Mearif: (S:52-53).
(604) Fussilet Suresi: (53.ayet).
(605) En'am Suresi: (115. Ayet)

ona tabi olunmaması gerektiği ortaya çıkmaktadır. Bu kimse Allah'ın veli kulu olsa da böyledir.

İki grup arasında fitne oluşması durumu da böyledir. Bir grup onu büyük biliyor ve bu işi doğrultarak ona tabi olmak istiyor, diğeri de onu zemmediyor, velayeti ve takvası… hususunda hatta kendisini iman dairesinden çıkaracak derecede onun imanı hakkında karalama yapıyorsa, bu durumda her iki taraf da fasid durumundadır.(606)

Sonuç:

Hüseyin radiyallâhu anh'ın Şehadeti Hakkında Yapılması Uygun Olan Şeylerle İlgili Bir Hülasa:

Birlikte Hüseyin'in *radiyallâhu anh* siretini ve sonucu ebedi şehadetle noktalanmasına sebep olan hadiseleri inceleyip tetkik ettikten sonra, geriye, her ne kadar Mustafa'nın *sallallâhu aleyhi ve sellem* torununun başına gelen musibete üzülüp acı çekse de, bu hüznünün, kendisini Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* emirlerine yapışmaktan ve ehl-i beyt fakihlerinin ve alimlerinin yapışmak ve onunla amel etmek, insanlarında o emirleri yerine getirerek amel etmeleri için yarışırcasına hırs gösterdikleri şeyleri müslümanlara beyan etmemiz kaldı.

İşte biz, sana Rasûlullah'tan *sallallâhu aleyhi ve sellem* gelen bazı hadisler ve ehl-i beyt fakihlerinin bazısından nakledilen ümitsizlikten nehyeden ve sabra davet eden rivayetlerden bir kısmını nakledeceğiz.

Buhârî, Sahîh'inde, Mesruk tarikinden Abdullah'tan şöyle rivayet eder: o dedi ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurdu: "Yanaklara vuran, yakasını paçasını yırtan ve cahiliyet

(606) Minhacu's-Sunne: (4/542) kısaltarak.

adeti üzere bağırıp çağıran bizden değildir."[607]

Müslim Sahîh'inde Ebû Malik el-Eş'arî'den şöyle dediğini rivayet eder: Rasûlullah buyurdu ki: "Ölünün arkasından feryad ve figanla ağlayan kadın, ölümünden önce tevbe etmezse kıyamet gününde üzerinde katranlı bir elbise ve uyuzlu bir gömlek olduğu halde kaldırılır."[608]

Sünen-i Nesai, Yezid b. Evs yoluyla Ebû Musa'dan şöyle rivayet eder: O bayılmıştı da ümmü veledi olan kadın ağlamaya başlamıştı. Baygınlığı geçince kadına şöyle dedi: Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* şöyle buyurduğu sana ulaşmadı mı? Biz de ona onun ne olduğunu sorduk bize şöyle söyledi: Kendisini yaralayan, saçını kazıtan ve üstünü başını yırtan bizden değildir."[609]

İbn Mâce Ebû Ümame'den şöyle rivayet eder: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, derisini ve yüzünü tırmalayana, göğsünü yaralayana ve feryad-ı figan ederek dua edenlere lanet etmiştir.[610]

İmamiye tarikinden rivayetler de şöyledir:

Kuleyni Cafer Sadık'tan senediyle şöyle rivayet eder: O, "Marufta sana isyan etmesinler"[611] ayetini şöyle tefsir etmiştir: Maruf: Göğsü yaralamamak, yanaklara vurmamak, yazıklar olsun şeklinde dua etmemek, kabrin yanında onun peşinden gitmek istememek, siyah elbise giymemek ve şiir söylememektir.[612]

Nuri et-Tabersi Cafer Sadık'ın şöyle söylediğini rivayet eder: "Allah Teala kime bir nimet ihsan eder de o kimse de bundan dolayı çalgı çalarsa o nimete nankörlük etmiştir. Kimin de başına bir musibet gelir de o musibet anında dövünürse o ameli boşa

(607) Buhârî, Kitabu'l-Cenaiz: (1232). Müslim, Kitabu'l-İman: (103).
(608) Müslim, Kitabu'l-Cenaiz: (2208).
(609) Nesai, Mücteba: (1856) Elbani sahih olduğunu söylemiştir.
(610) İbni Mâce, Kitabu'l-Cenaiz: (1558) Elbani sahih, demiştir.
(611) Mumtehine Suresi: (12. Ayet).
(612) el-Kafi, Kuleyni: (5/526-527).

çıkarmış olur."(613)

Müstedreku'l-Vesail'de Cabir el-Ensari'den *radiyallâhu anh* şöyle rivayet edilir: Der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* vefatına sebep olan hastalığında Fatıma'ya *radiyallâhu anh* dedi ki: Anam babam sana kurban olsun, kocanı bana gönder" Fatıma onun yanında ağlayarak şöyle diyordu: Başına gelen bu sıkıntıdan vah babama. Bunun üzerine Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem* ona şöyle buyurdu: "Göğsümü yaralama, yüze vurma ve yazıklar olsun diye de dua etme."(614)

Yine Müstedrek'te İbni Mesud'tan *radiyallâhu anh* şöyle rivayet edilir: Der ki: Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*buyurdu ki: "Yüze vuran ve göğsünü yaralayan bizden değildir."(615)

Nuri, Cafer-i Sadık'ın vefat ederken şöyle vasiyette bulunuduğunu rivayet eder: "Yanaklara vurulmasın, göğüsler yaralanmasın. Göğsünü, sinesini yaralayan hiç bir kadın yoktur ki baş ağrısına tutulmasın. Her öyle yapmasında da bu ağrı ziyadeleşir."(616)

Nureddin es-Semhudi, "Cevahiru'l-Ikdeyn" adlı kitabında Hüseyin'in şehadeti ve bizim ona karşı yapmamız gereken davranış biçimini şu şekilde özetlemiştir:

"Bil ki; Allah beni ve seni muvaffak kılsın, Aşure günü Hüseyin'in *radiyallâhu anh* şehadeti Allah Teala'nın, ona bahşettiği bir ikramı ve O'nun indinde derecesinin yükselmesi, pak olan ehl-i beytinin ulaştığı derecelere kavuşturması ve ona zulmeden ve haddi aşıp düşmanlık edenleri de zayıflatıp güçsüz bırakmasıdır. Rasûlullah *sallallâhu aleyhi ve sellem*, kendisine hangi insanların bela açısından daha şiddetli olduğu sorulunca şöyle buyurmuş-

(613) Müstedreku'l-Vesail: (2/450).
(614) Müstedreku'l-Vesail: (2/451).
(615) Müstedreku'l-Vesail: (2/452).
(616) Müstedreku'l-Vesail: (2/456).

tur: Önce Peygamberler, sonra salihler ve sonra herkes derecesine göredir. Kişi dini durumuna göre imtihan edilir. Dininde sağlam ise imtihanı artırılır. Dininde zayıf ise imtihanı hafif olur. Hatası olmasa da mümin yeryüzünde var olduğu sürece imtihana tabi olacaktır. Bu sebeple mümin Aşure günü geldiğinde ve Hüseyin'in *radiyallâhu anh* başına gelenleri düşünerek Allah Teala'nın, musibet anında söylenmesini emrettiği istirca (İnna lillahi ve inna ileyhi raciun) duasıyla meşgul olmalı ki, ayette vadedilen mükafatı elde edebilsin: "İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır."(617)

Bu imtihanın meyvesini ve Allah Teala'nın, sabredenler için hazırladığı şeyleri bir düşün: "Yalnız sabredenlere, mükafatları hesapsız ödenecektir."(618)

İmtihana tabi tutulan tarafından bu belaya şahid olunacak ve o nimetleri görmesi sebebiyle başına gelen bela ve zorlukların acısı kaybolup gidecektir. "Rabbinin hükmüne sabret. Çünkü sen gçzlerimizin önündesin."(619)

Bazı kurnazlara: Ne zaman darb ve kesme size kolay geliyor? Diye sorulduğunda şöyle derler: Bizler gözönünde olduğumuz zaman bela refaha, cefa vefaya, sıkıntı da hediyeye dönüşür. Akıllı kimse bu gibi şeyleri aynı anda hazır eder ve başına gelen dünya sıkıntısı ve belalarını da küçük görür, başına gelen bu musibetler ile teselli bulur ve yükselmeye çalışır. Bu gününü, Rasûlullah'ın *sallallâhu aleyhi ve sellem* Aşura orucuna teşvikte bulunması sebebiyle mümkün oldukça salih amel ve taatlarla değerlendirmeye çalışır. Ve zamanını onları sevenlerden olmak için onlara yaklaştırıcı şeylere sarfeder. Cahillerin yaptığı gibi yaka paça yırtarak hüzün ve pişmanlık gösterileri yapmaz. Çünkü bu

(617) Bakara Suresi: (157. Ayet).
(618) Zümer Suresi: (10. Ayet).
(619) Tur Suresi: (48. Ayet).

tür şeyler Peygamberin ehl-i beytinin ahlakından ve yolundan değildir. Bu tür şeyler eğer onların uygulamalarından olsaydı, ümmet her sene Peygamberlerinin *sallallâhu aleyhi ve sellem* vefat gününü yas ve matem günü yapardı. Bütün bunlar, şeytan ve avanesinin güzel göstermesinden başka birşey değildir."(620)

Allah Teala'dan, bizi ve sizi, dedesi Mustafa'nın *sallallâhu aleyhi ve sellem* civarında Hüseyin *radiyallâhu anh* ile beraber bir araya getirmesini yalvararak niyaz ederiz.

(620) Cevahiru'l-Ikdeyn: (S:465).